

VOJENSKÉ ROZHLEDY

6/93

VYDÁVÁ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÝ TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

6

DRUHÝ (TŘICÁTÝ ČTVRTÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenské rozhledy vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

ARMÁDA A MYŠLENÍ

Spojení slov v názvu článku mívá u nás, zejména s ohledem na haškovskou tradici, poněkud pejorativní význam. Ve světě ovšem vojenské myšlení představovalo a nadále představuje významnou součást vojenství, vytvářející teoretické základy budování, přípravy a použití ozbrojených sil v různých podmínkách, ve strategických, operačních a taktických měřítkách. Možná je vhodné a užitečné zamyslet se nad problémem transformace Armády České republiky i z tohoto úhlu pohledu. Vedle změn organizační struktury a vyřešení řady dalších technických problémů, je pro nás důležitá i odpovídající změna myšlení vojenských profesionálů. Již delší dobu se proto více nebo méně zamýšlíme, zda jsme intelektuálně vůbec dorostli novým podmínkám a úkolům zajišťování obrany českého státu v dynamicky se měnícím prostředí evropského regionu a světa vůbec.

V podstatě všichni vojenští odborníci u nás vyrůstali a byli formováni v prostředí velké vojenské koalice se specifickým světem idejí, v podmínkách rozděleného světa, jenž působil silně antagonisticky, s dominancí pojmu nepřítel. Připravili se a byli připravováni na globální ozbrojený konflikt té nejvyšší intenzity. Asi jedním z největších "hříchů" minulé doby byla absence možnosti srovnávání, která je tolik potřebná k pozitivnímu rozvoji myšlení a pěstování myšlenkové kultury. V armádě se navíc žádný intelektualismus příliš nepěstoval.

V současnosti neexistuje z tohoto světa nic, než zafixované způsoby myšlení, které lze jen velmi obtížně přizpůsobovat novým realitám. Neexistuje předem definovaný protivník, formy a míra ohrožení našeho nově vzniklého státu nemají v historii precedens. Na rozdíl od nedávné minulosti, má ohrožení státu dnes i pro blízkou budoucnost vícerozměrný charakter, přičemž v případě českého státu se jeho těžiště zřejmě posunulo k vnitřním faktorům - ekonomické a sociálněpolitické nestabilitě. Nicméně ani z pohledu možného vnějšího ohrožení ještě nenastal čas zpochybňovat existenci armády. Existujeme sice ve světě, kde nepřátelství vystřídala rozšiřující se spolupráce a komunikativnost, nedůvěra důvěrou. Žijeme ovšem také ve světě, kde má každý stát stále svoje národní zájmy, což se plně projevuje i v oblasti vojenství a v případné spolupráci jednotlivých armád. Je to též svět, kde existují oblasti nestability a otevřené i skryté konflikty, jejichž politická nebo vojenská řešení zpravidla zatím nikdo nezná.

V období existence Varšavské smlouvy byla situace armády relativně stabilní, s tendencí kvantitativního a kvalitativního růstu. V současnosti je mnohem zřetelněji vnímám vliv politického a ekonomického paradigmatu na armádu, její existenci a možná použití. Zejména nepříznivá ekonomická situace představuje pro armádu výrazný limit. Vedle těchto nových skutečností jsme stále zvyklí uvažovat v takových pojmech, jako je "spolehlivá obrana", "převaha sil", "palebné ničení",

"rozhodující protiúder", "příznivý poměr sil" a mohli bychom ve výčtu pokračovat. Přitom tradiční vojenské myšlení dává těmto pojmům většinou původní význam, což vede k realizaci tradičních organizačních a výzbrojních schémat, k přípravě na klasické použití ozbrojených sil, ke zpochybňování nebo přímo odmítání úsporných a neortodoxních opatření. Obrana malého, nebohatého státu není uspokojivě vyřešena nikde. Možné cesty ukázala již řada vojenských teoretiků, zejména E. Spannocchi. Tyto teorie ovšem stále představují určitý extrém, jejich aplikace v současných evropských podmínkách by se neobešla bez podstoupení značných rizik. Malým státům, jako je Česká republika, nezbyvá zřejmě nic než hledat cesty mezi současnými krajnostmi - tradičními, klasickými přístupy, a doporučeními "hypermoderních" teorií. V žádném případě se nejedná o snadnou záležitost. P. Robejšek ve své studii "Obrana bez armády" uvádí, že "Ekonomická krize a racionalita tradičního vojenského myšlení jsou v současnosti dva nesmiřitelné protiklady, které charakterizují dilema bezpečnostní politiky malého státu".

Lze říci, že současné vojenské myšlení je v našich podmínkách charakteristické:

- setrvačností u nás tradičního vojenskoodborného a vojenskopolitického myšlení;
- "lineárním" myšlením, které nutně selhává v prostředí stále více nelineárně se vyvíjejícího světa;
- "sebezáchovným" myšlením podporujícím existenci té vojenské instituce, jejímž jsem členem.

Snad nejlépe lze pozorovat tradiční způsoby myšlení v oblastech řídicí práce. Zde se jen velmi obtížně zbavujeme zažitých starých stereotypů v řízení vojsk. Například proces plánování operačního a bojového použití vojsk je stále administrativně a časově značně náročný, bez dostatečného časového prostoru na tvůrčí řešení problémů. Zbytečně velký důraz je kladen na formální stránku plánovacích procesů. Naše mapy, s pracně zobrazenými plány operace a bojové činnosti, připomínají spíše propagační prezentační grafiku, než pracovní dokument. Ve srovnání s nimi, po formální stránce, vypadají obdobné, ryze účelně zpracované, grafické plánovací dokumenty západních armád coby průměrné amatérské práce. Naše myšlení se například promítá i do konstrukce matematických modelů bojové činnosti, které nám udávají, jak jsme vůči případnému protivníkovi slabí, jak rychle porostou naše ztráty a kolik dalších prostředků musíme nasadit, abychom tyto problémy překonali. Přitom víme, že požadavku takovýchto algoritmů ve většině případů nemůžeme v nových podmínkách vyhovět.

Je pravděpodobné, že do kategorie tradičního vojenskopolitického myšlení patří i představy o vstupu do NATO.

Mnohdy si ani neuvědomujeme, že řada potíží nám vzniká i tím, že po dlouhou dobu jsme byli vedeni k optimistickým přístupům k řešení problémů a k věcem našeho světa. Pesimismus a skepse byly považovány za cosi negativního. Přitom tyto postoje, pokud nepřesáhnou určitou míru, mají mnohdy větší přínos, jak pouhý optimismus. Motivují a iniciují člověka k odpovídajícím akcím, kdežto optimismus vede často k neadekvátnímu uspokojení.

Myšlení v prostředí značné míry neurčitosti je též významným požadavkem současnosti a budoucnosti. Jsme navyklí organizovat použití vojsk za podmínek,

kdy máme potřebné množství informace o protivníkovi. Naše myšlení není dostatečně připraveno k řešení situací vyznačujících se naprostým nedostatkem údajů o záměrech potenciálního protivníka. Jedná se však o situace, které odpovídají našim současným možnostem průzkumu. Do této oblasti patří i skutečnost, že význam a důležitost armád pro zajišťování bezpečnosti států není žádnou konstantou. Je nutné přivykat myšlence, že pokud se svět bude vyvíjet správným směrem, armády budou postupně ztrácet na své perspektivnosti. Ať se nám to zamlouvá více nebo méně, světlá budoucnost armád je podmíněna temnější budoucností lidstva a naopak. Dnes hovoříme o společnosti postindustriální, postkomunistické, zítra se může objevit pojem společnosti postvojenské. Dnes bychom měli nejen znát jak věci fungují, ale zamýšlet se též nad tím, co vlastně znamenají.

O kritickém stavu českého vojenského myšlení svědčí i obtíže při formulování uceleného českého názoru na obranu našeho státu. **Stejně jako dříve i dnes příliš hledáme cizí vzory a málo přemýšlíme o našich bezpečnostních problémech s uvážením všech specifík českého státu,** jeho geopolitické polohy a jeho ozbrojených sil. Stavění se do role pouhých interpretů cizích myšlenek je u nás zakořeněno již více jak 40 let. Řečeno slovy Dostojevského - "zalíbilo se nám žít z cizího rozumu". Přitom je známo, že zkušenosti manažerů varují před přílišným optimismem přejímání hotových řešení podle analogie z jiných zemí. Naše dlouholeté, často neblahé zkušenosti toto pouze potvrzují.

Otázkou zůstává, jaká jsou východiska z této situace. Součástí každého velkého projektu je v současnosti i podpůrná vzdělávací a výchovná aktivita nejen vůči bezprostředně zainteresovaným, ale též vůči širší veřejnosti, ze které se mohou vyčleňovat ti, kteří jednou zainteresováni budou. Vytváření Armády České republiky k takovému velkým projektům rozhodně náleží. Revidování a změna názorové sféry a myšlenkových procesů vojenských odborníků na všech úrovních se bez vnější vzdělávací podpory neobejde. Studium v zahraničí a využívání zahraničních odborníků je jistě potřebné, nemělo by však být považováno za hlavní. Specifické problémy bezpečnosti našeho státu bychom měli postihnout především vlastními silami. Učitelé vojenských vysokých škol mají většinou vědecké vzdělání, které již samo o sobě předpokládá pružnou, nezařizovanou myšlenkovou strukturu. Spolu s dalšími odborníky, kteří disponují adaptabilním myšlením, máme tedy určité vnitřní zdroje pro zajištění daného transformačního procesu.

Ministr obrany České republiky stanovil ve svém rozkazu (č. 6 z 27. 1. 1993) mj. úkol: "s využitím poznatků vojenské vědy rozpracovat zásady strategie a operačního umění použití Armády ČR v souladu s vojenskou doktrínou". Úkol, s ohledem na veškeré okolnosti, jistě nelehký, nicméně vlastními silami řešitelný. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem bude zřejmě obtížnější nové zásady použití sil a prostředků naší armády přijmout, než vypracovat.

Vojenské myšlení se nachází v jakési etapě přehodnocování a změn v podstatě ve všech významnějších armádách. Specifické problémy mají armády států byva-

lého komunistického bloku. Svoji vojenskopolitickou strategii přehodnocují též neutrální státy, například Švédsko a Finsko, jež opouštějí některé atributy neutrálního postavení svých ozbrojených sil. Také armády států NATO jsou nuceny měnit pohled na svoji roli v Evropě a ve světě, a tím i nově přistupovat k své existenci a rozvoji.

V našem případě se tedy nejedná o nic výjimečného. Podstatné je, nejen si tuto situaci uvědomovat, ale vyvozovat z ní i správné závěry a důsledky a mít ochotu k realizaci odpovídajících změn.

Plukovník doc. Ing. Stanislav S c h o r m, CSc.

VZÁJEMNÉ STYKY AČR A BUNDESWEHRU VE ŠKOLSTVÍ

SROVNÁNÍ SYSTÉMU PŘÍPRAVY DŮSTOJNÍKA AČR A BUNDESWEHRU

V Armádě České republiky (AČR) reálně existuje pouze jedna kategorie důstojníka, a to kádrový důstojník, u něhož se předpokládá, že si zvolil povolání důstojníka za celoživotní. Tomu odpovídá v podstatě jednotný model systému přípravy. Tento stav přetrvává psychologicky i prakticky, třebaže povinnost důstojníka setrvat v armádě po skončení přípravy byla omezena na 10 let.

V Bundeswehru (BW) se setkáváme jak s důstojníky, u nichž se předpokládá celoživotní služba, tak s důstojníky s délkou závazku 3 až 4, resp. 5 až 15 let. Pro každou z těchto kategorií existuje pak jiný model přípravy - pro první zmíněnou je to tzv. služba se studiem, pro ostatní tzv. služba bez studia.

Omezím se na porovnání systému přípravy pouze kádrových důstojníků. Lze konstatovat, že v obou armádách je společné to, že kádrovému důstojníkovi je poskytováno vysokoškolské vzdělání v podstatě univerzitního typu (technická, resp. humanitní univerzita), avšak cesty dosažení tohoto stavu jsou podstatně rozdílné.

Odlišnost je již v procesu zjišťování předpokladů pro službu v armádě. Uchazeči o povolání důstojníka BW jsou náročně testováni v přijímacím středisku v Kolíni nad Rýnem, a to s důrazem na komplexní poznání jejich individuálních volně-psychologických předpokladů a na jejich chování ve skupině. Samozřejmým je test fyzické zdatnosti. V AČR jde v podstatě o ověření znalostí uchazeče ze

střední školy. Toto ověření je doplněno psychotestem, ale jeho výsledky nejsou konfrontovány s výsledky jiných forem přezkoušení volně-psychologických předpokladů. Rovněž přezkoušení tělesné zdatnosti nemá srovnatelný význam a motivační vliv na uchazeče.

Pro důstojnického čekatela BW začíná příprava základním výcvikem, následuje praporčický kurs a služba ve funkci velitele družstva. Toto období trvá celkově až 20 měsíců. Takovouto etapu budoucí důstojník AČR neabsolvuje. Krátkodobý několikátýdenní vstupní výcvik nemůže tuto část přípravy nahradit a hlavně nedá budoucímu důstojníkovi na počátku kariéry jasnou představu o službě u vojsk.

Vlastní důstojnický výcvik má v BW dvě fáze. První je důstojnická škola o délce 5 měsíců (Mnichov, resp. Hannover) a následuje druhá část, kurs pro velitele čety (baterie) příslušného druhu zbraní, který trvá 3 měsíce a realizuje se ve škole druhu zbraní. V AČR trvá vlastní příprava důstojníka podle zaměření (velitel, technik) včetně vyškolení podle druhu zbraně až 5 let a uskutečňuje se na vojenské vysoké škole.

Vysokoškolská příprava důstojnického čekatela BW začíná po 11 měsících služby ve funkci velitele čety (celkově po cca až 39 měsících služby v BW). Uskutečňuje se na univerzitě BW (Mnichov, Hamburk) v civilním oboru univerzitního studia podle výběru důstojníka, trvá maximálně 4 roky. Během studia je důstojnický čekatel přijat za kádrového důstojníka. Po této přípravě, završené získáním civilního univerzitního diplomu, následuje 3týdenní nástupní kurs ve škole druhu zbraně, který důstojníka připraví na službu v nové funkci. Vysokoškolská příprava důstojníka AČR, jak jsem uvedl, je integrována s vojenským výcvikem a odborně-vojenskou přípravou a celé studium je poměrně dlouhé. Před nástupem do funkce není pro ní budoucí důstojník zvláště připravován. I když má důstojník AČR fakticky rovněž civilní univerzitní diplom, jeho vysokoškolské studium nebylo zdaleka tak civilní a zvláště ne tak soustředěné jako u důstojníka BW. Existuje i další odlišnost, která není vždy tak ostře vnímána. Univerzity BW jsou podstatně srovnatelnější s civilními školami, poskytujícími stejné diplomy než naše vojenské vysoké školy. Tato úroveň univerzit BW je pečlivě strážena jejich vedením a profesorským sborem a výsledkem je to, že sféra průmyslu a obchodu má velký zájem o jejich absolventy a vytváří tak armádě konkurenční prostředí. To je v našich podmínkách nepředstavitelné.

Příprava štábních důstojníků BW integruje dva přístupy k budoucímu štábnímu důstojníkovi, a to princip povinného absolvování univerzálního nižšího štábního kursu a výběrovost při rozhodování o možnosti a úrovni vyššího štábního vzdělávání. Příprava se uskutečňuje na Velitelské akademii BW v Hamburku. Systém je úzce koordinován s personální politikou a je maximálně objektivizován. Tvoří ho:

- Základní štábní kurs, který absolvují všichni důstojníci po 12 letech služby v BW. Jde o typ majorského kursu.
- Kurs pro důstojníky GŠ, do něhož má přístup cca 15 % důstojníků podle výsledků v základním štábním kursu a posledních tří hodnocení. Trvá 2 roky.
- Kurs štábní služby, který je určen pro zbývajících 85 % důstojníků a trvá 8 týdnů.

Poslední dva kursy nastupují důstojníci po dalších 14 letech služby. Doplňují je semináře dalšího vzdělávání důstojníků. Před nástupem do kursu GŠ absolvují důstojníci 3měsíční jazykovou přípravu v jazykovém armádním institutu v Hürthu, zaměřenou na angličtinu.

V AČR máme v současné době pro výchovu štábních důstojníků třístupňový systém akademických kursů. První dva stupně jsou podstatně více specializovány podle zaměření frekventantů (druh zbraně či služby) a absolvování prvního stupně nemá vyhraněný charakter majorského kursu. V kursu se nestanovuje pořadí a výsledky tedy nemohou ovlivňovat přístup do vyšších kursů. Obecně se tedy dá říci, že výběr pro 2. a 3. akademický kurs je určován především subjektivními prvky hodnocení. Poslední akademický kurs má i u nás charakter kursu GŠ. Společné oběma zemím je to, že štábní příprava je soustředěna do jedné školy, Velitelské akademie BW v Hamburku, Vojenské akademie v Brně.

■ Závěr:

1. Příprava důstojníka BW má všechny rysy evropského standardu, její zvláštností je realizace akademického vzdělávání v univerzitách BW. Poskytnutí plného civilního akademického vzdělání lze považovat za významný demokratický prvek - ponechává důstojníkovi možnost kdykoli se rozhodnout pro přechod k civilnímu povolání. Toho mnoho důstojníků využívá, a tak vzniká přirozený úbytek během služby, zmenšující nenásilně počet vyšších důstojníků.

2. V AČR přetrvává ve výchově důstojníka představa celoživotního povolání. Akademické vzdělání získané v armádě nemá takovou image ve sféře průmyslu a obchodu, aby podporovalo zájem o zaměstnávání důstojníků mimo armádu. Výběrovost pro vyšší štábní přípravu není dostatečně objektivizována. Ve výsledném efektu to podporuje přetrvávání "obrácené pyramidy" věkové struktury důstojnického sboru.

3. Systém vzdělávání v obou armádách má řadu shodných rysů a školy pro přípravu důstojníků v obou zemích proto mohou snadno nalézt své partnery. V AČR ovšem neexistují školy druhu zbraní. O nich v souvislosti s BW nebyla konkrétní zmínka, protože o jejich existenci je známo velmi málo a partnerské styky s nimi nemohly být navázány i z důvodu neexistence plně partnerské školy v AČR.

DOSAVADNÍ VÝSLEDKY SPOLUPRÁCE

Dosavadní výsledky spolupráce lze sledovat v oblasti:

- základní důstojnické přípravy,
- štábní přípravy,
- univerzitní přípravy,
- společenskovoední přípravy,
- jazykové přípravy.

Z dalších oblastí (příprava praporčíků, poddůstojníků, event. specialistů v základní službě, studium našich důstojníků na německých vojenských školách) nemám dostatek poznatků, třebaže je známo, že oblasti byly našimi delegacemi studovány, resp. kontakty jsou uskutečňovány.

Pro oblast základní důstojnické přípravy jsou partnerskými školami VVŠ PV ve Vyškově důstojnické školy BW v Hannoveru a Mnichově. Až dosud se uskutečnily a v roce 1993 se ještě plánují tyto vzájemné návštěvy a pobyty:

- duben 1992: návštěva delegace VVŠ PV v důstojnické škole pozemního vojska BW v Hannoveru,
 - říjen 1992: návštěva vojenské delegace z Hannoveru ve VVŠ PV,
 - duben 1993: návštěva učitelů a studentů VVŠ PV u učební skupiny "C" školy pozemního vojska v Mnichově,
 - červen 1993: přednáška lektora (velitele učební skupiny "C") pplk. von Groneho ve VVŠ PV Vyškov,
 - červenec 1993: návštěva důstojníků a kadetů učební skupiny "C" z Mnichova ve VVŠ PV Vyškov,
 - září 1993: přednáška lektora (rektor VVŠ PV Vyškov) v Mnichově.
- Jak je zřejmé, vzájemné styky jsou zaměřeny na:
- oficiální i neoficiální výměny delegací na úrovni velení škol,
 - výměnu lektorů a přednáškovou činnost na partnerské škole, zejména v oblasti chemické přípravy,
 - přikročilo se i k vzájemným poznávacím cestám kadetů (studentů).

Vzájemné kontakty stále více směřují ke zcela konkrétním a úzce odborným recipročním výměnám učitelů, vybraných studentů a důstojníků různých specializací. Tento trend je považován za perspektivní a z české strany je snaha ho rozšířit i na bojové útvary a jiné instituce, zejména školy druhů zbraní, kde se školí příbuzné či stejné specializace jako na VVŠ PV Vyškov.

Za hlavní překážku rozvoje styků lze považovat na straně VVŠ PV Vyškov menší jazykovou připravenost a dále i nedostatečné informace o možných partnerech. Ty jsou získávány jen s obtížemi a nepřesně z diskusí na navštěvovaných školách.

■ Dlíčí závěry:

1. Je nezbytné pokračovat v intenzivní výměně s důstojnickými školami BW, přejít do pracovní polohy, kde jsou hlavním způsobem výměny učitelů a studentů.
2. Z hlediska VVŠ PV je žádoucí rozvinout spolupráci i se školami druhů zbraní pozemního vojska. Zde chybí informovanost o struktuře těchto škol v BW a nabídka německé strany.
3. S pokračující integrací vojenských středních škol do VVŠ PV a VA v Brně je žádoucí zabývat se otázkou styků s praporčickými školami pro specialisty BW.
4. Vhodnou oblastí je studium zkušeností škol BW jež využívají simulátorů při výcviku specialistů.
5. Postupně poroste i zájem o výměnu učebních pomůcek a fondů pro základní přípravu důstojníků.

Pro přípravu štábních důstojníků je partnerem Vojenské akademie v Brně Veleltská akademie BW v Hamburku. Přesto však lze konstatovat, že existuje v SRN ještě Spolkový institut obrany v Koblenzi, s nímž by bylo prospěšné navázat styky pro potřeby nejvyšších stupňů vzdělávání, včetně vzdělávání civilních osob (manažerů, členů vedení politických stran, vládních úředníků, poslanců apod.) v obranné problematice. Až dosud se uskutečnily tyto návštěvy:

a) ze strany příslušníků BW:

- říjen 1990: návštěva generálního inspektora BW admirála Dietera Wellershoffa, přednesení přednášky Ozbrojené síly v demokratické společnosti (znamenal zahájení vzájemných kontaktů),

- září 1991: návštěva 3členné delegace Velitelské akademie BW na VA v Brně k projednání jazykové přípravy budoucích studentů BW na VA v Brně,

- listopad 1991: návštěva delegace Velitelské akademie BW na VA v Brně vedená zástupcem velitele, admirálem Reschkem k výměně zkušeností z organizace vzdělávání a k navázání spolupráce,

- prosinec 1991: účast zástupce Velitelské akademie BW na setkání rektorů vojenských akademií u příležitosti konference Vojenské školství současnosti a zítřka,

- květen 1992: pracovní návštěva celkem 4 docentů Velitelské akademie BW ve VA v Brně, spojená s přednáškami pro studenty a učitele s diskusí na katedrách,

- únor 1993: účast docenta Velitelské akademie BW na konferenci Češi a Slováci ve střední Evropě ve 20. století, pořádané VA v Brně a Masarykovou univerzitou v Brně,

- květen 1993: studijní pobyt studentů a učitelů z Velitelské akademie BW na VA v Brně (14 osob, 1 týden);

b) ze strany příslušníků VA v Brně:

- listopad 1990: návštěva velitele VA s delegací na Velitelské akademii BW k výměně zkušeností a navázání styků,

- říjen 1992: návštěva docenta VA k přednesení přednášky na Velitelské akademii BW,

- listopad 1992: účast dvou učitelů VA na 3týdenním kursu didaktiky ve Velitelské akademii BW,

- listopad 1992: návštěva delegace VA ve Velitelské akademii BW zaměřená na odborné otázky přípravy vyšších velitelů,

- prosinec 1992: účast dvou skupin učitelů na seminářích pro další vzdělávání štábních důstojníků ve Velitelské akademii BW (po 1 týdnu),

- leden 1993: studijní cesta 1 příslušníka VA do Velitelské akademie BW v rámci stipendia NATO Současnost a budoucnost vojenského školství v evropských demokraciích (14 dní),

- únor 1993: pracovní cesta docenta VA do Velitelské akademie BW k uskutečnění přednášky a semináře,

- duben 1993: účast dvou docentů VA na VŠC KOREX 93 na Velitelské akademii BW (14 dní),

- květen 1993: studijní cesta studentů AK GŠ Vojenské akademie v Brně do Velitelské akademie BW (15 osob, 1 týden).

Spolupráce a kontakty VA, a zejména její Velitelské a štábní fakulty s Velitelskou akademií BW, byly navázány v roce 1991 jako jedny z prvních s armádami NATO a v současné době patří k nejrozvinutějším ze všech ostatních zahraničních aktivit. V rámci nich byla získána řada poznatků o organizaci studia na Velitelské akademii BW, o metodách výuky a celkovém systému přípravy důstojníků BW.

V roce 1992 byla vysoce hodnocena účast na semináři dalšího vzdělávání důstojníků BW, zaměřeném na komunikační trénink, tj. umění vystupovat před studenty a diskutovat s nimi.

V roce 1993 bylo největšího efektu dosaženo při účasti dvou docentů VA jako pozorovatelů na dvoustranném jednostupňovém cvičení se studenty KOREX 93. Byly získány cenné údaje v přípravě cvičení, jeho obsahu a průběhu, poznány metody práce štábů a učitelů při cvičení. Naši učitelé se seznámili se simulačním modelem pro stupeň sbor - divize SIMOF. Podrobný popis modelu byl získán jako inspirační námět pro práci na obdobných simulačních modelech v rámci VA.

Uspěšnou byla i vzájemná návštěva studentů kursů GŠ mezi VA a Velitelskou akademií BW v květnu 1993. Šlo o studijní cestu, která je v kursech GŠ armád NATO standardní součástí přípravy. Touto akcí se z české strany podařilo "prolomit" další hráz, a to především díky porozumění německé strany. Naši studenti se seznámili s bezpečnostní politikou SRN, systémem vzdělávání důstojníků GŠ pozemního vojska BW. Velký ohlas mělo ukázkové zaměstnání zaměřené na předvedení metodiky práce štábu divize.

Studujeme-li podrobněji uvedený přehled vzájemných návštěv, vidíme, že od návštěv delegací se rychle přešlo na pracovní výměny učitelů a studentů. Spolupráce není přitom pouze jednostranným přijímáním poznatků z naší strany. Ukazuje se, že máme německé straně co nabídnout. Svědčí o tom příznivé ohlasy na přednášky a vystoupení učitelů VA a Velitelskoštabní fakulty na akademii v Hamburku. Pracovní návštěvy učitelů Velitelské akademie BW ve VA Brno naopak přispěly k pochopení obsahu a smyslu přípravy důstojníků BW u široké akademické obce VA.

■ **Díleč závěry:**

1. *V kontaktech s Velitelskou akademií BW je nutné i nadále pokračovat. Je nezbytné přejít přitom od širokých, obecných témat k tématům zaměřeným úzce k určitým problémům (např. metodika práce štábu, formální zpracování plánovacích a bojových dokumentů atd.).*

2. *Žádoucí je rozšířit účast na seminářích a konferencích k aktuálním bezpečnostním problémům. Zde je nezbytné zlepšit informovanost i nabídku a zpružnit systém vysílání účastníků tak, aby odpovídal časovým relacím nabízející strany.*

3. *Zvláštní pozornost si zaslouží spolupráce v modelování bojové činnosti, resp. výměna poznatků v této oblasti, kde má německá strana náskok.*

4. *Je nezbytné dospět k systematické vzájemné výměně jednotlivců i určitých skupin jak učitelů, tak studentů, a to i na delší období, např. formou stáží.*

5. *Žádoucí je rozvoj spolupráce v oblasti publikační činnosti, a to v odborných časopisech i výměnou učebních fondů.*

V oblasti univerzitní (akademické) přípravy nebylo dosud dosaženo výrazného pokroku. Existující kontakty lze shrnout takto:

- z VA v Brně, která je jednoznačně svojí fakultou strojní, elektrotechnickou i stavební partnerem univerzitám BW, byly zaslány dopisy vyjadřující přání navázat styky jak s univerzitou v Mnichově, tak v Hamburku, avšak bez zvláštního ohlasu,

- prezident Univerzity BW v Hamburku projevil přání navštívit VA v Brně v roce 1992, jeho dopis byl iniciován z Velitelské akademie BW na základě kontaktů s VA v Brně, rektor VA prezidenta pozval k návštěvě na září 1992, k této však nedošlo,
- při pobytu delegace VA na Velitelské akademii BW v Hamburku v listopadu 1992 došlo i ke krátkému zastavení na Univerzitě BW,
- krátká návštěva Univerzity BW byla uskutečněna i v rámci studijní cesty do Akademie BW při řešení problémů stipendia NATO,
- na sympozium o tenkostěnných konstrukcích konané v Univerzitě BW v Mnichově byl pozván i profesor z VA v Brně.

Během všech kontaktů byly získány základní informace o situaci v univerzitách BW, avšak k dostatečné prezentaci odborné úrovně VA v Brně nedošlo.

■ *Dílčí závěry:*

1. *VA v Brně má eminentní zájem na rozvoji styků s univerzitami BW, jejichž široké odborné zaměření může být vzorem pro reformu naší úzce odborné orientace.*
2. *Přístup univerzit BW lze definovat jako chladný a pravděpodobně plyne z neznalosti toho, co může VA nabídnout po odborné stránce.*
3. *V diskusích na školách v SRN se vysvětluje často přístup univerzit BW k navazování styků s výrazně vojenskými školami snahou nepokazit si svůj civilní image.*
4. *Chyba se možná stala, že dopisy na univerzity BW nebyly zasílány cestou MO SRN.*

Specifickou oblastí, v níž se rozvinuly široké a plodné styky, je **společenskovědní příprava**. Naše svrchované potřeby, plynoucí z nutnosti zcela přebudovat tuto sféru jak organizačně, tak obsahově, netřeba komentovat. Podstatné je, že německá strana měla a má v tomto směru co nabídnout a byla k tomu od počátku plně připravena. Zdroje této pohotovosti v odborném slova smyslu jsou dva:

- důraz, kladený na oblast politologie, politologických základů strategie a na ekonomiku na školách BW, zejména na Velitelské akademii BW,
- inspirující zvláštnosti systému vnitřního vedení v BW, který se vytvořil v procesu budování poválečné německé demokracie jako její odraz v armádě.

K nim přistoupil pochopitelný zájem německé strany o změny u nás, podporovaný změnami po sjednocení Německa.

Kontakty ve společenskovědní oblasti jsou značné pouze u VA v Brně; na VVŠ PV Vyškov se prakticky nerozvinuly. V Brně jsou podporovány akademickým zájemem vysokých škol, zejména Masarykovy univerzity. Z VA směřují nejen do vojenských škol, ale i do civilních institucí. Dosud se je podařilo navázat s:

- Velitelskou akademií BW v Hamburku, společenskovědní sekci,
- Katedrou politických věd II. Porúrské univerzity v Bochumi,
- Akademií pro evropskou bezpečnost v Berlíně,
- Zemským ústředím politického vzdělávání v Hamburku.

Základní uskutečňované formy spolupráce byly v uplynulém období následující:

a) **Kontaktní návštěvy pracovišť.** Zprostředkovány celoakademickými a celoarmádními místy v rámci jejich dlouhodobých plánů spolupráce. Obsahem je seznamování se s problematikou, hledání vhodných oblastí součinnosti. Příklad:

návštěva dvoučlenné delegace sekce společenskovední Velitelské akademie BW z Hamburku v květnu 1992 v Brně, která stála na počátku intenzivní spolupráce.

b) **Studijní pobyty učitelů.** Dosud byly praktikovány v délce 2 týdnů až 3 měsíců, z části v rámci plnění plánu vědeckotechnických styků VA, zčásti zprostředkovány mimoarmádními institucemi. Katedry VA zatím nevystupovaly jako přijímací pracoviště. Příklad: dvoutýdenní kurs vojenské pedagogiky v Hamburku pro naše učitele, tříměsíční studijní pobyt v Bochumi pro jednoho učitele VA.

c) **Účast na vědeckých akcích a společenských projektech.** Vzniká většinou jako prohloubení a pokračování kooperace z forem a) a b). Příklad: účast vědeckých pracovníků z Hamburku a Magdeburku na konferenci spolupořádané VA a Masarykovou univerzitou v Brně na téma Češi a Slováci ve střední Evropě ve 20. století (v únoru 1993), účast politologů VA na projektu sborníku organizovaném Akademií evropské bezpečnosti.

d) **Výměna pedagogů v pravidelné výuce.** Ve vztahu k Německu zatím jediný případ: seminář docenta VA z oboru válečné a mírové ekonomiky v kvalifikačním kursu Velitelské akademie BW. Forma je velmi intenzivní a přínosná, avšak nákladná a organizačně náročná. Zatím brání jejímu rozšíření i jazykové překážky.

e) **Korespondenční kontakty.** Doprovází spolupráci pracovišť v rovině osobních styků výzkumně orientovaných jednotlivců. Jako příklad výlučně neosobních vztahů institucí lze uvést podporu, která se katedrám VA dostává ze strany Zemského ústředí politického vzdělávání (dary odborné literatury).

f) **Polooficiální vazby zprostředkované německými frekventanty Velitelské a štábní fakulty VA.** Skutečnost, že první dva příslušníci Bundeswehru - posluchači akademického kursu GŠ - jsou výjimečné (na naše poměry) široce orientované osobnosti, vedla ke spontánním kontaktům s některými učiteli, které překračují rámec výuky VA a mají spíše charakter uvádění do vědecké komunity v některých oborech (psychologie, pedagogika, politologie).

■ **Dílčí závěry:**

1. *Spolupráce v oblasti společenských věd je nejpłodnější z důvodů, které jsou popsány.*

2. *Nejpřínosnější jsou takové formy spolupráce, které nemají charakter výjimečnosti a lze je plánovat do perspektivy odborného růstu jednotlivců a výzkumných záměrů pracovišť.*

3. *Je nezbytné posílit vyváženost (dvousměrnost) kontaktů, pro to chybějí na naší straně prostředky a pružné nakládání s nimi.*

4. *V oblasti společenských věd by se mělo usilovat o realizaci plnorozsahového doktorandského studia pro pečlivě vybrané uchazeče z řad učitelů vojenských škol pracujících ve společenskovědní problematice.*

5. *Žádoucí by bylo dlouhodobější hostování německých pedagogů ve výuce, z počátku především v akademických kursech vyšších stupňů.*

Je zcela nepochybné, že základna, z níž se mohou styky odvíjet, je v současné době vytvářena především znalostí němčiny. Protože ta je nedostatečná, kladou

naše vojenské vysoké školy důraz na spolupráci v oblasti jazykového vzdělávání, a to z důvodů:

- nedostatečné kapacity na našich školách,
- nedostatečného, historicky daného zaměření na pasívní znalost německého jazyka na naší straně.

Největší význam z dosud realizovaných kontaktů měly:

- únor 1992: návštěva ředitele Jazykového institutu BW v Hürthu na VA v Brně za účelem seznámení s výukou němčiny na škole a projednání možností poskytnutí pomoci,

- červen 1992: návštěva ředitele Zahraničního školního institutu VA ve škole v Hürthu,

- říjen až prosinec 1992: studijní pobyt učitele němčiny z VVŠ PV ve Vyškově a dvou učitelů z VA v Brně na škole v Hürthu.

V roce 1993 se jen na VA v Brně počítá s účastí učitelů na těchto akcích v Hürthu:

- tříměsíční studijní pobyt 2 učitelů němčiny,
- účast na dvou týdenních seminářích k metodice výuky němčiny.

Přesto, že se podařilo tyto styky zintenzívnit, zkonkretizovat a že přinášejí hmatatelné výsledky, podpora BW rozvoji výuky němčiny v AČR je podstatně slabší než podpora Velké Británie ve výuce angličtiny, což neodpovídá významu němčiny pro AČR a ČR obecně.

■ **Díčí závěry:**

1. *Spolupráce s BW v oblasti výuky němčiny na vojenských vysokých školách ČR je dobrá a stále se zintenzívňuje.*

2. *Žádoucí by byl transfer učebních pomůcek, tj. učebnic, zvukových nahrávek a videokursů.*

3. *Vhodné by bylo perspektivní vyslání učitele němčiny do ČR, který by učil naše studenty a poskytoval jim metodickou pomoc. Jako minimální vhodná doba se jeví 1 rok.*

4. *AČR by možná na oplátku mohla nabídnout vyslání učitele ruštiny, neboť mnoho našich učitelů němčiny má tento jazyk jako druhou aprobaci.*

Styky s vojenským školstvím SRN účelně doplňují další styky a pobyty učitelů VA v SRN. Za poslední 3 roky se realizovalo 9 pobytů, a to na veletrzích, výstavách, sympoziích i seminářích pořádaných německými vysokými školami a výzkumnými institucemi. Akcí se zúčastnilo 15 učitelů a specialistů z VA. Tyto akce, pokud nejsou sponzorovány zvací stranou, jsou však v naší ekonomické situaci nákladné. Proto bychom uvítali spolupráci s vojenskými školami v SRN při zabezpečování ubytování a stravování účastníků zmíněných aktivit. Jako příklad slouží atraktivní každoroční veletrh v Hannoveru či časté výstavy v Mnichově, kde by zmíněná pomoc německé strany mohla zpřístupnit návštěvu více příslušníkům našich škol i armády.

■ **Celkový závěr:**

1. *Styky mezi AČR a BW v posledním období prudce vzrostly, přesto však nelze říci, že jejich rozsah, kvalita a plánovitost by byly plně vyhovující.*

2. Nezbytnost dalšího rozvoje styků je diktována geostrategickým postavením ČR a vnitřními potřebami její armády.

3. Vojenské školy mají zájem na rozvoji styků, překážky vidí v:

- jazykové bariéry,
- nedostatečné informovanosti o celém komplexu systému vojenských škol BW,
- nedostatku prostředků a nepružnosti nakládání s nimi,
- nezájmu řídicích složek AČR o názory vojenských škol na koncepční záměry těchto styků a jejich realizaci.

Z uvedených hledisek lze dosavadní kontakty stále považovat za více nahodilé než systematické a tento stav se z pozice škol těžko překonává.

4. Rozvoj styků usnadnila připravenost německé strany, její vstřícnost a tradiční německé vlastnosti, jako perfektnost organizační i věcná. Této výhody je třeba využívat a je nutné německé straně za její projevy neformálně poděkovat.

Výhledy a perspektivy vztahů mezi AČR a BW na poli vzdělávání vojenských profesionálů

Díčí výhledy a perspektivy byly vyznačeny v předchozí kapitole. V dalším se pokusím o určité zobecnění.

Je neoddiskutovatelným faktem, že zahraniční styky našich vojenských škol se v uplynulém období rozvíjely značně chaoticky a nekoncepčně, což platí i o stycích s BW. Zásadní chybou bylo, že jsme usilovali převážně jen o poznání a k nabídce jsme nedokázali postavit koncepční požadavek. Tato výtka platí především pro bývalé FMO a nynější MO. Školy vždy svoji koncepci měly, jen pro ni nenalezly porozumění. Styky s našimi partnery přitom jasně dokumentovaly nejen jejich zájem o poznání naší skutečnosti, ale i o konkrétní pomoc, na niž byli připraveni. Tato doba dnes končí, a to nejen proto, že jsme se "okoukali", ale i proto, že ekonomické prostředky našich západních partnerů se ztenčily v důsledku omezování armád a recese.

Toto hodnocení, jakkoli kruté, nás nesmí vést k pasivitě, nýbrž stimulovat k uvědomění si skutečného východiska dalších perspektiv, které může spočívat jen v konečném a rychlém zpracování koncepce toho, co chceme.

Měla by vycházet z následujících dvou požadavků:

▲ Zajistit, aby na všech vyšších stupních velení a pokud možno ve všech odbornostech, v určeném časovém horizontu byli v AČR důstojníci, kteří prošli základní či postgraduální přípravou v zahraničí.

▲ Země, v nichž se jim takto dostane vzdělání, by měly být dostatečně diverzifikované, aby se zabránilo jednostranností.

Tato dvě pravidla by měla být aplikována urychleně a s největší razancí především na vojenské vysoké školy a jejich katedry.

Znalostí o západních systémech vzdělávání máme již poměrně dost, a to umožňuje naši koncepci specifikovat přesně co do počtu, úrovně i odbornosti, na jednotlivé naše partnery do formy požadavku o pomoc. Čím dříve tak učiníme, tím lépe, neboť později tato drahá školení již zdarma či při naší minimální finanční účasti nepořídíme. Náš záměr by bylo vhodné německé straně deklarovat a neprodleně přistoupit k jeho realizaci, neboť jinak bychom u ní ztratili kredit.

SRN se spolu s USA projevila jako nejvstřícnější partner. Proto je třeba styky s BW na poli vojenského školství prohloubit, zpřesnit a německé straně dokumentovat, že víme, co chceme. Školy o to programově usilují a dokladem je, že prosazují **neoficiální pracovní kontakty** na úkor návštěv delegací apod. V tom nalézají na německé straně plné pochopení. V takovýchto stycích je třeba vidět hlavní formu do budoucna a bude zapotřebí, aby podchytily co nejširší spektrum přípravy profesionálů, tj. i školy druhů zbraní a školy pro přípravu profesionálů nižší úrovně (praporčíci, poddůstojníci apod.).

Neoficiální pracovní kontakty specialistů a učitelů by měly pravidelně doplňovat studijní cesty a **výměnné stáže studentů vojenských škol**. Jen ty mohou přispět k vytvoření předmostí pro další styky a pro dosažení tolik potřebné důvěry a porozumění, neboť jak ukázal poslední průzkum veřejného mínění u nás, důvěra v SRN je zhruba poloviční než důvěra ve Francii, ev. USA.

Na opačném pólu stojí speciální druhy styků, zejména různé **stipendijní a studijní pobyty**. Jde nejen o účelová stipendia, ale zejména z hlediska vojenských vysokých škol o důležité doktorandské studium. Sem patří i účast na symposiích a konferencích, kterou brzdí zjevně i nedostatečná informovanost o jejich pořádání v Německu.

Přetrvávajícím dlouhodobým handicapem české strany bude **jazyková nepřípravenost**. Získání větší podpory německé strany by zde bylo žádoucí. Nejvíce však musíme udělat sami. Mělo by jít o strategické rozhodnutí o účinném, rychlém a armádou všestranně podporovaném zvýšení úrovně znalostí západních jazyků v důstojnickém sboru.

V jednání s německou stranou by měly být zcela **otevřeně deklarovány naše ekonomické problémy**. Nemusíme stát v roli prosebníka, stačí, dosáhneme-li porozumění pro princip reciprocity, který lze jednoduše definovat tak, že náklady na místě hradí přijímací strana, náklady na přepravu vysílající. Naše vojenské školy mají slušnou úroveň ubytovacích a stravovacích zařízení, kde jsou schopny tento princip pro nás výhodně realizovat. Je pochopitelné, že z hlediska současného kursu marky nebude pro naše partnery tento princip tak atraktivní jako pro nás, ale právě tu jde o dosažení porozumění.

Závěrem se pokusím vyjmenovat, kam by mělo být v budoucnu upřeno úsilí o rozvoj spolupráce s BW v oblasti vojenského školství:

1. Posílit pracovní charakter již existujících styků, zpřesnit jejich řízení a zabezpečení tak, aby školy mohly pružně vyřizovat prosby o pomoc od svých partnerů a aby mohly rychle reagovat na jejich nabídku.

2. Rozšířit styky na školy druhů zbraní, kde dosud nebyly realizovány, k tomu mají vhodné partnery pro jednotlivé školy na naší straně.

3. Koncepčně připravit tyto styky pro praporčícké či poddůstojnické školy.

4. Radikálně rozšířit styky s univerzitami BW, a to v oblasti odborné i společenské, výměně lektorů, vzájemné publikační činnosti i výměně studentů, která je nedostatečná.

5. Pokud jde o přípravu štábních důstojníků, usilovat o převzetí německého know-how v oblasti počítačové podpory velitelsko-štábních cvičení a o společné projekty na jeho zdokonalení. Navázat styky s Institutem obrany v Koblenci.

6. Dosáhnout větší podpory výuky němčiny pro potřeby AČR, a to v oblasti pomůcek pro výuku a lektorského zabezpečení.

7. Usilovat o dlouhodobé stáže našich učitelů na školách BW, spojené s aktivní přednáškovou činností, a obdobné stáže učitelů ze škol BW realizovat v našich školách.

8. Za perspektivní považovat vzájemné studijní cesty posluchačů, učinit z nich pravidelnou formu styků. Rozšířit je o styky sportovní a kulturní.

9. Usilovat o větší počet studentů AČR ve školách BW a naopak, rozšířit toto zejména na univerzity BW a doktorandské studium.

10. Udržet porozumění německé strany pro naše ekonomické problémy.

Použité materiály:

- Zpráva o zahraniční služební cestě do SRN ve dnech 8.-16. ledna 1993 v rámci stipendia NATO. (Plk. doc. Ing. Stanislav Schorm, CSc., VA Brno.)
- Zahraniční vztahy se SRN - podklad pro informační zprávu z VVŠ PV Vyškov. (Doc. RNDr. Josef Dolínek, CSc., VVŠ PV Vyškov, 21. 5. 1993.)
- Vyhodnocení spolupráce fakulty velitelské a štábní VA v Brně s Velitelskou akademií Bundeswehru v Hamburku. (Plk. doc. Ing. Josef Šiller, CSc., VA Brno, 20. 5. 1993.)
- Zahraniční styky VA - SRN; přehled od r. 1990 do 31. 5. 1993. (Milena Mihálová, VA Brno, 17. 5. 1993.)
- Podklady k vyhodnocení služebních styků kateder 11 až 13 VA v Brně s německými společenskovědními pracovišti. (Plk. doc. Ing. Oto Kubík, VA Brno, 18. 5. 1993.)
- Materiály personálního oddělení VA v Brně o vyslání učitelů VA v Brně do SRN a spis MO/SVS čj. 111/35-17.

Dr. Theodor Winkler

ŠVÝCARSKÁ BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA V MĚNÍCÍ SE EVROPĚ

Myšlenky a výroky obsažené v tomto článku představují osobní názor autora a nesmějí být interpretovány jako oficiální stanovisko Švýcarska nebo švýcarského ministerstva obrany.

Strategické a mezinárodní prostředí Švýcarska se vyznačuje hlubokými změnami, ba téměř revolučním zvratem. Německo se pokojně sjednotilo. Varšavská smlouva a SSSR se rozpadly. Ve střední a východní Evropě vznikly nové demokracie. Evropská integrace nabývá na dynamičnosti. Hledání nové evropské bezpečnostní i celkové architektury je v plném chodu. Evropa začíná opět srústat.

Na druhé straně se ale také v Evropě znovu střídá, miliony lidí jsou na útěku. Nové dimenze bezpečnostní politiky nabývají stále větší hodnoty. Bohužel, mír a bezpečnost nejsou ještě nijak zajištěny.

Co to znamená pro bezpečnostní politiku malého neutrálního státu, jakým je Švýcarsko? V následujících úvahách mají být nejprve identifikovány některé stěžejní hodnoty, které jsou podstatné pro zodpovězení této otázky. Na závěr mají být znázorněny jednak ty prvky situace, které jsou pro Švýcarsko důležité a na druhé straně mají být z těchto prvků situace vyvozeny konkrétní závěry pro švýcarskou bezpečnostní politiku.

Stěžejní hodnoty švýcarské bezpečnostní politiky

Výchozím bodem každého rozboru švýcarské bezpečnostní politiky musí být konstatování, že Švýcarsko je přímou - nikoli parlamentní - demokracií, že ve Švýcarsku není sice neutralita zakotvena v ústavě (jako je tomu např. v Rakousku), ale že kotví hluboko v minulosti a v povědomí obyvatelstva a konečně že Švýcarsko má miliónní armádu. Trochu hlubší znázornění těchto specificky švýcarských prvků nebude bez užítu.

Švýcarská ústava a ústavní tradice počítají s tím, že veškeré státní smlouvy platné déle než 15 let, nebo velice závažné státní smlouvy musí schválit nejen spolková rada (tj. vláda) a obě komory parlamentu, ale také - prostřednictvím plebiscitu většina obyvatelstva a kantonů. Kromě toho může 100 000 Švýcarů majících volební právo prostřednictvím tzv. "lidové iniciativy" kdykoli navrhnout změnu ústavy, o níž opět plebiscitem rozhodnou obyvatelé a kantony. Jinými slovy řečeno: ve Švýcarsku nepřísluší poslední politická moc parlamentu, nýbrž obyvatelstvu, které je ve švýcarské politické mluvě také právem označováno jako "suverén".

Ve sféře zahraniční politiky a bezpečnostní politiky to znamená, že každá podstatná změna kursu vyžaduje velice široký konsens, má-li mít nějakou politickou šanci. Tento systém přímé demokracie je v souladu s přáním chránit pokud možno trvale menšiny. Vzhledem ke čtyřem jazykovým skupinám (němčina, francouzština, italština a rétorománština) obyvatelstva a jeho rozdělení (zhruba na polovinu) na katolíky a protestanty patří téměř každý Švýcar v jisté formě k některé menšině. Systém odpovídá i té skutečnosti, že Švýcarsko je stát vzniklý z vůle, něco na způsob "mini-Evropy", a že není státem národním, jako např. Německo nebo Francie. Švýcarsko mohlo existovat 700 let jen proto, že jeho politický systém je organizován tak, že každá část země a každá skupina obyvatelstva má v rámci Švýcarska více práv a těší se větší svobodě, než by tomu bylo v případě připojení k některému sousednímu státu. Systém přímé demokracie však znamená i to, že změna se dá uskutečnit jen pomalu a váhavě. Tak v nedávné minulosti schválili Švýcaři vstup do Společnosti národů a také dohodu o volném obchodu s

Evropským společenstvím, ale odmítli vstup do OSN a do Evropského hospodářského prostoru (EWR).

Složitému rozvrstvení země odpovídá politika neutrality, pocházející z časných let 16. století. Švýcarská neutralita nemá nic společného se studenou válkou, ale mnohem spíše s vnitropolitickou realitou země. Jakákoli jiná zahraniční politika by hrozila rizikem, že by se Švýcarsko - např. během náboženských válek v 16. a 17. století nebo během formování moderních národních států v 19. století - mohlo rozpadnout. Tyto vnitropolitické zdroje neutrality dnes přirozeně pozbyly závažnost. Díky zkušenostem z druhé světové války, kdy bylo Švýcarsko obklopeno "třetí říší" a jejími spojenci, se pojem ozbrojené neutrality stal pro velmi mnoho Švýcarů jakýmsi synonymem pro hodnoty jako jsou svoboda, nezávislost nebo suverenity. Odklon od zásady neutrality by neměl dnes a ani v dohledné budoucnosti při plebiscitu naděje na úspěch. Větší volnost existuje v otázce, jak se má švýcarská neutralita prakticky interpretovat.

A konečně, svým miličním systémem zvolilo Švýcarsko takovou strukturu ozbrojených sil, jaká je nejtěsněji spjata s oběma výše uvedenými tradicemi. Ve Švýcarsku platí všeobecná branná povinnost pro muže. Branec absolvuje ve škole pro brance základní výcvik trvající 17 týdnů. Vysoká úroveň civilního vzdělání obyvatelstva usnadňuje vtěsnání přípravy do tohoto úzkého časového rámce. Potom je branec přidělen vojenské (válečné) jednotce, s kterou v pravidelných odstupech vykonává opakovací kursy (vojenská cvičení a vzdělávací kursy) trvající normálně 3 týdny. Poddůstojníci a důstojníci mají delší službu. Na vojína se vztahuje celková povinnost výkonu služby v trvání asi 1 roku a ve věku 42 let je ze svazku armády propuštěn. Plukovník koná vojenskou službu po dobu pěti let. Švýcarsko nezná (až na malé výjimky např. v částech letectva) žádné stálé jednotky. Demokratický a federalistický instinkt země odstraňuje od takových útvarů. Každý rok však koná zhruba 400 000 mužů kratší či delší vojenskou službu. V případě krize může být při dnešním modelu armády zmobilizováno během 48 hodin asi 625 000 mužů. Tento branný systém výborně vyhovuje zásadnímu obrannému úkolu armády vycházejícímu z neutrality. Vylučuje však účast např. při akcích na posílení míru, pro které je zapotřebí vojáků z povolání nebo dobrovolníků.

Nové aspekty bezpečnostněpolitické situace a její důsledky pro švýcarskou bezpečnostní politiku

Nabízí se první kladné konstatování: nebezpečí překvapivého napadení z Východu vedeného mohutnými silami je prozatím zažehnáno. Dokonce ani puč v Moskvě anebo pokus o oživení starého SSSR by na tom mohly něco změnit až ve střednědobé perspektivě.

Parlament a obyvatelstvo proto požadují od švýcarské armády "mírovou divendu". Vojenský rozpočet vykazuje dnes nominálně téměř nulový nárůst a ve skutečnosti klesá. Obsáhlý projekt reformy ozbrojených sil (Armáda 95) plánovaný už delší dobu z demografických a vojenskotechnických důvodů byl uspíšen a přinese snížení personálního stavu armády o více než třetinu (na mobilizační stav 400 000 mužů).

Bezpečnostněpolitické problémy vyvolané konkursní podstatou bývalého SSSR jsou dnes zcela jiného druhu:

① Nejistota ohledně dlouhodobé fyzické a politické kontroly jaderného arzenálu bývalého SSSR a ohledně jeho budoucnosti všeobecně: Vzdá se Ukrajina konečně svého jaderného statutu nebo ne? Odblokuje START nebo ne? Je dosud zajištěna technická údržba jaderných prostředků?

② Riziko, že výchozí materiál pro výrobu jaderných zbraní, citlivé technologie, experti pro jadernou energii nebo dokonce taktické jaderné zbraně mohou odplynout do zemí třetího světa.

③ Otázka, zda jsou nástupnické státy SSSR schopny v souladu se smlouvou a ověřitelně dodržovat závazky, které přijaly v rámci kontroly zbrojení (v jaderné, chemické a biologické sféře).

④ Tichý rozklad ozbrojených sil.

⑤ Izolované ostrovy posádek (např. 14. armáda v Moldávii), které lze skutečně stěží odsunout a které hrozí, že budou žít na vlastní pěst.

⑥ Nespokojenost důstojnického sboru, který se ještě před několika málo lety považoval za elitu země a který je dnes ve velké míře oloupen o přesvědčivé perspektivy.

Neutrální malý stát, jakým je Švýcarsko, nemůže sám řešit žádný z těchto problémů. Jistě však může v některých bodech přispět k mezinárodně koordinovanému programu pomoci. Tak např. Švýcarsko se bude finančně podílet na Mezinárodním vědeckotechnickém středisku (IWTZ) v Moskvě, které může jaderným specialistům nabídnout perspektivu ihned, jakmile ruský parlament tento projekt schválí. Švýcarsko by také mohlo - v oboru, který německá armáda nazývá "vnitřní řízení" - pomoci při výcviku důstojníků. Protože: švýcarská armáda je demokraticky kontrolována, je vícejazyčná, je složena z četných menšin a má silně federalistický charakter.

Zmizelo jednoznačné vojenské ohrožení, to, které existovalo v minulosti. Bohužel však bylo vystřídáno daleko složitější bezpečnostněpolitickou výzvou. Pro Švýcarsko se tato výzva projevuje ve čtyřech rovinách:

■ **Aktuální bezpečnostněpolitická výzva** zhruba z jihovýchodního směru.

Tragicky o tom svědčí brutální konflikt v bývalé Jugoslávii. Miliony lidí jsou tam na útěku. Lidé denně umírají. Tisíce jich jsou v nelidských podmínkách drženy v zajetí. Na konci 20. století vidíme etnické čistky, koncentrační tábory a hromadné znásilňování. Nebezpečí eskalace v rámci bývalé Jugoslávie a za její hranice musí být bráno vážně.

Další podobné konflikty existují v částech bývalého SSSR. Příznačné jsou Moldávie, Gruzie a Kavkaz. U všech může kdykoli dojít k eskalaci. Dokonce ani krvavý rozpad Ruska nelze zcela vyloučit.

Pod heslem "jihovýchod" však je třeba myslet i na Blízký a Střední východ, na Perský záliv, na napětí mezi Řeckem a Tureckem i na novou rivalitu mezi Tureckem a Íránem, který sotva ještě skrývá zájem o jaderné zbraně.

Žádný z těchto akutních nebo potenciálních konfliktů nepodrobí Švýcarsko zkoušce po vojenskopolitické stránce. Z bezpečnostněpolitického hlediska se však všechny Švýcarska bezprostředně dotýkají. Výzva nespočívá v nebezpečí valících se tanků, ale mnohem spíše v přílivu uprchlíků (ve Švýcarsku, které má 6,8 milionů obyvatel, žije asi 400 000 občanů bývalé Jugoslávie), v teroru, v zápolení o okamžité ukončení těchto nesmyslných válek. Výzva má také morální a etickou povahu. Pro armádu vyvstává konkrétní otázka, zda - a jak - se může podílet na akcích a sankcích v zájmu zachování míru.

V současné době působí v bývalé Jugoslávii švýcarští vojenští pozorovatelé a celní personál. Švýcarsko se na autonomní bázi připojilo k sankčním rozhodnutím OSN. Pokud to parlament schválí, má být do roku 1995 postaven prapor složený z dobrovolníků, který může být dán k dispozici OSN a KBSE. Lze uvažovat i o speciálních jednotkách týlového zabezpečení. Jedna zdravotnická jednotka je už nyní zasazena v západní Sahaře. Švýcarsko je také - hned za SRN - největším dárce peněz pro humanitární pomoc v bývalé Jugoslávii. Příslušníci dobrovolných a civilních organizací pro pomoc při katastrofách jsou nasazeni při zřizování tisíců bytů pro uprchlíky. Tato aktivní složka švýcarské bezpečnostní politiky nabývá rychle na závažnosti. Nelze zamlčet, že toto rozšíření bezpečnostněpolitického úkolu v dobách sotva postačitelných finančních prostředků a při reálně klesajícím vojenském rozpočtu je spojeno se značnými problémy. Dnes musí být velmi tvrdě stanoveny priority.

■ **Latentní bezpečnostněpolitické riziko** představuje politická a ekonomická labilita Východu, zejména bývalého SSSR. Příznačnými jevy jsou katastrofální hospodářská situace, chybějící pochopení pro demokracii, menšinové problémy, etnické problémy, hranice, které nebyly definitivně uznány, propletenec kriminality a staré nomenklatury nebo rostoucí nespokojenost obyvatelstva.

Zároveň se téměř tragickým způsobem prolínají přechod střední Evropy k demokracii a tržnímu hospodářství s hlubokou recesí na Západě. Nové demokracie naléhavě potřebují západní pomoc a integrační politickou perspektivu.

Bez stability na bývalém Východě a v bývalém SSSR nemůže existovat stabilní Evropa - ale jen demokratický a prosperující Východ může být skutečně stabilní.

Pro malý stát velikosti Švýcarska je opět tato úloha neúnosná. Může však poskytnout příspěvek. Spolková rada a parlament už pro tento účel schválily tři rámcové úvěry (v celkové výši 1,655 miliard franků). Švýcarské příspěvky se vztahují téměř na celou řadu zmíněných problémů. Hlavní důraz je kladen na střední Evropu. Podpora zahrnuje také jednotlivé aspekty bezpečnostněpolitické sféry v užším slova smyslu - jmenovitě přípravu expertů pro bezpečnostní politiku a důstojníků a posílení akademických výzkumných ústavů v oboru bezpečnostní politiky (Think Tanks) na bývalém Východě. Tento poslední obor by se měl v příštích měsících stát pro Švýcarsko skutečně stěžejním oborem.

■ **Příživé bezpečnostněpolitické ohrožení** se rýsuje primárně, ale ne výlučně zhruba z jižního směru. Tím je míněna široká paleta nových dimenzí tohoto ohrožení: šíření prostředků hromadného ničení a balistických řízených střel, migrace, agresivní islámský fundamentalismus, nelegální obchod se zbraněmi, drogy, terorismus a organizovaná mezinárodní zločinnost. Vakuum, které v částech bývalého Východu vzniklo po zhroutilosti totalitárních struktur, přímo vyzývá nositele těchto nových forem ohrožení, aby zmíněný volný prostor využili.

Žádná z bezpečnostněpolitických výzev se nezastaví na hranicích států - ani na neutrálních hranicích. Všechny vyžadují úzkou mezinárodní spolupráci a koordinaci, mají-li být účinně potírány. Právě z toho důvodu uvažuje švýcarská vláda o tom, že ve zprávě, kterou lze očekávat v příštích měsících, bude nově definovat obsah švýcarské neutrality. Cílem je zajistit státu - přes setrvávání u neutrality - politicky a v době míru podstatně rozšířený prostor pro jednání.

■ **Konstantní ohrožení** vychází výlučně z ekonomických škod a nebezpečí, jejich následky - jak to prokázal Černobyl - mohou nabýt bezpečnostněpolitických rozměrů. Švýcarsko podporuje finančně a technickými expertizami pomocné programy, které mají zvýšit bezpečnost jaderných zařízení na bývalém Východě. V rámci koncepce "Armáda 95" je v souvislosti s tím plánováno postavení pluku pro ochranu proti katastrofám, který by mohl případně poskytovat pomoc i v příhraničních částech cizí země.

Tyto čtyři výzvy vzájemně splývají a navzájem se ovlivňují. Ruský jaderný fyzik, která v Íránu pracuje na jaderné bombě, zapadá do tohoto scénáře. Jiným příkladem může být jaderný reaktor bez ochranného pláště v bývalém SSSR, zasažený granátem při občanské válce.

Nový evropský bezpečnostní řád bude vytvářen v Evropě, která je od Severního mysu přes Balkán a Blízký východ až po Maghreb obklopena pásmem nestability. Západ vyhrál studenou válku. Dosud však svými hodnotami skutečně nepronikl do spouště, kterou zanechal komunismus. A už teprve nedokázal prosadit své hodnoty jako trvalé základní pilíře nového světového řádu. Nová evropská architektura se formuje nejen uvnitř krizového oblouku, nýbrž právě ve střetech s ním a s problémy, které vyvolává. Rozpoznáváme historickou šanci, ale vidíme také velká rizika soudobé situace. Hledají se cesty, které by na jedné straně nabízely východisko pro mírové řešení konfliktů a které by se na druhé straně vyznačovaly solidaritou proti agresoru. Hledají se především pragmatická a společensky únosná řešení. To je přes všechny rozdíly názorů na podrobnosti společnou snahou všech západních států. Proto má ústřední význam výstavba nové nosné evropské bezpečnostní i celkové struktury.

Bohužel však je třeba dodat, že v současné době není zajištěn ani úspěch tohoto podnikání, a že nebylo ani docíleno jednoty ohledně "stavebních plánů" a prostředků, které by byly použity. Nosné pilíře tohoto nového řádu jsou jistě známy: OSN, KBSE, NATO, Evropské společenství, Západoevropská unie, G-7, Rada Evropy. Ale dohadování o relativní hodnotě a významu NATO a Západoevropské unie svědčí o hlubokých politických názorových rozdílech pokud jde o specifické kladení důrazu. Uplyne nějaký čas, než se dospěje k všeobecně přijatelným řešením a právě čas je při dnešní situaci naší nejcennější hodnotou. Máme

v rukou historickou šanci, ale zároveň také víme, že rizika a výzvy by mohly přerůst v nová ohrožení, pokud tuto šanci rychle a rozhodně nevyužijeme.

Pro Švýcarsko to znamená, že hledíme vstříc ne menším, ale naopak mnohem větším nárokům na armádu. Stěžejní úkol zabraňování krizím prostřednictvím připravenosti k obraně doplňují další úkoly. Rýsující se nová filozofie švýcarské bezpečnostní politiky je v hlavních myšlenkách obsažena už ve zprávě Spolkové rady parlamentu v říjnu 1990. Zjednodušeně řečeno, vychází Švýcarsko z toho, že vzhledem k neklidné situaci a nejistým perspektivám této situace bezpodmínečně potřebuje i nadále účinnou a hodnověrnou kapacitu obrany. Ale kromě této pevné obranné bezpečnostněpolitické komponenty je ale navíc potřebná dynamická, hranice země přesahující složka. Jejím prvním cílem musí být aktivně přispívat k tomu, aby Evropa mohla opět srůst a aby měla demokratickou a hospodářskou perspektivu. Za druhé je Švýcarsko rozhodnuto hrát v rámci KBSE i nad tento rámec aktivní roli ve sféře zabraňování vzniku krizí a řešení krizí, a to formou intelektuální, finanční, personální a materiální podpory. Za třetí musí být bezpečnostní politika koncipována tak, aby bylo možné uchránit zemi před následky konfliktů, které přesto vypuknou nebo které se vymknou řešení krizí - v ideálním případě poskytnutím cílevědomé pomoci na místě, v případě nouze posílením civilních orgánů země částmi armády. Tato filozofie vychází z poznatku, že - v rámci neutralitou vytčených hranic - bude možné zvládnout bezpečnostněpolitické výzvy současné doby jen prostřednictvím úzké mezinárodní spolupráce. Mladým demokraciím střední Evropy přikládá Švýcarsko právě z tohoto zorného úhlu zvláštní význam.

Plukovník gšt. Ing. Jan D u d a

LOGISTIKA ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

V souvislosti s reorganizací AČR byl navržen a postupně bude realizován přechod dosavadních systémů zabezpečení (technického, týlového a stavebně ubytovacího) na systém logistické podpory vojsk (dále nazýván logistikou). Tato logistika armády v sobě funkčně sdružuje doposud existující samostatné systémy zabezpečení, ale na zcela odlišném organizačním principu.

Potřeba výstavby logistiky AČR vyplývá jednoznačně ze změn v charakteru naší armády, zejména jejího použití, vnějších vztahů a ekonomických podmínek. Do armády rychle pronikají nové moderní technologie vytváření a přenosu informací. Tím se výrazně mění podmínky pro zabezpečování hmotných potřeb a služeb souvisejících s péčí o osoby a materiál, které vyžadují odpovídající systémové změny.

Navržený systém logistiky AČR by měl zajistit tyto dva základní cíle:

1. Vybudovat postupně systém slučitelný se systémy armád NATO, respektující tradice a zvláštnosti Armády ČR.
2. Vytvořit systém, který bude jednodušším a efektivnějším způsobem zabezpečovat válečné a mírové potřeby armády a jeho výstavba si nevyžádá nadměrné zdroje.

Přechod od systému zabezpečení vojsk, který je postaven na decentralizované odpovědnosti jednotlivých prvků zabezpečení k systému centralizovanému, který je podstatou logistiky, nelze provést jednorázově. Nemůžeme jednoduše jeden den zrušit pevně zažitý a organizačně vybudovaný systém zabezpečení a nahradit jej druhý den zcela odlišným. Tento postup by zákonitě vedl ke kolapsu celého systému zabezpečení vojsk, a to z toho důvodu, že přechod na logistickou podporu vojsk vyžaduje splnění několika podmínek, které nejsme schopni realizovat v tak krátkém časovém období.

V cílovém stavu se předpokládá mít ve vrcholových orgánech řízení logistiky čtyři základní organizační prvky:

- **všeobecný** (řízení, organizační výstavba a rozvoj informatizace logistiky),
- **materiálu** (organizace zabezpečení vojsk materiálem a technikou, normy hospodaření, systém zásobování a skladování, materiální zabezpečení mobilizace vojsk ap.),

- **služeb** (stravování, vystrojování, ubytování vojsk, doprava, opravy a revize techniky, metrologie, veterinární zabezpečení ap.),
- **provoz** (normy provozu a ošetřování, řízení parkové služby, vyprošťování a odsunů techniky, hodnocení spolehlivosti a technologických postupů, zásady požární ochrany, zásady ukládání a dekonzervace techniky, organizace polní opravářské činnosti ap.).

Přesný časový harmonogram přechodu k tomu cílovému stavu nejsme dnes schopni definovat. Závisí na splnění těchto podmínek:

▲ Zabezpečit postupnou přípravu funkcí logistiky ve školách a kursech pro výkon funkcí v řídicích orgánech logistiky, ve velitelství logistiky a ostatních operačních stupních.

▲ Sjednotit systém evidence a zásobování dosavadních materiálových tříd bez narušení zásobování a denního života vojsk. Vytvořit jednotný materiálový katalog.

▲ Vybudovat informační systém mezi všemi subjekty logistiky a zásobovanými útvary.

▲ Přepracovat normy, zásady a metodické návody v oblasti hospodaření s materiálem, zabezpečení vojsk službami a organizování provozu a údržby materiálu.

▲ Reorganizovat skladové hospodářství logistiky, postupně vytvořit posádková zařízení.

▲ Postupně profesionalizovat základní výkonné prvky logistiky.

▲ Vytvořit podmínky pro nákup služeb v civilním sektoru.

Podle stavu naplňování těchto podmínek bude možné realizovat následující kroky k dosažení cílového stavu:

- vzájemné propojení dosavadních materiálových tříd a vytvoření optimálních zásobovacích systémů - odděleně v systému týlového zabezpečení a VTZ,

- postupné rušení úzce specializovaných vojenských odborností v řídicích orgánech logistiky, obsazování funkcí připravenými odborníky logistiky při současném snižování počtů,

- vnitřní reorganizace částí týlového zabezpečení a VTZ jako další krok k propojení obou těchto částí,

- po vybudování základů informačního systému na stupni útvar a velitelství logistiky reorganizovat její strukturu při současném snížení počtů,

- reorganizovat skladové hospodářství na teritoriu podle reálné potřeby logistiky (multimateriálové sklady), snižovat počty skladů a jejich velikost (po likvidaci nepotřebného materiálu),

- postupně vytvářet posádková zařízení logistiky, zvyšovat množství nakupovaných služeb v civilním sektoru a tím snižovat počty prvků logistiky AČR,

- zrušit části VTZ a týlového zabezpečení a vytvořit společný systém zabezpečení materiálem a službami,

- dokončit reorganizaci velitelství logistiky v návaznosti na změny v řídicích orgánech logistiky.

Pro snažší objasnění struktur logistiky v armádě je potřebné zvýraznit jednu věc. Logistické prvky, a to jak řídicí, tak i výkonné, si můžeme z věcného hlediska plnění úkolů v rámci armády rozdělit pomyslnou vertikální dělící čarou na dvě části. Na straně jedné to jsou všechny prvky, které budou začleněny přímo ve svazech, svazcích a útvech k řízení a bezprostřednímu zabezpečení vojsk a mají tudíž působnost jen v rámci daného velitelského stupně. Pracovně bychom mohli nazvat tuto část jako **logistiku vojsk**. Na druhé straně to pak budou prvky logistiky, které budou podle svého zaměření zabezpečovat všechny útvary armády bez rozdílu velitelské podřízenosti a budou mít tudíž působnost do celé armády. Tuto část si opět pracovně můžeme nazvat jako **armádní logistiku**.

ARMÁDNÍ LOGISTIKA

V rámci reorganizace vrcholových orgánů AČR (k 1. 10. 1993) bude logistika armády završena **zástupcem náčelníka generálního štábu pro logistiku**. Organizace je znázorněna na **schématu č. 1**. Uvedená organizační struktura má zajistit splnění dvou základních požadavků:

- sjednotit hlavní činnosti doposud samostatně fungujících prvků zabezpečení k zajištění jednotné řízení rozvoje a další výstavby logistiky; k tomu byl vytvořen štáb logistiky,

- zajistit nepřetržité fungování systému zabezpečení u vojsk tak, že transformace na logistické prvky bude probíhat postupnými kroky, které nenaruší nezbytné denní zabezpečení vojsk; z toho důvodu bylo potřebné ponechat zatím v celé vertikální rovině systém technického a týlového zabezpečení jako relativně samostatné, i když vnitřně již částečně integrované.

ZNGŠ pro logistiku je orgánem pro výstavbu a rozvoj logistiky AČR a její přípravu na činnost za BPS, zabezpečení vojsk AČR výzbrojí, technikou, materiálem a službami, pro plánování a organizaci logistické podpory vojsk celé AČR. Řídí přímo odbory logistiky GŠ (odbor řízení, odbor materiálu, odbor provozu, ošetřování a oprav, odbor letecké techniky, odbor služeb) a je odborně nadřazen všem orgánům logistiky AČR.

Jednotlivé odbory plní tyto hlavní úkoly:

a) odbor řízení:

- zpracovává základní dokumenty pro řízení logistiky AČR a k zabezpečení připravenosti a mobilizačního rozvinování útvarů, jednotek a zařízení logistiky AČR,
- zpracovává organizaci mobilizačního rozvinování podřízených svazků a útvarů logistiky,
- koordinuje rozvoj, organizaci a výstavbu logistiky vojsk AČR,
- zabezpečuje organizační výstavbu logistiky AČR,
- plánuje operační přípravu území ČR pro potřeby logistické podpory vojsk,
- zpracovává dopravně zásobovací systém,
- organizuje odbornou přípravu funkcionářů a specialistů logistiky,
- zpracovává normy a předpisy v oblasti operační a odborné přípravy,

Organizační struktura logistiky GŠ AČR

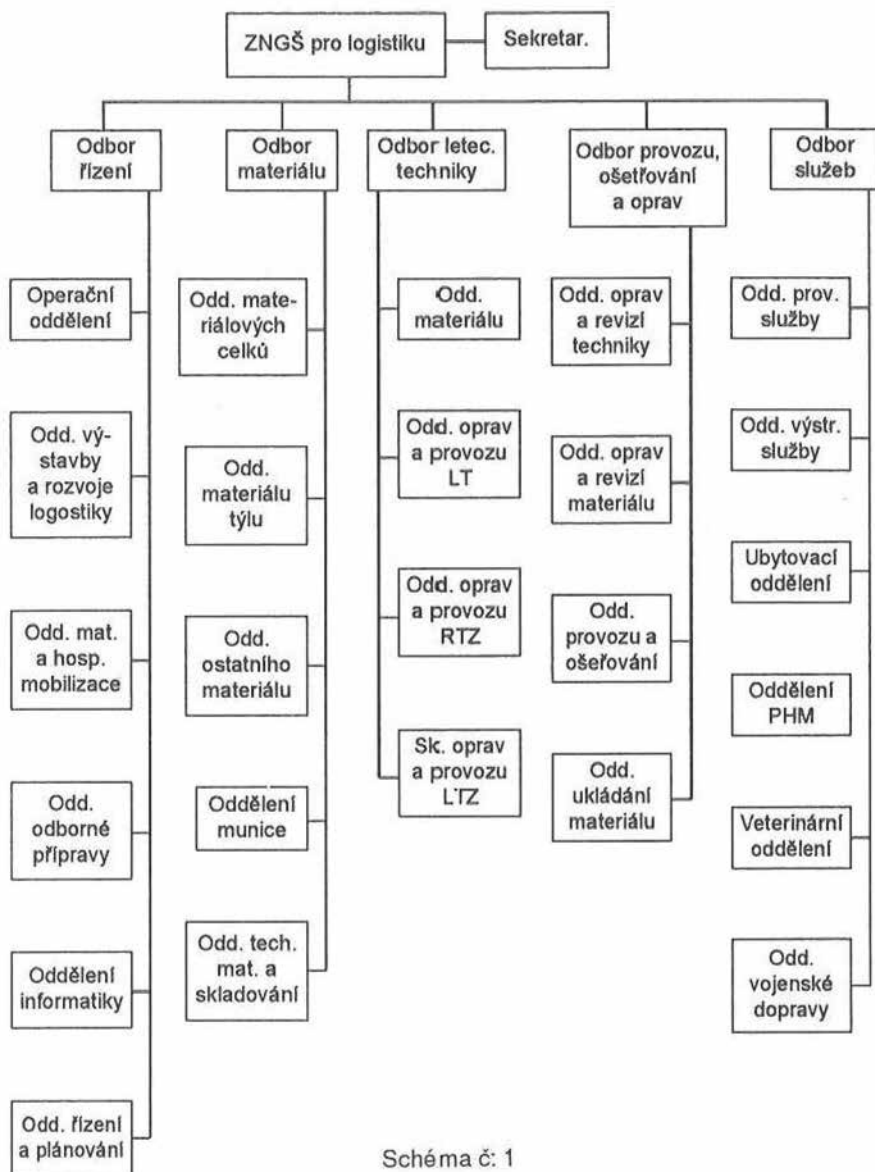

Schéma č. 1

- řídí materiálně mobilizační přípravu AČR a plnění úkolů hospodářské mobilizace v AČR,
- řídí a organizuje jednotnou evidenci materiálu v AČR,
- stanovuje zásady a řídí systém hospodaření s materiálem v AČR,
- řídí velitelství logistiky,
- zpracovává koncepci rozvoje automatizace a informatizace v oblasti logistiky AČR a organizuje jejich realizaci,
- řídí zpracování projektů a zavádění automatizovaných systémů pro oblast logistiky AČR;

b) odbor materiálu:

- řídí organizaci zabezpečení AČR veškerým materiálem mimo materiálu leteckého, stavebně ubytovacího, zdravotnického a materiálu CO,
- zpracovává normy a rozděluje výzbroj, techniku a materiál,
- stanovuje zásady ukládání, ošetřování a oprav uvedených materiálů,
- zpracovává koncepci zásobování a skladování materiálu a munice,
- zabezpečuje přemísťování, vyřazování a rušení materiálu,
- zabezpečuje rozvoj skladového hospodářství,
- zpracovává požadavky na nákupy materiálu,
- odborně řídí pyrotechnickou činnost a stanovuje normy bezpečnosti při skladování a používání zbraní a munice;

c) odbor provozu, ošetřování a oprav:

- zpracovává koncepcce, normy a předpisy pro provoz a ošetřování pozemní techniky a výzbroje,
- odborně řídí provoz techniky u vojsk, parkovou službu a činnost odsunové a vyprošťovací služby,
- zpracovává zásady ukládání techniky a materiálu a jeho dekonzervace,
- zabezpečuje rozvoj a využití učebně výcvikové základny VTZ,
- zpracovává normy a zásady oprav výzbroje a techniky,
- odborně řídí vojskovou opravárenskou činnost, revize, odborně technický dozor a metrologickou službu,
- zabezpečuje realizaci návrhů změn technologie oprav a revizí výzbroje a techniky,
- podílí se na zpracování rozborů spolehlivosti techniky a navrhuje opatření k jejímu zvýšení;

d) odbor letecké techniky:

- zpracovává koncepcce, normy a předpisy oprav, skladování a vyřazování letecké techniky a leteckého materiálu, materiálu RTZ a LTZ,
- zpracovává koncepcce inženýrského leteckého zabezpečení provozu LT, techniky RTZ a LTZ,
- stanovuje zásady a předkládá požadavky na přípravu specialistů,
- zpracovává normy životnosti a přijímá opatření ke zvýšení spolehlivosti techniky,
- zabezpečuje realizaci standardu ICAO systému letectva AČR,

- koordinuje výstavbu prostředků RTZ letectva a předkládá požadavky na rozvoj techniky;

e) odbor služeb:

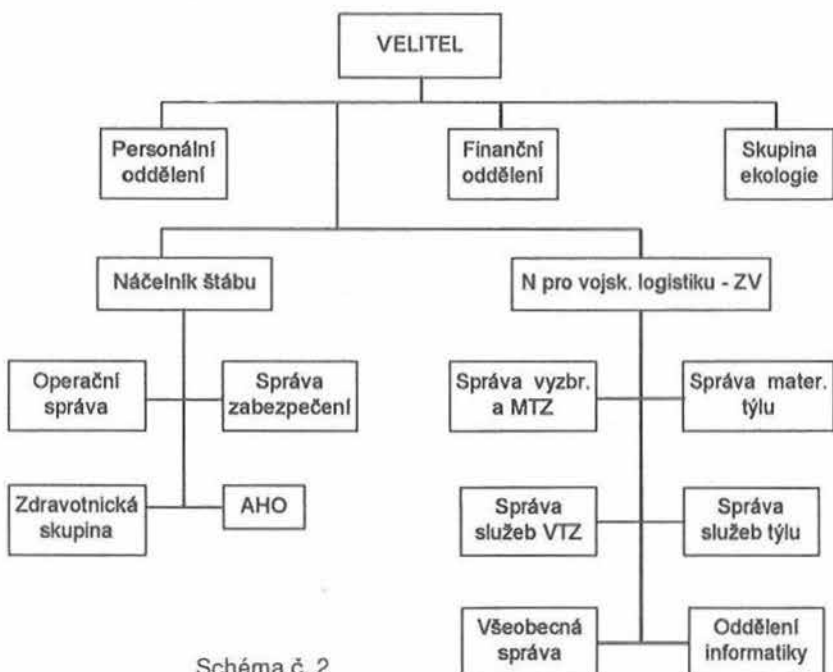
- řídí výživu a organizaci stravování v AČR,
- řídí oblast vystrojování a systém doplňování PHM,
- stanovuje zásady provozu týlové techniky a výši zásob ve stanovené nomenklatuře,
- stanovuje zásady oprav a zpracování požadavků na rozvoj a zabezpečení služeb ve své působnosti,
- zpracovává odborné normy, předpisy a směrnice,
- organizuje přípravu týlových odborností včetně záloh,
- řídí ubytovací zabezpečení vojsk,
- metodicky řídí školící, výcvikové a opravárenské středisko požární ochrany,
- vyhodnocuje využití vojenských objektů,
- řídí vojenskou železniční přepravu, automobilovou dopravu logistiky a silniční zabezpečení,
- zpracovává a vede dopravní plán AČR,
- organizuje veterinární hygienické zabezpečení AČR,
- organizuje speciální protinákazovou a léčebně preventivní péči o zvířata vojenské správy,
- řídí a organizuje vojenskou kynologii,
- organizuje výcvik psůvodů a služebních psů,
- podílí se na organizaci biologické ochrany letišť,
- podílí se na řešení úkolů ekologie.

Logistika AČR prezentována těmito pěti odbory představuje vrcholový stupeň řízení logistiky armády, samozřejmě v návaznosti na úsek MTZ ministerstva obrany.

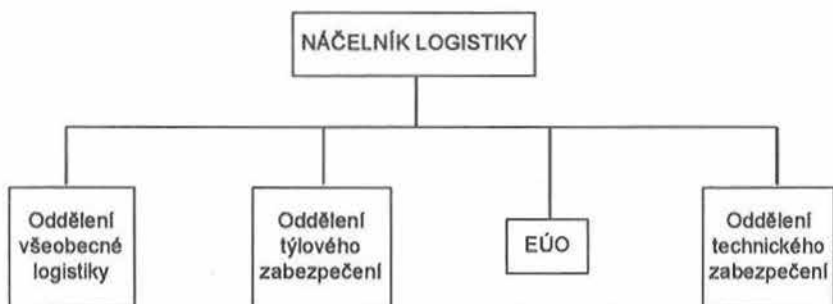
Všechny výkonné prvky armádní logistiky určené k zabezpečení všech útvarů armády bez rozdílů operační podřízenosti jsou soustředěny do **velitelství logistiky**. V tradicích naší armády jde o zcela nový prvek, který sjednocuje pod jedno velení prvky technického a týlového zabezpečení doposud podřízené různým operačním stupňům (VVZ, VVS, VLPVO) nebo přímo generálnímu štábu. Cílem tohoto sjednocení je zefektivnit jejich využití a postupně je transformovat na nové struktury logistické podpory vojsk, případně je podle ekonomických možností nahrazovat poskytováním služeb civilním sektorem.

Struktura velitelství logistiky (schéma č. 2) má poněkud odlišnou organizaci oproti ostatním velitelstvím sboru. K přímému velení podřízeným svazkům, útvarům a zařízením je organizačně uzpůsoben úsek velení (náčelníka štábu). Tento úsek má tedy dopad pouze do prvků podřízených velitelství logistiky a z větší části odpovídá organizaci klasického velitelství sboru. Naproti tomu úsek náčelníka pro vojskovou logistiku bezprostředně řídí výkon činnosti logistických útvarů ve prospěch všech útvarů armády a má tudíž dopad na celou armádu. V tom je zvláštnost tohoto velitelství.

Organizační struktura velitelství logistiky

Logistika velitelství armádního sboru

Velitelství logistiky bude plnit tyto hlavní úkoly:

a) úsek velení:

- velení logistickým útvarům a zařízením,
- řízení kontrolní činnosti,
- řešení finanční, personální problematiky a pracovního práva,
- řešení vnitřní logistiky útvarů a zařízení sboru logistiky,
- řešení ekologické problematiky,
- spisovenská služba a ochrana utajovaných skutečností;

b) úsek pro vojskovou logistiku:

- ▲ rozdělování tabulkového materiálu,
- ▲ doplňuje vojska materiálem na stanovené normy,
- ▲ sleduje hospodaření s materiálem a vyhodnocuje dodržování norem provozu, oprav a týlových norem,
- ▲ řídí podřízená týlová zařízení a opravy, odsun a vyprošťování, stanovuje technologii oprav a revizí, zabezpečuje vojskové opravy a pyrotechnickou činnost,
- ▲ organizuje odbornou přípravu specialistů,
- ▲ řídí skladová zařízení, zabezpečuje metrologickou službu a odborný technický dozor,
- ▲ zabezpečuje provádění týlových služeb, organizuje dopravní systém vojsk a veterinární dozor,
- ▲ řeší úkoly materiálního zabezpečení mobilizace,
- ▲ řeší úkoly materiálního zabezpečení mobilizace,
- ▲ vede centrální evidenci,
- ▲ řídí výpočetní služby a sběr informací v systému logistiky vojsk.

Z uvedeného je patrné, že velitelství logistiky bude zásobovat vojska veškerým centrálně nakupovaným materiálem s výjimkou materiálu stavebně ubytovacího (v tom i stroje a zařízení), zdravotnického a materiálu civilní obrany.

Rovněž tak bude zajišťovat veškerou vojskovou opravářskou činnost pro pozemní i leteckou techniku. Běžné opravy budou nadále prováděny u útvaru a generální opravy budou zajišťovány cestou ministerstva obrany ve vlastních armádních opravárnách nebo v civilním sektoru.

Všechno to, co bylo uvedeno doposud, byly organizační struktury logistických prvků, které jsou určeny pro logistickou podporu všech útvarů armády a nazývají se armádní logistika.

LOGISTIKA VOJSK

Pro přímé zabezpečení vlastních vojsk daného organizačního stupně budou pochopitelně i nadále existovat vlastní logistické prvky sborů, svazků, útvarů a jednotek. Celou tuto část jsme nazvali logistikou vojsk.

Na stupni velitelství armádního sboru bude sjednocením stávajících technických a týlových (v tom i stavebně ubytovacích) orgánů vytvořena logistika armádního sboru (**schéma č. 3**), jež bude:

- řídit a koordinovat rozvoj a organizaci logistiky sboru,
- zabezpečovat připravenost a mobilizační rozvinování svazků a útvarů armádního sboru v oblasti logistiky,
- řídit operační, bojovou a odbornou přípravu útvarů a jednotek logistiky sboru,
- uplatňovat požadavky na materiál u velitelství logistiky,
- organizovat a provádět kontrolní činnost v oblasti materiálního a technického zabezpečení s důrazem na péči o vojáka a techniku,
- zabezpečovat a kontrolovat dodržování zásad ochrany životního prostředí v rozsahu působnosti jemu podřízených služeb.

Obdobně bude fungovat logistika u sboru taktického letectva a sboru PVO. Úkoly plněné u armádního sboru zde budou rozšířeny o problematiku biologické ochrany letišť.

Na stupni velitelství brigády svazkového typu se předpokládá vytvořit logistickou strukturu tak, jak je znázorněna na **schématu č. 4**. Výkonným prvkem logistické podpory vojska pro tento stupeň bude prapor zabezpečení. Věcně v sobě slučuje činnosti, které doposud plnil prapor materiálního zabezpečení a prapor oprav techniky.

V praporu (pluku) nebo jim na roveň postavených zařízení předpokládáme postupně vytvořit nebo reorganizovat současnou strukturu prvků zabezpečení obdobně, jak je tomu u brigády. V čele je náčelník logistiky, kterému je podřízena skupina zabezpečení a evidenčně účetní skupina. Výkonným prvkem bude rota zabezpečení, jejíž organizace bude variantně uzpůsobena mírovým počtům praporu.

Nejnižším stupněm, na kterém budou vytvářeny logistické prvky, je samostatná rota nebo oddíl. I zde je plánována funkce náčelníka logistiky, jemuž bude podřízen nezbytný počet funkcí týlových a technických odborností. Výkonným prvkem tohoto stupně bude četa zabezpečení.

Navrhované logistické prvky praporu (pluku) a samostatné roty (oddílu) jsou uvedeny na **schématu č. 5**.

EVIDENCE MATERIÁLU

Evidence materiálu je jedním z velmi důležitých úkolů, které bude nutné v souvislosti s výstavbou logistiky v nejbližší době řešit.

V jednotlivých materiálových třídách je doposud řešena evidence materiálu s různými úpravami a zvláštnostmi. K zefektivnění hospodaření a manipulace s materiálem při použití výpočetní techniky je nezbytné tuto evidenci sjednotit. Ve vazbě na jednotnou evidenci bude možné vybudovat centralizovanou evidenci materiálu v celé armádě a postupně sjednotit i projekty v oblastech zásobování, skladování, hospodaření s materiálem a další. Tím bude možné v budoucnu vytvořit potřebný ucelený informační systém o materiálním zabezpečení armády.

Pro zajištění plynulé přestavby evidence materiálu a zavedení jednotné centralizované evidence materiálu v AČR předpokládáme v prvním pořadí vytváření

Logistika velitelství brigády svazkového typu (obecně)

Struktura praporu zabezpečení brigády (obecně)

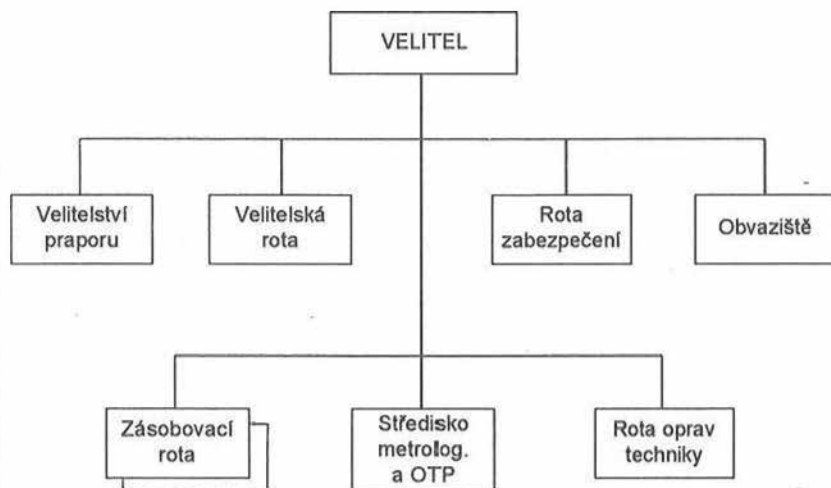
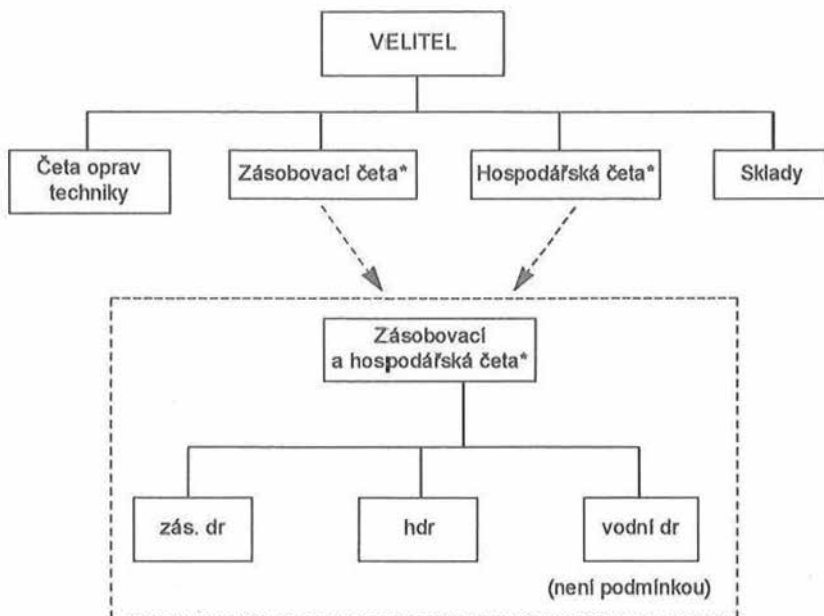

Schéma č. 4

Struktura roty zabezpečení praporu (pluku)

* kde jsou malé počty osob

Struktura čety zabezpečení samostatné roty (oddílu)

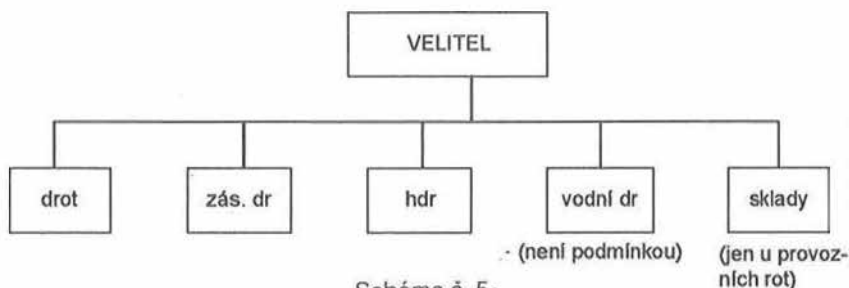

Schéma č. 5.

účetních a evidenčních prvků, které jsou nezbytnou podmínkou správného fungování navrhovaného systému. V současné době je evidence materiálu v převážné míře vedena decentralizovaně, tzn. že evidence je vedena přímo u materiálních orgánů útvaru (svazku). Pro přechod na jednotnou centralizovanou evidenci bude nezbytné vytvořit evidenční a účetní skupiny (oddělení, střediska) a tyto prvky podle možností vybavovat potřebnou výpočetní technikou. Návrh výstavby těchto prvků je zahrnut ve strukturách logistiky útvarů, svazků a svazů tak, jak byly uvedeny.

Současný systém zabezpečení je sice poměrně spolehlivý, ale personálně, časově i ekonomicky náročný. Organizační roztržitost jednotlivých prvků zabezpečení neumožňuje jejich efektivní využití a nedává dostatečný prostor pro uplatnění dostupných automatizačních procesů s využitím výpočetní techniky v celém spektru činnosti těchto struktur. Z tohoto důvodu se stává pro dnešní armádu těžkopádný a realizace potřeb jednotlivých subjektů probíhá většinou se zpožděním. Rovněž neumožňuje důsledné zhodnocení ekonomického chování jednotlivých zabezpečovaných subjektů.

Jak již bylo zdůrazněno v úvodu, výstavba nového logistického systému bude vyžadovat delší období a nelze tudíž očekávat, že okamžitě se zahájením budování logistiky v AČR budou všechny uvedené nedostatky dosavadního systému překonány. Mimo již popsaných podmínek změn v samotném systému logistiky bude nutné změnit i chování všech subjektů armády a přístup velitelských orgánů v uplatňování požadavků na zabezpečení. Tyto požadavky musí vždy vycházet z platných normativů nebo být finančně podložené. Jen tak bude možné v budoucnu využívat přísně účelné a efektivně zdroje, které stát pro zabezpečení své obrany vyčleňuje.

Podplukovník Ing. Jaroslav P a l e č e k

EKONOMICKÉ ZABEZPEČENÍ V ARMÁDĚ ČESKÉ REPUBLIKY

Koncepce výstavby Armády České republiky od 1. 7. 1993 uvažuje s vytvářením relativně samostatného systému všestranného zabezpečení potřeb armády, kdy dojde ke sjednocení všech prvků ekonomického zabezpečení do podřízenosti

náměstka ministra obrany. Z jednoho centra bude řízen jak tok materiálu, techniky a služeb, tak i tok financí.

Nová koncepce výstavby a fungování AČR zahrnuje i odlišný způsob plánování, vytváření a využívání disponibilních zdrojů ke krytí potřeb obrany. Přitom musí být respektovány ekonomické podmínky České republiky, v nichž nelze zatím předpokládat přednostní uvolňování finančních prostředků pro potřeby obrany, ale spíše projevy tendencí k omezování výdajů na obranu s cílem získat prostředky pro jiné oblasti (zdravotnictví, školství, ekologie atd.).

Finanční zabezpečení AČR nemůže fungovat izolovaně od řízení veřejných financí, protože rozpočet ministerstva obrany ČR je součástí státního rozpočtu a nemůže se tedy ani vyhnout změnám ve stylu rozpočtového plánování a hospodaření. Transparentnost a efektivnost výdajů bude požadována nejen při jejich návrhu, ale i v celém procesu realizace rozpočtových výdajů. Ze závazků převzatých Českou republikou vyplývá i podmínka srovnatelnosti výdajů a jejich vykazování podle metodiky OSN.

Základním cílem ekonomického zabezpečení v koncepci výstavby AČR je optimalizovat chování resortu MO a AČR jako skutečného ekonomického subjektu při tvorbě a realizaci prostředků státního rozpočtu, tzn. prostředků veřejných financí. Vojenské finance by se měly stát páteří systému všestranného zabezpečení potřeb AČR. Nový systém všestranného zabezpečení potřeb AČR má umožnit okamžitou kontrolu korunou při zabezpečování jednotlivých oblastí života armády. Podstatou financí v tomto procesu nejsou pouze disponibilní platební prostředky, ale též finanční vztahy, na jejich základě se potřebné zdroje vytvářejí, rozdělují a využívají.

V nové koncepci výstavby Armády ČR je tedy nezbytný přechod na zcela nový systém plánování, protože současný způsob nevyhovuje především z důvodu netransparentnosti rozpočtu a absence střednědobého rozpočtového výhledu, který povaha činnosti armády vyžaduje. Proto se do podmínek AČR doporučuje zavést Systém plánování, programování a rozpočtování (SPPR).

SYSTÉM PLÁNOVÁNÍ, PROGRAMOVÁNÍ A ROZPOČTOVÁNÍ (Planning Programming and Budgeting System - PPBS)

Zatímco armády vyspělých zemí NATO, zejména USA, mají dlouholeté zkušenosti s využíváním systému PPBS, bude nezbytné v AČR tento systém urychleně vybudovat a využívat.

SPPR zahrnuje tři základní procesy: plánování, programování (zahrnující rozvojové programy armády jako např. technické přezbrojování, rozvoj služeb apod.) a rozpočtování. Na rozdíl od stávajícího způsobu plánování a rozpočtování v armádě je tento systém založen na tom, že plány jednotlivých procesů jsou zpracovány v postupných časových horizontech (ročně cyklují, posunují se o další rok dopředu).

Proces plánování má charakter strategického plánování na 10 až 15 let. Výchozím pojmem strategického plánování je prognóza, která je předpovědí budoucích událostí a hodnot na základě známých nebo předpokládaných výchozích faktorů a aktivit.

Proces programování zahrnuje rozvojové programy na budoucích 3 až 5, resp. 7 let. Je metodou cílově orientovaného přenosu plánovacích direktiv do střednědobých programů obranných aktivit.

Proces rozpočtování zahrnuje období následujícího rozpočtového roku. Obsahuje zejména přípravu k získání dispozice s finančními zdroji, proces finančního krytí plánovaných aktivit a periodického ekonomického hodnocení dosažených výsledků.

Mnohem více pozornosti a na kvalitativně jiné úrovni bude třeba věnovat víceletému rozpočtovému (finančnímu) plánování. Při rozhodování o těchto programech musí existovat správný odhad jejich finanční náročnosti v několika budoucích letech. MO ČR musí zavést evidenci víceletých programů s jejich finančními nároky a ekonomické zabezpečení musí včas upozornit na možnosti jejich profinancování.

Kvalita zpracování programů a jejich správné ocenění - pokud jde o náročnost na rozpočtové prostředky - bude stále více sehrávat rozhodující roli při prosazování jejich financování nejen v AČR, ale především v braně bezpečnostním výboru parlamentu, ve vládě ČR nebo při schvalování rozpočtu republiky v plném parlamentu.

Zavádění Systému plánování, programování a rozpočtování bude zahájeno v postupných krocích na základě analýzy výchozího stavu ekonomického prostředí již při zpracování návrhu rozpočtu na rok 1994. Přitom se předpokládá, že pro podmínky Armády ČR bude využit systém plánování, programování a rozpočtování s nulovouází, kterou tvoří úroveň provozních výdajů na zabezpečení všech základních potřeb AČR.

Zajištění efektivnosti vynakládání výdajů na obranu si vyžaduje vypracování soustavy kritérií pro hodnocení realizace těchto výdajů ve vztahu k dosaženým výsledkům a stanoveným cílům. Přehodnocením všech norem materiálně technického a týlového zabezpečení Armády ČR a na základě toho vytvořením komplexních finančních standardů na zajištění provozu armády je nutno dosáhnout snížení nutných nákladů na provoz a tím i zvětšení objemu finančních prostředků, které bude možno vynaložit na rozvojové programy.

Finanční standardy jsou také novým prvkem, se kterým se v procesu plánování a rozpočtování setkáme. Při jejich tvorbě se předpokládá postupovat následovně:

- budou oceněny všechny právně podložené nároky jak v oblasti osobních tak i materiálových výdajů a služeb a budou pro každou kategorii zveřejněny jako centrální plánovací normy pro následující rozpočtový rok,
- finanční standardy se budou vždy vztahovat na konkrétní přesně definovanou jednotku, jako např. jedna obsazená funkce, 1 m² ubytovacího prostoru a pod.

Finanční standardy budou vyjádřeny v českých korunách a budou zpracovány Hlavním finančním úřadem v součinnosti s Centrem řízení informačních systémů a s ostatními složkami ekonomického úseku ministerstva obrany, samozřejmě též na základě vyhodnocení poznatků GŠ a vojsk AČR a informací mimoresortních orgánů, zejména MFČR.

Na zpracování potřebných podkladů se budou diferencovaně podílet i ostatní odbory a úřady v resortu obrany. Dosavadní funkci odborných materiálních orgánů

postupně převezmou **orgány logistiky**. Postupně vzroste i úloha útvarů a zařízení logistiky, jejichž prostřednictvím bude prováděno zabezpečení vojsk materiálem a službami komplexně.

ZMĚNA ORGANIZACE FINANČNÍHO ZABEZPEČENÍ

Nová organizační struktura jednotlivých řídicích složek Armády ČR vytváří první předpoklady pro zcela nový systém řízení ekonomického zabezpečení armády.

Zásadní změnou bude relativní oddělení toku peněz od systému dodávek materiálu a služeb vojskům. V praxi to bude znamenat zrušení dosavadního systému disponentů s finančními prostředky na stupních svazek, svaz a pod. a rozpisu rozpočtu cestou jednotlivých stupňů řízení armády. Veškeré materiální potřeby velitelů budou zabezpečovány orgány logistiky a úhrada nákladů bude prováděna cestou nezávislých vojenských finančních úřadů. Jak již bylo uvedeno, podstatné změny dozná i dosavadní systém odborných orgánů, zejména pokud půjde o jejich vztah k tvorbě a realizaci rozpočtu.

V nové organizační struktuře Armády ČR dojde k podstatné změně v postavení finančních orgánů na jednotlivých stupních.

Finanční odbor a odbor zabezpečení osob budou orgány MO ČR pro koncepční řešení finančního zabezpečení, odměňování, mezd a platů, systemizace, restitucí a sociálního pojištění. Měly by zabezpečovat styk MO ČR s MF a MPSV a s ostatními resorty, s parlamentem a pod.

Za zajištění výkonu státní správy na úseku finančního zabezpečení v resortu MO ČR, za realizaci finanční a hospodářské politiky, přípravu podkladů pro sestavení návrhu rozpočtu MO ČR jeho rozpis a za financování jak ministerstva obrany a generálního štábu tak i všech součástí Armády ČR bude odpovídat **Hlavní finanční úřad MO ČR (HFÚ)**.

Hlavním úkolem HFÚ bude zabezpečit plynulý a pravidelný tok rozpočtových prostředků na místa jejich realizace a přitom střežit dodržování zásad hospodaření s rozpočtovými prostředky, aby tyto byly vynakládány hospodárně a účelově. Proto bude také hospodaření s rozpočtovými prostředky svými orgány kontrolovat.

Nové v systému finančního zabezpečení je, že útvary, svazky ani svazy nebudou hospodařit s rozpočtovými prostředky na nákup techniky, materiálu a služeb jako dosud, ale že tyto výdaje budou zabezpečovány orgány vojenských finančních úřadů. Současně dojde i ke zrušení funkcí disponentů jednotlivých stupňů. Útvary, svazky a svazy budou tedy hospodařit pouze s limity na mzdové výdaje a na **výplatu** náležitostí a budou postupovat v rámci schválených fin. a věcných plánů. Z hlediska systému služby bude finanční orgán hospodařit jako **zálohová jednotka**. Zůstane mu prozatím i řízení ekonomické činnosti pomocných podniků útvaru (pomocné hospodářství, voj. závodní kuchyně a pod.) a oblast finančně právní na úseku evidence řešení škod, pohledávek, úrazů. Obecně bude plnit i funkci ekonomického poradce velitele při posuzování správnosti a efektivnosti požadavků útvaru na jeho finanční zabezpečení.

Novým prvkem ve finančním zabezpečení Armády ČR budou postupně vytvářené tzv. **finanční expozitury** - vojenské finanční úřady. Tyto na velitelských orgánech nezávislé expozitury budou hradit veškeré výdaje za útvary, velitelství svazků

a svazů a útvarů a zařízení logistiky na příslušném teritoriu. Budou také zabezpečovat účtování a vykazování výdajů.

Jednou z expozitур bude i expozitura zabezpečující a sledující výdaje MO ČR jako ústředního orgánu státní správy.

Od 1. 7. 1993 začne výstavba specifických expozitур na úrovni Vojenských ubytovacích a stavebních správ, protože v této oblasti lze přechod na nový systém urychlit.

Postupně bude vytvořeno několik **expozitур** v posádce Praha. Budou rovněž zřizovány v posádkách dislokace velitelství sborů a velitelství svazků v návaznosti na transformaci AČR podle přijaté koncepce výstavby. Na ně bude napojeno financování zvláštních útvarů, zařízení logistiky a vojenských škol. Expozitury vytvářené v posádkách předpokládají zajišťovat nejméně 5 útvarů.

Specifickou expoziturou bude Vojenský úřad sociálního zabezpečení.

Styk s finanční expoziturou budou zabezpečovat v oblasti realizace výdajů za dodávky materiálu, prací a služeb pověřené odborné orgány součástí a v oblasti mezd, platů a ostatních peněžních náležitostí finanční orgány jednotlivých útvarů a zařízení, které expozitura bude zabezpečovat.

Složité proces vytváření expozitур by měl být ukončen do konce r. 1995. Vyžádá si kromě odborného napojení finančních expozitур na bankovní systém především soustředění profesně fundovaných pracovníků se znalostí problematiky informatiky, rozpočtování, účetnictví, výkaznictví, mzdové problematiky, otázek daní, poplatků apod.

Změny systému ekonomického zabezpečení budou uskutečňovány v úzké součinnosti všech orgánů logistiky a finanční služby.

Nový systém ekonomického zabezpečení by měl tedy plně fungovat od 1. 1. 1996. Během dvou let je nezbytné osvojit si nový systém plánování, programování a rozpočtování, vytvořit standardy a úspěšně vyřešit problémy postupného vybudování finančních expozitур. Přitom všem bude třeba v rámci obecně platných rozpočtových pravidel a pravidel hospodaření s rozpočtovými prostředky mít na zřeteli cestu přiblížení se systému ekonomického zabezpečení obrany v NATO.

LOGISTIKA - INFORMATIZOVANÝ ZPŮSOB ZABEZPEČENÍ

Zavádění logistiky do Armády ČR je důležitou podmínkou na cestě dosahování schopností, nutných pro součinnost s armádami NATO. Potřeba tohoto kroku je plně v souladu s Konceptí výstavby Armády ČR, která ve svém dlouhodobém výhledu zahrnuje požadavek interoperability a kompatibility s armádami NATO. Jde o nutný předpoklad našeho perspektivního začlenění do tohoto systému kolektivní bezpečnosti. Logistika má schopnost řídit a zabezpečovat potřeby vojsk v mnohonárodním složení, jako by to byl jediný systém. K tomu je nutné, aby logistika armád jednotlivých států splňovala určitý souhrn podmínek. Dosahování kompatibility a interoperability oblastí vyžaduje hlavně přechod na tzv. "informatizované" modely a technologie řízení a jim odpovídající systémy a organizaci.

Logistika a náš systém zabezpečení se dlouhodobě vyvíjely odlišným způsobem. Protože jsou určeny ke stejným úkolům, neliší se od sebe ani svými koncovými výstupy, ani používanými prostředky, ale systémem řízení, koncepcí organizace práce a využíváním prostředků.

Logistika si vydobyla vážnost a uznání výsledky, kterých dosahuje. Jde hlavně o zvyšování spolehlivosti, rychlosti i dostupnosti zabezpečení a snižování přímých i nepřímých provozních nákladů. Dále dosáhla nového poslání, které se realizuje ve zvyšování účinnosti vojsk a jejich odolnosti.

1. DEFINICE POJMŮ A VÝVOJ LOGISTIKY

Logistika je všeobecně definována jako zásobování armády a celý vojenský zásobovací aparát, pracující za použití moderních matematických metod.

Z hlediska hospodářského je logistika disciplína, která se zabývá koordinací a celkovou optimalizací všech činností, jejichž řetězce jsou nutné k pružnému a hospodárnému dosažení daného konečného (synergického) efektu. Zjednodušeně se definuje jako nauka o zabezpečování potřebného materiálu nebo činností ve správném množství, správné kvalitě, na správném místě, za přiměřené náklady.

V systému NATO je definována v nejširším smyslu jako:

- a) vývoj, konstrukce, akvizice, skladování, přeprava, distribuce, technické zabezpečení, odsuny a vyřazování vojenské techniky a materiálu,
- b) přeprava, odsuny a hospitalizace osob,
- c) akvizice, výstavba nebo údržba, provoz a rušení zařízení (nemovitostí, vojenských staveb),
- d) akvizice nebo poskytování služeb.

Při posuzování uvedené definice zjišťujeme, že to, co je předmětem logistiky, se všeobecně provádí i u nás v rámci materiálně technického, týlového, zdravotního, ubytovacího a stavebního zabezpečení, zabezpečení letectva atd. Jedná se tudíž o zabezpečování potřeb vojsk.

● **Akvizice** je termín používaný pro celý proces získávání materiálu, služeb i jiného zboží do armády (od plánování až po realizaci vlastního nákupu).

● **Informatizovaný systém řízení** znamená nový způsob řízení na základě informací přenášných a zpracovávaných technickými prostředky. Komplexní informace jsou pro řízení dostupné, nezkrácené a v reálném čase.

● **Neinformatizovaný systém řízení** je tradiční způsob řízení, ve kterém jsou vybrané informace získávány a zpracovávány lidmi.

● **Informatizace** je proces přechodu z tradičního systému řízení do informatizovaného. Je to nahrazení zprostředkovaných, členitých informačních toků od člověka k člověku k přímému informačnímu servisu v reálném čase.

● **Synergismus** je zesilování účinků působení dvou nebo více současně probíhajících činností řízeného procesu. Výsledný účinek je vyšší než pouhý součet účinků jednotlivých činností.

● **Kompatibilita** je pojem původně používaný v oblasti výpočetní techniky a označuje slučitelnost a schopnost přímé, bezbariérové komunikace a spolupráce dvou i více funkčně shodných subjektů.

■ Vývoj logistiky

Vývoj logistiky začíná s počátkem využívání počítačů v armádě USA již koncem čtyřicátých let. S rostoucími technickými možnostmi rostly i možnosti organizace a řízení zabezpečení vojsk. Po první etapě informatizace, kdy šlo o hromadné zpracování dat ve výpočetních stanicích, nastoupila druhá, a to zpracování dat v terminálových sítích. Následovaly další **etapy, které postupně posunovaly úroveň logistiky až do dnešní podoby.** Na tento vývoj se postupně napojovaly i jiné armády vyspělých států, na jeho základě se rozvíjí i logistika NATO.

Logistika se vyvíjela odlišně od našeho klasického způsobu zabezpečování více jak 40 let. Zatímco požadavkem našeho systému bylo potřeby jednotek zabezpečit, logistické systémy byly nuceny zabezpečovat především s co nejmenšími náklady. Tržní ekonomika nutí permanentně armádu k **zvyšování efektivnosti využívaných prostředků a zdrojů.** Logistika je systém zabezpečení, fungující ve

srovnatelných podmínkách s nižšími náklady a poskytující vyšší výkony. To jsou vlastnosti, bez kterých se již brzy neobejdeme.

S pojmem logistiky se můžeme setkat i v civilní sféře v ekonomice. Zde označuje metody a postupy, jak minimalizovat náklady na řešení zabezpečování výroby. Jedná se o skladovnictví, dopravu, manipulaci, řízení dodávek atd. Některé postupy vedly až k absolutním řešením, jako jsou bezskladové zabezpečování materiálu do výroby, tzv. technologie JIT (just-in-time), dodávky právě včas a jiné. Tyto systémy navazují na počítačovou podporu navrhování a řízení výroby. Informatizace je nutným předpokladem fungování logistiky. Civilní logistika nabízí mnohdy zajímavá, hotová a fungující řešení.

2. ZÁKLADNÍ ASPEKTY POJETÍ LOGISTIKY

■ Proces poznávání logistiky

Přirozená lidská vlastnost svádí v procesu poznávání logistiky k hledání toho, co má společného s naším systémem zabezpečení. Poslání, účel a výkonové práce obou systémů zabezpečení jsou shodné, proto je na logistiku pohlíženo jako na podobný, či shodný systém. Na druhé straně skutečnosti, které z naší praxe neznáme, jsou opomíjeny. Jedná se hlavně o informatizovaný systém řízení umožňující řízení v reálném čase, kompatibilitu zabezpečování mezinárodních jednotek bez jazykových bariér, přesné monitorování měnicích se množství materiálu a kapacit služeb, řízení efektivitu, monitorování vznikajících potřeb, bezdokumentovou administrativu atd. Navíc informatizovaný systém řízení část administrativních činností neprovádí, protože jsou automatizovány nebo nejsou jednoduše potřebné.

Tendence připodobňování logistiky k našemu systému zabezpečení je velmi nebezpečná, hlavně v oblasti rozhodování. Může vést k vážným a dlouhodobým finančním, materiálním, politickým a intelektuálním ztrátám.

■ Aspekty činnosti

Každá činnost je spojena s potřebami materiálu, informací a služeb. Bez informací nelze žádné procesy řídit a bez materiálu a jemu odpovídajících služeb nelze žádnou činnost s reálnými výkony provádět. Jak nám též potvrdila mise izraelských expertů, logistika má jednu z nejvyšších priorit v řízení reálných činností, hned po zabezpečení informací.

Je nutné rozlišovat dvě potřeby vojsk. V boji vznikají jednotkám hlavně v závislosti na činnosti nepříteli, mimo něj pak v závislosti na vlastní činnosti. Obě se kvalitativně i kvantitativně od sebe liší. Při zabezpečování bojové činnosti je pro logistiku primární časové hledisko, zatímco mimo bojovou činnost je důležitější spíše ekonomické hledisko.

Klasický systém zabezpečení nemá schopnost rychle reagovat na skutečné potřeby vojsk, proto vytvářel zásoby přímo u jednotek, co nejbližší místu spotřeby. Tím se dostala povinnost organizovat zabezpečení do odpovědnosti velitele. Logistika má schopnost při ponechání nejnужnějšího materiálu v jednotkách

zabezpečovat potřeby jednotek z vlastních prostředků. Bere povinnost za zásobování z větší části na sebe, čímž usnadňuje práci velitelům. Není však možno zaměňovat povinnost péče o svěřený materiál s povinností jej zabezpečovat.

Logistika je službou činným subjektům a svým působením ovlivňuje efekt prováděné činnosti. Například, dodá-li logistika vojákům neprůstřelné vesty, mění se tím kvalita jejich jednotky. Zvýší se odolnost vojáků, čímž se snižuje množství vojáků, nutných k uskutečnění akcí, ale i potřeba lékařských kapacit, transportů, výzbroje, výstroje atd. **Logistika má a programově rozvíjí schopnosti přímo i nepřímo ovlivňovat potřebná množství lidí a materiálu nutných pro plnění úkolů zabezpečování armády.**

Z analýzy logistických postupů vyplývá, že způsob zabezpečení potřeb nezávisí přímo na systému velení. Tím je myšlena skutečnost, že pro provozovanou techniku a pro vojáka, plnícího úkoly, není důležité odkud materiál, služby a informace dostává, ale dostává-li je včas, v potřebné kvalitě a množství.

■ Aspekty řízení

Jedním z důležitých nástrojů řízení pro optimální využití prostředků je základní a aplikovaný výzkum a vývoj jako prostředek k řízení využití intelektuálního vlastnictví armády pro efektivní exploataci zdrojů. **Logistika musí erudovaně posuzovat a efektivně zabezpečovat požadavky vojsk na inovace a modernizace, v souladu s požadavky standardizace a unifikace. Musí sledovat vývoj nových zbraní i jeho trendy a odolávat negativním tlakům tržního prostředí, aby mohla efektivně řídit využívání zdrojů, které má k dispozici.** Jde hlavně o odborné zkušebnictví, speciální vojenský výzkum i vývoj a jeho řízení, specifikace objednávek rozvoje, spoluúčast na výběrových řízeních a řízení akvizice, expertízy, naplňování expertních systémů atd.

V bojové činnosti není možné vytvářet konkurenční prostředí (trh) v poskytování služeb. Z tohoto důvodu je nezbytné, aby logistika měla **odlišný způsob řízení a organizaci, než je tomu v ekonomickém prostředí.** Ve velmi proměnlivém prostředí bojové činnosti už samotná existence více než jednoho systému zabezpečování vytváří chaos v řízení a duplicitu v organizaci. **Systém logistiky musí být vzhledem k funkčnosti a spolehlivosti zcela autonomní, a musí monopolně zajišťovat celou oblast zabezpečení potřeb vojsk.**

Klasický systém řízení nemá prostředky pro identifikaci a přesný odhad poptávky po potřebě materiálu a služeb. Proto spotřebu plánuje na základě odborných odhadů. Informatizované řízení logistiky má k dispozici přesné a zpracované informace nejen o potřebách, nýbrž i o možnostech a kapacitách jejich pokrytí. Na základě včasné identifikace a poznání vznikajících potřeb **logistika zahrnuje zpracování získaných údajů do algoritmizovaných postupů, na jejichž konci jsou harmonizované toky materiálu a služeb uspokojující potřeby jednotek pokud možno ještě před vznikem požadavků.**

Vnitřní členění logistiky je výhodné realizovat podle účelových potřeb a profesních oblastí. Naproti tomu neinformatizovaný systém nemůže přímo řídit zabezpečování vcelku, a proto je vnitřně členěn do samostatných podsystémů, které odpovídají členění na druhy vojsk nebo druhy činností.

Logistický systém by měl vytvářet, oproti klasickému prostředí direktivního řízení, otevřené pracovní prostředí, ve kterém každý pracovník může **při stejných schopnostech dosahovat vyššího výkonu**. Další zvyšování výkonnosti se provádí pomocí motivací a na základě personalistických metod, včetně promyšleného a účelově pojatého vzdělávacího programu. **Nárůst výkonnosti musí být orientován ne na kvantitu práce, nýbrž kvalitu funkcí a spolehlivost systému.**

Spolehlivost fungování klasického systému řízení se opírá převážně o schopnosti a možnosti lidí. Proto se systém jeví jako více rizikový, nestabilní. Stabilita je zabezpečována náhradními způsoby, na úkor nákladů a rychlosti. **Spolehlivost logistiky je zabezpečována dostupností informací v reálném čase, indikací nastávajících jevů a širokou nabídkou nástrojů řízení.**

Zpětné vazby jsou v administrativně řízeném systému zabezpečovány cestou permanentních hlášení a kontrol. Informatizovaný systém má zpětnovazební funkce zakomponovány přímo v systému, kde jsou algoritmizovány a potřebné informace jsou indikovány.

■ Aspekty přístupu

Marketingový přístup se zakládá na poznání a **identifikaci potřeb** subjektů, jejichž **zabezpečení může pozitivně ovlivňovat**. Včasná identifikace vznikajících potřeb umožní uspokojovat je dříve, než omezí funkce nebo činnosti jednotky. Empirie se v marketingu projevuje daleko vyšší účinností než v klasickém systému řízení.

Logistický přístup se odvíjí od poznání vlastních realizačních schopností a prostředků v reálném čase. Za takovýchto podmínek je možné uskutečňovat integrované organizování přímých toků materiálu a služeb do míst potřeb s efektivním nasazením svěřených a účelovým použitím dostupných prostředků (dopravit správný materiál ve správný čas, na správné místo, za přiměřené náklady). **Logistický přístup znamená dosahovat optimálního dimenzování a využívání prostředků k realizaci úkolů zabezpečení, dosahování synergických efektů.**

Manažerský přístup spočívá hlavně ve schopnosti **nalézat a realizovat efektivní řešení v rozličných situacích**. Umožňuje logistice pružně reagovat v měnícím se prostředí, je orientován na výkon a zaměřen na umění řídit tak, aby **požadovaných cílů bylo v konkrétních podmínkách dosahováno optimálními postupy**. Opírá se o zvládnutí identifikace podmínek, o práci s lidmi, o moderní personalistiku a o ovládnutí realizačních procesů. Takovýto přístup je neustálým bojem o nalézání, prosazování a realizaci optimálních řešení.

Ekonomický přístup zabezpečuje ekonomické chování logistických systémů. Je to systém nepřímého řízení, který se nejčastěji popisuje jako ze stanovených podmínek vytvořené mantinely požadovaného chování, které vymezují prostor možných aktivit a činností. Tyto mantinely je možné nepřímo, bez direktiv měnit, tím dosahovat požadovaného chování řízených subjektů, a to bez ekonomické angažovanosti řídicího centra. Jednotlivé aktivity jsou kvantitativně sledovány a kvalitativně vyhodnocovány a jejich výsledky jsou používány pro další řízení,

modelování mantinelů. Množství direktivních prvků pak signalizuje odbornost přístupu a úroveň zvládání řídicích procesů.

Manažerský ekonomický přístup vytváří prostředí, které se neustále mění s cílem dosahování vyšších a nových efektů u nižších nákladů. Logistický a marketingový přístup umožňují v reálném prostředí snižovat náklady odstraňování ztrát a nalézáním nových, efektivnějších řešení.

3. LOGISTIKA V AČR

■ Klasický systém zabezpečení

V klasickém systému zabezpečení potřeb vojsk se tyto převážně zjišťují na základě požadavků vojsk. Jelikož tyto požadavky na materiál či služby musí být několikrát násobně zpracovávány v hierarchické struktuře řízení, dochází k velkému zpoždění realizace dodávek. Proto se přistupuje k empirickým odhadům spotřeby a předvídaná spotřeba se plánuje. Pro eliminaci nepřesností a úchylek odborných odhadů se musí plánovat určité rezervy, které představují z ekonomického hlediska vícenáklady. Když skutečné požadavky na zabezpečení jsou větší než naplánovaná množství a kapacity, vznikají dlouhodobé nedostatky s dalšími ztrátami i vícenáklady a je nutné přejít ke způsobům operativního řešení. Dochází k známým situacím, kdy požadavky jsou uměle zvyšovány, aby se mohly vytvořit nadzásoby pro časy nedostatku. Skutečná potřeba se tím zkrsluje a vytváří se nepotřebné zásoby k eliminaci nedostatků zásobování. V takových podmínkách se deformují podmínky výcviku, provozu a oprav techniky, provádí se nesledované služby atd. Za této situace nelze ani oficiálním způsobem reálné informace získávat. Další zdroje ztrát a vícenákladů vznikají provozem značné administrativy se složitými mechanismy vyhledávání, objednávání, identifikace, evidence, účtování atd.

■ Kompatibilita systému

Problém kompatibility naší armády s armádami NATO je možné rozdělit do několika částí: - strukturální, - systémové a - funkční. **Strukturální kompatibilita** se jeví jako nejsnáze uskutečnitelná a představuje vytvoření brigádní organizace armády a logistických jednotek. **Kompatibilita systémová** by měla zabezpečit provázání prvků našeho logistického systému tak, aby umožnil tvorbu materiálních, servisních a informačních výstupů, odpovídajících standardu NATO. **Funkční kompatibilita** umožní fyzické zabezpečování potřeb našich jednotek a fungování naší logistiky ve mnohonárodních silách a tudíž i konkrétní funkci v bezpečnostních systémech. Kompatibilita je takto rozčleněna, protože signalizuje možnost jejího postupného dosahování v uvedeném pořadí.

Naše armáda se nalézá v procesu zásadních změn, a to nejen vnitřních, ale i vnějších. Snížený rozpočet umožňuje současnému systému zabezpečení pouze nejnutnější provoz a neúplné zachovávání a ošetřování zásob. U útvarů se čerpá materiál z dříve vytvořených zásob. Potřeba řídit zabezpečení vojsk klesla na minimum. Aparát řízení je příliš veliký a transformuje se do nové podoby. Za takovýchto

podmínek je možné vytvářet různé varianty a modifikace zabezpečení, přičemž **efektivnost a účinnost systému není možno jednoznačně posoudit bez výkonového zatížení**. Současný proces nemá zpětnou vazbu, podle které by bylo možné kontrolovat správnost a efektivnost prováděných kroků. Hrozí zde nebezpečí, že **absence poptávky po systémové a funkční kompatibilitě odsune možnost zapojení se do bezpečnostních struktur Evropy do velmi vzdáleného období**.

■ **Nové prostředí tržní ekonomiky**

Tržní prostředí klade na zabezpečování obranyschopnosti státu nové nároky a požadavky. Stanovený a veřejný vojenský rozpočet s daňovými poplatníky a politickou opozicí z jedné strany a potřebnost zajištění obranyschopnosti státu a dalších funkcí armády na straně druhé, bude vytvářet v armádě tlak na změnu vnitřního chování a hospodaření armády se svěřenými prostředky i vnějšího chování vůči novým ekonomickým protějškům. Jedná se také o mezinárodně politické prostředí, které omezuje počty vojáků a sledovaných druhů vojenské techniky.

Obranyschopnost je však povinností státu vůči sobě a armáda je hlavním nástrojem jejího zabezpečení. V novém propojení armády a státu je tudíž nutné organizovat a vytvářet nové prostředí pro působení a místo armády ve státě.

Jde hlavně o **ekonomickou subjektivitu logistiky**, která je nositelem tržních vztahů mezi armádou a ekonomikou. V novém systému to představuje zejména vytváření obdobných podmínek zabezpečování obranyschopnosti, jako je tomu v armádách států s tržní ekonomikou, a to zejména nové legislativní zabezpečení rovnováhy v ekonomickém systému a rozkládání činností spojených s obranyschopností mezi armádu a civilní sektor. Armádě z toho vyplývá povinnost zavedení nového systému hospodaření, který bude sledovat nejen kvantitativní, ale i kvalitativní plnění úkolů, za účelem dosahování vysoké efektivnosti.

■ **Možná řešení současného stavu MTZ**

Každá kvalitativní změna systému s sebou vždy přináší několik nabídek řešení, které lze charakterizovat podle cílů. Tato situace nastává i v procesu přechodu ze současné podoby technicko-týlového zabezpečení do systému informatizované logistiky.

● **První řešení je zaměřeno proti změnám** a nabízí zachování starého systému. To bylo eliminováno politickými nástroji.

● **Druhé se snaží realizovat postupné inovace**, s časově nereálně určeným cílem dosažení kompatibility. Tyto inovace byly navrhované již v minulém období a jedná se o **inovaci stávajícího systému**. Zkušení pracovníci ve funkcích mají mezi sebou vazby z minula a jsou schopni postupné inovace realizovat.

● **Třetí navrhuje kvalitativní přechod** na informatizovaný logistický systém. Jeví se jako nekonformní a je více méně odmítáno, protože nová progresivní řešení, spojená s neformálními postupy a moderními metodami nekorespondují s všeobecným názorem a znalostmi.

Politická objednávka, vycházející z potřeby integrace ČR do Evropy, požaduje informatizovaný systém všech integrovaných struktur ČR, do kterých patří i logistika AČR. Logistika musí zabezpečovat nejen kompatibilitu s logistikami armád koaličních států, ale musí též vytvářet shodné informační prostředí s ekonomikou ČR. Pro logistiku to znamená nejen přizpůsobení své struktury nové brigádní struktuře AČR a zmenšení jejího řídicího aparátu, ale nově zavedení nástrojů ekonomického řízení, přizpůsobení se podmínkám tržního prostředí, informatizaci řídicího systému včetně informační kompatibility v materiálu a službách s ekonomikou ČR i s budoucími koaličními armádami, programu modernizace, standardizace a unifikace, reorganizaci skladů, zavedení nového označování a identifikace materiálu, jeho evidence a účtování, vytváření a poskytování nových služeb atd.

4. KOMPATIBILITA

Pojem **kompatibilita** je vypůjčen z oblasti výpočetní techniky, kde označuje **slučitelnost**, tj. vlastnost umožňující, aby počítač mohl přijímat a zpracovávat data připravená pro jiný počítač bez převodu nebo změny kódu. Tato vlastnost je potřebná i v informatizovaných systémech řízení logistik k tomu, aby materiál nebo služby mohly být poskytovány mezi jednotkami spolupracujících armád navzájem.

Jednotky se mohou sdružovat a fungovat v mezinárodních uskupeních bez nákladného a komplexního zabezpečení. Jde nejen o oblast velení, včasné výstrahy atd., ale též o náročnou oblast logistiky, pro kterou **kompatibilita znamená shodný systém označování veškerého materiálu, řízenou akvizici, požadovaný systém evidence a účtování, jazykový převodník názvů atd.**

Logistický systém musí být informatizovaný. To znamená, že jeho řídicí systém zabezpečuje sběr a operace s daty na všech pracovištích systému a pomocí algoritmovaného zpracování a přenosů dat jsou potřebné informace poskytovány na správných místech, ve správné formě a se správným obsahem v reálném čase.

Kompatibilita musí být naplněna schopností slučovat jednotlivé prvky naší armády s koaličními armádami nebo s jejich uskupeními. Podstatu jakékoli reálné koaliční činnosti našich jednotek může naplnit jen schopnost jejich slučitelnosti v oblasti poskytování a přijímání materiálu a služeb.

■ Cesty dosahování kompatibility

Evoluční, vývojová cesta chce kopírovat historicky správnou a ověřenou metodu postupného dosahování informatizovaného systému.

Předpokládá sjednocení číselníků a funkční sjednocení, všech materiálových tříd do jedné (jednotný projekt). Pak se tato třída rozdělí na nové třídy podle nových požadavků na centrální řízení obhospodařování. Dále se objeví velmi vysoký počet materiálových položek. Po nutném sloučení shodného materiálu a při řešení záměn jednotlivých materiálů vyvstane potřeba nového systému (projektu) evidence materiálu a jeho označování. Dostaneme se na práh dnes již fungujících

logistických systémů, na práh kompatibility. Pokud se nám nepodaří vytvořit v této době kompatibilní systém, čeká nás ještě jedna etapa dosažení plné kompatibility. **Evoluční cesta bude muset projít nákladným způsobem etapami a s nimi spojenými reorganizacemi a jinými změnami, které jsou nutné pro dosahování postupných kroků.**

Některá opatření jsou již připravena a víme, jak je realizovat. **Nevýhody** spočívají v celkově vysokých nákladech a značným časovým potřebám, které neumožní dosažení funkční kompatibility v krátké době. Nejsou zde rozvedeny problémy s informatizací ekonomické sféry a státu, s problematikou vnějších kontaktů, se závislostí na cizích řešeních, s ekonomickými a politickými tlaky, které nevýhody tohoto řešení jen prohlubují. **Výhody** spočívají v jistotě poznání a vyzkoušené cesty, exploatace vlastních zdrojů a prostředků, rozložení plateb do dlouhého období a nezávislost obranyschopnosti.

Přímá cesta má za cíl **dosáhnout kompatibility a informatizace přímo**, s vynecháním nutné fáze masového zavádění výpočetní techniky do armády. Přijetí systému logistických standardů NATO nám umožní využít vlastní intelektuální a odborný potenciál tvůrčím způsobem, čímž se nevzdáváme možnosti dosažení nových schopností vytvořeného systému. Bude-li řešení dostatečně rychlé a efektivní, je možné je nabídnout pro širší řešení v rámci středoevropského regionu. Nakonec v tržním světě je vždy ceněn více ten, kdo má co nabídnout, než ten, který je svými požadavky spíše na obtíž.

Nevýhody spočívají ve zhuštění nákladů do krátkého časového období, což se promítne požadavky na zvýšení vojenského rozpočtu současně s nároky na modernizaci. Rizika spojená s realizací nové cesty. **Výhody** spočívají v relativně krátké době dosažení kompatibility, ušetření výdajů na nákupy materiálu a služeb, nutných pro evoluční cestu, využití vlastních zdrojů a kapacit, duševních i ekonomických a samostatnost vlastní obranyschopnosti. Zkrácení doby fungování neefektivního systému a eliminace tím vznikajících ztrát. Navíc je zde možnost regulace dosahování kompatibility v závislosti na finančních zdrojích a politické objednávce. Možnost prodeje nebo spolupráce na logistickém systému v rámci středoevropského regionu.

Nákup logistického systému není nejvhodnějším řešením, jelikož se naše armáda, obranyschopnost a tím i stát dostává do závislosti na prodejci a tvůrci systému. **Kombinovaným nákupem od několika dodavatelů** ohrožujeme zase do budoucna kompatibilitu, kontinuitu vývoje, funkčnost a schopnost inovovatelnosti celého systému. Nákup je předurčen i značnou cenou, na kterou nebudeme mít dostatek finančních prostředků. Půjčka, rozložení plateb do budoucna, či jiné ústupky a výhody na věci nic nemění, pouze prohloubí komplexnost závislosti na dodavatelské straně. My sami se musíme stát tvůrci a organizátory budování logistického systému, abychom mohli využívat schopností vlastního průmyslu, lidí i finančních prostředků. **Výhody** tohoto řešení spočívají v rychlém dosažení kompatibility, úspoře investic do vlastního vývoje, eliminaci ztrát ze zaostání, předpokládáme i možnosti půjček a rozložení plateb do delšího období.

Jako nejvýhodnější cesta se jeví **kombinace přímé cesty s řízeným nákupem produktů**, která výrazně sníží náklady nebo uspíší proces dosahování kompatibility, při zachování nezávislosti a vlastní obranyschopnosti. Nákup nebo získá-

vání produktů bude limitováno finančními možnostmi, je však možné počítat s pomocí vyspělých armád a je pravděpodobné, že už v procesu budování nového systému budeme mít co nabídnout. Nezávislost a obranyschopnost si musíme podržet jako základ vlastní ceny pro budoucí spolupráci a případně vlastní hodnoty pro rovnoprávný vstup do evropských bezpečnostních struktur.

Čas však pracuje proti nám, protože naše rezervy se vyčerpávají, odborníci odcházejí, systémy Evropy se integrují a vyvíjejí a my budeme muset vynakládat vyšší a vyšší úsilí k dosažení kompatibility.

5. ŘÍZENÍ LOGISTIKY

Úloha řízení v logistice spočívá v řízení dynamických procesů v turbulentním prostředí a v dosahování efektivnosti a synergických efektů. Zavedení moderních metod řízení v logistice je velmi výhodné, neboť při správné aplikaci se efekty zvýšení kvality, rychlosti a spolehlivosti zabezpečení dostavují brzy a představují nemalé částky. Úloha řízení se neprojevuje v logistice jen zabezpečováním funkčních potřeb vojsk. Řízení musí ovlivňovat kvalitu, rychlost, spolehlivost a také náklady realizace zabezpečení.

Dalším posláním řízení logistiky je nacházet nové možnosti působení. Podle zkušeností z logistických systémů jde o rozšiřování nabídky poskytovaných služeb za účelem zvyšování efektivnosti činností zabezpečovaných subjektů. Tato nabídka se promítá do dosahovaného efektu zodolňování a zvyšování životnosti zabezpečovaných subjektů v tak destruktivním prostředí jako je bojová činnost. Řízení využívá dostupných prostředků pro dosahování co nejvyšší účelnosti používaných prostředků jak vlastních, logistických, tak bojových ve vojscích.

■ Informace v procesu řízení logistiky

Logistika jako informatizovaný systém řízení zabezpečování potřeb vojsk sice provádí stejné úkoly jako neinformatizovaný model řízení, avšak základní rozdíl v použité technologii řízení přináší rozdílné možnosti využívání stejných prostředků.

V klasických technologických řízeních se toto musí členit podle schopností lidí, kteří je provádí. Čím víc lidí je činných řízení, tím bohatější, horizontální a vertikální členění řídicí struktury vzniká. Jedná se o typ klasické administrativní organizace s hierarchickou strukturou. Rozhodnutí učiněná nahoře jsou předávána směrem dolů pro rozpracování a výkon v jednotlivých hierarchických úrovních, rozšiřujícím se počtu lidí a v opačném směru, pomocí zužujícího se množství lidí, "tečou" informace z praxe do řídicí sféry. Každým předáváním informací se informace zkreslují a zpomalují. Výsledkem je pomalé a neefektivní řízení, které neprobíhá na základě poznání stavu, nýbrž na základě kvalifikovaných odhadů a intuice. Kvalita řídicích kádrů přímo ovlivňuje kvalitu řízení a tím i efektivnost.

Získávání informací přímo z míst jejich vzniku, jejich přenosy a předzpracování dat pro jednotlivé elementy řízení v reálném čase umožňují informatizovanému systému řízení řídit na základě poznání reality. Až za této podmínky lze progra-

mově zvládat integraci velmi nesourodých prvků do harmonických celků a procedur, které jsou v klasickém systému mimo reálné lidské schopnosti. V teorii managementu se tomuto říká "držet prst na tepu podniku", čili mít ve správný čas správné informace na správném místě.

Informace, jejich dostupnost, použitelnost, pravdivost a aktuálnost přímo ovlivňují účinnost a efektivnost řízení.

■ Nasazování ekonomických nástrojů řízení

Klasický systém řízení hospodařil s plánem přidělenými prostředky a jeho činnost a účinnost byla kontrolována a usměrňována dvojitou strukturou politicko-stranického řízení. Za finanční prostředky byly nakupovány služby a materiál, které byly sunuty a rozkládány směrem dolů, plně pod patronací všech tří složek řízení. V případě nedostatků bylo možné na bázi politicko-odborného požadavku vyžádat další prostředky pro armádu. Nebylo potřebné kontrolovat efektivitu, jelikož bylo kontrolováno kvantitativní plnění cílů a úkolů a celková množství vložených prostředků. Dodávky pro armádu byly navíc účtovány v evidenčních, nákladových cenách bez tržního ohodnocení, někdy dodávaných i bez kalkulace zisku. To do značné míry deformovalo porovnávání efektivnosti.

V tržních ekonomikách jsou do systému řízení armády zavedeny ekonomické nástroje řízení. **Informatizace umožňuje sledování vkládaných prostředků a cestou efektivnosti řídí kvalitativní naplňování cílů a úkolů armády.**

Jelikož tlaky na efektivnost využití prostředků vložených do armády jsou velké, logistika jako ekonomická činnost armády reagovala a vyvíjela se odlišně od našeho systému zabezpečení. **Z vnějšího hlediska** bylo v našem systému výhodnější vytvářet a organizovat služby pro armádu armádou a činnosti vykonávat vojáky. Nebylo podstatné, kterým kanálem prostředky pro zabezpečení cíle tečou a pro sféru řízení bylo výhodné centrální řízení procesů. **V armádách tržních systémů je výhodnější služby nakupovat,** neboť ekonomický systém vytváří jejich dostačnou nabídku a armáda si nemůže dovolit plné výdaje na výstavbu a udržování výroby a služeb, zvláště když jejich potřeba se mění. **Z vnitřního pohledu** bylo důležité v našem systému zabezpečení plnění úkolů kvantitativně zabezpečovat materiálem a službami. **Tržně ekonomické tlaky na armádu nutí sféru řízení plnění úkolů zabezpečovat s co nejnižšími náklady.**

Požadavky na snižování vojenských výdajů a snižování mírových počtů armády vedly až k trvalé tendenci přenášet výdaje do civilní sféry, rozkládat břímě obranyschopnosti státu mezi armádou a stát a nepřímé vojenské činnosti vykonávat občanskými zaměstnanci.

■ Informatizované řízení versus neinformatizované řízení

Každá činnost sestávající z více úkonů musí být řízena. Řízení přímo ovlivňuje výsledky řízených procesů a činností. Potřebu dobrého řízení, pro dosahování dobrých výsledků si uvědomuje snad každý. V této oblasti se objevuje základní rozdíl mezi klasickým administrativně byrokratickým způsobem a moderními technologiemi a postupy v informatizovaných systémech.

Klasický systém řízení měl problémy se získáváním pravdivých a aktuálních informací o chování řízených subjektů. V důsledku toho mohl používat jen málo

nástrojů k jejich řízení. Například, nebylo možné některým vznikajícím problémům předcházet, jelikož nemohly být indikovány dopředu a tudíž se mohly likvidovat jen jejich následky. Pro takové podmínky řízení jsou potřební lidé s praxí a se schopnostmi operativního řízení. **Klasický systém řízení potřebuje, a také si buduje, masivní administrativu**, jelikož jakékoli zpracovávání informací, a z nich vyplývajících postupů, je zpracováváno lidmi (viz Parkinsonovy zákony). Spolehlivost lidí je potřeba kontrolovat a často i znásobovat pracovní funkce, aby bylo dosaženo požadovaných efektů a spolehlivosti. V klasickém systému řízení platí zákonitost, že čím administrativní funguje déle, tím více se rozrůstá, protože na zlepšování staré a zabezpečení nové činnosti potřebuje nové a nové lidi.

Pravdou však zůstává, že **bez administrativy se klasický systém řízení neobejde**, jelikož efektivnější a spolehlivější systém jednoduše nebyl objeven. Proto i systém klasického řízení zabezpečení potřeb vojsk, i při částečném využívání hromadného zpracování dat, nutně potřebuje administrativní typ organizace a jakékoli snahy o narušení jejího systému práce se jako kdykoli v historii projeví vážnými nedostatky v řízení.

Z teorie řízení vyplývá, že **klasický neinformatizovaný systém řízení lze nahradit informatizovaným systémem řízení, kdy zpracování dat lidmi je nahrazeno zpracováním dat pomocí techniky**. Principy řízení zůstávají, avšak jeho schopnosti se kvalitativně mění s novou kvalitou poskytovaných informací. Informatizovaný systém zpracovává informace pokud možno přímo v místech jejich vzniku a realizace, tudíž v reálném čase. Je zřejmé, že už jen z rozhodovacího procesu musí vyplývat odlišná rozhodnutí, probíhá-li na základě komplexních, přesných a aktuálních nebo na základě zastaralých, zkreslených a neúplných informací.

Řízení s kvalitním informačním servisem není zase takové umění. Myslíme si, že účtu si především zaslouží pracovníci klasického řízení. Tvrdou realitou však je, že jejich dovednosti a rutina jsou pro řízení v informatizovaném systému využitelné jen částečně a to ještě jen v počáteční fázi fungování nového systému.

■ Řízení velitelské a odborné

Informatizace a informační technologie umožňují, že velení a materiální řízení se nemusí slučovat do jedné struktury, ale mohou fungovat ve vzájemných vazbách a v systému velení a řízení jako jediný organický celek.

Procesy velení a řízení vojsk nepotřebují v informatizovaném systému přímé materiálové krytí. Pro správná velitelská rozhodnutí není nutné, aby velitel měl v sestavě svých jednotek své vlastní sklady, opravy a služby, dostane-li zabezpečení v lepší kvalitě od logistiky.

Při plánování operací je pro velitele nutné znát, zdali jím plánované operace mají potřebné krytí materiálem a službami. Proto ve velitelských a štábech, po velitelské línii musí fungovat logistika, schopná zabezpečit odborný kontakt mezi systémem logistiky a systémem velitelským. Tito se účastní ve štábech na **velitelském řízení logistiky**.

Po stránce **odborného řízení logistiky** je třeba hmotné procesy a vnitřní chod logistického systému organizovat a provádět vlastními odborníky, logistiky.

Jelikož spotřeba a potřeba materiálu a služeb se realizuje na stupni samostatná jednotka, spojuje se odborná a velitelská logistika až zde.

Velitelské řízení logistiky uskutečňují odborníci na organizaci nehmotného zabezpečení ve velitelském systému.

■ Modernizace jako prostředek dosahování kompatibility

Obvykle se modernizací chápe proces zvyšování schopností strojů či zařízení k dosahování vyšších efektů. V mnoha oborech budeme muset modernizovat materiální část, část služeb a systém řízení. Pro tento účel se jeví **modernizace jako vysoce efektivní prostředek k dosahování kompatibility, postupného přezbrojování, standardizace, unifikace, zvyšování technické úrovně, informatizace, efektivnosti atd.** Proto je třeba modernizaci jako projekt řídit koncepčně. Za nekoncepční přístup a mrhání prostředky lze považovat například situaci, kdy koupíme zbraňový systém bez zabezpečení prostředků k jeho provozu nebo není-li možné jej zapojit do dalších souvisejících systémů.

Pomocí modernizace lze primárně dosahovat obměny zastaralého, či opotřebovaného materiálu za nový, již při zabezpečování požadavků na unifikaci a standardizaci nebo přechodu na nové normy, při zabezpečování kompatibility. Sekundárně zapojení do nadnárodních ekonomických, politických a vojenských struktur a systémů. Dobře řízená modernizace se může stát velmi efektivním a účinným prostředkem pro řízení a tvorbu armády nového typu.

Článek obsahuje základní pohled na potřebu moderního řešení zabezpečení - logistiky. Logistika sama je v současném pojetí samostatným subsystémem jednotného a informatizovaného systému velení a řízení armády. Vzhledem ke své ekonomické subjektivitě musí být informačně propojena s ekonomickým systémem civilního sektoru a s logistickými systémy spolupracujících armád. Například už jen oblast označování materiálu je samostatnou částí, která zabezpečuje finanční, skladovací, dopravní, spotřební, bezpečnostní, životnostní a další parametry materiálu a je rozsáhlou a propracovanou částí logistiky, která se výrazně liší od našich postupů.

Samotná oblast řízení logistiky - managementu je velmi široká, obsáhle a více méně neznámá. Problematika článku je zpracována z pohledu moderního řízení a měla by ukazovat otázku zavádění logistiky v širších souvislostech. Nad komplexním pojetím a řešením logistiky se nemohou sejít jen technici a materialisté. To by zákonitě vedlo k pragmatickým řešením. Vzhledem k nutnosti překonání handicapu výrazné, kvalitativní odlišnosti obou systémů zabezpečení, by se měli k této činnosti sejít odborníci z různých profesí a **pomocí metod tvůrčího řízení vypracovat teoretické i praktické varianty pro optimální dosažení "kompatibilní" logistiky ve správný čas, na správném místě, ve správné kvalitě a za přiměřené náklady.**

Použitá literatura:

- Encyklopedický ilustrovaný slovník. Academia, Praha 1981.
- Pernica, P.: Logistika (základy). Praha 1991.
- Aktuální informace č. 776 - ÚVI Praha.
- Stern, J.: Rozvoj systémů C3I - strategie přežití. TADIRAN.
- Předložení předběžné zprávy o revizi potřeb a požadavků a předběžného plánu pro C3I systémy v ozbrojených silách Česko-Slovenska. TIL, Tel-Aviv.
- Materiální úřad Spolkové armády. Sankt Augustin 1990.
- Vodáček, L. - Dvořák, V.: Management v USA: Institut řízení, 1990.
- Kopečný, B. - Sojka, M.: Moderní ekonomie. Economia 1991.
- Studijní prameny VŠE Praha.

Tento článek je koncipován jako úvodní obecná informace o logistice. Každý obecný závěr je možno podpořit konkrétními údaji nebo odborným zdůvodněním, které bude adekvátní požadavku.

LOGISTIKA V OZBROJENÝCH SILÁCH NĚKTERÝCH STÁTŮ

(pokračování)

LOGISTIKA V PROCESU VÝSTAVBY 5. STRUKTURY POZEMNÍHO VOJSKA SRN

V ozbrojených silách SRN se připravuje a dá se říci, že již uskutečňuje nejrozsáhlejší reorganizace od vzniku Bundeswehru v roce 1955. Tato reorganizace zahrnuje všechny složky Bundeswehru, vychází z nových úkolů, ze snižování početních stavů a potřeb obrany nových spolkových zemí. Reorganizované ozbrojené síly s podstatně redukovanými vstupy musejí zabezpečit obranu státu.

Výkonný logistický systém je jedním z nezbytných předpokladů zajištění účinné obrany státu. Musí spolehlivě zabezpečovat potřeby v míru, v krizové situaci i v případném ozbrojeném konfliktu. V míru je úkolem logistiky udržovat a obnovovat materiální a bojovou připravenost ozbrojených sil, v krizové situaci zabezpečit přechod na vyšší stupně připravenosti, za války operativně zabezpečovat požadavky ozbrojených sil.

Součástí logistického systému je činnost průmyslových podniků ve prospěch ozbrojených sil. Snížení stavu armády tak o jednu třetinu může způsobit, že dojde ke zvýšení požadavků, právě na tuto část průmyslu. Vojenští odborníci ještě mimo to prohlašují, že se zvyšují podstatně rizika závislosti armády na průmyslu.

Význam logistiky výrazně stoupne v situacích krizového managementu, při rozpoznání, kontrole a omezování konfliktů. V případě vzniku bezpečnostních rizik bude různá potřeba času na politická jednání (řešení konfliktu). Také proto je v nové struktuře různě odstupňován početní stav, schopnost rozvinutí, mobilnost, pružnost a výzbroj svazků, útvarů a jednotek Bundeswehru.

Při reorganizaci jsou proto nově stanoveny i požadavky na konkrétní úkoly logistických systémů. Logistika, plánovaná pro novou strukturu Bundeswehru musí přihlížet k:

- * základním rámcovým podmínkám bezpečnostní politiky,
- * částečně změněným úkolům ozbrojených sil,
- * variabilitě času, který je k dispozici pro přípravu,
- * rozšíření logistického prostoru Německa,
- * možnosti použití Bundeswehru mimo vlastní teritorium,
- * odstupňování pohotovosti a početního stavu svazků, útvarů a jednotek (v rámci kategorií ozbrojených sil),
- * snižování disponibilních zdrojů, včetně rozpočtu a počtu osob,
- * hospodaření s materiálem bývalé NLA NDR,
- * nutnosti a možnostem podpory německého průmyslu.

Úkoly logistiky pro příští roky vycházejí zejména z porovnání logistických požadavků různých kategorií ozbrojených sil. Svazky a útvary stálé připravenosti vyžadují v rámci plnění úkolů krizového managementu jinou koncepci zásobování a technického zabezpečení než svazky a útvary nasazované po delší přípravě při využití dodatečných civilních kapacit pro materiální a technické zabezpečení.

Zvláštní pozornost logistiky je věnována zabezpečení velení. Při vybavování hardware i pro rozvoj logistických postupů zpracování dat jsou prosazovány prostředky elektronického zpracování dat.

Zavádění výzbroje na bázi progresivních technologií bylo umožněno vysokou výkonností německého průmyslu. Snižování početního stavu ozbrojených sil si vynutí přesun logistických úkolů do jiných oblastí. Tento tlak má i svou vlastní, finančně zdůvodněnou logiku. Přestože se nepříznivý poměr provozních nákladů a investic dále negativně mění (klesají výdaje na provozní náklady), je zapotřebí nalézt cestu k dosažení únosného poměru, který by zabezpečoval dostatek

investic pro Bundeswehr, jako předpoklad pro účinnou průmyslovou podporu ozbrojených sil.

Pro zabezpečení dostatečné průmyslové podpory ozbrojených sil by mělo platit:

- * průmyslová podpora se musí pohybovat v rámci logistických koncepcí, odvozených z operačních plánů ozbrojených sil, nesmí omezovat velení a rozhodování v ozbrojených silách,

- * průmyslová podpora nemá konkurovat logistickým úkolům ozbrojených sil.

Udržování výzbroje Bundeswehru na vysoké soudobé úrovni může zaručit především dostatečně vysoký podíl investičních výdajů vojenského rozpočtu (uvádí se tak zhruba 30 %). Je nutné, aby se dosáhlo snížení provozních nákladů (včetně nákladů na technické zabezpečení) a vhodně kompenzovat snížení početních stavů.

Přední odborníci z oblasti logistiky připravili návrhy redukce nákladů na údržbu a ošetřování, a to na:

- Hospodárné využití civilních zdrojů a kapacit. Jako předpoklad pro připravenost ozbrojených sil je nutné při tom udržovat na vysoké úrovni technické dovednosti vojenských obsluh.

- Využití možností racionalizace, zejména vyloučením systému dílčího zásobování zavedeného v obchodu, upuštěním od několikasupňového skladování, omezením sortimentu náhradních dílů a centralizací úkolů logistiky.

Především se budou racionalizovat postupy, které se opírají o zpracování dat, analýzy logistických potřeb, proces standardizace vojenské techniky, systém plánování pomoci při zavádění nových prostředků a zařízení. Rovněž postupy, které se opírají o systém dlouhodobého plánování technického zabezpečení a koordinaci plánů na pracovištích Bundeswehru a průmyslu i diagnostiku a prognostiku potřeb s využitím datových systémů (včetně expertních ke zjišťování poruch).

Dále je nutné zabezpečit kompatibilitu mezi průmyslem a ozbrojenými silami, redukovat dosud široký sortiment používaných typů a zařízení, mezery v pokrytí logistiky řešit nákupy a zdokonalit využití průmyslových podniků u malých sérií (při technickém ošetřování a opravách dopravních letounů u civilních aerolinií apod.).

Navrhuje se rovněž snížit počet periodických prohlídek ve prospěch operativních potřeb technického zabezpečení, vytvořit podmínky pro celkové snížení vojenských i průmyslových opravárenských kapacit a zavést opatření ke zvýšení hospodárnosti průmyslové výroby a spolehlivosti a opravitelnosti výrobků. Je tedy nutné hledat vhodné integrace těchto provozů.

Ozbrojené síly se bez podpory německého průmyslu, která je uznávaným základem logistiky, neobejdou. Tato skutečnost není dosud dostatečně právně podložena. Průmyslovou výrobu je třeba trvale hodnotit z hlediska financování a hospodárnosti.

Kalkulace nákladů na celou dobu životnosti systémů a zařízení nemůže ještě prokázat přímé úspěchy při snižování provozních nákladů. Soubor nástrojů pro ovlivňování nákladů v době životnosti se jeví jako vhodná možnost řešení.

Soběstačnost logistiky Bundeswehru definovaná jako schopnost splnit všechny logistické úkoly vojenskými prostředky není možná. Soběstačnost jako schopnost velet a přijímat rozhodnutí ve všech záležitostech logistiky je ale nezbytná.

K současným problémům logistiky Bundeswehru je možné přijmout následující závěry:

- Logistické požadavky ozbrojených sil jsou zatím pouze částečně přizpůsobeny novým úkolům ozbrojených sil. Na základě různých úkolů se liší logistické požadavky jednotlivých druhů ozbrojených sil a příslušné vypracované koncepce. Bundeswehr je veden k využívání a udržení výkonnosti průmyslových kapacit a technologických kompetencí.

- Schopnost rozvinout se, odborné kompetence ke stanovení nových požadavků na vyzbrojování, schopnost spolupráce s průmyslem, rychlé zabezpečení a spolehlivá logistika vyžaduje přiměřené logistické schopnosti ozbrojených sil ve všech rovinách technického zabezpečení.

- Průmyslová podpora ozbrojených sil musí být k dispozici v míru, v době krize i za války a musí trvale uspokojovat provozní požadavky, z vojenského hlediska je ohraničena vojenskooperačními požadavky a právním řádem. Průmyslová činnost ve prospěch ozbrojených sil musí být financována státní správou. Budoucí vyšší využití logistických činností průmyslu předpokládá celkové snižování provozních nákladů.

Pro zabezpečení obrany státu musí Bundeswehr a průmysl úzce spolupracovat. Ukazuje se, že nelze obhajovat dosavadní pozice jen proto, že se osvědčily v minulosti. Tyto pozice je nutné přehodnotit, protože se mění rámcové podmínky pro budoucí logistiku Bundeswehru.

V rámci přechodu na 5. organizační strukturu pozemního vojska je plánováno snížení počtu příslušníků logistických útvarů a jednotek (vojáků) od stupně brigády výše téměř o 40 % (z 58 na 36 tisíc). To vyžaduje výrazné racionalizovat systém logistiky. Mezi připravovaná a postupně zaváděná racionalizační opatření patří:

- ▲ Omezení provozu vojenské techniky v míru. Vojskové zkoušky prokázaly, že pro zabezpečení výcviku postačí jen část organické techniky. Inspektor pozemního vojska rozhodl snížit stupeň využívání zbraňových systémů a pásových vozidel na 50 % a zbytek uložit.

- ▲ Postupný přechod na koncepci dlouhodobého ukládání vojenské techniky (na dobu nejméně pěti let) při minimálních nárocích na technické zabezpečení. Podle konkrétních možností se mají využít sklady techniky s řízenou vlhkostí, budovy a přístřešky s řízenou vlhkostí a při uložení na volných plochách obaly s vysoušecím zařízením.

- ▲ Širší využívání trenažérů a simulátorů z hlediska kvantity i oblastí výcviku. Kromě trenažérů pro řidiče (zavedených poprvé před patnácti lety) se mají využívat zejména střelecké trenažéry a simulátory a simulátory bojové činnosti. Přes počá-

teční vyšší pořizovací náklady se tak dosáhne značných úspor pohonných hmot, sníží se náklady na technické zabezpečení a škody na životním prostředí.

▲ Zavedení systému hospodaření s rozšířenou pravomocí velitelů. V pravomoci velitelů až do stupně praporu má být hodnocení finančních a materiálových dopadů výcvikových rozkazů a nařízení s možností úspor nákladů a materiálu.

Mezi účinná racionalizační opatření patří využití kapacit civilního sektoru v systému technického zabezpečení pozemního vojska. Civilní dílny a opravny v SRN zajišťují již nyní značnou část opravy techniky pozemního vojska. Na civilní sektor připadá přes 50 % celkového objemu prací technického zabezpečení a přibližně 75 % generálních oprav vojenské techniky. Počítá se s rozšířením využití civilních kapacit pro další úkoly:

- * technické zabezpečení kolových vozidel (s výjimkou některých speciálních vozidel),
- * technické ošetřování tanků a bojových vozidel pěchoty,
- * opravy skupin a podskupin,
- * opravy vyššího stupně u složitých kompletů zavedených v malých počtech,
- * technické zabezpečení výcvikových zařízení.

Možnosti širšího využití civilních kapacit jsou ověřovány. Od roku 1991 probíhá ověřování systému technického ošetřování tanků LEOPARD 2 čtyř tankových brigád civilními dodavateli. Rovněž se ověřuje systém zásobování bojového vozidla pěchoty MARDER náhradními díly od civilních dodavatelů. O rozsahu dalšího využívání civilních kapacit bude rozhodnuto na základě výsledků ověřovacích zkoušek. Při nahrazování vojenských kapacit civilními se objevují některé problémy:

- zajišťování oprav civilním sektorem je nutné sladit s požadavky na připravenost ozbrojených sil,
- je nutné přihlídnout k omezením vyplývajícím ze zákonných norem, zvláště pro případ krizového a válečného stavu,
- podle rozborů vojenského letectva jsou náklady na jednu normohodinu oprav v civilních závodech vyšší než náklady ve vojenských opravárenských zařízeních.

V 5. struktuře pozemního vojska předpokládá nová koncepce týlového zabezpečení výrazné soustředění sil a prostředků pozemního vojska na třech stupních velení:

- armádní sbor (teritoriální velitelství) s logistickou a zdravotnickou brigádou,
- divize (velitelství vojenského okruhu) s plukem oprav techniky, zásobovacím plukem, zdravotnickým plukem a s nemocničním útvarem,
- útvary a samostatné jednotky s organickými součástmi technické, zásobovací a zdravotnické služby.

Nová koncepce týlového zabezpečení vychází z vyšší racionalizace provozu a širšího využití služeb civilního sektoru. Značná pozornost je věnována mobilizační připravenosti útvarů k plnění úkolů v rámci zabezpečení vojsk NATO hostitelskou zemí.

Pro zabezpečení požadavků vedení soudobého boje bylo vytyčeno pět hlavních oblastí vývoje a zavádění nové výzbroje pro pozemní vojsko:

- prostředky aktivního průzkumu dalekého dosahu se systémy velení a řízení zejména malých jednotek na velkou vzdálenost,
- přesné dělostřelecké systémy se speciální municí,
- zatarasovací a mobilní minovací prostředky,
- vysoce pohyblivé obrněné transportéry pro přepravu živé síly s velmi účinnou výzbrojí,
- rozsáhlé zavádění trenažerů a simulátorů pro výcvik všech odborností.

První zkušenosti jednoznačně ukazují, že souběžně s modernizací preferované výzbroje je nutné modernizovat i prostředky jejich týlového a technického zabezpečení. K zamezení nadměrného růstu požadavků v materiální oblasti stanovilo pozemní vojsko zásady modernizace:

* Neprojednávat návrhy modernizace výzbroje dříve v parlamentu než na ministerstvu obrany.

* Udržovat stávající vojenskou techniku v provozuschopném stavu a zvyšovat její bojovou hodnotu.

* Upřednostnit objednávky vojenské techniky pro novou organizační strukturu pozemního vojska a včas stanovit požadavky na vývoj přepravních obrněných prostředků, objednávat pro potřeby výcviku konvenční munici a nové typy munice skladovat.

* Pokračovat v hlavních výzkumných a vývojových projektech.

Snížení stavu pozemního vojska na území bývalé NDR o 40 % si vyžádá omezení stavů v posádkách a objektech a zrušení některých posádek. Má se dbát na optimální využití existující infrastruktury s minimem nákladných oprav objektů a výstavby nových.

Novou výstrojní koncepci je podle zkušeností Bundeswehru účelné realizovat přibližně každých deset let. V rámci projektu polní výstroje pro 90. léta se má zlepšit řada vlastností polní výstroje: maskovací a izolační vlastnosti, ochrana proti střepinám, odolnost proti tepelnému záření a působení ohně. Nová polní výstroj má umožnit lepší pohyblivost vojáka a pohodlné nošení. Do souprav polní výstroje mají být zařazovány nově vyvinuté i zavedené osvědčené prostředky. Mezi nově vyvinuté součástky patří:

- přilba z umělé hmoty s dokonalejšími ochrannými vlastnostmi a maskovací povlak na přilbu oboustranně použitelný (z jedné strany pro zasněžený terén),
- protistřepinová vesta nové koncepce a protistřepinové brýle (vývoj brýlí ještě v té době nebyl ukončen),
- letecká kombinéza, doplňková kombinéza pro řidiče obrněných vozidel z nehořlavých vláken, polní stejnokroj z polyesteru a bavlny v maskovacím provedení.

Původně plánované zavedení integrovaného systému mechanizované překládky, skladování a přepravy MULTI, bylo přeloženo z roku 1992 až na rok 1998 přesto, že význam MULTI se zvyšuje i v důsledku plánovaného snižování početního stavu zásobovacích jednotek pozemního vojska. Výhledově se počítá

s využitím systému MULTI pro přepravu ženijních min, mostních souprav, náhradních dílů a cisteren. Systém MULTI má tyto hlavní prvky:

- terénní nákladní automobil 8x8 civilní konstrukce, určen pro jízdu po silnicích, zpevněných i nezpevněných cestách (typ dosud není určen) za všech povětrnostních podmínek,
- manipulační zařízení pro plošiny,
- speciální vyměnitelné plošiny pro raketometnou munici (vývoj byl již ukončen),
- vyměnitelné plošiny o nosnosti 14 t pro dělostřeleckou munici a jiné náklady.

Přednostně byla naplánována výroba 380 vozidel s manipulačním zařízením a speciálními plošinami pro raketometnou munici, následovat má výroba 4500 vozidel s manipulačním zařízením a 22 500 plošin o nosnosti 14 t. O rozsahu snížení potřeby v rámci plánované reorganizace nebylo rozhodnuto. Dohoda mezi SRN, USA a Velkou Británií předpokládá společné využívání plošin.

LOGISTIKA V OZBROJENÝCH SILÁCH FRANCIE

Plán reformy ozbrojených sil **Armáda 2000** je první realizační částí plánu racionalizace organizace nové operační infrastruktury francouzských ozbrojených sil **ORION**. Základní myšlenkou plánu **ORION** je omezit administrativu a logistiku orientovat ve prospěch bojových jednotek a útvarů.

Podnětem k vypracování plánu **ORION** byl nevyhovující stav infrastruktury pozemního vojska (zhruba 500 vojenských aglomerací, 13 výcvikových prostorů a přes 320 dalších prvků infrastruktury na celkem 130 tis. ha). Pozemní vojsko je dislokováno ve 308 posádkách, 42 vojenských objektů je na území SRN a 21 v zámoří. Tato situace způsobuje problémy v systému logistiky a má negativní vliv na proces výcviku a na celkovou připravenost ozbrojených sil.

Podle plánu **ORION** má být pozemní vojsko v průběhu 15 let redislokováno do 30 až 40 vojenských základů, štáb a ústřední orgány mají být rozmístěny v jednom komplexu. Mají se s tím mj. racionalizovat služby a uspořít značné finanční prostředky. Uvolněné objekty a výrobní kapacity mají být využity ve státním i soukromém sektoru.

Při procesu plánovaného slučování služeb logistiky se hledají postupy a nové struktury k odstranění duplicity v činnosti jednotlivých služeb. **Slučovat se mají především služby se shodnými nebo podobnými úkoly.**

Nová organizace velení a logistiky má zajistit plynulý přechod z mírového stavu na krizový a válečný. Veškerá odpovědnost za velení a logistiku má být přenesena na vojskové velitele již v době míru. Náčelníkům služeb má být poskytnuta větší volnost v oblasti organizace a provozu podřízených objektů a zařízení. Bude nutné nově rozložit velitelské pravomoci a reorganizovat služby logistiky. Uvádí se, že současný "archaický" systém je nehospodárný a vede ke tříděním zdrojů. Např. útvary dojíždějí do vzdálených skladů příslušného vojenského okruhu i tehdy, když v blízkosti jsou tytéž sklady jiného vojenského okruhu. Od tohoto regionálního systému logistiky se upouští. Např. vrtulníky jsou náhradními díly již zabezpečovány bez ohledu na příslušnost k vojenskému okruhu.

Podle plánu **Armáda 2000** je logistika založena na principu uplatňování velitelské pravomoci také u útvarů, jednotek a zařízení logistiky a na odpovědnosti náčelníků ústředních správ vojsk a služeb náčelníkovi štábu příslušného druhu vojska. Vojska a služby týlového a technického zabezpečení tvoří jednotky, které jsou součástí vojsk (jsou podřízeny na všech stupních jejich velení) a objekty a zařízení podřízené náčelníkům ústředních správ prostřednictvím náčelníků místních správ.

Integrace logistiky by měla podle některých názorů mj. zahrnovat i zavedení funkcí:

- * Zástupců velitelů armádních sborů a sil pro rychlé zasazení pro logistiku (s cílem zprostit vyšší velitele úkolů neoperačního charakteru).

- * Důstojníků výzbrojního vojska, hospodářské služby, zdravotnické služby a služby PHM ve štábech divizí a armádních sborů odpovědných za propojení daného druhu vojsk a služeb s ústředními a místními správami v otázkách logistiky.

Vyšší autonomie řízení služeb má vyplývat z jejich přímé odpovědnosti v oblasti logistiky. Hospodářská služba, zdravotnická služba, služba PHM i národní služba mají být podřízeny vojenským obvodům.

Velitelé vojenských okruhů nebo obvodů pozemního vojska mají nést odpovědnost v těchto oblastech:

- Využití služeb v případě vyžádání, naléhavosti a pro teritoriální operační obranu.

- Řešení vážných rozporů mezi zabezpečovanými vojsky a službami (mají pravomoc v těchto případech rozhodnout s ohledem k prioritám stanoveným náčelníkem štábu pozemního vojska).

Se zřetelem k zásadám reformy a k dosavadním výsledkům experimentu se zavedením dvou služeb a výzbrojního vojska bylo předloženo k posouzení modelové postavení hospodářské služby výzbrojního vojska a ženijní služby (zdravotnická služba a služba PHM jsou společné pro druhy ozbrojených sil, jejich ústřední správy jsou podřízeny štábu ozbrojených sil).

V hospodářské službě se nepředpokládají změny její centrální struktury a vševojskového zaměření. Ke změnám má dojít v některých orgánech velení. Funkce související se zásobováním mají být popřípadě rozděleny mezi ústřední administrativu a náčelníka hospodářské služby velitelství obvodu, který by v rámci svých pravomocí vojenský obvod spravoval.

Okruhově hospodářsko-administrativní střediska, proviantní a výstrojní zařízení (správy, úseky) mají spadat pod ministerstvo obrany. Počítá se, že dojde ke snižování jejich počtů a rozsáhlým zaváděním výpočetní techniky.

Hospodářská služba se má více zaměřit na řešení právních problémů a na administrativu, má plnit tyto úkoly zejména při operačních velitelstvích.

U jednotek výzbrojního vojska rozlišuje plán **Armáda 2000** integrované logistické zabezpečení vojsk - **mobilní část a stacionární část** (objekty a zařízení).

Priorita operačního aspektu vede k rozšíření struktury organického integrovaného logistického zabezpečení a přibližuje se válečné struktuře.

Rozvoj integrovaného logistického zabezpečení vyžaduje zavedení systému uplatňovaného v 15. tankové a 7. pěší divizi, silách pro rychlé zasazení a ve francouzských divizích v SRN i do všech ostatních divizí pozemního vojska. Mimo jiné, jsou zásobovací rotý organickou součástí těchto vybraných divizí.

Stacionární část (objekty a zařízení) má přejít od podřízenosti vojenským okruhům (od teritoriální podřízenosti) do podřízenosti ministerstva obrany (týká se to celkem 21 okruhových objektů a zařízení). Celkově vyšší počet objektů a zařízení výzbrojního vojska (41) bude ale zřejmě vyžadovat zřízení mezičlátku, např. zřízení funkcí místních náčelníků s pravomocí na území vojenského okruhu.

Změny v ženijní službě se nemají týkat ženijního vojska.

Ženijní služba má mít nadále pouze tři hierarchické stupně:

- * ústřední ženijní správa,
- * ženijní správa,
- * ženijní objekty a zařízení.

Ženijní služba pracuje pro všechny složky pozemního vojska, téměř z 50 % i pro ostatní (vojenské letectvo a námořnictvo, četnictvo, Vládní výbor pro výzbroj). Předpokládá se, že řízení veškeré její činnosti by usnadnila komise pro infrastrukturu, zřizovaná při vojenských obvodech. Komisi by měl řídit velitel vojenského obvodu, sekretariát by zajistila ženijní správa, na práci komise by se podílely další zainteresované strany. Komise by se také vyjadřovala k decentralizovanému využití úvěrů a úvěrů, které nemají vojenské útvary přímo k dispozici. Využití těchto úvěrů by tak bylo celkově sledováno.

Základny pozemního vojska mají mít podle plánu ORION buňky pro infrastrukturu, řízené nižším důstojníkem ženijního vojska nebo absolventem Vysoké školy ženijního vojska, který by zabezpečoval integraci této služby v ozbrojených silách. Buňka pro infrastrukturu (podřízená veliteli základny) s odborným personálem by po technické stránce měla spadat přímo pod ženijní správu. Měla by také zabezpečovat celou oblast údržby nemovitostí (pronajatých i ve vlastnictví ozbrojených sil).

V současné době usiluje pozemní vojsko o stabilizaci záloh a **zdokonalení systému mobilizace** realizací desetiletého plánu valorizace mobilizace. Do konce roku 1992 byla již zdokonalena mobilizační infrastruktura a zavedeny řídicí systémy **SURIOT** (automatizovaná kartotéka ústřední správy národní služby), **SYGEOR** (systém řízení důstojníků v záloze) a **SAF** (automatizovaný systém na podporu činnosti mobilizačních orgánů u útvaru).

PROSTŘEDKY SLUŽBY ZÁSOBOVÁNÍ POHONNÝMI HMOTAMI

Personál služby PHM má 2000 osob, z toho zhruba jedna čtvrtina jsou vojáci. Je organizována na ústřední ředitelství a okruhové základny. Má k dispozici přibližně 100 skladů (z toho 50 samostatných skladů, 40 skladů na základnách ozbrojených sil a 10 skladů v zahraničí). V podzemních skladech je uloženo 70 % zásob pohonných hmot, celkové zásoby PHM se uvádějí ve výši 600 000 m³.

Služba PHM má k dispozici 230 železničních cisternových vozů, 90 cisternových automobilů s nádrží 30 m³, 90 cisternových automobilů na 15 m³, 160 cisternových automobilů-plničů 15 m³ a 125 plničů 30 m³.

Zavedené prostředky pro přepravu pohonných hmot v operačním týlu se téměř neliší od prostředků používaných v civilním sektoru.

STAV A PERSPEKTIVY ZBROJNÍHO PRŮMYSLU

Mezi evropskými státy NATO dosáhla Francie nejvyšší míry zbrojní autarkie v letech 1985 až 1989 zhruba 95 % (Velká Británie 90 %, SRN 85 %). V roce 1990 poskytoval ozbrojeným silám Francie domácí průmysl 96 % nakupované vojenské techniky a materiálu. Relativně nízkých cen bylo dosaženo vysokou sériovostí výroby, která byla umožněna zbrojním vývozem (podíl vývozu se pohyboval na hranici 40 %).

Koncem 80. let se zbrojní vývoz snižoval (ze 61 mld. FRF na 20 mld. FRF). Nové zbrojní objednávky do oblasti Středního východu získaly převážně USA.

Ztráta zahraničních trhů vedla ke snížení sériovosti výroby a následnému zvýšení cen. V podmínkách stagnace a snižování vojenského rozpočtu dochází i ke snižování, rušení nebo odkládání výroby pro francouzské ozbrojené síly.

Podle prohlášení ministra obrany v parlamentu *"Na jedné straně jsou náklady na vývoj, výrobu a akvizici takové, že nemůžeme zajistit pokrytí všech potřeb ozbrojených sil. Na druhé straně se na zúženém trhu zostřuje konkurence jiných států, zejména USA"*.

Zbrojní průmysl se má nové situaci přizpůsobit rozšiřováním evropské zbrojní spolupráce, zvyšováním podílu civilní produkce a konverzí. Jako příklad úspěšně se rozvíjející spolupráce uvedl ministr obrany, že nová technika je z více než 30 % vyvíjena v rámci mezinárodní spolupráce. Nutnou podmínkou zbrojní spolupráce je sladění požadavků generálních štábů.

V celkem sedmi dosavadních zákonech o vojenském programování (střednědobých plánech vyzbrojování) byla zdůrazněna priorita výstavby jaderných sil (i v zákonu o vojenském programování na období let 1990 až 1993, schváleného parlamentem v říjnu 1989). V polovině roku 1991 rozhodla rada obrany zrušit projekt mobilní pozemní strategické řízené střely S 45. Snížen byl i počet jaderných pokusů (ročně 6 místo 8). Z iniciativy prezidenta neuskutečnila Francie v roce 1990 žádný pokusný jaderný výbuch. Plánovaný počet operačně taktických řízených střel HADES se snižoval z původních 120 ks, postupně až na 30 řízených střel. Počet zaměstnanců zbrojního průmyslu se snížil o 50 až 1000 tisíc osob.

-MW-

Plukovník v zál. Ing. Stanislav K o č í ř, CSc.

BOJOVÁ SÍLA VOJSK

Do široké palety změn v armádě patří i zpracování a vydání prozatímního Polního řádu, část 2 (divize, brigáda, pluk) a v návaznosti na něj i dalších částí pro nižší stupně velení. Jako jeden z členů autorského kolektivu bych chtěl přispět k objasnění a hlubšímu pochopení pasáže, která v předcházejícím - a dosud platném Bojovém řádu pozemního vojska (Všeob-Ř-1) - nebyla a jejíž definice se objevovala pouze na strategické úrovni, tedy k pasáži Bojová síla vojsk.

Poznatky vojenské vědy, získané zkušenosti ze cvičení a zejména z lokálních konfliktů ukázaly výrazné změny v charakteru soudobého boje.

Na moderním bojišti, relativně stále "prázdnějším", budou dominovat poměrně malé, avšak vysoce pohyblivé jednotky s velkou palebnou silou. Obtížnější bude cíl najít, než jej zničit. Výrazně vzroste význam přežití živé síly a bojové techniky, jako jednoho z předpokladů uchování převahy sil a prostředků.

Relativní prázdnost bojiště, jako důsledek snižování počtů osob a techniky v závislosti na růstu ničivosti, avšak při současně se zvyšujícím trendu obsahu a rozsahu bojových úkolů, bude vyžadovat trvalý růst bojové síly vojsk.

■ **Bojová síla vojsk** je dána jejich připraveností a schopností vést úspěšnou bojovou činnost ve stanoveném prostoru a určeném čase. Hodnotu bojové síly vojsk tvoří souhrn jejich připravenosti, ochrany, mohutnosti a účinnosti palby, schopnosti provádět a využívat manévry a velení.

■ **Připravenost vojsk** je základním předpokladem jejich úspěšné činnosti v boji a dosahuje se jí soustavnou výchovou a promyšleným výcvikem.

Výchova a výcvik musí být prováděny ve vzájemné jednotě, musí se navzájem podmiňovat a napomáhat k dosažení oboustranného vysokého efektu.

Připravenost lidí, a to na všech stupních, je důležitým prvkem a jeho význam stále roste. Je to dáno pokračujícím kvalitativním vyzbrojováním, přičemž účinnost výzbroje nebývale závisí na stupni připravenosti osob. Toto následně vyžaduje od velitelů vyšší úroveň umění organizovat a řídit boj a od všech schopnost odolávat stoupající psychické zátěži. Zejména je požadováno dosažení osobní ukázněnosti, morální odolnosti, vysokého stupně odborných znalostí a pevných návyků, schopnosti plnit své povinnosti ve prospěch celku, jakož i dosažení důvěry ve svou profesní úroveň a přesvědčení, že v boji dokáže zvítězit.

Ochrana vojsk je v současnosti chápána komplexněji než v minulosti, kdy její těžiště bylo položeno, s výjimkou některých druhů speciální techniky, především na ochranu jednotlivce proti zbraním hromadného ničení.

V současných podmínkách ochranu vojsk tvoří celý komplex opatření, prováděných s cílem zachovat jejich bojeschopnost, jako jednu z podmínek získání či udržení převahy nad protivníkem. Tento komplex opatření má dvě základní oblasti.

Do první oblasti patří vše, co snižuje ničivý účinek úderů protivníka, efekt jeho manévru a ztěžuje provádění jeho průzkumu. Zde bych chtěl zdůraznit, jaký důsledek má a co přináší - znemožnit či značně ztížit protivníkovi provádět průzkum. Jestliže protivník, a obecně každý, kdo vede bojovou činnost, nebude mít dostatečně hodnověrné zprávy, pravděpodobně také nebude schopen, nebo jen ve zcela omezené míře, provádět údery, a to zejména palebné. Bude velmi opatrný, aby se vyhnul možnému překvapení a v důsledku toho poklesne jeho rozhodnost a tempo boje.

Ekonomika vedení boje je neúprosná. Je-li ke splnění úkolu daný počet zásob, zejména munice, musí se s nimi hospodařit tak, aby vyšel. Promarní-li se zbytečně, zpravidla nejsou rezervy k jejich nahrazení a úkol už nebude splněn.

Způsobů, jak toho dosáhnout, je celá škála. Avšak efekt každého způsobu je závislý na optimálnosti rozhodnutí každého velitele. Snad jen dodat, že čím originálnější a nestereotypní rozhodnutí, tím větší pravděpodobnost vyššího efektu.

Do druhé oblasti patří udržování bojové morálky, péče o zdravotní stav a materiální zabezpečení vojsk a s tím spojená ochrana zásob před zničením či znehodnocením.

■ **Palba** jako jeden z hlavních prvků boje je základním prostředkem ničení či umlčování protivníka ve stanoveném čase a rozhodujícím prostoru.

Tato skutečnost vyzdvihuje komplexní a přitom efektivní využívání všech palebných prostředků - tedy organizaci palebného ničení protivníka - na jedno z nejpřednějších míst soudobého umění velitelů.

Velitel při organizování této činnosti by současně měl mít na zřeteli, že palbou nejen ničí či umlčuje, ale že rovněž působí na psychiku protivníka a že cílem tohoto působení je snaha zbavit ho vůle bojovat.

Tento poznatek dostatečně dokumentují soudobé informace z války v oblasti Perského zálivu.

V palbě se rovněž výrazně projevuje ekonomika boje, a to především v principu hierarchického ničení. Velitelé by měli důsledně prosazovat ničení cíle hierarchicky nejnižše postavenou zbraní, schopnou palebný úkol splnit. To znamená, že např. je-li možné cíl zničit kulometem, neekonomické ničit jej vrtníkem. Je ovšem pochopitelné, že i zde musí být vždy přihlédnuto ke konkrétní situaci a že právě vzhledem k ní tato zásada mnohdy nebude v plné míře naplněna.

Při organizování a vedení palby - a poznatky toto jednoznačně potvrzují - je nezbytné její úzké spojení s pohybem vojsk, tedy s manévrem, jakožto předpokladem dosažení jejího vyššího efektu.

Význam **manévru** jako prvku bojové síly vojsk stále stoupá, což je dáno jeho dynamickou úlohou v průběhu boje. Manévr je především prostředkem pro vytvoření potřebné převahy sil v rozhodujícím prostoru a času, pro získání a udržení

iniciativy, pro ochranu vojsk i prostředků a vytváří možnost stavět před protivníka nové a nečekané problémy. Myslím, že není nutné široce rozebírat jednotlivé možnosti manévru. Pro ilustraci snad jen několik příkladů z válečné historie. V době korejské války provedla v září 1950 americká armáda odvážný manévř vyložením 17. as v Inčonu. V důsledku jeho úspěšného provedení se zhroutila celá severokorejská fronta a její jednotky překotně ustoupily až k čínské hranici.

Jiný příklad poskytuje manévř izraelských vojsk v červnu 1967. Rychlým přenesením těžiště úsilí z egyptské fronty na frontu syrskou bylo dosaženo nejen potřebné místní převahy sil a prostředků v prostoru Gollanských výšin, ale také operačního překvapení protivníka. V důsledku toho početně slabší izraelská armáda rozhodla celý ozbrojený konflikt ve svůj prospěch.

Dalším, snad ještě názornějším příkladem využití manévru pro překvapení, byl první úder izraelského letectva v uvedené válce. Úder byl zahájen v době (07,10 hod.), kdy v pohotovosti egyptského letectva bylo jen 12 letounů (jako důsledek stereotypního střídání nočních a denních pohotovostních směn) a byl veden od Středomořího moře, tedy ze zcela nečekaného směru. V důsledku toho izraelské letectvo během několika hodin získalo absolutní nadvládu ve vzdušném prostoru.

■ Kvalifikované a spolehlivé vedení je vedle připravenosti vojsk životně nejdůležitějším prvkem jejich bojové síly, přičemž hodnota všech ostatních prvků - ochrany vojsk, palby a manévru - je na úrovni velení přímo závislá.

O soudobém velení a požadavcích na odbornou úroveň velitelů toho bylo napsáno již mnoho. Chtěl bych tedy zdůraznit jen některé aspekty, o kterých se domnívám, že právě ony charakterizují úspěšného velitele. Jsou to:

- dokonalá znalost zásad soudobého boje a umění jejich aplikace,
- schopnost samostatně přijímat promyšlená rozhodnutí v rámci celkového zámyslu nadřízeného,
- znalost bojových možností jednotky, útvaru, svazku a umět je efektivně součinností zvyšovat,
- vytvářet a využívat momentu překvapení,
- důsledně prosazovat a zabezpečovat svá rozhodnutí,
- v rozhodování a velení být pružný a iniciativní.

Součinnost nelze chápat jen jako pouhou koordinaci sil a prostředků, ale jako spojení účinků jednotlivých činností v rozhodujícím čase a prostoru s hlavním důrazem na palbu, pohyb a zabezpečení - tedy vytvoření potřebné ekonomie sil ke splnění stanoveného úkolu. Je bohužel smutnou skutečností, že někteří velitelé při organizování součinnosti, tak závažnému problému, jakým je oblast zabezpečení, věnují velmi malou pozornost.

Jedním z výsledků součinnosti je dosažení potřebné pružnosti, adekvátní složitosti soudobého boje. Pod pojmem "pružnost" je třeba chápat schopnost jednat duševně a fyzicky rychleji nežli protivník.

Přínosem pružnosti je nižší opotřebování vlastních vojsk, přičemž způsoby jak toho dosahovat jsou dostatečně rozvedeny v čl. 47 Polního řádu.

Mám však za to, že i dalším způsobem, jak zabránit opotřebování vlastních vojsk, je soustavné rozšiřování bojové činnosti v prostoru, čase a zdrojích, tj. v hloubce.

Využitím hloubky se získává nutný prostor k potřebnému pohybu, čas k plánování a vedení boje, jakož i potřebné zdroje. Pružnosti obrany i síly útoku lze dosáhnout právě využíváním hloubky a možností, které poskytuje.

Hloubka má nejen geografický, ale především operační či taktický význam, který se vždy vztahuje ke konkrétním podmínkám. Relativně malá geografická hloubka může za určitých podmínek představovat významnou hloubku taktickou či operační. K tomu jeden příklad: v říjnu 1973 pronikly přes Suezský kanál izraelské jednotky pouze do hloubky 15 - 20 km, a přece tato hloubka umožnila úplné obklíčení 3. egyptské armády.

Pod pojmem "iniciativa" je nutné především chápat schopnost měnit vlastní činností podmínky na bojišti ve svůj prospěch. Jedním z hlavních předpokladů pro iniciativní jednání je způsobilost předvídat pravděpodobnou činnost protivníka i vlastních vojsk a toto rozvíjet a využívat ve svůj prospěch. Takto chápáná iniciativa má přímou vazbu na součinnost a zároveň vyjadřuje schopnost působit v podmínkách nejistoty.

Pro iniciativu v činnosti velitelů je předpokladem decentralizace velení a jejich rychlé rozhodování v rámci celkového zámyslu nadřízeného.

Iniciativa je základem aktivního charakteru činnosti za útoku i v obraně, umožňuje vytváření rychlých a nečekaných změn na bojišti, v důsledku čehož protivník ztrácí přehled o situaci a vzniká chaos v jeho rozhodování a velení.

V souvislosti s požadavky na vysokou úroveň znalostí velitelů bych se chtěl krátce zmínit o problému těžiště a kulminačního bodu boje, přičemž vycházím z teoretického odkazu von Clausewitze.

Těžiště se považuje za rozhodující pro vítězství nebo porážku, za zdroj síly a stability. Jde o schopnost nebo prostor, na kterém je závislá volnost jednání, bojová síla nebo vůle vést bojovou činnost.

Těžištěm tedy může být uskupení vojsk, citlivé rozhraní mezi nimi, velitelská stanoviště a další řídicí centra, týlová zařízení s nepostradatelnými zásobami pro další vedení boje, prostory (úseky) terénu, na jejichž udržení či ovládnutí závisí úspěch boje atd.

Nalezení těžiště protivníka a činností, které vedou k jeho podstatnému oslabení, spolu s účinnou ochranou vlastního těžiště, se považuje za podstatu vojenského umění.

Každý útok, dříve nebo později, dosáhne bodu, kdy síla útočnicka již dále výrazně nepřevyšuje sílu obránce a za nímž útočnickovi hrozí rozmělnění sil, snížení tempa, zastavení útoku, protiúder a porážka - je to tzv. kulminační bod boje.

Uměním útoku je splnit stanovené cíle před dosažením kulminačního bodu. Mezi hlavní příčiny vzniku kulminačního bodu patří značné ztráty na živé síle a bojové technice a nemožnost je nahradit, nedostatečná palebná síla, slabé materiální zabezpečení apod. Má-li útočník výraznou převahu a útok je veden ve vysokém tempu, kulminační bod se vůbec nemusí projevit, či jen velmi slabě. Naopak, má-li málo sil a prokazuje nerozhodnost, nebo je útok špatně připraven, může kulminační bod dokonce splynout s výchozí čarou k útoku.

Uměním obrany je urychlit kulminaci útoku, včas si ji uvědomit a být připraven v okamžiku jejího dosažení k přechodu do útoku. Obránce musí vždy usilovat, aby útočník dosáhl nebo již překročil svůj kulminační bod dříve, než se přiblíží k rozho-

dujícím prostorům (objektům) obrany. Z toho vyplývá, že obránce musí působit nejen na síly a prostředky protivníka v dotyku, ale i na celý systém jeho zabezpečení. Ke splnění tohoto cíle musí být obránce vždy připraven dát menší prostor za větší čas, ale bez rizika nepřijatelných ztrát.

Na závěr článku bych rád zdůraznil, že tendence v charakteru soudobého boje signalizují, že na mnoho oblastí taktiky bude nutný jiný pohled a že řadu zkušeností z minula bude třeba spíše překonávat než využívat.

Podplukovník Ing. Zdeněk M e j t a , CSc.

KONFLIKTY A OPERAČNÍ NÁVAZNOST V AMERICKÉM VOJENSKÉM UMĚNÍ

Článek pojednává o otázkách operační návaznosti v americkém vojenském umění a různých typech konfliktů. Svým obsahem navazuje na články uveřejněné v předcházejících číslech časopisu a snaží se je vhodným způsobem doplnit. Snahou autora je objasnit zejména nové a méně známé otázky amerického vojenského umění.

KONFLIKTY

■ **Ozbrojený konflikt** je druh ozbrojeného zápasu mezi dvěma i více znepřátelenými stranami ve své podstatě menšího rozsahu. Vede se k dosažení omezených dílčích politických či vojenských cílů. Důležitosti stanovených cílů odpovídají použité síly a prostředky, stupeň násilí, s nimiž je konflikt veden, a prostor, v němž se realizuje.

Ozbrojený konflikt může probíhat jak proti silám vně státu, tak mezi ozbrojenými silami dvou i více znepřátelených stran uvnitř státu. Může mít časově a prostorově

epizodický charakter. Američané z hlediska intenzity rozlišují konflikt nízké, střední a vysoké intenzity.

V současné době přicházejí v úvahu zejména konflikty nízké intenzity, které jsou omezeny co do prostoru, rozsahu i cílů. Vedle toho může být vedena "psychologická válka", "nekonvenční bojová činnost".

■ **Konflikt nízké intenzity** je z hlediska možnosti vzniku v současnosti nejpravděpodobnějším druhem konfliktu. Klade zvýšené i specifické nároky na průzkum, psychologické operace a řešení civilních záležitostí. Vyžaduje účinné prostředky pro vedení průzkumu a dalších činností v noci, pozemní průzkumná čidla a vrtulníky pro zasazení speciálních sil. Pro vybavení vojáků jsou typické pancéřové vesty a moderní navigační a spojovací prostředky. Z uvedeného je zřejmé, že konflikt nízké intenzity přináší zcela nové, výrazně odlišné rysy a zvláštnosti.

Konflikt nízké intenzity zahrnuje:

- zvláštní operace v míru,
- operace na upevnění míru,
- protiteroristickou, protinarkotickou a protipovstaleckou činnost,
- podporu povstalcům.

Konfliktů nízké intenzity se vzhledem k jejich charakteru účastní zejména síly speciálních operací, lehké pěší, ženijní a zdravotnické jednotky, jednotky vojského letectva ap. Základními principy vedení konfliktů nízké intenzity jsou prioritizace politických opatření, jednotnost úsilí, adaptabilita, vytrvalost a omezené použití síly. Příkladem konfliktů nízké intenzity byly operace Just Cause v Panamě nebo invaze na Grenadu.

■ **Konflikt střední intenzity** je rozsáhlejší (ne však globální) vojenskopolitický střetnutí, zpravidla s některou regionální velmocí (např. Irák, KLDR, ap.). Konflikt střední intenzity zahrnuje bojovou činnost všech druhů ozbrojených sil, kromě strategických.

Neúčast strategických sil je nahrazována požadavkem vysoké palebné síly, pohyblivost a odolnost nasazených svazků, požadavky na jejich taktickou protiraketovou obranu, ochranu proti chemickým a jaderným zbraním a požadavkem na podporu zasazených vojsk z letadlových lodí, řízenými střelami s plochou dráhou letu a kosmickými průzkumnými prostředky. V konfliktu střední intenzity se účastní z pozemního vojska - vzdušné výsadkové, lehké pěší, obrněné a jiné svazky.

■ **Konflikt vysoké intenzity** je globálním vojenskopolitickým střetnutím. Zahrnuje použití všech národních (státních) možností a zdrojů. Účastní se ho všechny druhy ozbrojených sil a služeb na všech stupních velení. V současnosti se pokládá jeho vznik (zejména jaderný konflikt) za málo pravděpodobný. Konflikt vysoké intenzity by se mohl vyvinout z konfliktu nízké či střední intenzity nebo by mohl vzniknout samostatně.

Toto spektrum konfliktů je nahrazováno postupně novým pojmem "operační kontinuum".

OPERAČNÍ NÁVAZNOST (KONTINUUM)

V americkém chápání vojenské doktríny je **operační kontinuum** poměrně novým pojmem. **Kontinuum** (knižně) je něco nepřetržitého, souvislého, nebo spojitě prostředí. Operační kontinuum vyjadřuje charakter vztahu, resp. vazby mezi určitými společenskými jevy, procesy a činy a stupeň jejich vzájemného propojení za různých determinujících společenských podmínek (v určitém prostředí či stavu) z hlediska úlohy ozbrojených sil a jejich použití.

Kontinuum vojenských operací (Continuum of Military Operations) rozlišuje tři strategická prostředí (podmínky či stavy), ve kterých se stát snaží dosáhnout svých strategických cílů.

▲ **Prvým** strategickým prostředím je prostředí míru. V rámci míru se stát drží politiky mírového ovlivňování či nasazení (Peacetime Engagement), která zahrnuje ty aktivity, které se běžně vyskytují mezi státy.

▲ **Druhé** strategické prostředí je charakteristické konfrontací, konfliktem a potřebou vést riskantnější operace (činnosti) k zajištění strategických cílů. Je nazýváno nepřátelství blízké válce (Hostilities Short of War).

▲ **Třetí** strategické prostředí je nejnásilnějším a vysoce rizikovým stavem. Je to prostředí, ve kterém se vstupuje do válečného stavu.

Poznámka: Terminologie v této oblasti se v současnosti teprve upřesňuje. Jedna verze vymezuje "operační kontinuum", které se skládá ze tří prostředí: míru, konfliktu a války. Americké pozemní vojsko v předpise FM 100-1 vymezuje "kontinuum vojenských operací", které má také tři kategorie: mírové nasazení, nepřátelství blízké válce a válku.

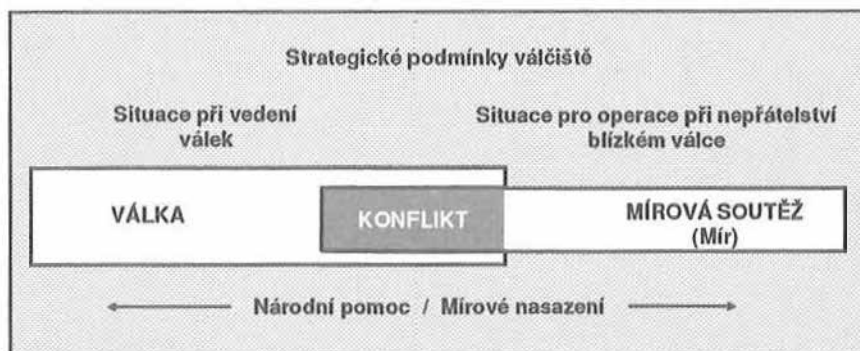
Operační kontinuum tedy z hlediska míry použití ozbrojených sil zahrnuje mírové nasazení ozbrojených sil, nepřátelství blízké válce (konflikty nízké, střední a vysoké intenzity - resp. spektrum konfliktů) a válku. Zahrnuje škálu činností ozbrojených sil a dalších složek státu postupujících po vzestupných stupních nepřátelství ve třech obecných stavech - v mírové soutěži, konfliktu a válce.

Mírová soutěž (Peacetime Competition) je z velké části jiný než nepřátelský stav. Je to stav, v němž je dominantním faktorem použití jiných vojenských možností než je bojová síla, například národní pomoci (Nation Assistance). **Konflikt a válka** jsou stavy nepřátelství, v nichž naopak převažuje bojová síla vojenských sil. Jejich vztah je uveden na obr.

Mírové nasazení je strategická koncepce, která koordinuje používání politických, ekonomických, informačních a vojenských prostředků k prosazení regionální stability a k překonání násilí ve světě. Slouží k udržení amerického vlivu a přístupu v cizině a k uklidnění krizí.

Podstatou mírového nasazení je, že základním prostředkem k prosazení míru je ovlivňování. Mírové nasazení se vztahuje na všechny stavy operačního kontinua i na nepřátelství blízké válce. Cílem mírového nasazení je prosazovat stabilitu

a prosazovat mír především prostřednictvím aktivit národní pomoci a (pokud je to nezbytné) poskytováním prostředků k rychlému překonání ohrožení amerických zájmů. Prováděné činnosti mají charakter ovlivňování.

Obr.

Mírové nasazení ozbrojených sil v souladu s výše uvedeným zahrnuje:

- národní pomoc,
- protinarkotickou činnost,
- ochranu před terorismem (defenzivní protiteroristickou činnost) a
- činnost na podporu míru (speciální, nekonvenční činnost).

Národní pomoc je tedy podpůrným konceptem mírového nasazení. Národní pomoc představuje politickou, ekonomickou, informační a vojenskou pomoc místním vládám ke zvýšení stability a také ekonomického růstu v souladu s potřebami místního obyvatelstva. Ministerstvo obrany USA se na této pomoci podílí spolu s dalšími vládními resorty a podle požadavků místních vlád formou tzv. mezi-resortních operací. Zabezpečuje zdravotnickou a technickou pomoc, pomoc v oblasti řízení a další pomoc, která je v souladu se zákonem, k dosažení požadovaných cílů.

Ozbrojené síly, zejména pozemní vojsko, vykonávají v mírovém nasazení velmi důležitou roli. Přímé použití vojenských možností pro jiné účely než bojová činnost může sloužit jako hlavní prostředek ovlivňování. Pokud ovlivňování selže, může být žádoucí nátlak.

Když diplomatické ovlivňování vyjde naprázdno, stát vstupuje do druhého intenzivního prostředí - prostředí konfliktu - ve kterém státy sledují státní cíle prostřednictvím nepřátelství blížícího válce. Cíl politiky státu se v tomto období posune od prosazování míru k odstrašovací válce a k míru se vrací při nejbližší příležitosti, ale za podmínek výhodných pro USA a jejich spojence.

Nepřátelství blízké válce zahrnuje:

- činnost k podpoře povstalců či naopak protipovstaleckou činnost (například nálety a přepady),

- boj proti terorismu (ofenzivní protiteroristickou činnost),
- činnost k obnovení míru (mírotvorné operace) a
- mimořádné operace (činnosti).

Za mimořádné činnosti se považují odstraňování živelných pohrom, evakuace civilního obyvatelstva, demonstrace síly, záchranné a vyprošťovací akce. Cílem nasazení ozbrojených sil při nepřátelství blízkém válce je zabránit válce. Činnost ozbrojených sil spočívá v donucení (nátlaku) a zadržování.

Nepřátelství blízké válce představuje velmi pravděpodobnou možnost nasazení ozbrojených sil. Nasazení ozbrojených sil v konfliktech probíhá podle koncepce kombinované vzdušné a pozemní operace ALO (AirLand Operation).

OPERAČNÍ CYKLUS

Konflikty se realizují podle určitého "scénáře", pro který je používán pojem **operační cyklus**, jenž je dalším často používaným pojmem v americkém operačním umění a taktice.

Cyklus je pravidelně se opakující řada změn, období, etap. Operační cyklus představuje několik vzájemně propojených funkcí a období k soustředění činnosti všech druhů ozbrojených sil či jednoho druhu ozbrojených sil. Operační cyklus v novém pojetí americké doktríny kombinovaného vzdušného a pozemního boje zahrnuje následující období operace:

- rozkrytí (detekce) protivníka a přípravy operace (Detection and Preparation),
- vytvoření podmínek pro rozhodnou operaci,
- rozhodnou operaci (Decisive Operation) a
- přeskupení (Reconstitution).

Tento operační cyklus je využíván na operačním i taktickém stupni velení.

Rozkrytí (detekce) a příprava operace zahrnuje získávání informací, plánování přesunů, hodnocení průzkumových zpráv, zpravodajskou přípravu bojiště a přípravu vyčkávacího prostoru.

K průzkumu bojiště, zjišťování hlavních částí sestavy protivníka a jeho nejdůležitějších cílů jsou zasazovány společné průzkumné prostředky. Předpokladem úspěchu tohoto období je včasné získání iniciativy a následné udržení kontroly nad bojištěm. Vyžaduje to včasnou integraci paleb pozemního vojska, společný průzkum, pozorování a zjišťování cílů a vzdušnou převahu. K zajištění vzdušné převahy se využívá klamání a psychologické operace, různé průzkumné útvary a průzné palebné prostředky.

Při nepřátelství blízkém válce zahrnuje období rozkrytí a přípravy stanovení a vymezení problému a přípravu opatření nezbytných ke splnění strategických cílů. Prioritní jsou přitom politická opatření a optimalizace vojenských opatření. K nejdůležitějším vojenským opatřením patří rozvinutí systému průzkumu, získávání zpravodajských informací, výběr sil a prostředků, jejich optimální organizační složení a zabezpečení.

Toto období by mělo také zahrnovat rozptýlení vojsk, které se vyžaduje zejména u konfliktů střední a vysoké intenzity.

Vytvoření podmínek pro rozhodnou operaci zahrnuje opatření k izolaci vybraných částí sestavy protivníka v čase a prostoru. Cílem je vytvořit podmínky pro nasazení hlavních sil vojenského letectva a pozemního vojska. K nejdůležitějším opatřením patří sladění paleb dělostřelectva, řízených střel, raket a bojových letadel a zaujetí výhodných postavení svazky a útvary. Operační palba a manévr snižuje bojeschopnost protivníka a ohrožení vlastních vojsk. Včasné zjištění, vedení a ničení rozhodujících cílů v hloubce zvyšuje operační pružnost.

Při nepřátelství blízkém válce zahrnuje toto období využití vojenské síly k podpoře různých politických, ekonomických a informačních programů. Vojenská opatření podporují vytvoření podmínek pro rozhodující politická opatření. Zahrnují podporu vojenského nebo ekonomického potenciálu spojenců nebo hrozbu přímého nasazení vojenské síly.

K nejdůležitějším úkolům tohoto období patří pomoc při výstavbě ekonomické infrastruktury, výcvik a zabezpečení místních bezpečnostních sil a izolace povstalců vojenskými a psychologickými opatřeními. Délka období může být několik měsíců, ale také několik let.

V konfliktu nízké intenzity by vytváření podmínek mělo zahrnovat i výcvik a výchovu vlastních vojsk, způsobování ekonomických překážek protivníkovi nebo eliminaci (vyhloučení, odstranění) příčin povstání či vzpoury.

V konfliktu střední a vysoké intenzity ve vytváření podmínek mohlo zahrnovat například soustředění palebných úderů dělostřelectva a raketometů a úderů taktického letectva a bitevních vrtulníků.

Rozhodná operace je zaměřena na splnění konečného cíle operací a tažení. Zahrnuje nasazení bojových svazků a útvarů a jejich palebnou podporu k rozdělení protivníka a rozvinutí iniciativy. Podmínkou tohoto nasazení je vytvoření příznivých podmínek, především z hlediska ztrát a mohutné bojové síly, zejména včasné soustředění paleb a sladění manévru.

Při nepřátelství blízkém válce zahrnuje toto období další vojenská opatření k podpoře politických opatření. K přímému nasazení vojenské síly jsou určeny především místní ozbrojené síly. Vojenská opatření mohou zahrnovat izolaci podpory povstalcům zvenčí, jejich diskreditaci, ochranu místního obyvatelstva a upevnění jeho podpory místní vládě. Obsahem období může být například i zabezpečení průběhu místních voleb.

V konfliktu nízké a střední intenzity je toto období prováděno intenzivními diplomatickými jednáními představitelů válčících stran a dalších zainteresovaných organizací. Činnost vojsk zabezpečuje pouze splnění vojenských cílů operace. Těchto cílů má být však dosaženo rychle.

V konfliktu střední a vysoké intenzity je období rozhodné operace zaměřeno na kulminaci úsilí přicházejících období.

Přeskupení (rekonstituce) zahrnuje opatření pro přípravu následujících nebo nových bojů a tažení a udržení nepřetržitosti operací. Kaskádový účinek každého dalšího úspěchu zvyšuje zranitelnost protivníka operačním cyklem. Týlové zabezpečení je nepřetržitě přizpůsobováno úkolům plněným v rámci operačního cyklu a bojiště. Přeskupení představuje, zejména na taktickém stupni velení, často

prováděnou činnost. Je organizováno daným stupněm velení s využitím vlastních a přidělených sil a prostředků.

Při nepřítelství blízké válce zahrnuje období přeskupení plnění úkolů ve prospěch vlastních a místních ozbrojených sil a upevňování místní politické, ekonomické a sociální stability. K úkolům období přeskupení a doplnění patří například optimalizace civilních a vojenských opatření, upevnění demokratizačních procesů a institucí a bezpečnosti a samostatnosti místní vlády a obyvatelstva. Délka období může být až několik let.

V konfliktech střední a vysoké intenzity je období přeskupení zaměřeno na obnovení optimální bojové síly.

Operační návaznost v novém americkém pojetí zahrnuje mírové nasazení ozbrojených sil, nepřítelství blízké válce (konflikty nízké, střední a vysoké intenzity) a válku. Konflikty představují v současné době nejpravděpodobnější možnost nasazení ozbrojených sil USA a spojenců. Doktrína kombinovaného vzdušného a pozemního boje je zaměřena na konflikty střední a vysoké intenzity, některé prvky této doktríny jsou využitelné i v konfliktech nízké intenzity.

Operační cyklus v novém pojetí doktríny kombinovaného vzdušného a pozemního boje zahrnuje období rozkrytí protivníka a přípravy operace, vytvoření podmínek pro rozhodnou operaci, rozhodnou operaci a přeskupení.

Literatura:

- **Cushman, J. H.:** Command and Control of Theater Forces: Adequacy. A Research Report of the Harvard. AFCEA International Press, Washington, D. C., 1985.
- **TRADOC Pamphlet 525-5:** AirLand Operations. A Concept for the Evolution of ALB for the Strategic Army of the 1990s and Beyond. 1991, 1. August. s. 49.
- **FM 100-15:** Corps Operations. 1989, September, Headquarters Department of the Army, Washington, D. C.
- **Thurman, E. E.:** Shaping an Army for Peace, Crisis and War. Military Review, 1992, April, s. 27-35.

KLAMNÁ ČINNOST - JEJÍ VYMEZENÍ

Rozpracování problematiky klamné činnosti vyžaduje systematizovat, objasnit, případně i nově definovat některé pojmy související s touto činností. Teorie klamné činnosti stagnovala, vše co s ní souviselo bylo nepřiměřeně utajováno a následně zrušení tohoto stavu způsobilo určitou terminologickou nejednotnost až libovůli v používání pojmů. Proto se domnívám, že je vhodné uspořádat terminologii používanou v této oblasti. Přitom je nutné provést kritické zhodnocení dosavadní terminologie s přihlédnutím k vývoji vojenského umění i samotné klamné činnosti.

V posledních několika letech se objevuje nový termín, který má nahradit dříve používaný výraz **operační maskování** a to **klamná činnost**. Domnívám se, že tuto změnu lze akceptovat, neboť tím dochází ke ztotožnění podstaty a cíle této specifické činnosti s terminologickým výrazem, který ji přesně pojmenovává. Stručnost a výstižnost pojmenování věcí a činností, především adekvátnost obsahu a formy má výhodu v jasném chápání jejich podstaty. Výraz **operační maskování** do jisté míry sám o sobě utajoval, o co se jedná.

Klamnou činnost lze vymezit jako komplex organizačních, materiálních a praktických úkolů a opatření sladěných vzhledem k úkolům a cíli operace, místu, době a činnosti vojsk zaměřených na oklamání protivníka o zámyslu činnosti vojsk, jejich složení, stavu, vybraných úkolech a opatřeních plněných v období přípravy a vedení operace. Vytváří podmínky k překvapení, uchování bojeschopnosti vojsk a vnucení své vůle protivníkovi, zejména jeho velitelům, a tím dosažení úspěšného plnění úkolů a cíle operace. Organizuje ji a řídí generální štáb a operační stupeň velení.

Cílem klamné činnosti je oklamat protivníka, to znamená působit na jeho rozhodování takovým způsobem, že klamnou činnost chápe a hodnotí jako skutečnou. Žádoucí reakcí protivníka musí být vydání takových příkazů a následující činnost jeho vojsk, která bude zaměřena proti klamné činnosti a ne proti skutečným vojskům plnícím bojové úkoly.

Klamná činnost vznikla v interakci tří souvisejících činností. Z **maskování** jako přirozené činnosti vojsk sloužící k ochraně osob, techniky a materiálu před jejich zjištěním a zničením. Z **vojevůdcovského umění** vyjádřeného snahou zvítězit pomocí lsti nad protivníkem. A současně z **plnění bojových a jiných úkolů**, v jejichž prospěch byla dvě předcházející opatření prováděna. Prošla složitým vývojem, kdy se měnil obsah, síly a prostředky, úkoly, způsoby provádění. **Neměnný však zůstal cíl, to je oklamat protivníka.**

Domnívám se, že z hlediska stupně řízení, který klamnou činnost organizuje a řídí a v jehož prospěch je především prováděna, má smysl vymezit i **strategickou klamnou činnost**. Přípravuje se a realizuje k zabezpečení strategických

úkolů a cílů zpravidla ve strategické operaci, případně konfliktu jako celku. Prostředky strategické klamně činnosti jsou politická, ekonomická, psychologická a vojenská opatření připravovaná a realizovaná podle rozhodnutí politického a vojenského vedení státu prostřednictvím diplomacie, hospodářských a státních orgánů, ozbrojených sil, masových sdělovacích prostředků a zvláštních služeb k všeobecnému a speciálnímu působení na protivníka. Jsou součástí zvláštních plánů nejvyšších politickovojenských orgánů, plnicích úkolů vrcholového řízení obrany státu. **Klamná činnost** je nedílnou součástí maskování, má význam i pro taktický stupeň velení.

Úkoly klamně činnosti představují priority v úsilí při naplňování zvolených cílů bezprostředně spjaté s činností vojsk a štábů při přípravě a v průběhu vedení operace. Do zahájení operace těmito úkoly mohou být klamání o rozvíjení vojsk, především zaujímání operační sestavy, rozvíjení systému velení a spojení, přesunech vojsk a materiálu apod. V průběhu operace budou úzce souviset s jejím vedením, zejména bojovými a operačními úkoly (klamání o palebném ničení protivníka, obraně pásu a postavení, protiúderu, soustředění úsilí, rozmístění zbraní, existenci objektů a zařízení atd.). Souvislost s úkoly vojsk ovlivní rozsah úkolů klamně činnosti, prostor, dobu trvání, účast sil a prostředků, řízení, zabezpečení apod. Jednotlivé úkoly zpravidla budou sladěny do určitého systému v plánu klamně činnosti. V některých případech, zejména když se jedná o obecné vymezení, se k jejich souhrnnému označení používá zobecňující výraz **opatření klamně činnosti**.

Klamný objekt (zařízení) je stavba nebo ženijně upravená část terénu odpovídající skutečnému objektu nebo prostoru, jež mají za cíl dovedným zvýrazněním demaskujících příznaků a věrohodnou imitační a demonstrační činností odpoutat pozornost protivníka od skutečného objektu (prostoru) a vyvolat v něm klamnou představu o druhu, velikosti a umístění objektu i rozmístění, síle a činnosti vojsk.

Klamné objekty mohou být tvořeny maketami a skutečnou technikou. Mohou se budovat jako jednotlivé objekty - mosty, přepraviště, radiolokátory, letouny, rakety atd., nebo být složeny z množství jednotlivých objektů a vytvářet klamná postavení, rajóny obrany, prostory rozmístění vojsk, místa velení apod. V některých případech může mít takový objekt, zejména plošného charakteru, název **klamný prostor**.

Klamná činnost je realizována její typickými způsoby, které představují charakteristickou, určitými specifickými znaky se vyznačující činnost sil a prostředků.

Základními způsoby klamně činnosti mohou být:

- demonstrační činnost,
- imitace,
- dezinformace.

Demonstrační činnost spočívá v záměrném, aktivním "ukázání" charakteristické činnosti vojsk a štábů s úmyslem vytvořit u protivníka klamně představy o vedení bojové a jiné činnosti. K demonstrační činnosti se používají skutečná vojska (často v menším počtu) plnící úkoly podle zásad pro jejich použití, zpravidla bez toho, že jsou o klamném charakteru své činnosti informována.

Demonstrační činnost má široké využití od taktického až po strategický stupeň velení. Může sloužit ryze vojenským účelům především na taktickém a operačním stupni, tak účelům politickým jako demonstrace síly k vykonávání nátlaku na protivníka.

Může být využita k upoutání pozornosti protivníka na charakteristickou činnost vojsk, v určité době a do potřebných prostorů a tím vytvoření výhodných podmínek pro činnost vojsk v jiných prostorech. Může sloužit k provokaci protivníka za účelem rozkrytí jeho sestavy, zjištění palebných postavení zbraní a systému paleb, k aktivizaci průzkumu, spojovací soustavy a tím zjištění jejich parametrů, upřesnění podkladů pro palby a údery, zahlcení protivníka informacemi. Demonstrační činnost může být provedena k jednorázovému účelu například zjištění palebných prostředků a jejich následnému zničení. Může mít charakter systematické činnosti sloužící k "ukolébání" pozornosti protivníka, unavení jeho vojsk a velitelů, dosažení návyků na způsob, místo a dobu činnosti s následným překvapivým použitím vojsk k plnění bojového úkolu. Tento způsob může mít až podobu "klamně demonstrace", kdy se demonstrační činnost přemění v plnění bojového úkolu.

Demonstrační činnost je náročná na použití sil a prostředků, spotřebu materiálu a může je odčerpávat od jejich skutečného předurčení, to je plnění bojových úkolů. To platí zejména při demonstraci ve prospěch operační činnosti. Jednou z podmínek dosažení věrohodnosti tohoto způsobu klamání je vyčlenění optimálního počtu sil a prostředků. V závislosti na terénu, jeho maskovacích schopnostech a možnostech vedení průzkumu protivníkem se tento počet může pohybovat mezi polovinou až celou hodnotou uskupení, jehož činnost je demonstrována. Snahou je při zachování věrohodnosti použití co nejmenšího množství sil a prostředků.

Cestou k zefektivnění demonstrační činnosti by mohlo být takové použití vojsk, kdy se současně připravují k plnění bojového úkolu a přitom provádí demonstrační činnost. Toho lze dosáhnout například vhodným rozmístěním druhých sledů a záloh i dalších prvků sestavy vojsk tak, aby mohly být zasazeny na několika směrech nebo v různých prostorech. V tomto případě dochází k mizení rozdílu mezi demonstrační činností a použitím vojsk k bojové činnosti.

Imitace spočívá ve věrohodném napodobování objektů maketami a v menší míře i skutečnou technikou. Imitovány bývají nejčastěji místa velení, přepraviště přes vodní toky, důležité zbraně, především raketové, letouny, letiště, soustředění techniky, ženíjní stavby apod. Imitace ve srovnání s demonstrační činností je více statická, vhodná ke klamání o objektech, které jsou svým charakterem poutány po určitou dobu na jedno místo.

Imitace se realizuje nejčastěji budováním **klamných objektů**. Tyto objekty musí splňovat požadavky věrohodnosti, k nimž patří především charakteristické znaky tvaru a jejich vytvoření v takovém prostoru, čase a situaci vojsk, které odpovídají existenci skutečných objektů. Součástí imitace je i ožívování objektů charakteristickou činností. K imitaci objektů plošného charakteru, například prostorů rozmístění vojsk, částí obrany apod., mohou být vytvářeny **klamně prostory**.

Imitace nemusí být nutně vázána jen na objekty nebo prostory, ale může mít podobu rádiového provozu, činnosti radiotechnických prostředků a jiných zařízení a objektů a přibližovat se demonstrační činnosti.

Zvláštním případem imitace je **dvojití klamání**, spočívající ve spojení klamných objektů se skutečnou činností vojsk. Podstatou dvojitího klamání je využití klamných objektů pro skutečnou činnost vojsk například jejich rozmístění a tím i chránění před průzkumem a ničením.

K imitaci se využívají především makety. Na jejich kvalitě, schopnosti co nejvěrohodněji představovat skutečnou techniku závisí do značné míry úspěšnost imitace. V zásadě musí makety disponovat stejnými demaskujícími znaky jako technika, kterou představují. Nezbytnou součástí imitace je použití i vojsk k ožívování a ochraně objektů, prostorů a jednotlivých maket. V závislosti na terénu, možnostech průzkumu protivníka a zkušenostech z válek může **počet maket tvořit 1/3 až 1/2 skutečného počtu bojové techniky**. V případech imitace jedinečných objektů nebo vyskytujících se v malém počtu jako jsou radiolokátory, vysílače, odpalovací zařízení raket apod. může být na každý tento objekt jedna i více maket.

Dezinformace spočívá v podvržení, záměrném předání klamných informací o vlastních vojiscích, plánech boje a operace, existenci objektů a dalších důležitých skutečnostech protivníkovi.

Dezinformace může být prováděna prostřednictvím spojovacích prostředků, tisku, rádia, televize, podvržením dokumentů, "přeběhlky" a využitím speciálních služeb. Uskutečňuje se často ve strategickém (nebo jako prostředek strategické klamné činnosti) a operačním měřítku. Vyžaduje speciálně připravované odborníky s perfektní znalostí protivníka. Je považována za nejnáročnější klamání.

Dezinformace působí na informační činnost protivníka, která je nezbytnou podmínkou efektivního velení. V nejširším významu je jejím cílem zavést do informačního systému protivníka klamné informace a tak zvýšit neurčitost jeho rozhodování, případně dosáhnout zcela nesprávného rozhodnutí.

Dezinformace může být zaměřena nejen na velitele, ale na všechny vojáky protivníka rozšiřováním negativních informací o jeho armádě a pozitivních o vlastní armádě. Může být vedena i proti obyvatelstvu s cílem podlomit jeho podporu armádě. K dezinformaci může být využito i **působení na vlastní i protivníkově obyvatelstvo** šířením nepravdivých zpráv, které jeho prostřednictvím proniknou k těm, které mají ovlivnit. Takové dezinformační působení se stává často součástí psychologické války vedené především politickovojenskými a dalšími orgány. Významnou roli v tomto působení mají sdělovací prostředky, působící jak do zahájení války, tak v jejím průběhu.

Ve prospěch boje a operace může být dezinformace prováděna především **speciálními službami** působícími na protivníkově i vlastním území. Tento způsob bude spíše záležitostí těch orgánů vojenského a politického vedení armády a státu, které těmito službami disponují. Jednotlivé části armády budou provádět opatření na podporu věrohodnosti dezinformace demonstrační činností a imitací.

Vzhledem k velké nasycenosti vojsk rádiovými spojovacími prostředky vznikají možnosti využít této cesty k **rádiové dezinformaci** vysláním nepravdivých informací v rádiových sítích. I tento způsob dezinformace vyžaduje použití speciálně připravených sil a prostředků a opatření k proniknutí do těchto sítí. Bude proto spíše záležitostí generálního štábu, vojskové síly se mohou na rádiové dezinformaci podílet pod jejich řízením a opatřeními na podporu věrohodnosti.

Za zvláštní způsob dezinformace, který má však nejbližší k vojenské činnosti, je považována **rádiová diverze**. Spočívá v přímém působení na velitele a orgány velení vydáváním rozkazů a signálů k činnostem, které uvedou protivníkovu vojska do nevýhodné situace, nebo zmaří či jinak naruší plnění úkolů. Provedení rádiové diverze bude záležitostí speciálních sil a prostředků s dokonalou znalostí činnosti protivníka, kterým se podaří proniknout do rádiových sítí, což nemusí být vzhledem k technickým složitostem provozu jednoduchá záležitost. Rádiovou diverzi je výhodné provádět vůči takovému uskupení protivníka, které po obdržení rozkazu nebo signálu provádí okamžitě nebo alespoň v krátké době nařízenou nebo smlouvenou činnost. To budou zpravidla jednotky, útvary, jednotlivé zbraňové systémy nebo jejich části. Ve válkách Izraele s Egyptem byla použita úspěšně rádiová diverze proti egyptským letounům ve vzduchu i brigádám na Sinajském poloostrově.

K dezinformaci lze zařadit i **legendování**. Spočívá v "rozšiřování" dezinformací o skutečném nebo i klamném objektu s cílem oklamat průzkum protivníka, ale i vlastní vojska. Dezinformace má charakter určitého námětu s opatřeními bránícími odhalení pravé podstaty objektu, kterého se týká.

Systematizace způsobů klamně činnosti má spíše význam pro rozvoj její teorie. V praxi mohou mít jednotlivé způsoby k sobě velmi blízko, vzájemně se prolínat a podporovat při dosahování konečného cíle a tím je oklamat protivníka. Při vedení boje a operace mají různé užití. Vojskovými silami a prostředky bude nejčastěji prováděna demonstrační činnost a imitace, použití speciálních sil si vyžaduje dezinformace. Systémově uspořádání klamně činnosti je uvedeno na **schématu**.

Často bývají za způsoby klamně činnosti vydávány i **skrytí a utajení**. Domníváme se, že **skrytí** patří do oblasti maskování a je v této oblasti vymezeno. Je však současně neoddelitelnou součástí klamně činnosti, neboť při jeho realizaci se skutečné i klamně síly a prostředky skrývají tak, jako by se jednalo o jejich skutečnou činnost.

Utajení je požadavek vztahující se na veškerou činnost vojsk a spočívá ve vytvoření podmínek k zamezení úniku informací o všech skutečnostech, které protivníka zajímají. To platí i pro klamnou činnost, i když v tomto případě jsou požadavky na utajení zvláště přísné.

V praktické realizaci se způsoby klamně činnosti uplatňované při plnění úkolů a opatření klamání vyznačují různou mírou působení vůči protivníkovi. Mohou být dělena na:

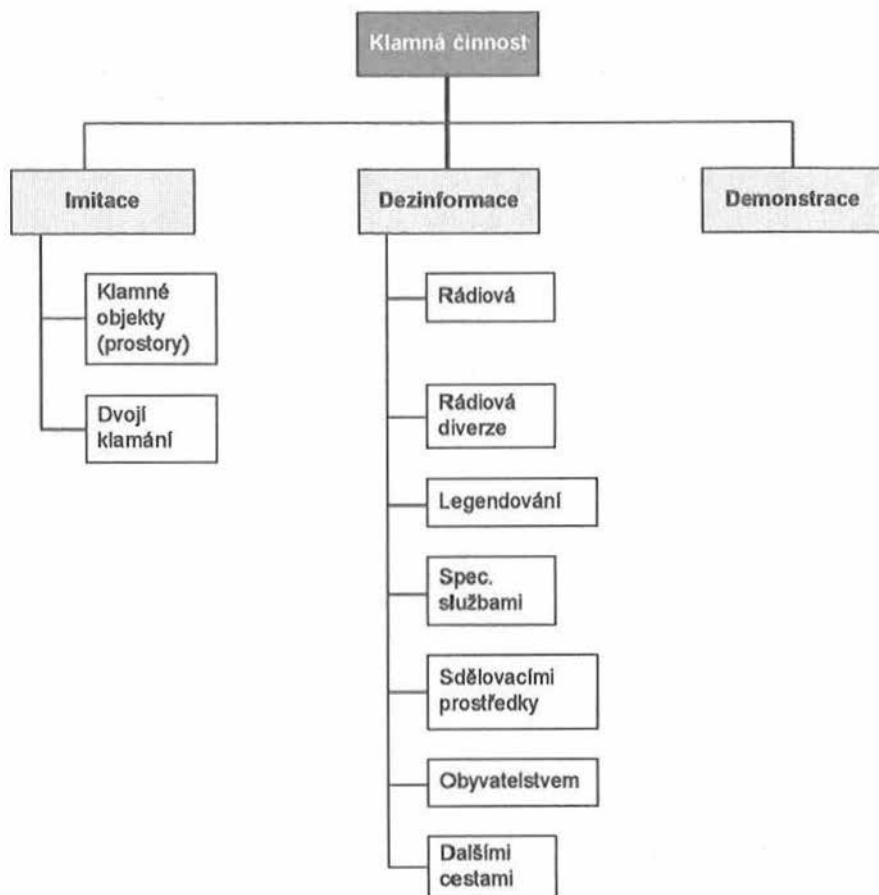
- ▲ **pasivní** - s vysokým podílem imitace, maskování, utajení a snahou spíše o nenápadné působení a zamezení protivníkovi zjistit skutečný stav,

- ▲ **aktivní** - zahrnující činnost k provokaci průzkumu protivníka, k upoutání pozornosti jeho velitelů a štábů na vybrané prostory, činnost, vojska a objekty. K aktivním způsobům patří především demonstrační činnost a dezinformace.

Účinnost klamně činnosti, to je dosažení požadovaného efektu v oklamání protivníka, závisí na uplatňování určitých požadavků k nimž patří **aktivnost, věrohodnost, nepřetržitost, různorodost, komplexnost a utajení**.

Aktivnost spočívá v úporném vnucování protivníkovi klamných skutečností tak, aby došlo k upoutání jeho pozornosti na klamně objekty, činnost vojsk a do poža-

Rozdělení klamné činnosti

Schéma

Poznámky:

- Rozdělení klamné činnosti uvedeným způsobem bylo provedeno na základě určitých znaků, respektive jednoho dominujícího znaku, který je typický a umožňuje rozlišit jednotlivé způsoby klamné činnosti navzájem.
- **Imitace** se vyznačuje **použitím maket**, které napodobují zbraně a bojovou techniku, v omezené míře i použitím vojsk k oživení objektů. Je spojena zpravidla s existencí statických objektů sestavy vojsk.
- **Dezinformace** je specifická použitím informací (respektive dezinformací), které jsou "předány" protivníkovi. Nemusí je jako v případě imitace a demonstrace z této činnosti odvozovat.
- **Demonstrace** je charakteristická použitím "**skutečných vojsk**", které provádí demonstrační činnost podle zásad platných pro jejich použití.

dovaných prostorů. Aktivnost se dosahuje neustálou znalostí situace protivníka, především jeho průzkumu, včasným zpracováním plánu klamně činnosti, vydáním úkolů vykonavatelům předstihující realizaci bojových a operačních úkolů, operačním řízením s pružnou změnou a doplňováním opatření podle vývoje situace.

Věrohodnost (přesvědčivost) je založena na provádění takových opatření, která jsou reálná, možná vzhledem k existující situaci. Věrohodnost se musí opírat o znalosti činnosti průzkumu protivníka, zásad činnosti vlastních vojsk v různých situacích, o realizaci opatření v takovém čase, prostoru, takovými silami a způsoby, jež by odpovídaly skutečné činnosti vlastních vojsk a logicky na ni navazovaly. Ve srovnání se skutečnou činností by klamná činnost měla být nejméně rovnocenná, spíše však "přitažlivější", provokativnější, než činnost skutečná, nikoli však prozrazující.

Nepřetržitost se vyznačuje stálým, aktivním a věrohodným prováděním klamně činnosti jak v období přípravy, tak v průběhu operace. Neznamená provádění klamně činnosti za každou cenu, ale účelně, ve vztahu k vývoji činnosti protivníka a vlastních vojsk tehdy, kdy lze předpokládat její nejvyšší efektivnost. Při realizaci tohoto požadavku má značný význam zahájení, přesvědčivý průběh a zakončení jednotlivých úkolů v závislosti na dynamice operace. Dosahuje se pečlivým plánováním klamně činnosti a jeho pružným řízením.

Různorodost opatření je vyvolána nepřetržitým sledováním činnosti vlastních vojsk protivníkem, analýzou zjištěných poznatků, hledáním podstatných a opakujících se souvislostí a tím i odhalováním podstaty a účelu jejich činnosti. Prouze proměnlivost opatření, tvůrčí činnost velitelů i vojsk při jejich realizaci, nešablonovitost spolu s věrohodností umožňují dosažení požadovaného výsledku.

Komplexnost je požadavkem, v němž se spojují všechny hlavní i dílčí požadavky a způsoby provedení klamně činnosti.

Utajení je nedílnou součástí realizace způsobů klamně činnosti. Dosahuje se stejnými opatřeními jako při utajování ostatních činností velitelů, štábů a vojsk. Je však vyžadováno s větší přísností.

Síly klamně činnosti představují "tabulkové" a všechny další osoby z jednotek a útvarů podílejících se na klamně činnosti.

Prostředky tvoří tabulkový materiál a technika jednotek a útvarů určených ke klamně činnosti, ale i všechny další prostředky využití k tomuto účelu.

Tyto a další termíny vyskytující se v různých obměnách v řadě materiálů, je žádoucí vymezit, zakotvit v obecném nebo odborném předpise a tím stabilizovat jejich používání.

Obsah, způsoby a požadavky na klamnou činnost nejsou neměnné, vyvíjejí se pod vlivem technického rozvoje a změn v boji a operaci.

NĚKTERÉ PROBLÉMY ZPRAVODAJSKÉHO ZABEZPEČENÍ A MOŽNÉ TENDENCE VÝVOJE

Změny vojenskopolitické situace v Evropě se musí nutně projevit nejen v oblasti vojenské doktríny a strategie, ale i v armádě a na nižších úrovních vojenského umění. Tím však nemáme na mysli pouze opatření spojená s organizační výstavbou Armády ČR. Podstatné místo musí být věnováno i změnám v zásadách vedení bojové činnosti, způsobech jejího zabezpečení, formách a metodách práce velitelů a štábů při jejich realizaci. Pokud se hovoří o obranném charakteru naší armády, mělo by se to projevit i v její konkrétní činnosti.

Aby armáda byla trvale udržována na požadované úrovni, je jistě nutné opatření související s těmito změnami přijímat průběžně, ne však samoúčelně, ale v souladu s dlouhodobými tendencemi a přijatými koncepcemi. Ve vojenských školách se připravují vojáci z povolání, u štábů se pravidelně organizují velitelská shromáždění a probíhá velitelská příprava, zároveň se tvoří a ověřují nové řády a předpisy. V tom všem by se měl odrazit nový obsah, nové pohledy, které by odpovídaly současným podmínkám a požadavkům. Domníváme se, že v této oblasti se nám zatím nepodařilo naplnit princip "soudobosti armády".

V první části článku bychom se chtěli zaměřit na jednu z oblastí zpravodajského zabezpečení na taktickém stupni, a to na síly a prostředky průzkumu.

V současné organizační struktuře průzkumného praporu jsou začleněny dvě průzkumné roty, které jsou předurčené k provádění vojskového průzkumu. Jejich vybavení bojovými průzkumnými vozidly již ale nesplňuje požadavky na provádění průzkumu v nových podmínkách. Charakter těchto vozidel můžeme jen obtížně specifikovat jako výlučně obranný. Vystává otázka, proč nevyužít jejich celkového bojového potenciálu ke zvětšení rozsahu předpokládaných úkolů. Průzkumná rota, vybavená těmito vozidly, může totiž být rovněž bojovou jednotkou, adekvátní mechanizované rotě. Může plnit obdobné nebo stejné úkoly. Po odpovídající přípravě a vhodně zaměřeném výcviku je schopna vést boj v obraně, přehrazovat směry postupu protivníka a zdržovat ho do příchodu hlavních sil, krýt boky sestavy, vést boj v součinnosti s ostatními druhy vojsk. Současně je schopna plnit průzkumné úkoly. Často se odvoláváme na limitované počty bojové techniky a zde nám zůstá-

vá nevyužita bojová síla, která je většinou v limitech započtena, a to jen proto, že je doposud úzce specializovaná pouze na plnění průzkumných úkolů. Příkladů obdobného, víceúčelového přístupu vidíme i v zahraničí: lehký obrněný pluk, těžký průzkumný prapor USA, průzkumný prapor SRN, průzkumný pluk Francie. Tyto rovněž plní dvojedinou úlohu v rámci své činnosti, průzkumnou a bojovou.

Nevidíme žádný problém v tom, aby se proporcionality průzkumných a ryze vševojskových úkolů vyčleněných průzkumných jednotek a útvarů přiblížila k poměru 1 : 1. K tomu je však potřebné upravit Programy bojové přípravy ve prospěch vševojskových úkolů a v tomto duchu průzkumné útvary a jednotky cvičit. Toto jsou schopni na všech stupních zajistit i příslušníci zpravodajské specializace.

Nic nebrání tomu, aby rovněž průzkumné čety od průzkumných rot vševojskových pluků plnily obdobné úkoly ve prospěch svých útvarů.

V organizaci průzkumného praporu, ale také průzkumných rot pluků, nám však něco chybí. Jsou to jednotky na kolových průzkumných vozidlech. Území ČR je vhodné pro jejich použití vzhledem k tomu, že má hustou komunikační síť a prostory s lehké průchodným terénem. Kolová vozidla jsou navíc rychlejší, ekonomičtější, ekologičtější, méně náročná na obsluhu, méně hlučná, jejich pohyb je lépe maskovatelný. Lze využít běžně vyráběných vozidel (vojenský rozpočet by se příliš nezatížil a automobilový průmysl by měl zakázky). Stačí udělat některé úpravy: světlost, náhon na obě nápravy, úchyty pro speciální výstroj. Vozidla by mohla tvořit základní dopravní, bojový a průzkumný prostředek družstva. Mohla by mít i výzbroj: kulomet, PTRS, PLRS, granátomet, minomet.

Jedním z nových principů a soudobých požadavků na způsoby vedení bojové činnosti je zvýšení samostatnosti jednotek. Pro současnou armádu, která bude početně slabší, tak vyvstává nový úkol, zajištění a střežení neobsazených prostorů. K takové činnosti jsou právě průzkumné jednotky velmi vhodné. Vzhledem ke své dosavadní i v budoucnu předpokládané mobilnosti jsou schopny obsáhnout velký prostor, udržovat trvalé spojení a v případě potřeby povolát bojové jednotky a společně s nimi vést bojovou činnost.

V souladu s připravovanou výstavbou teritoriálních sil by kolová průzkumná vozidla byla vhodná i pro jejich jednotky. Průzkum totiž musí a bude působit vždy a všude.

I v době míru se provádí průzkum terénu, důležitých objektů, příhraničních prostorů. Účinnost dobře vybavených a připravených jednotek se prokazuje i v silách UNPROFOR.

Je na zvážení, zda by takovéto jednotky na kolových průzkumných vozidlech nemohly být již v době míru tvořeny vojáky z povolání (na čas), jako jeden ze základů budoucí profesionální armády.

Pokud se podíváme na situaci v sousedních a ostatních státech a jejich armádách, nalezneme téměř všude kolová průzkumná vozidla, i když převážně obrněná. Konkrétně pro střední Evropu je tento druh vozidel potřebný a vhodný. Z ekonomických důvodů si nemůžeme dovolit zahájit výrobu speciálních obrněných vozidel, ale jiné možnosti jsme již uvedli.

V další části článku bychom se rádi vyjádřili k problematice technických prostředků průzkumu. Nepochybně jsou významným prostředkem pro získávání

zpráv. Ale nepřeceňujeme je. Pořád je to neživá hmota, která se dá různými způsoby oklamat a paralyzovat. Válka v Perském zálivu nám to potvrzuje. Nechceme je zatracovat, ale dát jim náležité místo.

Bylo by vhodné zařadit je do samostatné jednotky na taktickém, ale i operačním stupni. Tím, že byly zrušeny rádiové a radiotechnické roty svazků, vznikla značná mezera v procesu získávání zpráv. Možná nenahraditelná. Abychom mohli tento nedostatek eliminovat, potřebovali bychom bezpilotní prostředky, radiolokátory, radiotechnické, optoelektronické, fotografické a jiné prostředky. Novým a účinným prvkem by byly senzory (čidla) ve spojení s činností orgánů vojenského, hloubkového a speciálního průzkumu. Většina těchto prostředků by byla vhodná i v době míru. Nejen pro průzkum, ale i pro střežení objektů a prostorů z hlediska nových možných rizik ohrožení ČR. Nejde jen o podceňovanou "strážní službu", ale i o náročnou ochranu proti narůstajícímu terorismu, migračním vlnám apod. Příkladem je využití technických prostředků při ostraze státní hranice jednotkami BGS Německa.

Technické prostředky průzkumu, které jsou součástí bojových průzkumných vozidel, jsou bezpochyby dobré samy o sobě. Jejich základním a neodstranitelným nedostatkem však je, že jsou zpravidla příliš vázány na vozidlo. Potřebujeme takové technické prostředky průzkumu, které budou schopny působit samostatně. To vyžadují samy principy obranného boje.

Operační stupeň se zdá být v současné době z hlediska svého významu v útlu a taková je asi jeho perspektiva. Neměli bychom se ho ale úplně zříci, jelikož nemůžeme zcela vyloučit, že povedeme bojovou činnost v rámci i dočasně vytvořeného armádního sboru. Bylo by vhodné, aby jeho náčelník zpravodajského oddělení měl přímo podřízené síly a prostředky průzkumu. Bez nich nemůže naplnit podstatu své funkce. A naučit se je řídit, využívat jejich možností, to je umění, které se nezíská ze dne na den. Je potřebné, aby v sestavě vojenského velitelství byly zařazeny organické síly a prostředky průzkumu.

Nedílnou součástí zpravodajského zabezpečení je kromě vlastního průzkumu, analytické a informační činnosti i řízení celého systému. Podle našeho názoru je této oblasti věnována nedostačující pozornost. To, co je uváděno v dosavadních předpisech (Zprav 1-1, Názvoslovná norma - průzkum, návrh Polního řádu apod.) je nepřesvědčivé, nejasné a nezvýrazňuje dostatečně řídicí prvky v procesu zpravodajského zabezpečení. Zdá se nám, že otázka řízení, konkrétně činnost Řídicího stanoviště průzkumu, je silně potlačována.

U průzkumného praporu je organicky začleněno Místo řízení. Celkově to považujeme za správné řešení. Ale vnitřní členění je podle našeho názoru nepřemyslené. Vždyť organizace je postavena tak, jako by člověk mohl pracovat bez přestávky 24 hodin. Je to dáno doposud přesným vymezením funkcí bez myšlenky zastupitelnosti. Ta není prioritní. A tak, když příslušný funkcionář bude mimo službu, náhrada není. Nebylo by vhodné, aby se již tabulkově počítalo se směnným systémem? Úkoly tlumočnicka, leteckého pozorovatele, by měl být schopen plnit každý příslušník průzkumného praporu a všichni příslušníci zpravodajské specializace. Určitá specializace je jistě žádoucí, ale ne za každou cenu. Jistá míra univerzality důstojníků, nejen zpravodajské odbornosti, bude v podmínkách početně slabší armády nezbytností.

Tok informací je rozhodující pro velení a proto je potřebné důkladně rozpracovat a analyzovat současné možnosti a vypracovat optimální složení Řídicího stanoviště průzkumu s jeho povinnostmi, metodikou práce, vybavením a úkoly. To nemůže být ponecháno jen na vůli jednotlivce. Je potřebné provést seriózní teoretický výzkum celé oblasti a nalézt optimální řešení. Což platí nejen pro taktický, ale i operační stupeň.

V článku jsme se chtěli dotknout některých problémů dosavadního systému zpravodajského zabezpečení, kde podle našeho názoru přetrvávají zastaralé formy, metody a způsoby práce. Zároveň také poukázat na možnosti řešení. Jsou to náměty pro diskusi především příslušníků zpravodajské specializace.

Ať bude složení nové armády ČR jakékoliv, průzkum musí být organizován vždy a všude, ale v souladu s tím, že se jedná o nedílnou součást zpravodajského zabezpečení. Mělo by být věcí nás všech, abychom svými názory přispěli k optimální naplněnosti funkce tohoto vysoce významného systému pro zajištění bezpečnosti a suverenity ČR.

Julian L i d e r

VYBRANÉ PROBLÉMY VOJENSKÉ POLITIKY

(pokračování)

VOJENSKÉ DOKTRÍNY

Vojenská doktrína je definována jako soustava názorů na válku a principů jejího vedení, vyjadřujících současné vojenské myšlení, přednášených na vojenských akademích a poskytujících základ pro válečné plány.

V šedesátých a sedmdesátých letech došlo k rozšíření pojmu **vojenské doktríny**:

- **vojenská doktrína** musí zahrnovat vyhodnocení politické situace a politického vývoje,
- **vojenská doktrína** musí uvádět pravděpodobné protivníky a spojence, konflikty, které se mohou vyvinout ve válku (válek) a okolnosti, za nichž může válka (válek) vypuknout, pokračovat, eskalovat, deeskalovat a skončit,
- **vojenská doktrína** musí zahrnovat úlohu vojenské síly v míru, odstrašování proti jaderné válce a spektrum odstrašování musí být rozšířeno tak, aby zahrnovalo odstrašování od konvenčních i guerillových válek,
- **vojenská doktrína** musí věnovat pozornost úloze vojenské síly jako prostředku pro podporu zahraničněpolitických snah.

Rozlišuje se mezi dvěma druhy (nebo dvěma úrovněmi) vojenské doktríny odpovídajícími dvěma interpretacím strategie:

- a) **Velká strategie** uplatňovaná na státní úrovni, na níž jsou všechny vojenské a nevojenské aktivity koordinovány s jedinou politickou doktrínou a se současnými politickými plány.
- b) **Nižší úroveň**, na níž má každý druh ozbrojených sil svou vlastní vojenskou doktrínu, podle níž se řídí příprava a použití ozbrojených sil podléhajících jeho velení a která je tvořena základními principy a zásadami pro vedení konkrétní války (válek).

Oba druhy (nebo úrovně) **strategie jsou někdy označovány jako strategická doktrína.**

Vojenská doktrína je ve své verzi orientována na vojenské síly a obvykle posuzována tak, že se zabývá dvěma základními předměty:

- prostředků, v němž musejí ozbrojené síly působit (tj. politickovojevodská situace včetně cílů proti sobě stojících stran),
- okolností a metody pro jejich použití.

Národní charakter vojenské doktríny je považován za přirozený důsledek jejich funkce jako nástroje pro uskutečňování státních cílů. Vojenské doktríny se od sebe liší takovou měrou, jakou se od sebe liší cíle a okolnosti jednotlivých států.

■ Proces zpracování doktríny

Mechanismus zpracování doktríny, který přímo ovlivňuje obsah vojenské doktríny, musí být brán v úvahu při hodnocení doktrín jednotlivých států a při jejich srovnávací analýze.

Nedostatek jasné formulovaného pojmu vojenské doktríny částečně souvisí se zvláštnostmi procesu utváření obranné politiky.

Dlouhodobé národní zájmy, předpokládané dlouhodobé problémy národní bezpečnosti a dlouhodobé úkoly vojenských sil vyjádřené ve všeobecné formě tvoří stabilní základ vojenské doktríny. Avšak hodnocení zájmů, problémů a účelů použití vojenské síly je nutno periodicky revidovat a upřesňovat, a to radikálně při příležitosti náhlých změn mezinárodní situace, avšak jinak běžné pravidelně jednou za rok (nebo v jiné lhůtě).

Čas od času vlády oznamují přehodnocení všeobecných zásad pro vojenskou politiku a zvláště posílání ozbrojených sil.

Tyto změny se uskutečňují na základě:

a) toho, jak politické vedení (např. rada národní bezpečnosti) chápe důležité změny v mezinárodní situaci, nové problémy národní bezpečnosti anebo nové podmínky pro řešení starých problémů,

b) toho, jak vojenské vedení přehodnocuje povahu vojenského ohrožení státu a závazky, které je nutno zachovat, realizovat nebo změnit,

c) radikálních změn ve vojenské technologii nebo v poměru sil, které vyžadují přehodnocení dosavadního stavu ozbrojených sil.

Takové zásady se však uvádějí ve všeobecné formě a nabývají konkrétnější tvářnosti pouze v procesu zpracování vojenského rozpočtu, který nutí politické a vojenské vedení ke včasnému přeformulování a příležitostně také k přehodnocení doktrinních postojů a stavu ozbrojených sil.

V důsledku toho může být vojenská doktrína formulována na základě určitých všeobecných zásad obranné politiky a konkrétnějších a podrobnějších rozhodnutí týkajících se stavu ozbrojených sil, uskutečňovaných na ročním základě.

Protože vojenská doktrína musí být zakotvena ve skutečné politické a vojenské situaci a musí se vztahovat k možnému nebo pravděpodobnému protivníkovi, hodnocení protivníka a jeho politiky i doktríny, pak musí být toto vše zahrnuto i do vojenské doktríny dotyčné země. Proto má vojenská doktrína obvykle kritický a polemický ráz, který je vyjádřen více méně přímo.

Periodické základní změny vojenské doktríny a zvláště úpravy prováděné na ročním základě v průběhu sestavování plánů, programů a rozpočtu nejsou ani zdaleka prostou interakcí vnějších okolností a vnitřních zřetelů posuzovaných vládou jako jediný racionální činitel. Každé přehodnocení vojenské doktríny ovlivňuje mnoho činitelů, z nichž nejdůležitější jsou rozpočtové zřetele a rychlost zbrojní výroby.

Z činitelů, které ovlivňují neustálé přehodnocování a příležitostné přeformulování doktrín, vedle nutnosti periodického přehodnocení politické a vojenské situace a vedle změn okamžitých zájmů a cílů národní bezpečnosti, byly analyzovány tyto činitele:

1. Stav zbrojní výroby a technologie.

2. Rozpočtové zřetele.

3. Rivalita mezi druhy ozbrojených sil, které se snaží zařadit pokud možno nejvíce ze svých vlastních doktrín do státní doktríny.

4. Vzájemné působení nátlakových skupin; zde jsou v ohnisku skupinové zájmy (různé obchodní organizace, odbory, profesní skupiny) nebo byrokratické organizace ve vládní struktuře s vlastními zájmy (včetně vojenského zřízení); častým tématem takových analýz je tzv. vojensko-průmyslový komplex.

5. Ideologie, historické tradice, zkušenosti z minulé války a v důsledku toho také apriorní představy a preference vedení.

6. Vojeuská doktrína protivníka.
7. Zvláštnosti rozhodovacího procesu, které jsou velmi závislé na sociálně-ekonomickém a politickém systému.

10. TEORIE VOJENSKÉ POLITIKY

■ Předmět

Tradičně byl výzkum vojenské aktivity v míru zaměřen na vypracování vojenské doktríny a způsobů přípravy ozbrojených sil pro použití za války.

Nyní se vojenská aktivita státu v míru stala složitou oblastí, protože:

- Zvětšuje se rozmanitost válek, v nichž mohou být použity různé druhy zbraní.
- Jednání o kontrole výzbroje se rovněž stalo důležitým předmětem.

Pojem "**vojenská politika**" nebo **obránná politika**" se nyní používá pro vyjádření této rozšiřující se oblasti výzkumu. Za vojenskou politiku se považuje vojenská aktivita státu, která zahrnuje jak formulaci vojenské doktríny, tak programů pro její zavedení.

Vojenská politika může být předmětem vědeckého výzkumu v dvojím smyslu:

● **Předně**, pojmy vojenské politiky a jejich základních částí - vojenské doktríny, stavu ozbrojených sil a všeobecněji koncepce přípravy pro použití vojenské síly - mohou být analyzovány, aby byly sestaveny dokonalejší definice a aby byly zjištěny zákonitosti v procesu vytváření vojenské politiky. Jsou sem zařazeny otázky důležité pro řešení praktických problémů, jakož i činitele ovlivňující vojenskou politiku.

● **Za druhé**, proces vyřešení teoretických základů vojenské politiky v daném státě (tj. vojenská doktrína) a jejich aplikace (utváření stavu ozbrojených sil) mohou rovněž být druhem vědecké činnosti. Činitelé rozhodující o vojenské politice musejí analyzovat rozsáhlou oblast politického a vojenského vývoje a na tomto základě vypracovat příslušné směrnice.

V nejširším slova smyslu teorie vojenské politiky zahrnuje:

1. Všeobecnou teorii vojenské politiky.
2. Teorii vojenské doktríny, spolu s pravidly procesu jejího vypracování.
3. Teorii stavu ozbrojených sil, včetně procesu jejich přípravy, s procesem získávání a nákupu zbraní.
4. Teorii stavu kontroly zbrojení a jednání o kontrole zbrojení.

Zdá se však být nemožné zařadit všechny problémy vojenské politiky do přímé pozornosti vojenského myšlení:

- rozhodovací proces v oblasti národní bezpečnosti tvoří předmět studia politiky,
- nákupem a získáváním zbraní se zabývá ekonomický a technologický výzkum a ekonomická a technologická teorie,
- stav a jednání týkající se kontroly zbrojení musejí analyzovat ti, kdož se zabývají zahraniční politikou, ačkoli v úzké souvislosti se stavem ozbrojených sil.

Je vhodné, aby se vojenská teorie zabývala těmito problémy v oblasti vojenské politiky:

1. Prvky všeobecné teorie vojenské politiky.
2. Teorie vojenské doktríny.
3. Vybrané problémy stavu ozbrojených sil (mezi jiným vztah mezi vojenskou doktrínou a stavem ozbrojených sil).

■ Koncepce vojenské politiky

Přístupy

Je možno zjistit dva odlišné výklady koncepce vojenské politiky:

- jeden orientovaný na válku,
- druhý orientovaný na ozbrojené síly.

Tradiční koncepce byla orientována na válku a zabývala se hlavně praktickou činností státu spojenou s přípravou ozbrojených sil k válce. Protože vojenská síla vykonávala důležité vnitřní a vnější funkce také v míru, proto i vojenská politika také de facto zahrnovala tyto funkce. V míru i za války se vojenská politika věnovala exekutivní politice tím, že zaváděla vojenskou doktrínu státu, která poskytovala oficiální vodítko a plány pro nabývání, rozvinování a uplatňování vojenských možností.

Koncepce vojenské politiky se rozšiřovala: namísto aby byla vykládána jako exekutivní činnost vykonávaná podle vojenské doktríny, začalo se jí používat tak, jako by zahrnovala formulaci doktríny samotné, zvláště vypracování plánů pro rozvoj stavu ozbrojených sil. Jinými slovy, pojem vojenské politiky začal pokrývat veškerou teoretickou i praktickou aktivitu státu ve vojenské oblasti. Zůstávají však určité mezery, zvláště proto, že tato koncepce nepokrývá problémy vnitřního použití ozbrojené síly a její skryté aktivity.

■ Charakteristické rysy

Vojenská politika je státně orientovaná. Je vykládána

- buď jako prováděná personifikovaným státem, který zavádí hlavní politický plán (jako pro jiné politické oblasti) a organizuje jeho zavádění,
- nebo je považována za výsledek jednání mezi rivalizujícími skupinami, institucemi a jednotlivci,
- nebo nejčastěji jako kombinace obou výše uvedených.

Avšak ve všech případech je **stát institucí**, která konečně **přiděluje zdroje** a formálně **rozhoduje o použití** vojenské síly. Vojenská síla je považována za reprezentanta státu nebo za jeho nástroj. Stát nezbytně určuje tvárnost a použití vojenské síly.

Vojenská aktivita nestátních sociálních skupin anebo institucí (obvykle těch, které bojují proti státu) a nestátních vojenských sil byla zkoumána jen okrajově, v koncepční analýze a v oficiálních dokumentech je většinou přecházena mlčením.

Pokud jde o oblast použití vojenské síly, v ohnisku zájmu je vnější funkce. Výkon vojenské politiky je posuzován jako používání vojenské síly spolu s diplomacií státem za účelem ovlivňování jiných států; strategie tohoto používání je hlavním problémem státu a hlavním tématem ve vojenských publikacích.

Vojenská politika se uplatňuje v oblasti mezinárodních vztahů. **"Obranná politika je aspektem vnějších vztahů; studuje způsob jakým, a okolnosti v nichž stát organizuje ozbrojené síly pro podporu svých zájmů a jako odpověď na nátlak a výzvy mezinárodní politiky"**. V mnoha studiích se při výkladu vojenské politiky klade důraz na zahraniční politiku. Cíle zahraniční politiky určují cíle obranné politiky.

Tvrdí se, že vojenská politika existuje ve dvou světech:

■ **Svět mezinárodních vztahů:** vnější život jako použití vojenské síly otevřené nebo skryté (jinými slovy přímé nebo nepřímé) v zápase o moc a národní zájmy.

■ **Svět domácí politiky:** vnitřní život se týká problémů výstavby ozbrojených sil a dosahování národní podpory cílů zahraniční a vojenské politiky.

Vnitřní uplatňování vojenské politiky se vyjadřuje obecnými výrazy jako **"ochrana země proti vnitřním nepřítelům"** a znamená, že vnější nepřítel by mohl působit uvnitř napadené země prostřednictvím svých spojenců.

Souborná teorie vojenské politiky je užitečná při uspořádání poznatků, v procesu sestavení a zavádění vojenské doktríny a pro vytváření nových koncepcí.

■ Proces budování obrany

V rámci teorie vojenské politiky je možno studovat čtyři prvky procesu budování obrany:

1. Doktrínální rozhodnutí.
2. Rozhodování o stavu ozbrojených sil.
3. Nákup zbraní a techniky.
4. Zavádění zbraní do ozbrojených sil.

Výsledky zjištěné takovou analýzou mohou být pro vojenskou teorii velmi zajímavé a to především tehdy, jestliže poskytnou odpovědi na tyto otázky:

- Určuje vojenská doktrína skutečně stav ozbrojených sil a jak je možné zajistit dodržování správného sledu rozhodování?

- Jaké jsou působící činitele a činitele, které způsobují zpětnou podmíněčnost?

- Určuje vojenská doktrína skutečně použití ozbrojených sil jak by měla, a jestliže nikoli, pak kdy a proč nikoli?

- Jaký je vztah mezi procesy nabývání zbraní a stavem ozbrojených sil?

- Ovlivňuje stav ozbrojených sil proces nabývání zbraní jak by měl, nebo platí opak, a jestliže platí, pak proč?

- Jaké činitele ovlivňují vojenskou politiku?

Koncepce vojenské politiky znamená, že dva druhy činitelů rozhodujícím způsobem ovlivňují proces přijímání rozhodnutí a jejich zavádění: patří do mezinárodního a vnitřního prostředí, v němž probíhá.

● **Mezinárodní prostředí** vytváří ohrožení státních zájmů a zvláště národní bezpečnosti, dále poskytuje příležitosti, jichž je možno využívat pro podporu státních zájmů. Protože však obranná politika ve smyslu budování obrany se uskutečňuje v domácím kontextu, je nutno domácímu prostředí věnovat hlavní pozornost.

● **V domácím prostředí**, jež je především sociálně-politické, ekonomické a kulturní, je nutno rozlišovat dva základní politické vlivy:

- vliv převládající politické doktríny, tj. dlouhodobých národních cílů souvisejících se sociálně-ekonomickým a politickým systémem (a perspektivní politikou, která je vyjadřuje),

- vliv okamžité politiky a zvláště procesu přijímání rozhodnutí.

Vojenská politika v určitém období může být určována jediným hlavním rozhodnutím, které vedení přijme na základě dlouhodobé politiky. Může však také být určována řadou oddělených rozhodnutí, která jsou výsledkem rivality a vyjednávání mezi politickými skupinami, institucemi a jednotlivci. Mnohá rozhodnutí o konkrétních problémech vojenské politiky zapadají mezi tyto dva extrémy.

Protože vojenská politika je přímo určována domácím politickým procesem, mnohé proměnné tohoto procesu a zvláště byrokratické politiky mají velký význam. Například závisí na strategii a taktice zvolené rivalizujícími skupinami, organizacemi a jednotlivci, jakož i na jejich schopnosti tuto strategii a taktiku uplatnit. Naproti tomu, organizační zběhllost rovněž ovlivňuje politiku, a to více při každodenním rozhodování a méně při základních rozhodnutích.

Výjimečný význam má vliv okamžitých ekonomických a technologických potenciálů státu. Způsob, jakým technologický potenciál ovlivňuje vojenskou doktrínu a stav ozbrojených sil, je hlavním tématem mnoha studií.

Vojenská technologie je ovšem materiální základnou vojenské doktríny a jejího uplatňování. Existuje však několik činitelů, které brzdí rychlé a úplné zavádění nové technologie:

● obtíže spojené s předpovídáním aplikace nové technologie, s jejími zkouškami a s rozvojem strategického rámce pro její použití,

● nutnost revidovat celkový doktrínální rámec,

● vysoké výdaje na novou technologii (které velmi rychle rostou),

● byrokratická setrvačnost a přetrvávající zvyky, které zatěžují inovační impulsy těžkopádným intelektuálním břemenem,

● rivalita mezi složkami vojenského zřízení.

Na druhé straně je možno uskutečnit pokusy o přizpůsobení vojenské politiky a zvláště vojenské doktríny zbraním, které jsou ve stavu pokročilého vývoje. Namísto hodnocení vojenských problémů a pravděpodobnosti jejich přeměny ve války na základě politické a vojenské analýzy současné situace a namísto toho, abychom postupovali od zájmů státu a od rozhodování o správných vojenských reakcích na tyto problémy, je možno jako východiska použít vojenských potenciálů a uvést vojenskou doktrínu do souladu s těmito potenciály.

Konečně existuje několik nezvažitelných hodnot mezi činiteli ovlivňujícími vojenskou politiku: charakter sociálně-ekonomického a politického systému, nazývaný někdy "způsobem života", "kulturní dědictví", národní charakter aj. Vliv těchto činitelů je rovněž možným předmětem vojenské teorie.

Příště: Vojenská doktrína; koncepce a problémy.

Liddel Hardt

PROČ SE NEPOUČÍME Z DĚJIN?

Britský historik, vojenský teoretik a publicista Liddel Hardt je čtenářům Vojenských rozhledů již znám; výběr z jeho díla "Způsob, jak vítězit ve válkách" byl uveřejněn v čísle 7/92 našeho časopisu.

Stručný spis "Proč se nepoučíme z dějin?" obsahuje charakteristiku základních typů uspořádání společností, úvahy o všeobecné branné povinnosti ve vztahu k aktuálním potřebám soudobé války, historické poznatky o příčinách válek a o jednání o míru, jakož i názory na užití násilí vůbec, což vede čtenáře ke hlubšímu nahlédnutí do problematiky "velké strategie".

Dějiny:

- vysvětlují pokroky (pomalé a nepatrné) a chybné kroky (rychlé a početné) lidí,
- nabízejí příležitost využít klopýtání našich předků; je účelné učit se ze zkušenosti jiných; je účelné šetřit hanou těch, kteří dělali chyby; zlobíme se sami na sebe, nedaří-li se nám rozpoznat chyby jako takové,
- ukazují, že lidstvo svoje omyly opakuje, a ukazují, čím tyto omyly jsou.

Porozumění minulým událostem je podporováno nepřilíh rozšířenou zkušeností týkající se vzniku událostí. Dějiny jsou často hrou náhody. Události, na nichž závisí osud národů, nejsou

vyvolány dobře uváženými rozhodnutími, nýbrž často okamžitými rozčilením a nízkými osobními důvody.

Je těžké nalézt pravdu, je poměrně snazší odhalit nepravdu. Cesta pravdy je dlážděna kritickými pochybnostmi a osvětlena duchem objektivního zkoumání. Posuzovat nějakou otázku subjektivně znamená sám sebe oslepotit. Přistupovat k tématu v duchu pochybností je metoda, které je nutno naučit se nejdříve. Umíte-li pochybovat tam, kde jiní mají sklon k pochybnostem, děláte pokroky.

Strach z pravdy. Nejnebezpečnější klam je ten, který vzniká z falšování dějin, který je vytvářen domnělým národním nebo vojenským zájmem. Veškeré dějiny označované jako "oficiální" jsou zatíženy předsudky. Dějiny dějin dostatečně ukazují, že umění maskovat bylo v tomto oboru rozvinuto dříve, než se ho začalo používat na bojišti. Maskované dějiny skrývají chyby a nepřítomnosti, které by jinak nebyly zjištěny; vytvářejí falešnou sebedůvěru. Falešná sebedůvěra byla základem většiny nesprávných rozhodnutí; její důsledky ve vojenství jsou dalekosáhlé a pocítují se rychleji. Falešná sebedůvěra vojevůdců byla vždy podnětem k válce.

Znovu a znovu byla vytvářena umělá mlžná stěna k maskování osobního nebo politického manévru a k zjištění výmluvy pro následky. Mnoho zla vyplývá z rozšířeného zvyku potlačovat nebo překrucovat to, co je jako pravda velmi dobře známo, a to z oddanosti vůči věci, z ješitnosti, nebo z oddanosti vůči zřízení, přičemž tato oddanost je diktována našimi zájmy. Ti, kteří jsou vůči svým představám neloajální, mají větší sklon žádat loajalitu od svých podřízených. Loajalita je vznešená vlastnost, pokud není slepá a pokud nevylučuje vyšší loajalitu vůči pravdě a slušnosti.

Mezi dějinami, jak jsou napsány, a dějinnou pravdou je hluboká propast; nejhlubší propast je v dílech zabývajících se dějinami vojenství.

Nejnebezpečnější omyl je neuznávat vlastní sklon k omylu. Tato chyba je všeobecně rozšířeným neduhem autority. Předstírání neomylnosti je v hierarchiích instinktivní. Avšak porozumnět příčině znamená nepodceňovat škodu, kterou toto předstírání ve všech oblastech způsobilo. Kritické autority byli vždy odmítáni samolibými tóny, pokud jim nebyl přisouzen horší osud, avšak přesto jim dějiny znovu a znovu dávaly za pravdu.

Být proti vládě může být filozofickým postojem více než se zdá, neboť všechny vlády mají sklon k porušování zásad slušnosti a pravdy. Vláda je nutným zlem, a proto je nutná neustálá bdělost a kontrola.

Demokracie:

- vsadila vysokou sázku na konvencionalitu,
- dává přednost těm, kteří drží krok s pomalým myšlením,
- mračí se na ty, kteří hodlají rušit "spiknutí vzájemné nezpůsobilosti",
- má sklon k triumfu průměrnosti; tím podmiňuje vyloučení prvotřídní schopnosti, pokud je tato schopnost spojena s čestností.

Despecie většinou znamená triumf hlouposti. Demokracie je menší zlo než despecie. Proto je lépe, souhlasí-li schopnost se sebeobětováním a podřízením se vládě průměrnosti, než aby přiléhala vzniku režimu, který brzy dosadí na trůn hloupost a kde schopnost bude moci uplatnit se jen za cenu ztráty čestnosti.

Civilizace musí poznat hodnotu svobody, hodnotu kritiky autority a metodu, jak to uvést v soulad s řádem. Každý, kdo z důvodů výkonnosti doporučuje jiný systém, zrazuje vitální tradice.

Nejneschopnější demokracie je lepší než jakákoli tyranie a je dlouhodobě méně neschopná, protože méně narušuje ducha. Hodnotu tohoto poučení z dějin dokazuje, že:

- nejschopnější nuceně nebo dobrovolně odcházejí,
- postupně zanikají morální a duchovní kvality těch, kteří zůstali.

Diktátor je silně nucen k tomu, aby svoje stoupence uspokojoval tím, že jim poskytuje prebendy. Na různých stupních vedení zneužívají autoritu malí tyrani a musejí být drženi na uzdě. Přesto diktátor ztělesňující autoritativní princip musí podporovat autoritu svých služebníků. Normovaný historický vzor samozvaných despotických vládců:

Na cestě k moci:

- vědomě nebo nevědomě nastolí stav nespokojenosti lidu s vládnoucím režimem nebo stav nepřátelství mezi různými částmi národa,

- různé zaúčty na daný režim a svoje výzvy k nespokojenosti kombinují s neomezenými sliby (které v případě úspěchu splní jen velmi omezenou měrou),

- tvrdí, že absolutní moc podrží jen krátkou dobu (aby později objevili, že nikdy nepřijde čas vzdát se této absolutní moci),

- získávají sympatie lidu předstíráním spiknutí zaměřeného proti sobě a využívají toho v kritickém okamžiku jako páky k upevnění své moci.

Po dosažení moci:

- brzy se začnou zbavovat svých hlavních pomocníků tak, že "odhalí", že ti, kteří pomáhali k nastolení nového řádu, tento řád náhle zradili,

- pod nějakou záminkou zamezí kritiku a potrestají každého, kdo se zmíní o skutečnostech, které jsou jejich politice na škodu, i když mají pravdu,

- snaží se, je-li to možné, získat na svou stranu náboženství; nejsou-li náboženští vůdcové k tomu ochotní, podporují jiný druh náboženství, který je jejich cílům nakloněn,

- štědře vydávají veřejné peníze na nálehavá díla nápadného druhu, a to jako odškodnění za svobodu ducha a myšlení, o něž veřejnost připravili,

- manipulují měnu, aby se stav hospodářství v jejich zemi zdál lepší, než ve skutečnosti je,

- nakonec rozpoutají válku proti nějakému státu, aby odpoutali pozornost od vnitřních záležitostí a nespokojenost usměrnili ven,

- výzvy k vlastenectví používají k tomu, aby mohli lidu nasadit pevnější pouta své osobní autority,

- rozšiřují nadstavbu státu, přičemž podkopávají jeho základy, a to tím, že pěstují lichotníky na účet sebedbalých spolupracovníků, tím, že se obracejí k veřejné oblibě velkolepého a senzačního, namísto aby poskytovali pravé hodnoty, jakož i tím, že zdůrazňují romantické názory namísto realistických, takže tím vším zajišťují konečné zhroucení svého díla ať za vlády svých nástupců, nebo již za své vlády.

Tento politický podvod, který je sám o sobě sérií dobře známých podvůdků, se opakuje ve všech dobách. Přesto se téměř vždy podařilo novou generaci přelstít.

Je nutno přiznat, že autoritativní režimy přinášejí i některé dobré výsledky v materiální i v duchovní oblasti; v několika letech se realizují mnohé sociální reformy a zlepšení (veřejné práce, umělecká tvorba, archeologický výzkum). Služba veřejnosti stimuluje ducha kamarádství až po určitou mez. V tomto ohledu je vliv totalitního režimu na národ stejný jako vliv války. Avšak špatné prostředky nevedou k dobrému konci. Byla to síla lidského myšlení, která po staletí vytvářela proud lidského pokroku.

Autoritářství ve všech formách demonstruje svůj strach z myšlenek, které se současně autoritě nehodí. Věří v cenzuru. Opakují se chyby známé z dějin a dějiny se vědomě padělávají. Odmítá se poznamenat, že kritika je krví vědy. Pravda je podřízená státnímu zájmu a to známé stagnaci.

Víra liberální je dynamická, víra totalitní je statická. Princip nátlaku v praxi vždy selže. Lze ho použít, má-li lidem zabránit něco konat.

Tento princip omezování a regulace je v podstatě přijatelný pokud je jeho použití nutné k tomu, aby se zabránilo nepříznivému ovlivňování svobod jiných lidí. Není možno nutit lidi, aby něco konali, bez toho, že se riskuje více než může být získáno.

Metoda nátlaku:

- se zdá být použitelná proti váhavým,
- vytváří tření a úsilí vyhnout se, čímž znemožňuje dosažení žádoucího cíle.

Činorodost plyne z nadšení a proto jen nadšení může být dynamickým podnětem. Nadšení není slučitelné s nátlakem. Nátlak musí zničit každé nadšení. Čím více byl jednotlivec nebo národ zvyklý na svobodu, tím smrtelněji bude působit přechod na systém nátlaku.

Všeobecná branná povinnost:

- je jako princip nátlaku neúčinná a zastaralá,
- jako metoda se váže na kvantitativní normy v době, kdy vývoj vedení války stále více spěje směrem ke kvalitě. Zdůrazňuje fetiš pouhých čísel v době, kdy obratnost a nadšení jsou stále potřebnější k účinné obsluze nových zbraní. Branná povinnost není vhodná pro podmínky moderního vedení války z důvodů specializované technické výzbroje, pohyblivosti operací a proměnnosti situací. Úspěch stále více závisí na individuální iniciativě vyplývající z pocitu osobní odpovědnosti, avšak nátlak tyto vlastnosti otupuje. Kromě toho je každý muž opačné vůle bacilonosičem, který kolem sebe šíří infekci takového rozsahu, že není v žádném poměru ke službě, k níž je nucen.

Branná povinnost slouží k tomu, aby změnila válku, nikoli aby urychlila její průběh. Urychluje růst únavy z války i jiných hlubších příčin porážky. Mobilizace armád podlomí národní život a vytvoří atmosféru, v níž není možné vyjednávat. Mobilizace znamená válku. V dlouhé válce vše záleží na tom, který národ bude zápasem dříve unaven. Čím méně národ pocituje vypětí války, tím větší bude pravděpodobně jeho odolnost ve zkoušce vytrvalosti.

Statečnost v moderní válce lze sloučit s respektem k základním právům jednotlivce. Tak se vytvoří půda, z níž roste iniciativa, která je nezbytným předpokladem pravé statečnosti.

Hlavní princip svobodné společnosti: nesmí existovat žádné omezení individuální svobody s výjimkou tam, kde je zneužívána k aktivnímu omezování svobody jiných. Není-li převážná většina národa pohotova poskytnout svoje služby, je něco shnilého ve státě samotném. V tomto případě je nepravděpodobné, že stát vystavený tlaku vydrží, přičemž ani nátlakem se ničeho vážného nedosáhne. Svoboda je základem statečnosti jak občanské, tak vojenské.

Je snazší do národního života princip nátlaku zavést, než se ho zbavit. Branná povinnost vyplývá z přesvědčení, že nátlak může být prostředkem k dobrému účelu. Toto stanovisko je částí obsáhlejší myšlenky, že je možno učinit člověka lepším, že je nutno nejen ukazovat cestu jak se lepším stát, ale že je nutno také jej nutit, aby se touto cestou ubíral. Tento princip má dvě stránky:

- jednu, která zahrnuje všechny zákony přijaté k tomu, aby byly odstraněny překážky pokroku a aby bylo vyloučeno ovlivňování sobeckou nebo opoziční částí společnosti. Tuto stránku lze definovat jako jako regulační proces;

- druhou, spočívající v tom, že lidé jsou nuceni k určitému jednání proti své vůli.

Regulační princip této definice může být pro podporu pokroku potřebný a užitečný. Nenařuše princip svobody za předpokladu, že je moudře používán, neboť svoboda nikoho neopravňuje k tomu, aby nepříznivě působil na svobodu jiných. Nejlepší šance pro zajištění skutečného pokroku je vyhnout se chybám, které podle zkušenosti zmařily dřívější pokusy o pokrok.

Pokus dosáhnout pokroku nařizovacími metodami vyvolává reakci. Čím je pokus ráznější, tím spornější je jeho trvanlivost. Nejjistější cesta k pokroku spočívá ve vzniku a rozšíření myšlenky na zlepšení. Trvalé reformy jsou ty, k nimž dojde zcela přirozenou cestou a s minimálním třením, když pro ně dozrál rozum lidí. Je nutno vidět vskutku vitální **rozdíl mezi vlivem a mocí**.

Jednou z hlavních překážek pravého pokroku je lidový mýtus "velkého muže". Zatímco "velikost" lze snadno použít ve srovnávání, i když se v tomto smyslu týká spíše zvláštních

vlastností než tělesných proporcí, je "velký muž" jen hliněnou modlou, jejíž podstavec byl vytvořen přirozenou lidskou potřebou k někomu vzhlížet, jejíž tvar a ráz byly vytvořeny lidmi, které dosud neopustila touha být za "velké muže" považováni, nebo alespoň tak vypadat.

Dosud nebyl vytvořen správný vládní systém, neboť všechny, ať demokracie nebo autokracie, jsou systémy, v nichž vládu vykonávají muži toužící po moci. Jediným nadějným systémem je vláda mužů, kteří jsou opravdu vyléčeni z touhy po moci. Žádoucí by bylo takové politické hnutí, které by stanovilo, jaká zajišťovací opatření předvídá proti tomu, aby samo nemohlo moci zneužívat.

Pro ty, kteří dosáhli moci, je pro upevnění moci snažší a pravděpodobně jistější, obrátí-li se k nejnižším všeobecným impulsům lidu, raději na instinkt než na rozum, raději na zájmy než na právo, raději na účelnost než na zásady. Zní to prakticky a může to nalézt respekt tam, kde by výzva k ideálům vzbudila jen nedůvěru.

Účelnost byla zřídka účelná. Realismus by byl rozumný, kdyby vystihoval smysl poučení vyplývajícího z dějin. Musí být spojen s předvídáním. Je nerealistické podceňovat sílu idealismu a nedbat vojenských principů a skutečností při politických krocích nebo při poskytování záruk. Politika je nejlepším tehdy, a to nejen v duchu, ale i v účinku, když se nejvíce přibližuje k tomu, aby byla čestná. Člověk, který není machiavellistický, je v nemorálním světovém soutěžení vždy v nevýhodě, a to z hlediska dvojsmyslnosti, nebo z hlediska krve a železa. Světové záležitosti by probíhaly zcela jinak, kdyby bylo více slušnosti, více čestnosti, více myšlení. Myšlení především, aby bylo možno vypočítat několik tahů dopředu a vidět nebezpečí, které přináší používání zla. Oportunismus je hodnotný, znamená-li přizpůsobivost, avšak škodlivý, spočívá-li pouze v krátkozrakosti.

Osvícené sobectví znamená podstoupit dobře uvážená rizika ve smyslu trvalé jistoty.

Civilizace spočívá na zvyku dodržovat sliby. Jakmile dojde k otřesení důvěry v respektování slibů, zřítí se celá stavba. Veškeré konstruktivní snahy a všechny lidské vztahy (osobní, politické, komerční) spočívají na tom, že se lze spolehnout na splnění slibů. Pečlivost při vydávání slibů a schopnost přesně je plnit mají velký význam. Je nemorální dávat sliby, které nelze v praxi splnit v tom smyslu, v jakém to příjemce očekává.

Stát musí podržet možnost určovat své vlastní závazky ve vlastních rukou. Nesmí omezovat svou vlastní možnost volby prohlášeními k jiným mocnostem, které by chtěly tato prohlášení vysvětlovat po svém. Ať se stane cokoliv, pro stát je lepší slíbovat méně než více. Stát nesmí svými sliby podněcovat slabé k tomu, aby kladly odpor silným. Musí usilovat, aby silnou, avšak umírněnou řečí odradil od útoku proti slabým.

Přesnost v nehlubším smyslu je základní ctností, základem porozumění, který posiluje naději na pokrok. Příčinu téměř všech obtíží lze spatřovat ve výstřelcích. Vznikají-li obtíže z ústních nebo písemných sdělení, lze vidět jejich příčinu v tom, že bylo řečeno příliš mnoho. Kde obtíže přetrvávají, je příčina v tom, že bylo řečeno příliš málo. Obtíže lze vyloučit přesnými formulacemi. Neuvažené úsudky, nepřesné formulace zanechávají dojem nesrozumitelnosti, jsou příznaky morální a duchovní bezstarostnosti, které dávají podnět k válce. Při zkoumání jejich účinků lze rozpoznat, že bacily války jsou v nás samotných, nikoli v hospodářství, politice, náboženství jako takových. Jak bylo možno doufat, že svět bude zbaven válek dříve, než se sami zbavíme příčin, které jsou jejich základem? Virulence těchto bacilů je největší u těch, kteří mají rozhodovat o záležitostech národů. Podněcují je atmosféra moci a aktivní úsilí o získání moci. Je nevýhodné uzavírat vágní závazky bez předchozího prozkoumání souvislostí a vojenských problémů.

Zdá se, že závod o moc a osobní postavení kazí charaktery všech mužů. Jediným tvorem schopným udržet svou čest je člověk žijící na své půdě; nezná potřebu intriky a boje, neboť intriky vůči dobrému počasí nejsou účelné.

Každé válečné dějiny, které se přidružují pouze strategického a politického průběhu, odhalují pouze obraz povrchu; osobní proudy plynou hlouběji a mohou mít na výsledek hlubší vliv. Skutečný vznik dějin se velmi liší od toho, co se traduje potomkům.

Válka vytváří válku. Atmosféra války stimuluje všechny druhy válečných bacilů, které zpravidla nacházejí později příznivé podmínky v tom, co je s neuvědomělou ironií všeobecně líčeno jako obnovení míru. Po dlouhé a vyčerpávající válce jsou podmínky pro její nové vzplanutí zvláště příznivé, a to zejména tehdy, skončí-li tato válka zdánlivě rozhodujícím vítězstvím jedné z obou válčících stran. Protože potom všichni, kteří patří k poražené straně, mají sklon všechny svoje obtíže a utrpení připisovat vině vítězné strany namísto vlastního nerozumu. Domnívají se, že v případě vlastního vítězství by se nepříjemným důsledkům vyhnuli.

Úplné vítězství nebylo nikdy završeno výsledkem, který vítězové vždy očekávají, tj. dobrým a trvalým mírem. Neboť vítězství vždy obsahovalo zárodek budoucích válek, protože vítězství vždy u poraženého vytváří touhu po odplatě a pomstě, protože vítězství vždy přináší nové soupeře. V případě vítězství dobytého aliancí, což je nejčastější případ, je to všeobecný následek. Zdá se, že je to přirozený účinek odstranění silné zábrany, kterou tvoří třetí strana.

První poučení bylo vždy uznáváno, jakmile se vášně ochladily. Druhé poučení nelze tak snadno rozpoznat. Příliš úplné vítězství nevyhnutelně komplikuje otázky spravedlivého a moudrého mírového uspořádání.

Jestliže protiváha protistojící mocnosti udrží v šachu choutky vítězů, neexistuje nic, co by mírnilo konflikt hledisek a zájmů členů aliance. Rozdílnost názorů potom zesílí tak, že se spojenectví ve společném nebezpečí změní v nepřítelství všeobecné nespokojenosti, takže se ze spojence v jedné válce stane nepřítel ve válce příští.

Po každé dlouhé válce mají ti, kteří ji přežijí, sklon ke vzájemné dohodě, není žádného vysloveného vítěze jsou jen všichni, kteří utrpěli ztráty.

Válka přinese zisk jen tehdy, je-li vítězství dosaženo rychle. Pouze útočník může doufat, že dosáhne rychlého vítězství. Jestliže se mu to nepodaří, je válka nutně dlouhá a pro obě strany ničivá, pokud není ukončena vzájemným dorozuměním.

Protože útočník táhne do války pro zisk, je z obou protivníků tým, který má větší sklon usilovat o mír vyjednáváním. Napadená strana má všeobecně větší sklon k pomstě úsilím o vítězství, ačkoli veškerá zkušenost dokazuje, že vítězství je fata morgana v poušti způsobené válkou. Touha po vítězství je přirozená, avšak v nejširším smyslu vede k vlastnímu zmrzačení. Dokonce, lze-li vítězství dosáhnout, zahájí jen nový cyklus hledání pomsty. Proto by se moudrý státník měl snažit uvažovat o ukončení války vyjednáváním, jakmile je jasno, že jinak by se válka prodlužovala.

Strana, která byla vystavena útoku, by nejednala moudře, kdyby se pokoušela o mír, neboť by to mohlo být vysvětlováno jako strach nebo slabost. Bylo by však moudré respektovat všechny nabídky, které by mohl učinit nepřítel. Dokonce i když nejsou tyto návrhy příliš dobré, lze nepřátelskou vládu dovést k tomu (a to není obtížné), aby svoje nabídky zlepšila, jakmile již jednou začala nabídky předkládat.

Nejllepší cestou jak ztratit svůj vliv na vojsko a lid, které mají přirozený sklon k míru pokud ho lze dosáhnout bez porážky, je nechat zaniknout naději na snadné vítězství. Naopak, vůle k boji se u napadeného národa vždy zesiluje, takže je snažší tento národ podněcovat k vytrvalosti během vyjednávání o uspokojivých podmínkách k uzavření míru.

V dějinách se vždy znovu opakuje iluze, že současný nepřítel je podstatně jiný, že je horší než nepřítel v minulosti.

Žádná smlouva mezi vládami neměla delší trvání než poznání těchto vlád, že je v jejich zájmu, aby smlouvy zachovávaly věrnost. Je skutečností, že mezinárodní vztahy

- jsou ovládány zájmy a
- nejsou ovládány morálními principy.

Z této skutečnosti vyplývá, že platnost smluv závisí na jejich vzájemné přijatelnosti. Ta může propůjčit účinnou záruku. Zatímco při vyjednávání nevyplyvá žádná jistota ze slabosti, existuje mnohem příznivější vyhlídka, když je při vyjednávání jasno, že obě strany mají přibližně vyrovnanou moc. Neboť v tomto případě spočívá každá dohoda na oboustranném přiznání, že vyhlídky na jednostranné vítězství nejsou vyváženy vyhlídkami na vzájemné vyčerpání, ani z toho vyplývající nezbytností pro obě strany ustoupit nakonec zájmům třetích stran, které stojí mimo konflikt nebo se konfliktu účastňují jen omezenou měrou.

Tato úvaha platí stejně i pro případ národů skutečně vedoucích válku, když mocnost, která má ve válce převahu, učiní pokus o obnovení míru. Protože útočné národy vedou válku o zisky, bude jejich odhodlání utrpět ztráty přinášené válkou oslabeno snáze než u národa, který cítí ohrožení existence.

Národ bojující o výhody rychleji pochopí, že se pustil do akce, která je obtížnější než předpokládal, proto bude přístupnější vůči poučení z přísloví, že "popálené dítě se bojí ohně". To platí ještě výstižněji pro vládu útočného státu, která, je-li nucena hledat východisko z války jež se stala vyčerpávající, musí čelit mnohem větší potíži. Musí totiž přesvědčit svůj lid o tom, že pokračování ve válce se přesto může vyplatit.

Nespokojenost lidu s výsledkem války, kterou vůdcové zahájili a potom byli nuceni uzavřít mír, má snahu dopadnout na hlavy vůdců. To je nejspolehlivější cesta vedoucí k jejich odstranění a také k zajištění toho, že národ nebude ochoten dále válku podporovat. Je pravděpodobné, že vést takovou rozumnou politiku bude znemožněno vlnou válečných vášní. Ve vášni nelze přijít na žádnou jasnou myšlenku. Je nutno se vyvarovat hnutí mysli. Boj může infikovat muže tím, proti čemu by z hlediska své výchovy měli bojovat.

Příčina kolísání intelektuálů většinou vyplývá z citů. Ani intelektuálové, ani jejich kritici, jak se zdá, nerozpoznávají vrozené dilema myslícího člověka a jeho nevyhnutelnost. Přesto je nutno se tomuto dilematu dívat do tváře, neboť je přirozenou částí vývoje každého lidského ducha. Duševní pracovník by měl rozpoznat míru, v níž je svět utvářen lidskými city, které nejsou ovládány rozumem. Nenlí-li mu toto jasné, je jeho myšlení ploché a jeho pozorování zúžené. Jakmile se však naučil myslet a podřídit se vedení svým rozumem, nebude nadále plavat ve vlnách veřejných citových hnutí, pokud ovšem nepřestane myslet nebo se úmyslně nestane svému myšlení nevěrný. V posledním případě je pravděpodobné, že pomalu spáchá duševní sebevraždu.

Hlubší diagnóza nemoci, na kterou intelektuálové trpěli, naznačuje, že jejich utrpení nevyplynulo z toho, že svůj rozum sledovali příliš daleko, nýbrž z toho, že svůj rozum nesledovali příliš daleko, aby pochopili všeobecnou moc nerozumu. Zdá se, že mnozí trpěli i tím, že neuměli používat rozum interně stejně jako externě, tím, že neusilovali o ovládnutí vlastních citových hnutí.

Energie, která dnes utváří svět, plyne z citových postojů (rasová pýcha, náboženská víra, touha po moci, záliba ve válčení). Energie intelektuála plyne také z citu, z lásky k pravdě, z touhy po rozšíření vědění a porozumění. Tento cit značně přispěl k utváření světa. Tento pramen energie vyschne u myslícího člověka jen tehdy, přestane-li věřit ve vedoucí sílu myšlení a připustí-li, aby se v daném okamžiku sám stal nositelem převládajících citových hnutí lidu.

Všechna řešení dosažená násilím jsou pomíjivá. S nedůvěrou je nutno posuzovat i případy, kdy násilí zdánlivě problémy vyřešilo. Otevřenou zůstává otázka, zda je možno ve světě takovém jaký je vyloučit násilí bez rizika, že bude znovu ztracena veškerá půda, kterou získal rozum. Je pochybné, zda jsme vůbec schopni násilí vyloučit, dokonce i kdybychom měli duchovní sílu k tomu, abychom takové riziko na sebe vzali. Neboť méně oduševnělí se budou k této ochraně upínat a tím znehodnotí možnou účinnost nenásilí. Při hledání cesty z tohoto dilematu existuje nejméně jedno řešení, o které je možno se pokusit: **aby vládcí násilí byli ti, kteří překonali veškerou touhu násilí používat.**

Záležitosti lidstva nepůjdou dobře, dokud:

- vládcové se nestanou filozofy, nebo

- filozofové se nestanou vládci.

Kdyby byla ozbrojená moc ovládnuta muži přesvědčenými o tom, že používání násilí je zvrácené, dosáhlo by se největšího přiblížení k jistotě, že násilí nebude zneužíváno. Takoví mužové by se možná také nejvíce přiblížili k maximální účinnosti použitého násilí, kdyby nepřátelé civilizace takovou nutnost vyvolali. Neboť čím složitější je válka, tím více její účinné vedení závisí na pochopení jejích vlastností a účinků. Čím zevrubnější je studium moderní války, tím silnější je přesvědčení o její nesmyslnosti.

Jednou ze základních obtíží, i když nikoli nejnápadnější, bylo sladit názory odborných poradců v jakémkoli plánu mezinárodní bezpečnosti a ozbrojení. Konference se protahují tahy a protitahy technického rázu, až mizí vyhlídka na dohodu a politické trpělivost je stále více napínána.

Světový řád potřebuje morální základ. Naděje, že bude světového řádu dosaženo, spočívá na růstu duchovního společenství. Existuje možnost dosáhnout takového stupně spolupráce, pružné a nikoli tuhé, a to použitím principu "jednoty v rozmanitosti", což znamená hlubokou pravdu a zdravý lidský rozum. **Pro rozmanitost prostor existuje, pro rozpory však nikoli.** Jednota v rozmanitosti je vůdčím principem, světovým principem.

Všichni velcí náboženští a filozofičtí myslitelé na svém vrcholu usilují o tentýž cíl, aniž by jejich učení navzájem souhlasila v detailech, a shodují se v tom, že je bezúčelné:

- sledovat účel bez ohledu na prostředky,
- snažit se dosáhnout pokroku nátlakem.

Takový postup vede často k regresi. Spolehlivou cestou je vytyčení a rozšiřování myšlenky pokroku.

Při dobývání duchovního pokroku mají význam pomalé pokroky. Pokud jde o rozšíření a trvalost nějaké myšlenky, je její původce závislý na dalším vývoji uskutečňovaném lidmi, kteří tuto myšlenku přijmou a rozšiřují.

Míra této závislosti je daleko větší než závislost autora nějaké akce na jejích vykonavatelích. Ve fyzické oblasti může podřízení působit jako náhrada spolupráce a (i když jí není rovnocenná) může značně přispět k docílení účinnosti takové akce. Avšak myšlenkový pokrok, má-li být pravým pokrokem, závisí mnohem více na spolupráci, na značně vyšším druhu spolupráce. V této oblasti závisí vliv vedení na zvýšení individuality a rozvoji myšlení.

Pro kolektivní akci postačí, je-li možno masu řídit. Kolektivní růst je možný jen prostřednictvím svobody a rozvoje individuálního ducha.

Jednotlivec se má z dějin poučit:

- nikoli o tom, co má dělat, nýbrž
- o tom, o co má usilovat a
- čemu se má ve svém úsilí vyhnout.

Dívat se životu do tváře jasnými očima, zvědavě, aby byla nalezena pravda, aby se mohlo jít životem s čistými rukama, s ohledem na jiné, a aby přitom byly vytvářeny takové podmínky, které člověku umožní učinit ze života to nejlepší.

Z anglického originálu vydaného v roce 1944 v Londýně vybral a přeložil a úvodem opatřil

plk. v zál. Ing. Jiří Mates

ROZVRÁCENÍ ZÁPOLÍ LETECTVEM

Před půldruhým stoletím německý vojen ský teoretik Clausewitz napsal, že boj je podstatou války. Poukázal však na to, že za určitých okolností nemusí být nutné střetnout se ve skutečné bitvě. Avšak i v takových případech hrozba, když ne válka skutečná, určovala vítězství nebo porážku.

Bitva ve svém nejjednodušším pojetí je střetnutím ozbrojených mužů na frontě.

Aby se mohli ozbrojení muži střetnout, aby mohla být svedena bitva, tak je zapotřebí vojáky, výzbroj, munici, proviant atd. dopravit na frontu. Po zaujetí bojových postavení je nutné jim poskytovat veškeré materiální zabezpečení, přisunovat posily, techniku atd. Vojáci, technika a materiál jsou přisunovány ze shromaždišť osob, vojenských skladů, opravárenských závodů k frontě po vybraných komunikacích (od primitivních stezek až po složité dopravní linky). Kromě komunikací, které vedou ze zápolí, vojska využívají především komunikace souběžné s frontou.

Od nejstarších dob, z nichž existují písemné záznamy, se velitelé snažili soustředit svoje síly mezi nepřítele a jeho místa velení. Takové mezilehlé rozmístění vlastních sil může být tak důležité, že v určitých obdobích, zejména v osmnáctém století, tato skutečnost samotná, aniž by došlo k nějaké bitvě, často postačovala k tomu, že přinutila znevýhodněnou stranu uzavřít mír. Proto je historie rozvrácení zápolí stejně dlouhá a téměř stejně důležitá jako historie bitev. Zavedení letectva pouze dodalo novou dimenzi tomuto způsobu vedení války.

Existuje mnoho definic rozvrácení zápolí. Někdy se dokonce rozděluje na druhy, jako je rozvrácení bojiště. Pro jednoduchost budeme za rozvrácení zápolí považovat každou operaci určenou ke zpomalení nebo znemožnění toku mužů, nebo materiálu ze záloh (zdroje) směrem k frontě, nebo rovnoběžného s frontou. Podobně jako tomu bylo při výkladu letecké převahy, nebudeme rozlišovat mezi operacemi zaměřenými na důležitá průmyslová a státní centra (zdroje) a operacemi vedenými přímo za frontou.

Proto je hodnoceno přepadení vlaku, který přepravuje železnou rudu do železáren stejně právě tak rozvrácením zápolí, jako zničení mostu jednu míli za frontou. Je přirozené, že časové období potřebné k tomu, aby byl jeho účinek citelný, se mění ve velkém rozsahu. Přesto obojí patří k rozvrácení zápolí a může být součástí letecké operace velitele válčiště.

S výjimkou přímých útoků na zdroje válečného materiálu tak nesmíme opomenout, že rozvrácení zápolí úzce souvisí s vlastní anebo s nepřátelskou pozemní situací. Všeobecně je neúčinnější, když je nepřítel vystaven tlaku akcemi protivníka, nebo když jeho vlastní plány vyžadují pohyblivost. Pro ujasnění těchto situací rozdělíme pozemní akce do šesti druhů a každý z nich posoudíme podrobněji.

PŘI ÚSTUPU

Nejzávažnější situace, jíž musejí pozemní vojska čelit, je ústup pod tlakem nepřítele. Za takových okolností musejí pozemní vojska pokud možno co nejvíce zpomalovat postup nepřítele, aby získala čas k zaujetí nových postavení, k odsunu nebo pro příchod posil. Rozvrácení zápolí může potřebný čas poskytnout. Naneštěstí problémy, které vedly k ústupu, zvláště jedná-li se o ústup v rámci válčiště, pravděpodobně zahrnují také ztrátu letecké

převahy. Avšak za některých neobvyklých podmínek nemusí být letecká převaha ztracena a lze rozvrátit zápolí letectvem.

Americký postup od řeky Yalu v Koreji na konci podzimu roku 1950 je velmi dobrým příkladem.

Po velmi úspěšné ofenzívě, která dosáhla břehů řeky Yalu, 8. armáda a X. sbor pod velením MacArthura se setkaly s rozsáhlou čínskou protiofenzívou. Za velmi nepříznivého poměru sil až 10:1 - nařídil MacArthur všeobecný ústup. Čínský velitel generál Lin Piao zahájil pronásledování s cílem zničit 8. armádu. K dosažení tohoto cíle upustil od své dřívější praxe pochodoval pouze v noci a maskovat svoje vojska během dne. Když zahájil denní pochody a jízdu v noci v pochodových proudech z rozsvícenými světly, aby vyvinul rychlost dostatečnou k dosažení ustupujících Američanů, tak se vystavil působení amerického letectva.

Američané, kteří stále měli leteckou převahu, využili maximálně toho, že se Lin Piao takto odhalil. Americká zpravodajská služba, využívající vzdušného průzkumu a četných výsledků zajatých Číňanů, odhadla, že jen v prosinci bylo leteckými útoky zabito a zraněno více než 30 000 čínských vojáků. To je počet čtyř až pěti úplných divizí. Číňané nebyli schopni vydržet tak vysoké ztráty a byli nuceni navrátit se ke své dřívější praxi, a to, že přesuny vojsk je možné uskutečňovat pouze v noci a skrývat se ve dne.

MacArthurova vojska unikla vskutku bez úhony, s celkovými ztrátami méně než 13 000 padlých a raněných.

Rozvrácení zápolí v tomto případě fungovalo dobře, protože Američané měli leteckou převahu a protože Číňané byli nuceni se demaskovat, aby mohli uskutečnit svoje operace. Když posoudíme věc z druhé strany, uvidíme co se může stát, když ustupující strana nebude mít leteckou převahu a když bude její zápolí rozvráceno.

STATICKÁ OBRANA PROTI NEPŘÁTELSKÉ OFENZÍVĚ

Další vážnou situací, ve které se mohou pozemní vojska ocitnout, je statická obrana proti nepříteli, který je v ofenzívě. Počáteční část korejské války poskytuje jiný dobrý příklad toho, čeho může dosáhnout letecké rozvrácení zápolí.

Na počátku července roku 1950 překvapivý severokorejský útok z předcházejícího měsíce zatlačil jihokorejské síly a americké posily daleko na jih. Tam se spojencům podařilo vytvořit kolem přístavního města Pusanu obranný prstenec, avšak spojenci se obávali, že by mohl být kdykoli prolomen. Nehledě na vážnost situace, MacArthur požadoval zahájit protiofenzívu.

Avšak nemohl tak učinit do té doby, dokud nebyly přisunuty posily ze Spojených států. Pro plány protiofenzívy bylo důležité udržet obranné postavení kolem Pusanu. MacArthur usoudil, že ho bude možno udržet jen když jeho letectvo zabrání nepříteli soustředit dostatečné síly a zásoby na konečném úderu. Proto se rozhodl použít letectva k uskutečnění intenzivní operace k rozvrácení zápolí. Operace měla úspěch a obranný prstenec se udržel.

Tato operace k rozvrácení zápolí se uskutečnila při letecké převaze (ačkoli v této etapě války neměla žádná strana k dispozici velké letecké síly).

ÚTOČNÉ OPERACE NA OBOU STRANÁCH

Dalším krokem ve spektru od nejhoršího k nejlepšímu je situace, v níž jsou obě strany přibližně stejně silné a snaží se vést útočné operace. Za těchto okolností nemusí mít žádná strana dostatečnou leteckou převahu k vedení účinné operace pro rozvrácení zápolí. Když se však naskytne příležitost k rozvrácení zápolí, pak může přinést velký prospěch. Pouštní bitvy v roce 1941 v severní Africe poskytují zajímavý příklad, kdy žádná strana nemá leteckou převahu v přímém bojovém pásmu, však vždy jedna strana, a to britská, je schopna uskutečňovat účinně rozvrácení zápolí v určité vzdálenosti od skutečného boje.

Po počátečních britských úspěších pod velením generála Richarda N. O. Connora ztratily boje v poušti svou rozhodnost, dokud Rommel nepřevzal velení sil Osy. Na konci podzimu roku 1941 Rommel zatlačil Brity nazpět k egyptské hranici a uvažoval o konečné ofenzívě. Avšak Britové, i když neměli úspěch v pozemní bitvě, vedli úpornou operaci k rozvrácení zápolí od Malty po Lybii a Tunis proti loďné dopravě Osy. Operace vyvrcholila na podzim roku 1941, když se britským leteckým a námořním silám v září podařilo zničit 40 % všech zásob zaslaných Rommelovi. V listopadu zničili Britové již přes 70 % přisunovaných zásob.

Proto v prosinci měl Rommel k dispozici již pouze 40 bojeschopných tanků. Jeho zásoby munice byly nebezpečně nízké a Italové mu sdělili, že pro něho nemohou nic udělat, a když tak až v příštím měsíci. Neměl jinou možnost než ustoupit z Tobruku a od egyptské hranice.

Po Rommelových neúspěších v poušti německé vrchní velení se zpožděním uznalo, že britské operace k rozvrácení zápolí a izolaci bojiště vedené z Malty byly neúnosné. Z tohoto důvodu zahájili hromadný letecký útok na Maltu, který téměř přinutil posádku ostrova ke kapitulaci. Britské letecké a námořní síly již nebyly s to působit z ostrova. Letecké útoky zahájené v prosinci měly příznivý účinek: v lednu 1942 Němci ztratili pouze dvacet procent svých lodí. Využili výhody plynoucí z umlčení Malty a přisunuli Rommelovi dostatek zásob, které mu umožnily zahájit v dubnu velkou ofenzívu.

Úsilí o rozvrácení německého zápolí a izolaci bojiště v severní Africe bylo přerušeno, když Němci získali leteckou převahu nad ostrovem. Malta je klasickým příkladem toho, co se může stát, když jsou zanedbávány věci v porovnání s hlavní operací zdánlivě druhořadé. Kdyby se Italové zmocnili Malty na počátku války, jak mohli, nebo kdyby Němci zahájili svoje letecké útoky na Maltu o několik měsíců dříve, jak mohli, tak by Rommel zcela pravděpodobně získal značnou převahu.

OFENZIVNÍ OPERACE PROTI STATICKÉ OBRANĚ

Nyní posoudíme podmínky, za nichž se pozemní síly snaží zahájit ofenzívu proti nepříteli ve statické obraně. Aby nepřítel odolal útoku, musí mít dostatečné zásoby a (kromě výjimečných případů) musí být schopen zasazovat zálohy a přesunovat síly z jednoho místa fronty na jiné. Rozvrácení zápolí může omezit pohyb obojího druhu, však zkušenost ukazuje, že jeho hlavní užitečnost je ve zpomalení nebo zastavení pohybů záloh a posíl. Dokazují to dvě operace: spojenecký útok na Gustavovu linii a spojenecká invaze do Normandie.

Na podzim roku 1943 Němci v Itálii vybudovali obranu zvanou Gustavova linie podél řek Garigliano a Rapido na západě a na řece Sangro na východě Apeninského poloostrova. Od října 1943 útočili spojenci na Gustavovu linii nepřetržitě, ztráty byly vysoké a výsledky zanedbatelné. Ve snaze prolomit německou obranu (a minimalizovat ztráty) americké letectvo v březnu roku 1944 zahájilo operaci "Strangle". Operace určená k zastavení přisunu zásob pro Němce byla zaměřena na železnice a silnice značně severně od Říma. V prvním týdnu spojenci přerušili všechny železnice nejméně na dvou místech. Potom uskutečňovali průměrně náletů na železnici denně. Kapacita železnic poklesla z 80 000 tun denně na 4000 tun, což bylo značně méně než Němci potřebovali, aby mohli odolávat silné ofenzívě. Se 4000 tun denně mohli však Němci přežít, kdyby nebylo spojeneckého pozemního útoku, ale i tak neustoupili.

Proto letectvo Spojených států pokračovalo v operaci "Strangle", avšak hlavní úsilí zaměřilo do prostoru přímo za německými liniemi severně od Říma. Spojenci zahájili pozemní útok v polovině května, rychle dosáhli průlom a po čtrnácti dnech od zahájení útoku se spojili s obléhaným předmostím u Anzia. Za dalších deset dní se zmocnili Říma.

Za tři týdny a několik dní spojenci, kteří v předcházejících šesti měsících při velkých ztrátách nedosáhli ničeho, postoupili o 130 km a přinutili Němce k rychlému ústupu. Přitom ztráty byly poměrně nízké. Protože se poměr sil pozemního vojska významně nezměnil od poměru sil,

kteřý existoval během nezdařených útoků na konci podzimu a na začátku zimy, rozvrácení zápolí a izolace bojiště zjevně splnily svůj účel i když ne zcela tak, jak se předpokládalo.

Poválečné rozhovory s německými veliteli a studium německých dokumentů dokázaly, že Němci měli dostatek zásob po ruce k tomu, aby mohli útoků čelit. Rozvrácení zápolí daleko na severu nezpůsobilo z tohoto hlediska příliš mnoho škod. Avšak na rozdíl od toho bylo dosaženo, že Němci měli značně ztížené podmínky k přemísťování záloh k frontě a velmi omezené možnosti k přesunu vojsk podél fronty. Operace k rozvrácení zápolí vyřadila tolik nákladních vozidel, vlaků a poškodila tolik mostů, železničních tratí a silnic, že Němci byli odkázáni na pěší přesuny a dopravu pomocí zvířat. Působení proti příčným komunikacím před ofenzívou a během ní bylo zvláště účinné.

Německý velitel XIV. tankového sboru během bitvy prohlásil, že nepřátelská nadvláda ve vzduchu vytvářela bránící se Němcům především značné obtíže, a to při bočních přesunech vojsk a techniky. Byl proto schopen přesuny provádět pouze v noci. Poznamenal, že velitel, který mohl provádět přesuny pouze za tmy, byl jako hráč šachu, jenž smí provést jeden tah po každých třech tazích protivráže.

Operace k rozvrácení zápolí v Itálii měla úspěch, protože spojenci měli leteckou převahu a byli schopni působit neustálým tlakem na komunikace. Ale i tak převaha ve vzduchu nepřinutila Němce k ústupu. K tomu byla nutná pozemní ofenzíva. Tam, kde ofenzíva dříve ztroskotala, měla nyní úspěch, protože rozvrácení zápolí znemožňovalo Němcům pohyby vojsk potřebné k přehrazení mezer na frontě.

Myšlenka kombinovat operaci k rozvrácení zápolí s pozemní ofenzívou má takový význam, že si zasluhuje další příklad. Spojenecká invaze do Normandie byla plánována s plným vědomím toho, že německé síly v severní Francii mají značně větší počty než útočníci. Jediným způsobem, jakým mohla invaze dosáhnout úspěch, bylo zabránit pohybu německých vojsk (posíl) do oblasti Normandie. Aby štáby dosáhly tohoto účelu, tak se musely spolehnout na operaci k rozvrácení zápolí a izolaci bojiště.

Němci měli dvě základní možnosti pro obranu proti invazi, o níž věděli, že přijde.

Předně mohli vše, co měli zasadit na pobřeží a doufat, že buď budou dostatečně silní všude, nebo že správně odhadnou dobu a místo vylodění. Při této možnosti Němci doufali, že spojenci nebudou schopni vytvořit předmostí.

Za druhé v souladu se svou taktikou Němci mohli udržovat síly v záloze, dokud nebude místo hlavního vylodění jasné. Potom mohli vrhnout větší síly proti předmostí k jeho zničení.

Rommel, který měl špatné zkušenosti s přemísťováním vojsk, když nepřítel ovládá vzdušný prostor, pevně zastával prvou možnost. Von Rundstedt, který neměl žádné významné zkušenosti s nepřátelským letectvem, stejně zastával druhou možnost.

Von Rundstedt se svým postojem ztvířil.

Počty samotné by mohly zdánlivě odůvodňovat Rundstedtův postoj: pod jeho velením stálo půldruhého milionu organizovaných do 60 divizí. Na rozdíl od Rundstedta byli spojenci schopni v prvním týdnu vysadit na břeh celkem 325 000 mužů.

Rozdíl byl ale především v letectvu. Spojenci prováděli po dva měsíce před invazí operaci k rozvrácení zápolí. V "Den D" spojenci uskutečnili 14 000 vzletů, proti nimž se Němcům podařilo dostat do vzduchu 100 vzletů.

Operace k rozvrácení zápolí měla dvě fáze.

Prvá fáze, zahájená na počátku jara roku 1944, byla určena ke zničení německého dopravního systému (mosty, železnice a vozový park). Účelem druhé fáze bylo zabránit přesunům německých sil do Normandie po zahájení invaze. Úspěch první fáze dokazuje zpráva plukovníka Hoffnera, který byl náčelníkem železniční dopravy v oblasti, za níž byl odpovědný Rundstedt. Právě on v květnu 1944 prohlásil, že Němci potřebují denně 100 vlaků. Němci však v témže měsíci dokázali sestavit pouze 32 vlaků denně, přitom v dubnu to bylo ještě 60. Květnový provoz činil pouhých 13 % provozu v lednu.

Operace k rozvrácení zápolí ochromila Němce ve Francii dříve, než vstoupili spojenci na břeh v Normandii. Zprávy vysokých německých generálů potvrzují úspěch tohoto úsilí: von Rundstedt řekl, že "spojenecké letectvo paralyzovalo veškerý pohyb ve dne a značně ho ztěžovalo dokonce i v noci". Von Kluge, nástupce von Rundstedta, hlásil, že: "nepřátelská nadvláda ve vzduchu omezuje veškeré pohyby sil a prostředků z hlediska prostoru i času a znemožňuje časovou kalkulaci". Další generál poznamenal např. to, že "pohyb našich vojsk na bojišti je téměř paralyzován".

Obě operace k rozvrácení zápolí v Normandii a Itálii byly úspěšné. Při těchto operacích byly výrazné dvě okolnosti: strana, která uskutečňovala rozvrácení zápolí a izolaci bojiště, měla naprostou leteckou převahu a obránci byli vystaveni velkému tlaku útočníků. Obě tyto okolnosti napomáhaly k dosažení jediného cíle, a to úspěšnému dovršení útočné operace.

PROTI USTUPUJÍCÍMU NEPŘÍTELI

Napoleon jednou poznamenal, že žádný pohled není pro vojáka milejší než pohled na tornistu nepřítele. Ovšem tento pohled je ještě milejší pro moderního vojáka, jemuž letectvo pomáhá při pronásledování nepřítele. Ustupující armáda je rozvrácením zápolí zvláště zranitelná, a to z několika důvodů:

- * **za prvé** pravděpodobně ztratila leteckou převahu,
- * **za druhé** podle definice má naspěch, a proto je méně schopná za této situace činit základní opatření pro obranu svých vojsk proti leteckým útokům,
- * **za třetí** pravděpodobně je značně oslabená o prostředky protivzdušné obrany, které byly ničeny letectvem jako první,
- * **za čtvrté** je možné, že ztratila vedení a kázeň, které obvykle zajišťují racionální vedení.

Ve svém souhrnu tyto čtyři činitele mají za následek, že ustupující armáda je ideálním cílem pro letecké akce.

Pojem rozvrácení zápolí letectvem proti ustupující armádě by měl být natolik jasný, že nevyžaduje mnoho dokazujících příkladů. Jeden je však vhodný.

Po spojeneckém průlomu Gustavovy linie v Itálii v květnu roku 1944 se Němci dali na rychlý ústup. Ustupující armáda není nutně prchající armádou a Němci udržovali dobrý pořádek, když se stahovali na sever Itálie. Nehledě na svůj dobrý pořádek měli přes 70 000 padlých a raněných a ztratili velké množství výzbroje působením letectva.

Je samozřejmé, že předcházející operace k rozvrácení zápolí, která ztížila pohyb k jihu, ztížila také ústup k severu. Porovnejme tyto ztráty se ztrátami, které utrpěli Američané za svého ústupu od řeky Zalu v Koreji. Rozdíl je způsoben skutečností, že Němci ztratili leteckou převahu, zatímco Američané si ji podrželi.

PROTI SOBĚŠTAČNÝM SILÁM

Poslední kategorií ve spektru je zvláštní situace, kdy jsou nepřátelské síly úplně anebo záměrně soběštačné. Guerrillové síly jsou dosti často soběštačné v počátečních fázích své války. Dokonce jednotky hlavních sil mohou být téměř nezávislé, když bojují ve válce nízké intenzity, nebo když nejsou vystaveny velkému tlaku nepřítele. Je zřejmé, že vojsko, které potřebuje jen málo nebo nepotřebuje nic k tomu, aby mohlo existovat nebo bojovat, nepotřebuje zásobovací linie vyžadující rozvrácení zápolí a izolaci bojiště.

Příklady jsou četné a zahrnují vietnamskou válku před zahájením postupu severovietnamských ozbrojených sil k jihu přibližně v roce 1965, povstání Mau-Mau v Keni a partyzánské operace na Balkáně za druhé světové války. Samotná skutečnost, že existuje operace zvaná rozvrácení zápolí, neznámá, že je vhodná pro všechny konflikty. V uvede-

ných příkladech vhodná nebyla a každá snaha o její použití by pravděpodobně představovala úsilí, jež by mělo být věnováno něčemu produktivnějším.

Viděli jsme, čeho může rozvrácené zápolí dosáhnout a kdy je neúčinnější - když je vykonáván tlak na nepřítele a nepřítel potřebuje rychle přesunout velké síly a techniku.

Nyní musíme posoudit, kde rozvrácení zápolí použít. Jednoduché tříúrovňové rozdělení založené na relativní vzdálenosti od fronty poskytuje rámec pro analýzu a plánování. Rozvrácení zápolí může být blízké, mezilehlé anebo vzdálené.

Vzdálené rozvrácení zápolí lze definovat jako útok proti zdroji živé síly a materiálu, nebo v případě válčící strany, která nemá žádný průmysl, proti přístavům, popřípadě letištím, jimiž materiál dodávaný zvenčí vstupuje do země.

K mezilehlému rozvrácení zápolí dochází někde mezi zdrojem a frontou.

Blízké rozvrácení zápolí je rozvracením prostoru podél fronty, v němž se uskutečňují boční pohyby.

Je možné soustředit se na jeden druh rozvrácení zápolí, nebo na všechny jeho druhy najednou, jestliže jsou okolnosti příznivé a je k dispozici dostatek leteckých prostředků pro vhodné soustředění na každý prostor. Příklady z minulých konfliktů poskytnou čtenáři obraz problému a příležitostí spojených s každým z nich.

Vzdálené rozvrácení zápolí má možnost dosáhnout nejvíce rozhodujících výsledků ovlivňujících celé válčičtství - nebo dokonce několik válčičtství - avšak je prováděno nejdéle časovou prodlevou mezi útokem a výsledkem citelným na frontě. Např. jestliže všechny naftové rafinérie na světě zřít vyletí do vzduchu, naftový průmysl a doprava nafty nebudou následujícího dne nuceny zastavit svou činnost. V některých případech budou pokračovat po celé týdny a dokonce měsíce. Nakonec se přece zastaví, jestliže nebudou rafinérie znovu vybudovány. Poučením pro velitele letectva a velitele válčičtství je, že vždy existuje zpoždění mezi příčinou a následkem. Když si je velitel jist, že válka bude rozhodnuta dříve, než bude pocítován účinek dané akce, pak je neúčelné plýtvat zdroji na její provedení. Při tomto hodnocení musí postupovat velmi pečlivě, protože války jsou nevyhnutelně delší nebo kratší než kdokoli očekával.

Klasickými příklady vzdáleného rozvrácení zápolí jsou operace vedené proti Japonsku a Německu za druhé světové války. Protože tyto operace byly již podrobně vysvětleny, stačí připomenout, že čtyřměsíční bombardovací útoky proti německým naftovým továrnám snížily výrobu leteckého paliva o 98 %. Na konci války německé tanky, pokud měly štěstí, měly pohonné hmoty pouze na jediný útok.

Moderní společnost, a samozřejmě moderní armády i letectvo, nemohou vykonávat svoji činnost bez pohonné hmoty. Po velkém úspěchu, který byl popsán výše, stačí jen čekat (při vykonávání určitého tlaku) až se nepřítel zhroutí. Kromě naprostého fanatismu, který byl proti očekávání silnější v Německu než v Japonsku, nepřítel se vzdá.

Mezilehlé rozvrácení zápolí je také spojeno s časovou prodlevou, která je však pravděpodobně kratší než u vzdáleného rozvrácení bojiště. Bylo nejvhodnější pro přípravu budoucích operací. Například útoky na železnice v Itálii a Francii nepřinášely užitek, dokud nezačala ofenzíva proti Gustavově linii a dokud invazní flotila nepřistála v Normandii. Potom byl jejich užitek velký.

Podobná situace existovala v jihozápadním Pacifiku, kde americké letectvo zjistilo velký japonský konvoj přepravující vojska a zásoby z Rabaulu na poloostrov Huon. Konvoj byl zničen a Japonci ztratili celou divizi. Její ztráta měla přímý vliv na bitvu, která probíhala asi dvě stě mil východněji. Avšak účinky byly patrné o několik měsíců později, když MacArthur postupoval proti základnám na poloostrově Huon. MacArthur vedl také nepřetržité operace proti nákladní dopravě, která fungovala z Holandie a Wewaku do mezilehlých míst, kde Japonci chtěli zřít opěrné body, a ty byly nutné podstatně oslabit ještě před zahájením amerického postupu. I když MacArthur se některým těmto základnám vyhnul, i tak právě

dlouhodobé a účinné operace k rozvrácení zápolí je úspěšně izolovaly od přísunu potravin, náhradních dílů, munice a zdravotnických potřeb.

Takto základny vystaveny útokům značně oslabené a nebyly schopné klást odpor, který by jinak byly kladly.

Poslední z druhů rozvrácení zápolí, blízké rozvrácení, se jeví jako nejužitečnější, když bitva již probíhá. Viděli jsme, jak hrálo důležitou úlohu před zahájením útoku na Gustavovu linii v květnu 1944 a během těchto útoků. Jiný, novější příklad je z arabsko-izraelské války v roce 1973.

V neděli 7. října 1973 Syřané zasadili svoje tankové zálohy na Golanských výšinách. Tři sta tanků, jimž velel bratr syrského prezidenta, přijelo do vzdálenosti pěti mil od mostu Benot Yacov. Mezi nimi a příležitostí vyrazit do rovin pod Golanskými výšinami nestálo nic kromě hrstky záložníků, kteří přišli právě na frontu. Avšak když se zdálo, že Izraelcům hrozí vážný ústup, tak syrskému postupu "došla pára". Jak se ukázalo, Syřanům došla pohonná hmota a munice, protože "je zničilo izraelské letectvo". Za předcházející noci Izraelci uskutečnili operaci k rozvrácení zápolí ihned za frontou proti proudům syrských nákladních vozidel přepravujících munici a pohonnou hmotu.

Tato operace, provedená namísto přímé letecké podpory, měla - nehledě na nepříznivou pozemní situaci - velký vliv na průběh bitvy.

Rozvrácené zápolí je mohutným nástrojem v rukou vševojskového velitele i leteckého velitele, nástrojem, jehož lze použít buď jako součásti operace, která potenciálně umožní zvítězit ve válce (vzdálené rozvrácení zápolí proti zdroji), nebo jako součásti pozemní operace. Bude účinné do jisté míry v téměř všech situacích. Avšak když se ho používá pro podporu pozemních operací je neúčinnější, když nepřítel je, nebo bude brzy vystaven silnému tlaku. Je však nutno posoudit některé potenciální problémy.

Všechny z úspěšných operací k rozvrácení zápolí, které jsme popsali, byly uskutečňovány za soustavného a soustředěného úsilí. (Zničení syrských zásob Izraelci na Golanských výšinách bylo krátké, avšak v porovnání s celkovou délkou války se pravděpodobně nelišilo od operací v Itálii před útokem na Gustavovu linii.) Nelze se domnívat, že jedním nebo dvěma bojovými vzlety nevelkého počtu letounů se dosáhne něčeho trvalého. Podobně jako u všeho, co jsme vysvětlovali, je důležité hromadné použití a soustředění.

Operace k rozvrácení zápolí jsou spojeny se ztrátami letadel a létajícího personálu, proto je nezbytné, aby za tyto ztráty bylo dosaženo něčeho užitečného. Moderní letoun a dokonale vycvičený pilot jsou pravděpodobně příliš vysokou cenou za staré nákladní vozidlo naložené rýží a řízené vojnem.

Operace k rozvrácení zápolí nelze vést na úkor něčeho mnohem důležitějšího. Tímto něčím mnohem důležitějším bude téměř určitě letecká převaha. Pozemní velitel bude v mnoha případech požadovat rozvrácení zápolí dříve, než bude dosaženo letecké převahy. Bojové lety na rozvrácení zápolí, s výjimkou neobvyklých událostí, kdy prospěch jasně převažuje riziko, by se neměly provádět bez letecké převahy. Velitel tak jedná ke svému neprospěchu, protože pravděpodobně ohrozí svoje možnosti získat vůbec leteckou převahu. Viděli jsme velmi jasně, co znamená boj bez letecké převahy.

Může však být možný kompromis mezi požadavkem rozvrácení zápolí pro podporu pozemních operací a potřebou pokud možno rychle dosáhnout letecké převahy. Prostě, některé cíle napomáhají oběma. Prvým příkladem jsou pohonné hmoty.

Tatáž pohonná hmota se pravděpodobně nebude používat pro nepřátelský stíhací letoun a pro nepřátelský tank, avšak jistě bude přepravována a zpracovávána v téže síti. Útoky na naftová zařízení proto poslouží oběma účelům. Útoky na přepravní síť mohou dosáhnout téhož. Kromě toho nepřítel musí na úder proti svým naftovým zařízením anebo přepravní síti reagovat svými stíhacími letouny. Když takto reaguje, stíhací letouny doprovázející letouny, které uskutečňují rozvrácení zápolí, mohou přepadnout a zničit nepřátelské letouny ve

vzduchu, přičemž je nutno mít na mysli, že vzdušný prostor je místem, kde přijde vyřazení nepřátelského letectva nejdražší.

Nicméně, když budou uplatněny výše vysvětlené zásady hromadného použití a početní převahy, mohou tyto operace přinést dvojnásobný užitek.

Tímto poznatkem uzavíráme výklad rozvrácení zápolí. Další hlava se bude zabývat použitím letectva k přímým úderům na nepřátelská vojska na frontě, a to v koordinaci s vlastními pozemními vojsky.

-MW-

Plukovník Ing. Oldřich J a n a t a, CSc.,
podplukovník Ing. Jaroslav S t o j a n

NOVÁ KONCEPCE KONTROLY VZDUŠNÉHO PROSTORU SYSTÉMEM ACCS

Pokud by bylo třeba příkladu dlouhodobého a obtížného zrodu mezinárodního vojenského programu, pak by takovou skutečnost nejlépe vystihoval program vývoje Systému řízení a kontroly vzdušného prostoru ACCS (Air command and control system). Již déle než deset let pracuje několik štábů v rámci NATO na vytvoření struktury této organizace, jejíž prvotní náznaky byly sledovány dávno předtím, než se plně rozběhly. Tyto práce i nadále pokračují, i když hrozba války na evropském kontinentu, pro níž byl systém ACCS původně vyvíjen, se již nerýsuje s takovou naléhavostí. Ať už je osud této velké iniciativy jakýkoli, je v ní nadále pokračováno. Východiskem dalšího pak bude jednání politiků. Bud' se v dalším období, tj. do konce roku 1993, urychlí práce ověřovací etapy efektivnosti tohoto systému, anebo se násilně zmrazí jeho další vývoj s ohledem na rozvoj současných vojenských strategií.

Tento systém nicméně vznikl podle návrhů strategií NATO na samém počátku osmdesátých let. Hlavním směrem zájmů techniků bylo stárnutí dosavadního systému vzdušné výstrahy NADGE, jehož rozmísťování bylo ukončeno v průběhu sedmdesátých let. Připomeňme si, že síť NADGE byla rozmístěna podél celé železné opony od Severního mysu až po Turecko.

PŘÍSTUPY K ŘEŠENÍ Z GLOBÁLNÍ KONCEPCE

Počáteční studie nové sítě ACCS nabyly v roce 1981 konkrétní podobu. Byla vytvořena pracovní skupina pro vypracování úvodní etapy, která rychle upřesnila rámec vývoje. Nejprve se jednalo o vytvoření nástupce za síť NADGE, jejichž patnáct hlavních velkých radiolokátorů typu PALMIER a Střediska pro velení a informace (CRC-Commanding and Reporting Center) ukončí svou životnost v devadesátých letech. V začátcích práce na systému ACCS se kladly otázky ohledně možností včasného zachycení nepřítelů v reálném čase. Současně používaná síť NADGE již nemohla zvýšit svoji účinnost a bylo třeba se podílet na něčem jiném.

Tohle "něco jiné" je integrovaná síť ACCS, která by měla převzít úkoly současného systému NADGE: průzkum vzdušného prostoru, identifikaci cílů a vyhlašování varovných signálů. Nicméně bylo velkou myšlenkou vojáků, že tyto funkce nemohou probíhat efektivněji s ohledem na možný průběh války, pokud nebudou probíhat v reálném čase a s možností vedení okamžitých protiodvetných úderů. Tedy bylo zřejmé, že k původním výstražným funkcím přibudou systému ACCS funkce nové. Stručně řečeno se jedná o funkce "řízení vzdušného boje". To znamená úkoly, plnění při ničení vzdušných a pozemních cílů klasickými nebo jadernými zbraňovými prostředky. Tato globální koncepce, originální a přirozeně velmi obtížně realizovatelná, byla považována za značně složitou pro její definování. Od počátku osmdesátých let se zdálo téměř jisté, že bude zapotřebí alespoň dvou desetiletí, počínaje roky 1991 až 1992, pro studium, vývoj, vypracování a nakonec výrobu jednotlivých částí nové sítě ACCS.

■ Vymezení problému

Počáteční rozpočet byl přirozeně na úrovni vojenských analýz a úvah: jako okamžitě nezbytných se zdálo pro tento velký projekt nejméně 25 miliard dolarů (kolem 150 miliard franků), aby mohl být realizován. Pro získání podpory u jednotlivých pracovníků služeb NATO a pro dodržení standardního postupu byla vytvořena dvě konsorcia: ACCSO a AMS. První konsorcium ACCSO, jehož průmyslovým leadrem je firma Hugues Aircraft, rovněž zahrnuje společnosti Thomson-CSF (Francie), MBLE (Belgie), Thomson Hollandese Signaalapparaten (Nizozemsko), Marconi (Velká Británie), Siemens-Plessey (Velká Británie), Siemens (Německo), Alenia (Itálie) a TST. Druhé konsorcium AMS je vedené společností Westinghouse (nahradila odstupující firmu Boeing) a ta je doprovázena společnostmi Racal, ASA, SEL a ESG. Za pozornost stojí skutečnost, že současná konkurence je poněkud zmírněna, neboť všichni partneři jsou sjednoceni úsilím za uzavření dohody o formulování definice pro systém ACCS. Tato dohoda měla být uzavřena koncem roku 1992 až počátkem roku 1993. Do té doby měli zástupci průmyslu a jejich partneři z jednotlivých armád NATO formulovat nové geostrategické podmínky a parametry, v nichž nebude scházet počáteční zhodnocení výchozích podmínek tohoto projektu. To hlavně proto, že původně formulované podmínky nemohly předpokládat sestupnou tendenci ve zbrojení. Z hlediska současné rozpočtové politiky a s uvážením vývoje možných současných hrozeb je zcela zřejmé, že program s návrhem rozpočtu 150 miliard franků bude podroben přísnému posuzování z hlediska možného omezení výdajů. V červenci 1990, když pracovníci rady NATO za přítomnosti také zástupců Francie rozhodovali o zahájení programu ACCS, nescházelo ani několik otázek ohledně výše výdajů na tento program. Částky, které budou vyčleněny na program ACCS nečiní v souhrnu 150 miliard franků, ale "pouze" 45 miliard. Přestože se kalendář nijak nezměnil, určité geopolitické nejistoty i nadále přetrvávají. Je otázkou, zda je rozmístění radiolokátorů podél bývalé železné opony i nadále optimálně zvoleno.

Je také uvažováno o zapojení do tohoto programu státy bývalého východního vojenského bloku. Oficiálně zatím nejsou v tomto ohledu žádné informace. Kolují však různé dohady, že noví emisari, kteří přicházejí na tomto projektu pracovat

z průmyslových kruhů, vedou různá jednání se zástupci států, které nejsou výrazně zapojeny do obchodu s Ruskem, Ukrajinou a pobaltskými státy.

■ Operační integrace

Hlavním úkolem systému ACCS je účinná integrace průzkumu vzdušného prostoru v době míru, podpora rozhodovacího procesu velení v krizovém období (a to z důvodů krize politické nebo vojenské - otevřené či skryté) a nakonec vedení vojenských operací spojenými silami v době válečného konfliktu. Jedná se v podstatě o původně definovaný úkol navrhovateli tohoto systému. Podle zjištěných informací je koncepce ACCS opět založena na devíti základních principech. Systém musí umožňovat:

1. Integraci operační kapacity všech začleněných sil.
2. Oddělené řízení úkolů protivzdušné obrany spojenci a vedení průzkumné činnosti v celé zájmové oblasti.
3. Operační pružnost, která zajistí snadný přechod od provozu v době míru na provoz během otevřené krize a pak až k provozu během válečných operací.
4. Využití společného digitalizovaného komunikačního systému, zapojeného do celé sítě.
5. Automatickou výměnu informací v reálném čase.
6. Neustálé udržování přehledu o vzdušné situaci s jeho přenosem na různě stupně velení.
7. Rychlou obnovu a udržování přehledné kapacity při částečném narušení sítě.
8. Vzájemnou slučitelnost různých subsystémů při současném příjmu a předávání informací.
9. Úplnou integritu, jež zabezpečí stálé operační potřeby.

Specialisté NATO rovněž tvrdí, že funkční přístup k řešení systému umožní, v rámci poskytování opravdové integrace všech států zapojených svými národními systémy, podstatně zlepšit úroveň velení na všech stupních. Klady tohoto systému se projeví zejména: přístupem ke stejným informacím, zkrácením doby plánování operací na minimum, lepším využíváním početně oslabených sil, optimálním využitím kosmického prostoru, integrováním nových technologií, snížením nákladů na údržbu a minimalizováním nákladů na nový vývoj. Systém ACCS by měl být univerzálním prostředkem na většinu problémů, které se mohou objevit ve střední Evropě během řízení bojové činnosti. Silnou stránkou systému ACCS z tohoto hlediska je, že jeho navrhovatelé viděli po odborné stránce daleko dopředu a struktura systému, o kterém snili, převyšuje vše, co vůbec vojenští odborníci znají o integraci. Jedná se ale skutečně o projekt reálný? Mělo by to být nepochybné, neboť průmyslové a vojenské kruhy přesvědčily politiky o jeho nezbytnosti a navržená koncepce se prozatím nesesetkala s žádnou překážkou, která by byla příčinou jeho podstatných změn.

Z uvedených faktů lze však vyvozovat některá omezení, z nichž lze připomenout především to, že důkladná návaznost a spříženost mezi různými systémy a podsystémy sítě ACCS bude vyžadovat velmi silnou vývojovou kapacitu. Struktura a technické prostředky k tomu vyvinuté budou doopravdy funkční, pokud

zástupci průmyslu a vývojoví pracovníci dospějí k vytvoření takové dostatečné zálohované logiky, která bude obsahovat také odpovídající programové vybavení. Například, je již zcela jisté, že všechna zařízení budou pracovat v programovacím jazyku ADA. Jisté také je, že firma, která svým logickým vybavením získá na konci roku 1993 kontrakt na jeho vývoj, bude usilovat o dodání potřebného programového vybavení do každého ze čtyřiceti původně předpokládaných středisek velení. Systém ACCS se ve své konstrukci jeví jako soubor modulů s různými proměnlivými funkcemi. Mezi těmito moduly nutno připomenout následující varianty:

1. Vyhodnocovací stanoviště SFP (Sensor Fusion Post)

Jedná se o stanoviště, na kterém budou soustřeďovány a vyhodnocovány informace o vzdušné situaci, počínaje údaji z původních pozemních radiolokátorů různého typu. Bude to pět velkých přehledových radiolokátorů, rozmístěných dosud podél "železné opony", stejně jako další systémy protivzdušné obrany nejmodernější konstrukce a značně početnější. Tato zařízení budou mobilní a ve značně větším počtu rozptylována na válčišti. V současné době jsou tyto moduly předmětem intenzivního výzkumu těch společností, které pracují na vývoji integrované kazety s informacemi, jež jsou zcela nezbytné pro sledování vzdušných cílů "vícenásobnými snímacími zařízeními".

2. Identifikační a zobrazovací středisko RPC (Recognize Air Picture Production Center)

Identifikační a zobrazovací střediska RPC jsou pracoviště, která stojí hierarchicky nad vyhodnocovacími stanovišti SFP v rámci systému ACCS a sehrávají velmi důležitou roli. Přijímají současné údaje od lokálních stanovišť SFP a dále údaje z mnohem větší vzdálenosti od leteckých prostředků dálkového průzkumu typu AWACS, jimiž jsou v Evropě v rámci NATO vybaveny Francie a Velká Británie a které budou v blízké budoucnosti začleněny do efektivně působících leteckých útvarů. Dále budou integrovány palubní prostředky letounu E2C Hawkeye. Využitím všech těchto prostředků pak bude příslušné velitelství disponovat úplným radio-akčním zobrazením.

3. Jednotka a středisko řízení leteckého provozu ACU-ACC (Air Control Unit - Air Control Center)

Jednotky a střediska řízení leteckého provozu řídí ze země na jednotlivých základnách průběh konkrétního vzdušného boje. Na této úrovni pracují jednotliví operátoři, kteří navádějí letouny a zde jsou také soustřeďovány informace o průběhu vzdušného boje. Tato střediska úzce spolupracují se středisky velení leteckých pluků.

4. Kombinované středisko řízení vzdušných operací CAOC (Combined Air Operation Center)

Kombinované středisko pro řízení vzdušných operací je vrcholem první pyramidy. Obsahuje svou činností všechno, co se týká vzdušného boje a leteckých sil členských států NATO. Odborníci z velení NATO i z průmyslových společností považují v současné době propojení středisek CAOC + ACC + RPC + SFP za základní modulovou jednotku systému ACCS.

5. Koordinační střediska řízení vzdušných operací AOCC (Air Operations Coordination Centers)

Jedná se o řízení systému země - vzduch krátkého dosahu všech typů, jimiž disponují pozemní vojska NATO, např. systémy Crotale, Roland, Chaparal nebo Rapier. Plukovní a divizní jednotky protivzdušné obrany, které disponují svými vlastními řídicími středisky SHORADOC (Shor Range Air Defense Operation Center), jsou pak dále koordinovány středisky AOCC, kterými jsou poskytovány informace o celkové všeobecné situaci a o situaci v konkrétní oblasti v níž působí, a to počínaje kombinovanými středisky řízení vzdušných operací CAOC.

6. Operační středisko SAMOC pro řízení raket země - vzduch (SAMOC - Surface-to-Air Missile Operation Center)

V mnohem větší vzdálenosti, avšak kruhově kolem středisek AOCC, jsou zapojeny palebné jednotky raket země - vzduch typu Patriot do systému všeobecné výstrahy.

7. Systémy sběru a využití informací o bojové situaci BICES (Battlefield Information Collection and Exploitation Systems)

V tomto případě se jedná o nejoriginálnější přínos v řešení velmi obtížné úlohy systémem ACCS: sloučit velké množství informací o pozemní situaci bez větších obtíží do jednotného a propojitelného souboru. Tento systém sběru a využití informací o pozemní situaci BICES, který prozatím funguje pouze při denním světle, by slučoval jednotlivé informace snímačů. Dokonce by tam našly své místo informace od radiolokátorů typu OTH (Over the Horizon - zahorizontálního radiolokátoru), stejně jako informace od průzkumných družic. I bez čekání na to, že informace budou plně integrovány, očekávají operátoři možnost využívat v rámci operační sítě zobrazení, které poskytuje systém J-STARS (Joint Surveillance Target Attak Radar System - Jednotný radiolokační systém sledování útočících cílů) nebo jeho menší provedení HORIZON, který je instalován na vrtulníku a je odvozen od systému ORCHIDEJ. Během války v Perském zálivu prokázaly oba systémy čeho jsou schopny a jejich zasazení uprostřed systému BICES by zmnohónásobilo kapacitu systému ACCS. Problémem je dosud velikost předávané informace: značně velký objem informací, které by měl systém BICES zpracovávat, zůstává spolu s vypracováním definice tohoto informačního souboru stále nevyřešen. To vše prozatím brání vypracování konečných takticko-technických požadavků. Musela by být znova zahájena etapa ověřovací zkoušky prototypu v rámci NATO (agenturou NATO pro spojové a informační systémy NACISA) a výsledek nebude znám dříve než koncem roku 1994. Problém, který vyvstal během konfliktu v Perském zálivu, spočíval ve způsobu předávání výsledků průzkumů, získaných na bojišti spojeneckými jednotkami. Tak velký objem informací, hromaděných různými metodami a podle libovůle taktických prostředků, často velmi protichůdných, není za daného stavu vůbec využitelný. A pokud je to nějak možné, pak často jen za cenu velké ztráty velmi cenného času. Systém BICES nebude moci opravdu reálně fungovat, pokud inženýři nenaleznou prostředek, jakým způsobem zredukovat velké množství informací všeho druhu na úrovni uživatele, neboť toto množství zahlť veškeré analytické kapacity, potřebné pro uskutečnění odvetného protiúderu.

8. Námořní spojovací taktické středisko pro spolupráci se systémem ACCS (ASSTIS - Maritime ACCS Shipshore Tactical Interface Center)

Jedná se o námořní část systému ACCS. Je to vlastně styková jednotka mezi námořními flotilami a jejich vlastními prostředky průzkumu sledování vzdušné situace a řízení průběhu bojové činnosti.

■ Rozhodující volba

Volba, kterou budou muset odpovědní pracovníci učinit v nadcházejících letech, se týká konečné velikosti systému ACCS. Je již známo, na základě posouzení mezinárodní situace, že tento projekt musí být zásadně zrevidován. Počáteční plánované výdaje byly až o více než dvě třetiny sníženy, aby se nepřekročila částka 45 miliard franků proti schváleným 150 miliardám. Během několika měsíců musí politici věc rozhodnout a z následujících dvou variant musí jednu nebo druhou vybrat. Bud' nechat dále pokračování projektu ACCS, při značném omezení jeho původních parametrů, nebo se jeho realizace vzdát úplně a zvolit nějaké jednodušší řešení. Nové řešení, které je mimochodem vydáváno za nejpravděpodobnější, by spočívalo v tom, že se NATO spokojí s modernizací současné sítě radiolokačních stanic NADGE a každá členská země zlepší parametry svých vlastních systémů. Rozpočtové výhody tohoto řešení jsou však v protiváze k jeho nedostatkům, které zdůrazňují vojenští odborníci. Jednalo by se podle nich o pouhé "kutilství", které nemá nic společného s počátečním návrhem tohoto systému.

Druhé řešení by spočívalo v navržení úplně nejmodernějšího systému s dvojnásobnými technickými a finančními požadavky. Od tohoto okamžiku by se však již nejednalo o globální systém, ale výhradně jen o "kostru", která by byla v případě potřeby naplňována za nějakou, středně stanovenou dobu. Toto řešení, které prozatím NATO odmítá, je však založeno v každém případě na metodě průmyslového výběru a je podporováno Pentagonem.

Prozatím všichni čekají na přijetí rozhodnutí agenturou NATO pro řízení projektu ACCS, která nese označení NAMA (NATO ACCS Management Agency). Součástí této agentury je i Rada ředitelů a v ní spolupracuje také Francie. V nadcházejících měsících bude muset Rada rozhodnout, jaký postoj zaujme a všichni očekávají, že se v tomto směru možná objeví některé nové myšlenky.

ZKUŠENOSTI Z BUDOVÁNÍ ČÁSTI SYSTÉMU ACCS V PORTUGALSKU

Průmyslovými kruhy NATO byla nabídnuta pomoc Portugalsku pro vybudování jeho systému kontroly vzdušného prostoru. A byla to právě francouzská firma Thomson - CSF, které se podařilo uzavřít v prosinci 1991 smlouvu na dodání svého systému POACCS PH2 (Portugal ACCS Phase 2) pro portugalskou armádu. Kontrakt financuje NATO a tato varianta ACCS představuje předobraz redukované sestavy tohoto systému, který by se mohl později stát vlastním systémem ACCS. Systém dodávaný pro portugalskou armádu bude zahrnovat jedno stabilní velitelství pro řízení vzdušných operací (Air Operation Center), které bude umožňovat plánování vzdušného boje a řízení taktických úkolů letectva. Firma Thomson - CSF rovněž zamýšlí dodávat záložní řídicí středisko (Stand-by Operation Facility), které by nahrazovalo hlavní systém při vzniku nějaké poruchy. Francouzská firma je

spokojena, že získala tento kontrakt v konkurenci tak velkých obchodních gigantů, jakými jsou firmy Westinghouse, Hugues Aircraft, Siemens-Plessey nebo Alcatel. Za povšimnutí stojí skutečnost, že ta zařízení, která budou dodávána od počátku roku 1995, budou již doplňována dalšími díly systému POACCS, mezi nimiž jsou i tři radiolokátory typu Hugues HR 3000 a jeden spojovací systém od italské firmy Siemens-GTE. Firma Thomson - CSF již dávno do své průmyslové a obchodní strategie zahrnuje své specializované řady T.ACCS (Thomson-ACCS). Je zcela zřejmé, že velká část příštího vývoje bude na tuto koncepci zaměřena. Navrhovaná uspořádání se směřují k variantě třech radiolokátorů dalekého a vysokého dosahu (400 až 500 kilometrů dálka a 30 000 metrů výška), které pracují v S-pásmu. TRS 22 XX (je použitelný jako stabilní nebo přenosný, odpovídá všem normám NATO 1. třídy, je velice odolný proti rušení), TRS 2230 a jeho poslední mobilní verze TRS 2215. Radiolokátor TRS 22 XX byl speciálně vybrán francouzskou protivzdušnou obranou pro nahrazení radiolokátorů Palmier v rámci národní sítě NADGE.

Pro kratší vzdálenosti (do 100 km) má společnost Thomson-CSF ve svém programu k dispozici dva modely téhož radiolokátoru TIGER (Terrifically Insensitive to Ground Effect Radar - radiolokátor s velkým potlačením citlivosti terénu a pozemních předmětů), pracujícím v pásmu S nebo G. Tato poslední varianta je nejdolnější proti rušení. Nakonec v oblasti velmi krátkého dosahu francouzská společnost navrhuje typy radiolokátorů TRS 240, Griffon a Gerfant. Posledně jmenovaný radiolokátor byl vybrán pro několik důležitých zbrojních programů, jako např. Samantha, Crotale NG a CV 90 firem Bofors, Blazer export a CWS (Dánsko). Všechny radiolokátory od firmy Thomson jsou navrhovány se systémy obnovování informace o zobrazování, které využívají, stejně jako v případě systému POACCS, programovací jazyk ADA.

VYUŽITÍ SYSTÉMU ACCS MIMO OBLAST NATO

Systém ACCS, který je zatím ve stádiu přijímání do NATO, je pouhým projektem, načrtnutým smlouvami portugalského typu. První etapou, opravdu průmyslovou pro tento systém, bude vyhlášení konkursu na dodávky, které společnosti obdrží (pokud bude dodržen současně schválený plán) v roce 1994. Do této doby se musí politici rozhodnout. Musí zvolit jednak mezi základními možnostmi (bud' modernizace sítě NADGE nebo "redukovaný systém ACCS") a jednak zvážit konfiguraci a rozmístění samotného systému. V současné době například partneři v NATO projednávají integraci "rozvinutelné" složky systému ACCS, jejíž eventuální uvedení do činnosti není příliš odlišné od diskusí o použití jednotek NATO "mimo oblast", tj. možnými kapacitami NATO zasahovat mimo svou současnou evropskou kompetenční oblast. Pokud se týká systému ACCS, není z tohoto hlediska mnoho jasného. Je také samozřejmé, že by se problémy v této oblasti mezi Francií a jejími partnery mohly opět objevit. Lze však předpokládat, že vytvoření jednotek rychlého nasazení, oznámené již v květnu 1991, jejich zapojení do jednotek NATO a disponujícími zabezpečením letectva USA, svědčí podle jejich architektů ve prospěch přezkoumávání teritoriálních kompetencí NATO. V tomto rámci by bylo zcela logické uvažovat o vytvoření "rozvinutelné" složky systému ACCS.

Připomeňme si, že zhruba 70 000 mužů, v podstatě z evropského kontinentu, zařazených do kontingentu jednotek NATO rychlého nasazení, by ve svém středu mělo mít vyčleněno 5000 mužů "sil okamžitého nasazení", schopných, jak už jejich název vypovídá, okamžitého nasazení v jakékoli oblasti v rámci NATO.

Iniciativy v oblasti evropské obrany prozatím probíhají pomaleji, než aby byly brány v úvahu Francií a Německem, nebo aby byly výzvou pro Západoevropskou unii. Jednání probíhají zcela na úrovni jednotlivých partnerů. Maastrichtská smlouva nedala v tomto směru žádnou definitivní odpověď těm, kteří se dotazují na postavení, které má být rezervováno společné obranné politice.

Válka v oblasti Perského zálivu skončila v květnu 1991. Francie měla díky ní diskrétní přístup k účasti na spolupráci ve výboru NATO pro plánování obrany. Nejednalo se však o to, že by byla jednou z partnerských stran, diskutujících novou strategii NATO před jejím vystřídáním současné strategie "pružné reakce", ale aby získala svým způsobem právo přihlížet definování nových koncepcí. Ať se na to pohlíží z jakékoli stránky, systém ACCS do takové kategorie právem náleží. Uvidíme, zda se během krátké doby ukáže, jestli gigantický program bude v budoucnosti jen posledním dinosaurem studené války nebo předobrazem toho, co se stane předmětem technologické a informační války zítřka.

* * *

Článek vychází z posledních veřejně publikovaných zkušeností z budování nového systému obrany vzdušného prostoru ve státech NATO. Popisuje některé dopady rozpadu minulých vojenskopolitických struktur v Evropě na konkrétní podobu nové soustavy PVO. Jsou zde řešeny problémy, spojené nejen s pouhým informováním, ale také s náznakem řešení problematiky vzdušného boje. Vzhledem k objevujícím se válečným nebezpečím na evropském kontinentu, je velmi poučné sledovat zkušenosti a problémy, které jsou v této oblasti v NATO řešeny.

Literatura:

- Mohair, Ch.: ACSS: une nouvelle conception de la gestion de la espace aérien. Défence et Armement International 1992, č. 108, s. 43-48.
- Truppenpraxis č. 3/92,
- ATM č. 6/92,
- Defence News 11/92, Défence et Armement International 108/92.

STRATEGICKÉ KONCEPCE VYZBROJOVÁNÍ ARMÁD MALÝCH STÁTŮ III.

Třetím a posledním článkem uzavírají pracovníci Institutu pro strategická studia analýzu strategických koncepcí vyzbrojování armád malých států. Vymezují charakteristický profil vyzbrojování malých států v období 1980 až 1992 a z těchto podkladů navrhuji možné směry ve vyzbrojování ČR.

VYMEZENÍ CHARAKTERISTICKÉHO PROFILU VE VYZBROJOVÁNÍ MALÝCH STÁTŮ V OBDOBÍ 1980 - 1992

Vyzbrojování malých států se liší od vyzbrojování supervelmocí a regionálních mocností. Až na několik výjimek jsou si malé státy vědomy odpovědnosti za svoji obranu i případnou pomoc sousedům či spřáteleným zemím. I když se v každé zemi vedou neustálé občanské diskuse a politická střetnutí o rozsahu vyzbrojování, jen v některých zemích se dosahuje optimalizace a dlouhodobější rovnováhy vůči vlastní vnitřní a zahraniční politice.

Vyzbrojování armád a politické řešení konfliktů jsou dvě, vzájemně se ovlivňující kategorie. Zkušenosti ukazují, že pokud je mezi nimi nedokonalá vazba, dochází k oslabení obranyschopnosti až ke ztrátě suverenity státu. **Nejlepším předpokladem pro předcházení těchto problémů je dobrá příprava k obraně země, tedy příprava na ozbrojený konflikt s kvalitní a co do počtu dostatečnou výzbrojí.** Přípravy k obraně potenciální protivníky zpravidla pozorně sleduje. Ve strategické terminologii je tento proces označován jako "odstrašování" a zdůrazňuje se zejména jeho transparentní složka. Ta má dávat srozumitelné najevo, jaké ztráty by protivník utrpěl při nerespektování suverenity a územní celistvosti daného státu.

Armády, jako atributy suverenity států vůči vnějším i vnitřním rozkladným a likvidačním silám, jsou i v této době nezbytné. Lidstvo ještě nedospělo do stavu, kdy konfliktní situace budou řešeny výlučně politickou a diplomatickou cestou. Dosud jsme nejen svědky, ale často také i oběťmi selhání politických i diplomatických řešení.

Proces vyzbrojování je neoddelitelně vázán na vnitřní i mezinárodní aspekty. Celkový obranný potenciál každého státu je jiný a má také jinou skladbu priorit.

Například dílčí potenciály materiální povahy, jako jsou ekonomický a materiálně technický, mohou mít větší či menší význam a tím i pořadí v závislosti na geopolitickém faktoru. Proto také nelze najít takový stát, který by se nabízel jako vzorový model pro vyzbrojování Armády České republiky.

Přesto lze však vyzbrojování určitě charakteristické rysy, tvořící v souboru profil vyzbrojování malých států Evropy. Jednotlivé rysy tohoto profilu se na daném stupni poznání jeví takto:

- **Vojenské výdaje malých států Evropy respektují po roce 1989 vojenské uvolnění v Evropě a ve světě, a v současnosti dosahují průměrně asi 2,5 % hrubého národního produktu.**

- **Zatímco celkové vojenské výdaje obvykle nevykazují prudké změny, výdaje na výzbroj často a dosti kolísají v závislosti na objemech nákupu moderní vojenské techniky. Podíl nákupů vojenské techniky na celkových vojenských výdajích se u malých států pohybuje v rozmezí 14 až 30 %.**

- **Výdaje na armádu u malých států nerostou rovnoměrně s rostoucím hrubým národním produktem. Koaliční ukazatel nárůstu reálných vojenských výdajů malých států NATO alespoň o 3 % ročně není striktně dodržován. Naopak v posledním období můžeme u řady zemí sledovat stagnaci. Podstatně jiná situace je u mocností a supervelmocí, které do veškerého (civilního i vojenského) výzkumu a vývoje investují asi 2,1 až 3,5 % hrubého národního produktu. Roční přírůstek výdajů na armádu u evropských mocností je 4,1 % a v USA 4,6 %.**

- **Malé státy si za posledních asi 20 let už nemohly dovolit investovat do vojenského výzkumu, vývoje a výroby stejný absolutní ani relativní podíl z národního produktu, jaký si mohou dovolit supervelmoci nebo regionální mocnosti. Nejčastěji se proto přidružují k velkým státům. Sdružení několika malých států na velkém vojenském programu není známo.**

- **Charakter a kvalita vojenské techniky armád malých států je závislá na supervelmoci nebo regionálních mocnostech, ke kterým se malé státy připojily nebo byly připojeny. Tato závislost se obvykle netýká pouze zbrojní výroby. Na druhé straně malé státy získávají možnost podílet se na výzkumu, vývoji i výrobě zbraní.**

- **Ve sledovaném období vzrostl u zbraňových systémů podíl aplikované elektroniky. To se projevilo zejména zvýšením bojové efektivity, ale také cen a až čtyřikrát rychlejším morálním zastaráváním vojenské techniky. Zbraňové systémy se staly prvky integrovaných celků, které jsou tvořeny systémy automatizovaného velení, řízení a spojení (ASVŘS), ale dnes už také průzkumu, pracujícího v reálném čase (systémy C3I - Control, Communication and Intelligence). Ještě nedávno byly počáteční náklady téměř výhradně investovány supervelmocemi a regionálními mocnostmi, v současné době je přenášena zejména výroba i do malých států. Velkou úlohu přitom plní soukromí výrobci.**

● Vzhledem k obrovským nákladům na výzkum, vývoj a technickou přípravu výroby nemůže ani sdružení více malých států dosáhnout technologické úrovně, odpovídající špičkovým zbraňovým systémům (např. letadla, tanky, průzkumná technika). Dokonce regionální mocnosti i supervelmoci vytvářejí konsorcia, která financují nejnákladnější zbrojní programy. Převážná většina malých států se však snaží na nosných programech nových zbraňových systémů participovat i když si supervelmoc nebo skupina regionálních mocností udržuje většinový podíl na daném programu. I minimální podíl však zaručuje, že participant získává aspoň přístup k informacím z oblasti špičkového vojenského výzkumu, které může dále využívat i ve prospěch civilní sféry.

● Přirozeně vznikající kvalitativní technologické bariéry (např. očekávaná náhrada dosavadních polovodičů) jsou i pro sdružení malých států nepřekonatelné. Proto se malé státy snaží podílet již na základních výzkumech, i když třeba jen cestou uvolňování vlastních vědeckých kapacit. Přejímání výsledků výzkumu způsobuje technologické zaostávání těch zemí, které buď nemohou investovat do základního výzkumu, nebo z jiných příčin (i politických) investice do vojenskotechnické oblasti potlačují.

● Malé státy zpravidla těží ze své geografické polohy, z potřeb vojenské přepravy, invazních prostorů ap., a na velmocích získávají výhodné ústupky vedoucí až ke snazšímu získávání moderní výzbroje. Nejpružnější malé státy získávají i podíl na výzkumu a výrobě. Dostávají se však do politické závislosti.

● Řada malých států co nejvíce ulehčuje svým státním rozpočtům výrobou těch zbraní, které technologicky zvládají. Tyto zbraně jako obchodní artikl potom směňují za jim jinak nedostupné zbraňové komplety tzv. kompenzačním obchodem. Nejschopnější (např. Nizozemí) dosahují až stoprocentní kompenzaci.

● Malé průmyslově vyspělé země s rozvinutou zbrojní výrobou sledují tzv. **přímou kompenzací** dovozu náročné vojenské techniky vývozem svých zbraňových komodit, ale také licencemi, kooperacemi, joint venture ap. Pokud takovou zbrojní výrobu nemají, orientují se zpravidla na tzv. **nepřímou kompenzací**, což je vývoz jiných, nevojenských výrobků a dovoz požadované vojenské techniky. Přímá kompenzace je podstatně lukrativnější a dohody tohoto druhu se snáze uzavírají. Vytváření a rozhodování o druhu kompenzace je věcí celého hospodářství státu.

● Vývoz vojenské techniky a zejména zbraní neprovádějí malé státy obvykle samostatně. Z mezinárodně politického hlediska se vyplácí využívat výrobního a obchodního spojení s velkými státy a nadnárodními společnostmi. Menší míra zisku je kompenzována stabilitou trhu a ochranou proti konkurenčním tlakům dalších států. Tato zásada platí i pro tradiční výrobce zbraní, kde velké státy mohou převzít iniciativu v obchodě. Malé státy mohou uspět jen díky kvalitě svých výrobků a výhodnými smlouvami.

● V malých státech se účelně řídí poměr soukromé a státní výroby vojenské techniky tak, aby soukromý podíl byl výrazně větší než státní. Státní průmysl se lépe zvýhodňuje dotacemi, je-li to zapotřebí, soukromý průmysl může vyrábět levněji

a je flexibilnější. Dojde-li ke konfliktům či aférám v obchodní sféře, soukromý průmysl se politicky snadněji "obětuje", samozřejmě ve státním zájmu.

● Rozsah účasti státu na zbrojním výzkumu, vývoji a výrobě je ovlivňován mj. i limity pro kontrolovaný vývoz vojensky významných technologií (COCOM - Coordinating Committee for Export Control) do určitého státu. Vojensko politické omezování řady vývozu vojensky významných technologií sice výrazně ustoupilo do pozadí, ale přesto mocnosti a velmoci pečlivě zvažují, do které země poskytnou vyspělé zbraňové systémy a technologie. Zpravidla se vylučují státy s nestabilním politickým režimem.

MOŽNÉ SMĚRY VE VYZBROJOVÁNÍ AČR

Malé státy mají zpravidla zformulované strategické koncepce vyzbrojování vlastních armád a prosazují je v kontextu se strategiemi koalice a vedoucí mocnosti. Tyto strategické koncepce se liší od strategických koncepcí regionálních mocností a supervelmocí tím, že se orientují na reálné dostupnou výzbroj a přístup k moderním technologiím. Cílem vydržování armád a jejich vyzbrojování i nadále zůstává snaha o zachování určité míry suverenity prostřednictvím vlastní obranné schopnosti. To je v souladu se strategickými koncepcemi koalice NATO a mocností. Zejména Spojené státy zastávají názor, že jejich vojenská angažovanost v druhých zemích by se měla snižovat, a že státy a koalice musí převzít větší podíl zodpovědnosti za svou obranu. Z toho lze vyvodit, že u evropských členských států NATO dojde k nutnosti zvýšení výdajů na zabezpečování obrany v případě, že se rozhodnou pro udržení obranného potenciálu na stejné úrovni i po odchodu amerických ozbrojených sil. Se ztrátou bipolarity lze očekávat i pokles transferu vojenských technologií mimo velmoci, regionální mocnosti a koalice. To jsou výchozí momenty pro nově se koncipující AČR.

Z předložené analýzy vyplývá, že postup žádného státu nelze použít jako vzor k následování. **Je zapotřebí vypracovat vlastní optimalizovaný model systému obrany státu, který bude respektovat výrazné změny strategického prostředí evropského regionu i změny vzniklé rozpadem ČSFR.** Vypracovaný model v podobě strategie a strategických principů bude tím úspěšnější, čím více bude vycházet ze stávajících potenciálů ČR. Neboť rozdělením ČSFR na dva ještě menší státy došlo ke změně všech dílčích potenciálů i jejich vzájemných vazeb a tím i poklesu celého obranného potenciálu nově vzniklého státu.

Z provedené analýzy i syntézy, dle názorů autorů, proto nelze dnes zpracovat úplný návrh na strategii modernizace a přezbrojení AČR. Lze však ve vztahu k zahraničním trendům vybrat následující doporučení:

● Z hrubého národního produktu vyčleňovat alespoň 2 % na vojenské výdaje a z nich alespoň jednu třetinu věnovat na zkvalitňování vojenské výzbroje obecně, s trendem směřujícím k tomu, aby v každém druhu vojska byla postupně zavedena alespoň v minimálním počtu vyspělá výzbroj, kompatibilní s perspektivní výzbrojí NATO.

● Od samého počátku rozvíjet úroveň vědeckotechnického a zbrojního výrobního potenciálu u programů, které dosáhly srovnatelné úrovně s vojensky vyspělými zeměmi. Tam, kde vlivem rozdělení státu došlo k přerušení výzkumu, výroby a vývoje urychleně u perspektivních programů vytvářet legislativní předpoklady pro obnovu a pro kooperaci se zahraničím.

● Vojenskou výzbroj získávat zejména přímou kompenzací, licenční výrobou komponent a malých celků, které jsou na vysoké technické úrovni. Vstupem do konsorcií, zabývajících se zbrojní výrobou získávat pro AČR nedostatkovou techniku.

● U soukromých výrobců vytvářet povědomí vysoké výhodnosti a stability vojenských zakázek se zaměřením na vysokou technologickou úroveň výroby a s důrazem na široké komerční využití nakupovaných technologií.

● Zohlednit ekonomické problémy přechodného období a orientovat přezbrojení na automatizované informační systémy řízení, velení, spojení a průzkumu (C3I) a další systémy, které napomohou zvýšit efektivnost využití nynější výzbroje.

● Vyloučit závislost na jediném dodavateli a technologicky vyspělé zbraňové systémy získávat cestou konkursního řízení. V zahraničně-politické oblasti přijímat vhodná opatření ke zmírňování dopadů limitů na dovoz vojensky významných technologií.

INSTITUTE PRO VÝZKUM BEZPEČNOSTI A OBRANY

Dnes kdekdo bádá, má-li peníze na tuto činnost. Jsou i takoví, kteří si myslí, že není nutné zkoumat jevy, procesy a objevovat neznámé souvislosti či zákonitosti naší existence. Svět se hroutí a s ním se rozpadají navykklé představy a postupy pro řešení rozporů a konfliktů. Mnozí nerozumí tomu, co se děje (pokud vůbec chtějí něco vědět). Ale jsou i jiní, kteří nové poznatky potřebují ke své práci, předpokládám, že duševní. Nazýváme je politiky, občany námi vyvolené, jež mají tvořit naše dějiny a nepropadat panice nebo zoufalství, že vše je naprosto jinak než jak si představovali. Vidět dál, za horizont mnoha problémů, přesahujících mnohem více

než kalendářní rok, to znamená neztracovat potřebně fungující instituce, mající pro tyto tvůrce věcí příštích rozhodující význam, ale naopak. To samozřejmě neznamená zachovávat fosilní pracoviště a v nich karikatury na myšlení.

Tento článek má informovat o takových institucích, které se zabývají analytickou a vědeckovýzkumnou činností ze široké oblasti otázek a problémů bezpečnosti, obrany, války, míru v mezinárodním i v národním měřítku.

Ke zpracování informace byl využit materiál z ÚVI (IA čís. 819/1993), jenž po redakční úpravě a zkrácení je čtenářům Vojenských rozhledů takto předkládán. Vzhledem k zásadním společenskopolitickým změnám v mnoha státech ve střední, východní a jihovýchodní Evropě, a také pro svoji neúplnost, nejsou v tomto článku uvedeny údaje z těchto regionů.

MEZINÁRODNÍ INSTITUT STRATEGICKÝCH STUDIÍ

Mezinárodní institut strategických studií - IISS (International Institute for Strategic Studies) se sídlem v Londýně se zabývá výzkumem otázek obrany a mezinárodní bezpečnosti, poskytuje informace a organizuje diskuse o problémech bezpečnosti, kontrole zbrojení a o sporných otázkách současného světa. Ve své činnosti je zcela nezávislý.

Na činnost institutu, koordinované řídicí radou, složenou z představitelů 17 států, se podílí 3000 odborníků z více než 80 států. Činnost je financována z prostředků poskytovaných různými nadacemi z USA, Evropy a Asie a z prostředků získaných rozsáhlou vlastní publikační činností.

Stěžejní oblastí činnosti institutu je výzkum. Většinu výzkumných úkolů plní patnáctičlenný mezinárodní tým vědeckých pracovníků, doplňovaný členy řídicí rady. Vědečtí pracovníci jsou do týmu zařazeni zpravidla na dobu jednoho roku a každý z nich plní přesně vymezené vědeckovýzkumné úkoly.

V oblasti informačního zabezpečení působí institut jako nezávislý zdroj informací. Poskytuje rozsáhlé a spolehlivé informace o ozbrojených silách jednotlivých států a aliancí, o vývoji a stavu mezinárodní bezpečnosti. Uživatelé těchto informací jsou novináři, analytici a studenti. Informace jsou uživatelům poskytovány prostřednictvím knihovny a informační sekce institutu či pravidelně vycházejících publikací.

Diskuse jsou organizovány ve spolupráci s mezinárodním střediskem pro výzkum a informace. Jejich rozsah je různý. Pravidelně se pořádají např. výroční konference (Annual Conference) a přednášky (Alastair Buchan Memorial Lecture).

Stručná charakteristika publikací institutu:

- **The Military Balance** je ročenka poskytující souhrnné a přehledové informace o ozbrojených silách ve světě. Uvádí způsob doplňování, početní stavy, stupeň rozvoje ozbrojených sil, informace vztahující se k ekonomice jednotlivých zemí, oblastí apod.

- **Strategic Survey** poskytuje roční přehledy a výsledky výzkumů institutu. Významné události uplynulého roku jsou zkoumány v celkovém vojensko-politickém kontextu. Uvádí rovněž informace k tendencím vývoje mezinárodní bezpečnosti a kontroly zbrojení. Zaměřuje se na politické a vojenskostrategické otázky, vývoj ve vybraných oblastech a na chronologie (Střední východ, Evropa a SNS, Amerika, východní Asie, jižní a jihovýchodní Asie, Afrika).

- **Survival** je časopis vycházející dvakrát měsíčně. Obsahuje původní články, dokumentační záznamy a přehled nových publikací.

- **The Adelphi Papers** jsou studie poskytující podrobnou analýzu současných a vznikajících problémů mezinárodní bezpečnosti. Ročně je zpracováno přibližně 10 studií.

STOCKHOLMSKÝ MEZINÁRODNÍ INSTITUT PRO VÝZKUM OTÁZEK MÍRU

Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum otázek míru - SIPRI je podle svého statusu nevládní institucí. Byl založen v roce 1966 z rozhodnutí švédského parlamentu. Provádí výzkum v následujících směrech:

- omezení a snížení strategických zbraní,
- snížení ozbrojených sil v Evropě,
- opatření pro kontrolu odzbrojení,
- chemické a biologické zbraně,
- nešíření jaderných technologií,
- využití kosmu pro vojenské cíle,
- zbrojní obchod,
- vojenské výdaje.

Výsledky těchto výzkumů jsou publikovány v ročence SIPRI **Yearbook** (vydává nakladatelství Oxford University Press), ve vědeckoinformačních sbornících s různou tematikou a v samostatných pracích.

V čele SIPRI stojí ředitel (v současné době R. Daniel - Polsko). Za řízení vědecké práce odpovídá osmičlenná rada řídících pracovníků, jejímž předsedou je I. Torsson (Švédsko). Konzultativním orgánem při SIPRI je vědecká rada. Jejími členy jsou významní političtí představitelé a vědci z osmi zemí. Má asi 60 členů. Zahraniční vědci pracují v této organizaci na základě dlouhodobých a krátkodobých smluv. Bez ohledu na svůj nevládní status je SIPRI financován ministerstvem zahraničních věcí Švédska, které také provádí výběr pracovníků.

Institut má široké vědecké styky s četnými nevládními výzkumnými ústavy např. USA, Velké Británie, Kanady, SRN, Japonska, Indie aj., odkud je mu zasílána vědecká literatura, dokumentace aj. Ve svých výstupech v rozsáhlém měřítku využívá informace obsažené v oficiálních dokumentech vydávaných státními a vědeckými zařízeními ve Švédsku, USA, Nizozemí a Velké Británii.

Za dobu své existence se SIPRI stal prestižní nevládní institucí v oblasti výzkumu otázek kontroly zbrojení, vojenských výdajů a zbrojního obchodu. Jeho materiály a studie využívají vojenští experti, ekonomové, politologové a novináři z mnoha zemí světa.

STŘEDISKO PRO VÝZKUM OTÁZEK OBRANY

Středisko pro výzkum otázek obrany - CDS (Centre for Defence Studies) je nezávislým střediskem při Londýnské univerzitě. Zaměřuje se na vědecký výzkum otázek obrany a bezpečnosti. Uživatelé výsledků jeho výzkumu jsou zejména britští političtí činitelé a vědeckí pracovníci. Ředitelem je prof. Lawrence Freedmann.

Středisko provádí jak iniciativní výzkum, tak výzkum na objednávku a podílí se na společných programech vědeckých institucí a organizací, zabývajících se obranou a bezpečností. V současné době údajně řeší tři hlavní výzkumné programy: program britské obranné politiky, program evropské bezpečnosti a program perspektiv celosvětové bezpečnosti. Výsledky výzkumu jsou pravidelně publikovány vydavatelstvím Brassey's, Londýn.

K evropské bezpečnosti byly uveřejněny studie "Národní postoje ke Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě", "Současné tendence vývoje sovětských názorů na bezpečnost" a "Analýza Jednání o konvenčních ozbrojených silách v Evropě". Problémům politiky Velké Británie v oblasti obrany je věnována studie "Přehled alternativ programu Options for Change", perspektivám kontroly a bezpečnosti "Kosmická technologie v evropské bezpečnosti".

K problematice války v Perském zálivu byly v roce 1991 publikovány studie "Krise v Perském zálivu - Ekonomické důsledky" a "Krise v Perském zálivu - Vojenskopolitické aspekty". CDS publikuje ročně přibližně 10 studií, dostupných za předplatné ve výši 65 GBP.

VOJENSKÉ STŘEDISKO STRATEGICKÝCH STUDIÍ

(Centro Militare di Studi Strategici, The Military Center for Strategic Studies - CeMiSS)

Je italským centrem pro otázky strategického výzkumu, spolu se skupinou pro strategické analýzy. Zabývá se studiem a zkoumáním strategických, bezpečnostních, vojenskopolitických problémů a otázkami obranného průmyslu. Rozvíjí spolupráci mezi ozbrojenými silami a italskými i zahraničními univerzitami a výzkumnými středisky, jakož i s jinými institucemi, které se zabývají zkoumáním otázek obrany a bezpečnosti. Středisko podporuje odborný růst mladých italských vědců a publikuje nejdůležitější studie.

Činnost střediska řídí: Vědecký výbor, Rada ředitelů a Výkonný výbor.

● **Vědecký výbor** bezprostředně řídí činnost střediska, stanovuje studijní předměty, objekty výzkumu, poskytuje pomoc při analýze a hodnocení vybraných problémů. Členy vědeckého výboru jsou: ministr obrany (předseda), náčelník GŠ (místopředseda), generální tajemník ministerstva zahraničních věcí, náčelník štábu ozbrojených sil, generální sekretář ministerstva obrany, předseda Vyšší rady ozbrojených sil, Prezident Střediska vyšších studií obrany (zkr. angl. ekv. CASD) a podle konkrétní potřeby experti jmenovaní ministrem obrany. Ředitel CeMiSS působí jako tajemník výboru. Výbor zasedá minimálně jednou za rok.

Požadavky na provedení výzkumů jsou zadávány: ministrem obrany, náčelníkem GŠ, náčelníkem štábu ozbrojených sil a generálním tajemníkem ministerstva obrany. Vědecký výbor vypracovává seznam výzkumných úkolů s vyznačenými prioritami.

Seznam je vydán jako dokument ministerstva obrany.

● **Rada ředitelů**, ve shodě s pokyny danými Vědeckým výborem, určuje a řídí roční činnost střediska, schvaluje finanční rozpočet každého výzkumného projektu navrženého ředitelem střediska, schvaluje volbu ředitelů výzkumných úkolů a sleduje veškerou činnost střediska. Členové Rady: prezident CASD (předseda), zástupce náčelníka GŠ, zástupce náčelníka štábu ozbrojených sil, zástupce generálního tajemníka ministerstva obrany, náčelník kabinetu ministerstva obrany, diplomatický poradce ministerstva obrany a ředitel CeMiSS.

● **Výkonný výbor** rozvíjí program každého naplánovaného výzkumu, schvaluje detailnější programy a rozpočty výzkumů, které jsou navrhovány ředitelem výzkumných úkolů, a také rozhoduje o přijetí zpracovaných studií a o případných sankcích, kdy nejsou plněna dohodnutá kritéria uzavřených kontraktů. Členy výboru jsou: ředitel CeMiSS, tři zástupci ředitele CeMiSS a tajemník střediska.

Ředitel CeMiSS předkládá výzkumné programy ke schválení radě ředitelů. Je odpovědný za zavádění programů a za finanční vedení střediska.

Struktura CeMiSS je vytvořena v souladu s požadavky nařízení náčelníka GŠ. Středisko využívá administrativní podporu a databanku CASD. Výzkumy provádějí vlastní zaměstnanci střediska, pracovníci CASD, vojenští a civilní experti z jiných ministerstev a výzkumných pracovišť, kteří jsou dočasně přidělení nebo jinak zmocnění pracovat na výzkumných úkolech střediska. Častá je praxe využívání spolupráce s externími pracovníky ze specializovaných italských výzkumných ústavů, případně na základě povolení ministerstva obrany i expertů z jiných států. Speciální výzkumné kontrakty jsou uzavírány na základě podmínek běžné legislativy.

Zvláštní podmínky jsou stanoveny pro případ motivace mladých vědců. Podrobně je stanoven provozní řád střediska, včetně pravidel pro externí spolupráci a plánování výzkumných projektů.

VÝBOR PRO STRATEGICKÉ ZÁLEŽITOSTI A JINÉ FRANCOUZSKÉ INSTITUCE V OBLASTI STRATEGICKÝCH VÝZKUMŮ

Dekretem z 16. 6. 1992 byly na ministerstvu obrany Francie vytvořeny dva nové orgány - Výbor pro strategické záležitosti - DAS (Délégation aux affaires stratégiques) a Správa vojenského zpravodajství - DRM (Direction du renseignement militaire).

Výbor pro strategické záležitosti nahrazuje podobné instituce, které existovaly pod jinými názvy a zabývaly se strategickými studiemi, dlouhodobým plánováním a výzbrojními programy. Nově ustavený výbor má navíc plnit úkoly poradního orgánu ministra obrany pro oblast mezinárodních jednání a spolupráce.

Podobné úkoly plní i úřad prezidenta republiky, ministerstvo zahraničních věcí prostřednictvím svého Analytického a prognostického střediska - CAP (Centre d'analyse et de prévision) a Generální sekretariát národní obrany - SGDN (Secrétariat général de la défense nationale), podřízený předsedovi vlády, prostřednictvím své Správy strategických prognóz a dokumentace. Zpracováváním plánů a programů, navazováním vojenské spolupráce a sledováním mezinárodních jednání je navíc pověřen i náčelník hlavního štábu ozbrojených sil.

V současné době se za hlavní úkol považuje přesné vymezení působnosti a koordinace činnosti všech uvedených orgánů. Zmocněncem Výboru pro strategické záležitosti byl jmenován státní rada J. C. Mallt, před ustanovením do nové funkce pověřený mezinárodními záležitostmi v kabinetu ministra obrany. Teoretickými problémy strategie se ve Francii zabývá také Laboratoř teoretické strategie (Laboratoire de stratégie théorique), která pracuje v rámci Nadace pro výzkum otázek národní obrany - FEDN (Fondation pour les études de défense nationale). FEDN byla založena v roce 1972. Jejím hlavním úkolem je přispívat k rozvoji vědeckého výzkumu v oblasti strategie, vojenské sociologie a mezinárodní bezpečnosti. Výsledky prováděných výzkumů mají zvyšovat kvalitu rozhodnutí přijímaných ministerstvem obrany a francouzskou vládou. Status umožňuje této instituci získávat prostředky pro svou činnost nejen od ministerstva obrany, ale i od ministerstva školství a zainteresovaných soukromých civilních organizací.

V červenci roku 1989 byla předsedou FEDN poprvé jmenována civilní osoba - bývalý univerzitní profesor a francouzský diplomat Pierre Dabiez, který je autorem četných prací z oblasti politických věd, strategie a vojenské sociologie. FEDN spolupracuje s analogickými zahraničními institucemi (včetně ČR). Nadace vydává mj. časopis *Stratégie*, kde jsou publikovány fundované články a studie k problematice strategie, mezinárodních vztahů a vědy o válce.

Správa vojenského zpravodajství je ve struktuře ministerstva obrany zcela novým orgánem. Stejně jako u Výboru pro strategické záležitosti vyvstávají v případě Správy vojenského zpravodajství problémy s koordinací činnosti mezi mnoha vojenskými zpravodajskými orgány.

Zpravodajský průzkum a využití zpravodajských informací řídí náčelník hlavního štábu ozbrojených sil. K tomu má k dispozici Středisko pro využití vojenských zpravodajských informací - CERM (Centre d'exploitation du renseignement militaire), založené v roce 1976. CERM využívá strategické zpravodajské informace a informace druhů vojsk. Zpravodajská oddělení druhů ozbrojených sil jsou v souladu s plánem rozdělení kompetencí střediskem pověřena sledováním informací podle jejich specifických potřeb, např. takticko-technická data vojenského materiálu, taktika a podrobná struktura zahraničních armád.

Vlastní zpravodajské orgány má i Hlavní výzbrojní správa - DGA (Délégation générale pour l'armement). Ohrožení v oblasti vědy a techniky je vyhodnocováno v rámci Správy pro výzkum, vývoj a technologie např. Vojenským analytickým střediskem. Archivací výzbrojní dokumentace a jejich rozšiřováním se zabývá Středisko výzbrojní dokumentace. Informace ekonomického a průmyslového charakteru sleduje Výbor pro mezinárodní vztahy, který získává informace ze zpráv zahraničních výzbrojních misí a od vojenských přidělců pro výzbroj.

ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY NĚKTERÝCH DALŠÍCH INSTITUCÍ

■ Francie:

- **Francouzský institut pro mezinárodní vztahy** (L'Institut Francais des Relations Internationales - IFRI), Paříž, veřejněprávní instituce. Institut má multidisciplinární tým přibližně 55 vědců. Poskytuje analytické informace vysoké kvality, vybraným uživatelům a k významným zkoumaným problémům organizuje sympozia a konference. Obsahem činnosti jsou otázky ekonomické, geopolitické, regionální a mezinárodní bezpečnosti, odzbrojení a kontroly zbrojení včetně verifikačních technologií, vojenské politiky v širokém pojetí a v neposlední řadě to jsou problémy vojenské strategie. Z hlediska geografického zaměření: Čína, Japonsko, Střední východ, Maghreb, Evropa a ex-SSSR.

- **Institut pro výzkum mezinárodních a strategických vztahů** (Institut des Relations Internationales et Strategiques - IFRIS), Universita Paris-Nord, veřejněprávní instituce zaměřená na analýzy strategických a vojenských souvislostí mezinárodních vztahů. Vydává čtvrtletník nazvaný RIS.

■ NATO:

- **The NATO Science Committee.** Rozvíjí vědecké programy aliance (a to programy pokročilé, speciální, stabilizující, politické apod.), mezinárodní výměnu vědeckých programů aj.

■ Švýcarsko:

- **Ženevský mezinárodní institut pro výzkum otázek míru** (Geneven International Peace Research Institut - GIPRI). Založen koncem roku 1980 z podnětu švýcarských vědců (sociologů, ekonomů, právníků, fyziků aj.). Je soukromou organizací financovanou z prostředků zakládajících členů (kterých bylo z počátku 18 a nyní je jich více než 100). Hlavním úkolem institutu je hledání cest k zachování a upevnění míru. Výzkumnou prací podporuje úsilí k zabránění válce, a v tomto směru úzce spolupracuje se silami usilujícími o zachování míru. Konkrétně institut zkoumá otázky války, míru i provádění a průběh akcí na podporu míru.

■ USA:

- **Hoovertův institut pro studium války, revolucí a míru při Stanfordské univerzitě.** Založen v roce 1919. Zpracovává expertizy a doporučení pro vládu USA, ministerstvo zahraničí, ministerstvo obrany i pro korporace zbrojního průmyslu k otázkám vnitřní, zahraniční a vojenské politiky.

- **Institut strategických a mezinárodních studií při Georgetownské univerzitě.** Založen v roce 1962. Zpracovává analytické a expertizní materiály z oblasti vojenství, poměru vojenských sil, výzbroje apod. Pracovníci institutu zastávají či zastávali v administrativě USA významná místa.

- **Rand Corporation (RAND).** Vznikla po skončení 2. světové války se sídlem ve Washingtonu. Je vědeckovýzkumným pracovištěm, které má vynikající specialisty z univerzitních kruhů a ze soukromých firem (celkem asi 100 pracovníků). Statutárně je nezávislou institucí, z velké části finančně zabezpečovanou firmou Ford. Její roční finanční rozpočet v průměru přesahuje 25 mil. USD. Hlavním posláním RAND jsou expertizy pro vojenské letectvo i pro ostatní druhy ozbrojených sil, pro ministerstvo obrany, NASA i pro ministerstvo zahraničí USA. Zabývá se politicko-strategickými a inženýrsko-technickými problémy zahraniční a vojenské politiky, především ve vztahu k raketové a kosmické technice.

■ Západoevropská unie:

- **Agentura pro kontrolu zbrojení.** Je výkonným orgánem ZEU. Má sledovat úroveň ozbrojených sil a zbraní členských států unie (včetně výroby, vývozu a dovozu zbraní). Hodnotí informace o výrobě vojenské techniky členských států unie a jejich ozbrojených sil. Agentura z objektivních příčin nedisponuje úplnými relevantními údaji o ozbrojených silách a zbrojení, a proto je v tomto směru její činnost odborníky hodnocena jako méně efektivní.

-RH-

Plukovník Dr. Antonín Svěrák

ZÁKLADY NOVÉ VOJENSKÉ DOKTRÍNY RUSKA

Evropa po skončení éry studené války intenzivně hledá svojí bezpečnostní podobu. Na utváření nového efektivního obranného systému se nejviditelněji pro veřejnost podílejí západní vojenská uskupení a odzbrojovací orgány, zejména Severoatlantická aliance, Západoevropská unie a Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, ale také nevojenské organizace kontinentu jako Rada Evropy a v posledním období v tomto směru aktivní Evropské společenství a jejich Politická unie.

Nicméně jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících bezpečnostní garance Evropy a její další demokratický rozvoj, zůstává politika jejich velmocí. U velikánů

evropského Západu - Německa, Francie a Velké Británie - můžeme celkem s velkou pravděpodobností odhadovat směry jejich zahraniční a bezpečnostní politiky. Hůře je tomu ovšem u transformující se východní části Evropy, především tedy stále vojensky mocného a žel, ekonomicky a sociálně téměř zoufalého euroasijského obra, Ruska. Přiblížit možné tendence jeho bezpečnostní politiky by nám mohl návrh nové vojenské doktríny, který byl v loňském roce uveřejněn ve vojenském časopisu "Vojennaja mysl". Za předpokladu, že dokument vypracoval generální štáb ozbrojených sil Ruska (otiskán byl bez udání konkrétního zpracovatele), můžeme vyvodit závěr, že obsahuje bezpečnostně politické a vojenské požadavky současného velení. Zpracování materiálu předcházely teoreticko-odborné diskuse o novém pojetí a definování pojmů, používaných v návrhu nové doktríny (nejdůležitější jsou v abecedním řazení uvedeny na závěr stati). Ve "Všeobecných zásadách" je mj. precizován samotný pojem vojenská doktrína a také položeny otázky, na které vůbec má doktrína odpovědět.

I. CÍLE BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY RUSKA

Vycházejí z premisy, že Rusko nepovažuje žádný stát či koalici států za svého nepřitele. Hlavním cílem bezpečnostní politiky je zabránit vzniku války, upevnit mezinárodní bezpečnost, i ve spolupráci s dalšími státy a na různých jednacích a praktických úrovních a zajistit tak rozvoj Ruska a jeho národů. Konkrétně tomu Moskva hodlá napomoci např. tím, že přispěje k ukončení závodů ve zbrojení a k zákazu šíření a postupné likvidaci chemických zbraní, jak je v dokumentu uvedeno.

Politickým cílem v případné válce by byla především ochrana suverenity a nedotknutelnosti teritoria Ruska a jeho spojenců. Zasazení ozbrojených sil v zahraničí je oprávněné v zájmu společné obrany v rámci příslušných dohod jen na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, pokud toto ovšem není v rozporu s národními zájmy Ruska.

V případě konfliktu uvnitř SNS nebo Ruské federace mají k zastavení válečné činnosti přispět v první řadě politicko-diplomatická řešení. Pouze ve výjimečných případech při selhání mírových prostředků je oprávněné použití vojenského násilí v zájmu zachování nebo obnovení míru. Pro opatření tohoto druhu je na úrovni SNS nutný souhlas všech členských států a na stupni federace ruských republik.

Takto formulované cíle Ruska v případné válce se vyznačují zdrženlivostí. Zdá se, že autoři se snaží vyhnout jakémukoliv dojmu dominantního postavení Ruska v rámci SNS či federace.

II. POLITICKÉ A VOJENSKOTECHNICKÉ ZÁKLADY DOKTRÍNY

Možné příčiny vzniku války, hlavní obranné úkoly

Základní změna v pojetí doktríny vyplývá z konstatování, že vyjadřuje přípravu státu (země) a ozbrojených sil na odvrácení agrese, oproti dřívější přípravě země

a ozbrojených sil na válku. Strukturálně jsou si návrh staré a nová doktrína podobny v tom, že mají dvě stránky - politickou a vojenskotechnickou.

Kapitola "Politické základy doktríny" obsahuje zásadní prohlášení jako např. odmítání války a násilí jako prostředků politiky a upuštění od prvního použití jaderných zbraní a ostatních prostředků hromadného ničení.

Jako možné příčiny a zdroje vzniku války jsou jmenovány teritoriální, náboženské, etnické a jiné spory, které by mohly vyústit v ozbrojený konflikt. Toto hodnocení vychází zřejmě z obavy, že by na území bývalého SSSR mohlo dojít k podobnému vývoji jako v Jugoslávii.

Za zdroje válečného nebezpečí jsou v dokumentu mj. považovány snahy jednotlivých států získat hegemonní postavení ve světě a jejich sklon k řešení sporných otázek vojenskými prostředky.

Jako závažná příčina vzniku konfliktů je hodnoceno eventuální narušování práv ruských občanů v bývalých svazových republikách.

Za bezprostřední vojenské ohrožení je považováno přemístění cizích vojsk na území sousedních států. Je to značně široký pojem, do něhož lze zahrnout nejen přímé sousedy jako Ukrajinu či Moldávsko, ale i pobaltské státy, usilující o vstup do existujících aliancí nebo hledající nové koaliční vazby.

Považuje-li Rusko ničení potenciálně nebezpečných objektů, hlavně v jaderném sektoru, za důvod pro přechod k zasazení zbraní hromadného ničení, pak to asi znamená, ne-li odvolání, tedy alespoň relativizaci zásady upustit od prvního použití jaderných zbraní.

Pokud se jedná o strategický charakter možné války, odráží dokument názor, že se bezprostřední hrozba globální jaderné války podstatně snížila, že pokleslo i nebezpečí rozsáhlé konvenční války, ale že přetrvává reálné nebezpečí vzniku dalších lokálních válek.

Proto se také zcela nevylučuje eskalace místních konfliktů v rozsáhlejší konvenční válku. Autoři zdůrazňují význam počáteční fáze takové války, která by mohla začít invazí ze vzduchu nebo z moře. Zřejmě jsou zde zohledněny zkušenosti z války v Perském zálivu. Taková války by mohla vyžadovat všechny síly a prostředky státu, aby ji bylo možné ukončit dříve, než nabude jaderné dimenze.

Při hodnocení použití vojenských prostředků a obranných úkolů státu dokument poznamenává, že Rusko považuje svou bezpečnost za nedělitelnou od bezpečnosti ostatních členů SNS a že účinná kolektivní obrana může být zajištěna jen za předpokladu centralizovaného operativního řízení a velení. V takovém případě je možné podřízení dokonce i veškerých ozbrojených sil Ruska Hlavnímu velení spojených ozbrojených sil SNS. Zakotvení kolektivní bezpečnosti v dokumentu vychází zřejmě z taškentské smlouvy o kolektivní bezpečnosti, k níž se však připojilo jen 6 z 11 členů SNS.

Jako hlavní bezpečnostní a obranné úkoly Ruska v době míru návrh uvádí udržování společně s ostatními členy SNS vojenského potenciálu pro dostatečnou obranu, zabezpečení nedotknutelnosti hranic a zamezení provokací proti suverenitě teritoria Společenství nezávislých států. Zde se nabízí otázka, proč Rusko ve své národní vojenské doktríně nemluví jen za sebe, ale také za ostatní země SNS, které prakticky netvoří žádný společný stát či unii. Právě naopak se prohlubují tendence k rozpadu SNS.

V návrhu doktríny jsou podrobně popsány úkoly a složení bezpečnostních sil. Hlavním strategickým úkolem je odstrašování. Dalšími jsou obrana proti překvapivému napadení důležitých objektů státu, odvetné údery vedené s cílem zamezit pokračování v bojové činnosti, obrana proti invazi, hájení důležitých prostorů a likvidace proniknuvších skupin sil nepřítele a zabránění opětovnému zahájení agrese. V pojmech odstrašování a likvidace proniknuvších skupin sil nepřítele je vyslovena obranná orientace i ve vojenskotechnické části doktríny, alespoň pokud jde o stanovení úkolů.

K zvláštním úkolům ozbrojených sil patří mj. ochrana ruských občanů v cizině. I když je to vyjádřeno jen podmíněně, jde o zásadu doktríny, která by mohla být různě vykládána, účelově uplatňována a vést až k "legitimizaci" zasazení vojenských sil i mimo rámec SNS.

Zásady výstavby a složení ozbrojených sil

Zásada kontroly armády orgány státní moci znamená pokrok oproti dřívější kontrole prováděné stranou. V dokumentu však není zmínka o tom, že by mohl armádu řídit, a tedy obranný sektor do jisté míry kontrolovat civilní politik.

Použití termínu vícenárodní kádrová armáda prozrazuje očividně snahu formulovat záměr vojenské reformy. Pojem kádrová armáda však neznamená skutečně profesionální armádu, nýbrž dřívější smíšenou formu ozbrojených sil složených z vojáků z povolání, dobrovolníků s časově limitovaným závazkem a vojáků základní služby. Vícenárodnost jakékoli ruské armády vyplývá z faktu, že v Ruské federaci žije řada národů a etnik.

Počty a struktura ozbrojených sil mají být v souladu se zásadou dostatečnosti obrany. Dostatečnost strategických sil znamená stav postačující k odstrašování možného nepřítele a k provedení odvetných úderů. Dostatečnost sil všeobecného určení je takový stav složek těchto sil, který sice garantuje spolehlivě obranu Ruska, ale který bez rozvinutí dalších sil neumožní provedení překvapivého útoku a vedení rozsáhlých útočných operací.

Při reorganizaci, resp. další výstavbě druhů ozbrojených sil, vojsk a speciálních jednotek mají mít přednost ty síly a prostředky, které jsou určeny pro výstrahu před agresí, pro obranu proti leteckým úderům a vedení odvetných úderů a také mobilní síly, které by mohly být zasazeny v případě napadení Ruska z kteréhokoli směru. Projevuje se zde požadavek na vytvoření moderních struktur, které budou upřednostňovat kvalitu před množstvím. Dokument se dále zmiňuje o dalších plánovaných reorganizačních opatřeních, ovšem jmenovitě je neuvádí.

Ve vojenskotechnické politice a vyzbrojování vojsk bude důraz položen na moderní velmi přesné, mobilní, s dalekým dosahem a přežití schopné bojové prostředky, na zbraně a techniku, které jsou schopny při malém množství zabezpečit dostatečnou bojovou sílu. Dodávky sériově vyráběných zbraní mají být s ohledem na každoroční krácení vojenského rozpočtu omezeny, výzkum, vývoj a výrobní kapacity mají však být udržovány na dostatečné úrovni. Zajištěn má být vývoj perspektivní bojové techniky, a bude-li to nutné i zvýšení její výroby.

Výcvik ozbrojených sil má probíhat s přihlédnutím k tomu, co je nezbytné pro obranu proti lokální i rozsáhlé agresi. Strategická uskupení sil mají být schopna vést obranné operace na všech směrech.

Ozbrojené síly mají být podle určení rozděleny na početně omezené síly ve stálé pohotovosti na válčících, určené pro obranu proti lokálním agresím, na mobilní zálohy nebo síly rychlé reakce, schopné se v krátké době přesunout do kteréhokoli regionu. Jsou určené spolu se silami v trvalé pohotovosti k obraně proti agresím středního rozsahu. Posledními jsou strategické zálohy, které mají být postaveny v období zvýšeného napětí a v průběhu války.

Příprava země a obyvatelstva na obranu

Tato kapitola dokumentu opět zdůrazňuje, že spolehlivé obrany lze dosáhnout jen v součinnosti s ostatními státy SNS. Rusko vidí nezbytnost ve společné vojenskotechnické politice v zájmu udržení vývoje zbraní a techniky na světové úrovni, v zabezpečení mobilizační připravenosti hospodářství a obyvatelstva, v existenci společných řídicích orgánů a systémů spojených ozbrojených sil SNS pro případ války, v organizaci přípravy obyvatelstva a země na obranu a v zákonném uspořádání činnosti civilních a vojenských správních orgánů v oblasti obrany a bezpečnosti. Zřízení společných řídicích orgánů SNS by však muselo vést k návratu ke starým strukturám a znamenalo by např. podřízení vojenských "komisariátů", dnes patřících jednotlivým státům, pod jednotné, těmto státům nadřazené velení. Budí to dojem, jako by zde měly být vytvořeny teoretické a právní podklady pro to, aby mohl být dřívější centralismus opět zaveden alespoň v oblasti obrany. I kdyby návrh v této formě schválil ruský parlament, narazí asi pokusy tohoto druhu na odpor ostatních členů států SNS, které i v obranném sektoru trvají na samostatnosti.

Kompetence řízení a velení

Hlavním vojenskopolitickým orgánem, zabezpečujícím celkové řízení v obranné a vojenskopolitické oblasti, je Rada bezpečnosti, řízená prezidentem Ruska, který je také vrchním velitelem ozbrojených sil. Ministerstvu obrany přísluší koncipování a realizace vojenské, vojenskotechnické a personální politiky a materiálního zabezpečení ozbrojených sil. Vrchní velitel řídí ozbrojené síly prostřednictvím generálního štábu. Součinnost s Hlavním velením spojených ozbrojených sil probíhá na úrovni Rady ministrů obrany SNS. Spolupráce s jinými státy, orientovaná na zabránění válce, zachování míru a zabezpečení společné obrany, bude organizována ve shodě se zásadami Charty OSN. Vojenskou zahraniční pomoc poskytuje Rusko na základě mezinárodních smluv a s ohledem na národní zájmy a potřeby SNS.

Nejvyšší vojenskopolitická rozhodnutí bude tedy podle návrhu doktríny uskutečňovat Rada bezpečnosti. Na jejím složení bude záviset, jak budou tato rozhodnutí vypadat. Z návrhu přímo nevyplývá, kdo a jaké odklady bude poskytovat pro zmíněná rozhodnutí. V pořadí řídicích grémíí prioritní postavení zaujímá generální štáb.

Lze předpokládat, zejména vzhledem k současné vojenskopolitické situaci a možnému vzniku dalších lokálních konfliktů, že význam a vliv generálního štábu dále poroste, a to i mimo hranice Ruska.

Návrh nové vojenské doktríny Ruska zůstane pochopitelně, jako kterýkoli jiný, stejně závažný dokument, jenom návrhem, dokud nebude ratifikován parlamentem. V praxi je to ale zrovna v tomto konkrétním případě trochu jiné. Svědčí o tom i závěr textu, ve kterém se praví, že předložený návrh je třeba v přechodném období považovat za vojenskou doktrínu. Vyplývá z toho snad, že obranný sektor může na základě návrhu již nyní podle vlastního uvážení, respektujícího hlavní zásady doktríny, v jednotlivostech určovat svoje postupy a přijímat příslušná opatření? Jestliže ano, potom zahájená vojenská reforma, reorganizace ozbrojených sil, výcviku a vyzbrojování, stále častěji kritizovaná nejen v Rusku, ale i v zahraničí, je již součástí realizace této vojenské doktríny. Těžko tedy můžeme v nejbližším období předpokládat výraznější změny v bezpečnostní a obranné politice Ruské federace.

■ **Dostatečnost pro obranu** - souhrn všech společenskopolitických a duchovních sil a současně minimum ekonomických, vojenských a jiných materiálních prostředků společnosti, nutných pro ochranu suverenity a nedotknutelnosti teritoria státu a jeho z hlediska mezinárodního práva oprávněných zájmů před vnějším ohrožením.

V oblasti výstavby a organizace ozbrojených sil je to takový jejich stav, který zabezpečuje státu (koalici států) odstrašování potenciálního protivníka od provedení agrese a obranu proti této agresi, ale který nedovoluje uskutečnit překvapivé napadení a vést rozsáhlé útočné operace bez rozvinutí dalších vojenských sil a realizace jiných opatření pro zvýšení bojových kapacit.

Dostatečnost ozbrojených sil je zabezpečována jejich stavem, strukturou, dislokací vojsk na válčistiích, jeho bojovou pohotovostí a bojeschopností, stavem a možnostmi systémů pro průzkum, výstrahu, velení a jiných zabezpečovacích prostředků odpovídajících vývoji vojenskopolitické a strategické situace.

■ **Koncepce národní (všenárodní) bezpečnosti** - souhrn oficiálně uznaných názorů na cesty, prostředky a mechanismy ochrany národních (všenárodních) zájmů státu (Společenství), které vycházejí z principů mezinárodního práva v oblastech politické, ekonomické, vojenské, humanitární, ekologické a dalších, a které jsou diktovány zájmy ochrany před vnitřním i vnějším ohrožením.

■ **Koncepce zabraňování válce** - systém názorů na cesty a prostředky odstraňování předpokladů pro vznik války.

■ **Mezistátní (mezinárodní) síly pro udržení míru** - spojené síly a prostředky, vytvářené dočasně členskými státy v zájmu oddělení zneprátených stran a v zájmu podpory řešení ozbrojených konfliktů politicko-diplomatickými prostředky.

■ **Národní bezpečnost (všenárodní bezpečnost SNS)** - ochrana osobnosti, společnosti a státu (SNS) před vnitřním i vnějším ohrožením. Odolnost vůči vlivu nepříznivých faktorů. Zabezpečení takových vnějších a vnitřních podmínek existence, které garantují možnost stabilního a všestranného pokroku společnosti a jejích občanů.

■ **Národní ozbrojené síly** - ozbrojené jednotky suverénních států, doplňované jejich občany a podřízené vojenskopolitickému vedení těchto států. Mohou být operačně podřízeny buď celé nebo jen zčásti Hlavnímu velení spojených ozbrojených sil SNS.

■ **Národní (všenárodní) zájmy** - přijaté a formou programového prohlášení deklarované nároky na existenci a rozvoj osobnosti, společnosti a státu (SNS).

Společné životně důležité zájmy Ruska i ostatních členů SNS spadají do vojenskopolitické sféry. Jsou jimi ochrana práv a svobod občanů, mír, ekonomická prosperita, duchovní rozvoj, svornost občanů ve společnosti, suverenity a nedotknutelnost teritoria každého státu a celého SNS. Dále jsou to dobré vztahy se sousedními státy, bezkonfliktní vývoj situace a neexistence vojenského násilí v sousedních regionech.

■ **Síly všeobecného určení** - svazky, útvary, jednotky, zařízení, vysoké školy a jiné orgány a vojenské objekty, které nepatří ke strategickým silám SNS, dále národní síly členských států podřízené s jejich souhlasem Hlavnímu velení spojených ozbrojených sil.

■ **Spojené ozbrojené síly SNS** - ozbrojené síly a prostředky postavené nebo vyčleněné členskými státy a určené pro společné akce v rámci zajištění bezpečnosti proti vnějšímu ohrožení Společenství, nebo některého jeho člena. Jsou složeny ze strategických sil a sil všeobecného určení.

■ **Strategické síly** - síly a prostředky určené k plnění strategických úkolů v zájmu SNS. Zahrnují svazky, útvary, jednotky, zařízení a vysoké školy strategického raketového vojska, vojenského letectva, vojenského námořnictva, vojska PVO. Štáby náčelníků kosmických prostředků, vzdušného výsadkového vojska, strategického a operačního průzkumu, jaderné technické útvary a další síly, prostředky a vojenské objekty určené pro řízení a zabezpečení strategických sil, jejichž seznam je pro každý členský stát stanoven zvláštním protokolem schváleným Radou nejvyšších představitelů členských států.

■ **Válka** - společenskopolitický jev, mající podobu boje mezi státy, národy a sociálními skupinami, který je veden prostředky ozbrojeného násilí. Kromě použití zbraní, jež je hlavním obsahem války, jsou za účelem dosažení vojenských cílů užívány také ekonomické, diplomatické, ideologické a jiné formy boje.

Vojenská doktrína

● Politické základy:

- vztah Ruska k válce,
- možné příčiny vzniku války,
- politické cíle a metody zajišťování národní bezpečnosti,
- politické cíle Ruska v případné válce.

● Vojenskotechnické základy:

- strategický charakter možné války,
- vojenské prostředky pro zajištění bezpečnosti Ruska a úkoly státu v oblasti obrany,
- hlavní obranné úkoly,
- výstavba ozbrojených sil a jejich poslání,
- výcvik ozbrojených sil v zájmu odvrácení agrese,
- příprava země a obyvatelstva na obranu,
- velení, řízení a součinnost v oblasti obrany.

■ **Zabraňování válce** - systém opatření, orientovaných na odstranění důvodů pro vznik války cestou řešení vzniklých sporů mírovými, politicko-diplomatickými prostředky. Vojenské prostředky přitom mají roli odstrašovacího faktoru.

Kapitán Dr. Pavel Minařík, CSc.

NÁZORY NA ÚKOLY A STRUKTURU TERITORIÁLNÍHO VOJSKA VE DRUHÉ POLOVINĚ 60. LET

V současné době se v nově vzniklé Armádě České republiky připravuje proces zásadních strukturálních změn, spojený s přechodem na zcela jiný model organizační výstavby, diametrálně se odlišující od modelu předcházejícího. Úvahy o nutnosti přechodu od stávajícího organizačního uspořádání k novému, nevznikly ale až s konstituováním Armády České republiky, nýbrž mají své kořeny již v letech 1990 až 1992. Jedním ze základních problémů bylo, kromě jiného, i výrazné odlišení vojsk podle svého předurčení, tj. polního vojska jako mobilní složky působící na celém území státu a teritoriálního vojska, vedoucího svoji bojovou činnost jen na určitém, prostorově omezeném území.

Myšlenka směřující k výraznému odlišení jednotlivých složek armády podle předurčení se ale v teoretických názorech na problematiku organizační výstavby naší armády neobjevuje poprvé a již v minulosti se o jejím obdobném rozdělení uvažovalo. Nyní, když se vyjasňují názory na místo, úlohu a strukturu teritoriálního vojska (v pojetí nové koncepce výstavby AČR do roku 1996 jako vojsko územní obrany), by bylo vhodné si tyto historické zkušenosti připomenout.

Ve druhé polovině 60. let se v oblasti vojensko-teoretických úvah hledaly způsoby řešení problémů nahromaděných v oblasti výstavby armády za předcházející období a vyplývajících z místa a úlohy čs. armády v rámci Varšavské smlouvy. Jednalo se zejména o nedostatečnou funkčnost systému řízení a velení, přílišnou náročnost na materiální a lidské zdroje státu a některé další otázky.

Jedním z diskutovaných problémů byl i nejvhodnější způsob uspořádání obranného systému Československa.

K zásadní změně v pohledu na úkoly a strukturu obranného systému došlo v roce 1967. Na základě jednání tehdejšího nejvyššího stranického orgánu (Předsednictva ÚV KSČ dne 14. února 1967) byl obranný systém rozčleněn na čtyři základní oblasti (podsystemy). Jednalo se o podsystem vojenské činnosti v kompetenci ministerstva národní obrany (MNO), podsystem bezpečnostní

a pořádkový zabezpečovaný ministerstvem vnitra, podsystém ekonomického zabezpečení státu řízený státní plánovací komisí a podsystém politické a ideologické činnosti v působnosti orgánů KSČ. Zároveň bylo MNO pověřeno velením nad všemi složkami ozbrojených sil, čímž se podstatně rozšířila jeho úloha při řešení otázek obranyschopnosti země.

V návaznosti na změnu pojetí obranného systému státu byl generální štáb čs. armády pověřen rozkazem ministra národní obrany z 24. dubna 1967 rozpracováním způsobů obrany teritoria. Na základě zpracovaných analýz a podkladových studií bylo doporučeno vytvořit systém orgánů zabezpečujících obranu a ochranu teritoria a jim podřízených teritoriálních vojsk. Řídící orgány obrany a ochrany teritoria představovaly vertikální systém, zahrnující od MNO, přes velitelství vojenských okruhů, taktéž i nižší vojenská velitelství, v podobě krajských vojenských velitelství (KVV) a okresních vojenských velitelství (OVV). V jejich podřízenosti se měla nacházet teritoriální vojska, tvořená pozemní a leteckou složkou.

V hierarchii teritoriálních orgánů zaujímal rozhodující místo **ministerstvo národní obrany**. Představovalo vojensko-odborný orgán komise obrany ÚV KSČ pro všechny oblasti obranného systému Československa. Zároveň se podílelo na koordinaci plnění úkolů, které přesahovaly rámec některého z podsystémů. Současné mělo být nejvyšším orgánem velení na teritoriu.

Předpokládalo se, že v oblasti obrany a ochrany by především na základě znalosti vojenskopolitické situace navrhovalo celorepublikové komisi obrany opatření k zabezpečení obranyschopnosti státu, zodpovídalo za včasné vyrozumění řídících orgánů o napadení státu, varování obyvatelstva před vzdušným napadením a zamořením vzniklým v důsledku použití ZHN protivníka. Taktéž mělo zabezpečovat informování všech podsystémů obranného systému o vojenské situaci na teritoriu a v součinnosti s nimi předkládat návrhy na řešení situace po vzdušných úderech protivníka. Jako orgán zabezpečení velení na teritoriu se mělo MNO rovněž věnovat řízení a zabezpečování přesunů vojsk na území celého státu, organizování doplňování teritoriálních vojsk, včetně jejich materiálního zabezpečení a v neposlední řadě taktéž i řízení silniční a vzdušné přepravy ve prospěch polních vojsk.

V souvislosti s uvažovanou vojenskou činností na vlastním území byly budovány příslušné řídící orgány pro teritoriální obranu. Z toho důvodu vznikla v rámci MNO "meziresortní koordináční komise teritoriálního obranného systému", v jejímž čele stanul genmjr. Karel Peprný, vykonávající zároveň funkci zástupce ministra národní obrany.

Z hlediska řízení integrovaného obranného systému na teritoriu, významné místo ve vertikální struktuře orgánů řídících obranu a ochranu vlastního území měla zastávat **velitelství vojenských okruhů**. Při předpokládaném převzetí povinností spojených se zabezpečováním teritoriální obrany určitou výhodu představovala skutečnost, že již v roce 1965, když byla prováděna reorganizace orgánů velení čs. armády, v jejímž rámci byly dosavadní armády nahrazeny vojenskými okruhy armádního typu (Západní vojenský okruh místo 1. armády a Střední vojenský okruh místo 4. armády), společně s Východním vojenským okruhem (bývalým 2. vojenským okruhem), získaly v její struktuře nové postavení. Z MNO na ně byly

přeneseny povinnosti spojené s řízením krajských vojenských správ (KVS), zabezpečováním doplňování, řízení teritoriální radiální hlášené sítě (TRHS), řízení posádkové a strážní služby, zásobování vševoskovým materiálem a část úkolů mimovojenské přípravy a ubytovací a stavební služby. Na druhé straně nevýhodu představovala neexistence partnera na jejich úrovni (tj. komise obrany zahrnující teritorium několika krajů), řídicího příslušné orgány státní správy.

Předpokládalo se, že vojenské okruhy budou jako orgány velení při zabezpečování vojenské činnosti na teritoriu plnit řadu úkolů. Mezi nejdůležitější patřilo především řízení podřízených územních vojenských orgánů a vojsk, jejich zabezpečování výzbrojí, vojenskou technikou a materiálem, doplňování vojáky v záloze, řízení činnosti TRHS na území kraje, koordinování opatření při odstraňování následků použití ZHN protivníka, řízení vojenských přesunů v rámci stanovených územních obvodů a provádění mimovojenské přípravy branců a záložníků, společně se zabezpečováním rozvoje výcvikové základny vojsk.

Již v rámci reorganizace v roce 1965 došlo u ZVO a SVO ke zřízení funkce zástupce velitele pro územní správu. U jednotlivých okruhů tyto funkce vykonávaly genmjr. Martin Korbela (ZVO) a plk. Miroslav Bauer (SVO).

Další článek řízení obranného systému na teritoriu měla představovat **krajská vojenská velitelství (KVV)**, působící jako vojensko-odborné orgány komisi obrany KV KSČ. Předpokládalo se, že se zároveň stanou orgánem velení v teritoriální vojenské oblasti na území kraje a současně s tím budou plnit i funkci vojenského štábu krajské komise obrany. Krajská vojenská velitelství (KVV) měla vzniknout reorganizací z dosavadních KVS, při současném sloučení s krajskými vojenskými ubytovacími a stavebními správami (KVUSS) a krajskými správami vojenské dopravy (KSVD). V případě potřeby by vytvářela záložní štáb svazku.

Jako odborný orgán komisi obrany měla KVV navrhovat opatření ke zvýšení obranyschopnosti území kraje, zodpovídat za včasné vyrozumění určených řídicích orgánů o nebezpečí napadení státu, za varování obyvatelstva před vzdušným nebezpečím, radioaktivním, chemickým a biologickým zamořením. Na základě usnesení krajské komise obrany a podle rozkazů velitele vojenského okruhu by taktéž zodpovídala za koordinování a upřesňování provádění obranných a ochranných opatření.

K úkolům, jež dříve plnily KVS, tj. zejména řízení mobilizace a doplňování, se předpokládalo přičlenit i další. Především se mělo jednat o úkoly vyplývající z faktu, že KVV ve svém územním obvodu budou vojenským velitelstvím, schopným plnit všechny vojenské úkoly.

V první řadě KVV měla velet podřízeným útvarům a jednotkám, úřadům a zařízením, zodpovídat za jejich bojovou a mobilizační pohotovost. Z toho následně pramenilo řízení likvidace výsadků, zabezpečování přesunů přes území kraje, řízení TRHS, střežení objektů zvláštní důležitosti, organizace odstraňování následků napadení ZHN.

KVV by dále prováděla materiální, technické a zdravotnické zabezpečení svých útvarů a jednotek a taktéž všech ostatních složek ozbrojených sil (vojsk ministerstva vnitra, Lidových milicí atd.), nacházejících se na jejich teritoriu.

K těmto úkolům přináleželo taktéž řízení vojenské dopravy na území kraje, společně se zabezpečováním, údržbou a využíváním ubytovacích fondů.

Aby mohly plnit všechny požadované úkoly, měly KVV kromě štábu se skládat z řady oddělení: politického, operačního, jednotlivých druhů vojsk a služeb, doplňovacího, týlového, vojenské dopravy, ubytovacího a stavebního, technického, finančního a letecké skupiny.

Současné s budováním KVV měly vzniknout velitelské orgány i v okresním měřítku, tj. **okresní vojenská velitelství (OVV)**, představující výkonný územní orgán vojenské správy ve stanoveném obvodu a vojensko-odborný orgán okresní komise obrany pro všechny oblasti obranného systému při řešení otázek souvisejících s obranou a ochranou území okresu. Zároveň by plnila funkci vojenského štábu komise obrany OV KSČ. OVV měla vzniknout reorganizací dosavadních okresních vojenských správ. V případě potřeby se předpokládalo, že vytvoří záložní štáb útvaru.

Jako odborný orgán by zodpovídala za vyrozumění řídicích orgánů okresu o napadení státu, soustřeďovala a vyhodnocovala informace v oblasti obranného systému a předkládala okresní komisi obrany návrhy na řešení vzniklé situace.

Podle usnesení okresních komisí obrany a rozkazů KVV měla organizovat vojenskou obranu území okresu, provádět nepřetržitý radiační a chemický průzkum, organizovat likvidaci následků napadení ZHN v zájmových prostorech a poskytovat odbornou pomoc místním zastupitelským orgánům, při provádění záchranných a obnovovacích prací v ohniscích jaderných a palebných úderů a při pomoci postiženému obyvatelstvu.

Současné jako orgán velení měla vyhlášovat mobilizaci v okrese a doplňovat stanovené útvary ozbrojených sil vojáky v záloze a technikou z národního hospodářství, zúčastňovat se na likvidaci výsadků protivníka na území okresu. K tomu přistupovala povinnost povolávat vojáky v záloze na vojenská cvičení, organizovat provádění mimovojenské přípravy branců a záloh, provádění řádných a mimořádných odvodů, doplňování stanovených útvarů branci, organizovat střežení důležitých objektů a poskytovat pomoc místním zastupitelským orgánům při zajišťování branné přípravy obyvatelstva, školení a výcviku nevojenských štábů, jednotek a zařízení.

Aby všechny výše uvedené orgány (MNO, VO, KVV, OVV) mohly úspěšně plnit všechny úkoly související s obranou a ochranou teritoria, musely disponovat příslušnými teritoriálními jednotkami. Tato vojska měla být schopna plnit obranné a ochranné úkoly v krátké době, vést samostatnou bojovou činnost k obraně i ochraně teritoria a taktéž k zabezpečení potřeb polních vojsk. Ve své činnosti měla vycházet z jednotného operačního plánu obrany Československa. Vyžadovala se od nich schopnost od prvního okamžiku války plnit všechny obranné a ochranné úkoly, jak samostatně, tak v úzké součinnosti s ostatními složkami ozbrojených sil. Při výstavbě teritoriálního vojska se měl zároveň respektovat požadavek na jejich mírové pracovní zasazení v rámci výpomoci národnímu hospodářství.

Za hlavní úkoly teritoriálních vojsk bylo považováno především:

- spolehlivé překrytí pasivních úseků státní hranice s neutrálními státy,
- ničení vzdušných výsadků za letu i na zemi,
- zabezpečení operačních přesunů a převozů,

- průzkum všeho druhu,
- provádění likvidačních a záchranných prací.

Na základě uvedených hlavních úkolů měla **pozemní složka teritoriálních vojsk** plnit v případě války následující **úkoly**:

- vést boj proti výsadbám protivníka (vojenským i diverzním), a to buď samostatně, nebo v součinnosti s ostatními složkami ozbrojených sil,
- v pásmu polních vojsk se podílet na likvidaci vojsk protivníka, která pronikla v pohraničí na naše území,
- odstraňovat následky napadení ZHN na vojenských objektech, provádět průzkum zamořených prostorů, podílet se na odstraňování následků napadení obyvatelstva a národního hospodářství,
- organizovat provádění silniční a pořádkové služby na určených komunikacích,
- zajišťovat provoz a ochranu válečných pracovišť MNO, velitelství vojenských okruhů a ústředních orgánů,
- organizovat a provádět vojenské střežení určených objektů zvláštní důležitosti,
- zesilovat zabezpečení přesunů přes velké vodní toky výstavbou náhradních mostů,
- organizovat a provádět střežení trvalých i dočasných překládkových prostorů,
- organizovat střežení válečných zajatců v zajateckých táborech a při pracovním nasazení, organizovat jejich přesuny ze sběrných středisek polních vojsk do zajateckých táborů na teritoriu,
- zajišťovat nepřetržitý radiační, chemický a povšechný biologický průzkum,
- provádět v nejnutnějším rozsahu protiradiovou činnost,
- spolupůsobit při udržení veřejného klidu a pořádku.

Ke splnění výše uvedených úkolů měla mít **pozemní složka teritoriálního vojska** v době války na jednotlivých stupních velení následující **organizační celky**:

- MNO: 5 vyprošťovacích pluků, pluk pro střežení válečných zajatců, 2 silniční speciální prapory, 2 silniční speciální mostní prapory, 2 ženijní prapory, protiradiový prapor, 3 provozní prapory, topografickou rotu, ústřední radiační středisko, 2 vševojskové svazky;
- VO (u každého): provozní prapor, 1 až 3 autobusové roty, okružové vyhodnocovací středisko TRHS, vojenskou správu překládkového prostoru;
- KVV (u každého): 1 až 2 kombinované vševojskové pluky, 1 až 4 vyprošťovací pluky, silniční pořádkový prapor, 1 až 2 strážní pluky (nebo prapory), krajské středisko TRHS, provozní rotu, dopravní rotu;
- OVV (u každého): provozní rotu, okresní středisko TRHS, u vybraných OVV pohotovostní rotu.

V **době míru** se předpokládalo u **pozemní složky teritoriálních vojsk plnění těchto úkolů**:

- příprava příslušníků mírových útvarů na realizaci úkolů předpokládaných v době války, s důrazem na:
 - likvidaci vzdušných výsadbů v součinnosti s ostatními složkami ozbrojených sil,
 - odstraňování následků použití ZHN,

- plnění úkolů silniční pořádkové služby,
- výstavbu nízkovodních mostů,
- zabezpečení protiradiové činnosti,
- přípravu a výcvik předurčených záloh,
- střežení objektů zvláštní důležitosti,
- zabezpečení pohotovosti a střežení míst velení,
- měření úrovně radiace na hlavních bodech TRHS,
- zabezpečení mírového života a bojové pohotovosti vojsk a štábů,
- plnění úkolů pracovní výpomoci v investiční výstavbě čs. armády a výpomoci v národním hospodářství.

K zabezpečení plnění uvedených úkolů bylo nutno v **době míru** disponovat následujícími **útvary a jednotkami**:

- MNO: 2 rámcové silniční speciální prapory, 2 rámcové silniční speciální mostní prapory, pluk poddůstojnických škol provozních a strážních jednotek, pluk poddůstojnických škol vyprošťovacích jednotek, prapor přidružené výroby, provozní prapor, topografická rota, protiradiová rota;
- VO (u každého): provozní rota (nebo prapor);
- KVV (u každého): kombinovaný prapor, provozní rota, u KVV Praha strážní prapor;
- OVV: nepředpokládalo se vytváření vojenských sil.

Nedílnou součástí teritoriálních vojsk měla být taktéž jejich letecká složka, představovaná **teritoriálním vojenským letectvem**.

Mezi **úkoly**, které mělo plnit, především patřily:

- letecká podpora teritoriálních pozemních vojsk zabezpečujících přikrytí pasivních úseků státní hranice nebo bojujících s vzdušnými výsadbami,
- provádění vzdušné přepravy vojsk ve prospěch teritoria i polních vojsk,
- přímé ničení vzdušných výsadbků během letu i po vysazení,
- provádění vzdušného průzkumu všeho druhu, včetně radiačního,
- vykonávání spojovacích, kurýrních, zdravotnických a asanačních letů, včetně účasti na likvidaci požárů.

K realizaci těchto úkolů se předpokládalo na jednotlivých stupních velení mít vytvořeny následující **organizační prvky** teritoriálního letectva:

- MNO: • 2 pluky stíhacího-bombardovacího letectva, vyzbrojené letouny L-29 DELFÍN. V pozdějším období stíhací-bombardovací letecký svazek, složený ze 3 pluků.
- 2 dopravní letecké pluky. V následujících letech dopravní letecký svazek o 3 plucích.
- 2 samostatné útvary dopravního letectva (dopravní letecký oddíl velitelství letectva a oddíl dálkové letecké přepravy, využívající dopravních letounů čs. aerolinií).
- Fotoleteckou skupinu, letku radiačního průzkumu.
- VO (u každého): letku radiačního průzkumu, spojovací roj (nebo letku),
- KVV (u každého): spojovací a průzkumnou letku,
- OVV: neuvažovalo se o leteckých jednotkách.

V mírové organizaci se vytváření jednotek, útvarů či svazků teritoriálního vojenského letectva neuvažovalo.

Ke zřízení teritoriálních orgánů velení a teritoriálního vojska mělo dojít již v roce 1967. V tomto roce se v návrhu rozkazu ministra národní obrany k organizačním a dislokačním změnám předpokládalo vytvořit k 1. září krajská vojenská velitelství (na bázi KVS, KVUSS, KSVD) a teritoriální útvary. Vzhledem k určitým koncepčním nejasnostem v celkovém pojetí obranného systému byla ale připravená organizační opatření odsunuta.

Z počátku se uvažovalo o jejich uskutečnění v průběhu roku 1968. K 1. září měla vzniknout KVV a OVV, společně a jádrem teritoriálních jednotek. Proces konstituování teritoriálního vojska měl být ukončen do 31. 12. 1968. V důsledku neustálého odsouvání realizace obranného systému k jejich vytvoření v tomto roce opět nedošlo. Na jednání vojenské rady ministra národní obrany 21. května 1968 byly veškeré organizační změny v čs. armádě odsunuty na následující rok.

V roce 1969 se ovšem výstavba teritoriálních orgánů velení, ani teritoriálních jednotek neuskutečnila. Stalo se tak vzhledem k jednání nejvyššího stranického orgánu (Předsednictva ÚV KSČ dne 22. října 1968), který rozhodl vypracovat nový model obranného systému státu, jenž s existencí teritoriálního vojska nepočítal.

LEV PRCHALA

*23. 3. 1892 Polská Ostrava

†11. 6. 1963 Feldbach

Lev Prchala byl nepochybně osobností vnitřně nevyrovnanou, možná až nezdravě ctižádostivou a také poněkud lehkomyslného charakteru. V předválečné československé armádě sice dosáhl hodnosti armádního generála, avšak během druhé světové války *"porušil složenou vojenskou přísahu služební a věrnost uloženou mu služebním řádem A-I-1."* Proto československá vláda svým rozhodnutím z 10. července 1945 Prchalovi hodnost armádního generála odňala.

Vzdělání získal na německém gymnaziu ve Frydku. Pokračoval ve studiích na právnické fakultě ve Vídni, avšak ukončil pouze čtyři semestry. Mezitím také absolvoval školu jednoročních dobrovolníků v Terstu. Při cvičení záložníků v květnu 1914 pak nastoupil aktivní službu v rakousko-uherské armádě. Již v srpnu odjel jako velitel čety s pěším plukem 13 na haličskou frontu, kde posléze převzal funkci velitele kulometné rotý a zůstal jím až do svého zajetí 17. června 1916 u Černovic.

V zajateckém táboře Zadousk se přihlásil do Čs. vojska na Rusi. Dnem 6. srpna 1917 byl zařazen k 8. čs. střeleckému pluku "Slezskému". Po ukončení důstojnického kursu se stal velitelem kulometného oddílu, od srpna 1918 velitelem 8. čs. střeleckého pluku a v únoru 1919 již zastával funkci velitele 3. čs. divize.

Do vlasti přijel plukovník československých legií Prchala 14. srpna 1920. Vzhledem ke svým jazykovým znalostem (dokonale ovládal němčinu a francouzštinu, dobře ruský a polský jazyk) byl už v září 1920 vyslán s vojenskými a diplomatickými úkoly do Paříže. Zde později s velmi dobrým prospěchem vystudoval Vysokou školu válečnou. Po návratu do Československa v roce 1923 byl ustanoven velitelem 1. horské brigády v Ružomberoku a krátce po jmenování do hodnosti brigádního generála převzal velení 12. divize v Užhorodu.

Ještě v době známé Gajdovy aféry byl Prchala *"intimním spolupracovníkem"*, když však jeho pokus ztroskotal, *"postavil se generál Prchala proti němu a byl pak horlivým obhájcem panujícího režimu"*.

Dnem 30. září 1931 byl divisní generál Prchala ustanoven podnáčelníkem hlavního štábu čs. branné moci. Jeho představený, armádní generál J. Syrový, ho po dvou letech služby v nové funkci charakterizoval slovy: *"Velmi inteligentní, nadaný, bystrý, velkého rozhledu, vojenských vědomostí, úspěchu chtivý a ctížádostivý. Rád vykonává vliv nad druhými. Povahově je neupřímný, povídavý, snažce získati si přátele různými úsluhami, málo nestranný..."* V uvedeném hodnocení se nepochybně promítají mnohé Prchalovy vlastnosti, které determinovaly jeho další osud a činnost.

Jeho kandidaturu na post náčelníka hlavního štábu zmařilo 2. oddělení hlavního štábu, neboť potvrdilo, že nadále udržuje styky se svými německými příbuznými v NSDAP. Zdá se, že tento svůj osobní neúspěch zpravodajcům nikdy neodpustil a odtud také vyplývaly pozdější neshody v Polsku při vzniku československého zahraničního odboje.

Prchala byl potom ustanoven Zemským vojenským velitelem v Košicích a na začátku roku 1936 povýšen do hodnosti armádního generála. Z titulu nové funkce se v záříjové mobilizaci roku 1938 stal velitelem 4., později 3. armády. Přes veškerá halasná prohlášení zůstal i přes plné moci pasivní a plně se podřídil politickým rozhodnutím vlády a prezidenta v důsledku mnichovské konference.

V lednu 1939 byl pak vládou Česko-Slovenské republiky jmenován třetím ministrem Vološinovy autonomní vlády na Podkarpatské Rusi. Když po 15. březnu 1939 odmítla jeho služby Podkarpatská Rus a také Slovensko, přijel do Prahy. Zde podle svědectví armádního generála Blého opakoval *"svou nabídku služeb ústně generálu Fredericimu při své návštěvě v Praze, přičemž kladl důraz na to, že vlastně celou svou výchovu, zejména školskou, je Němcům blízky. Na druhé straně, že má mezi Čechy, zejména v armádě, velkou popularitu, takže by mohl vykonat Němcům dobré služby. Tato nabídka se uváděla v souvislosti s jeho aspiracemi na funkci ministerského předsedy..."* Avšak i tentokrát byl odmítnut, a proto se rozhodl odejít do zahraničí s představou (nepochybně na základě reminiscence prvního odboje) vytvořit centrum pro odboj proti Němcům. S povolením pražského gestapa odcestoval 23. května 1939 na Slovensko, a odtud za pomoci polského konzulátu v Bratislavě do Polska. Spoléhal na své tamní přátele a také na svůj částečně polský původ.

Dnem 7. srpna 1939 polská vláda Prchalu pověřila organizací a velením československých jednotek v Polsku. Při zmátcích německo-polské války a po vpádu Rudé armády na polské území se Prchala dostal do Rumunska, odkud velmi rychle odjel do Francie.

Zde, podobně jako předtím v Polsku, snažil se o převzetí vedení československého odboje v zahraničí. Když jeho pokus ztroskotal, pokračoval *"ve spojení s lidmi, kteří naši zahraniční akci znesnadňovali a mařili"*. Z těchto důvodů nebyl pověřen žádnou funkcí, ačkoli měl z aktivních československých důstojníků v zahraničí nejvyšší vojenskou hodnost.

Generál Prchala však ani ve Velké Británii nepřestal politicky působit, vystupoval proti prezidentovi dr. E. Benešovi i československé vládě v Londýně. V roce 1942 stál pak u zrodu České národní jednoty, která se v květnu 1945 přeměnila na Český národní výbor s programem vytvoření federace samostatných střeoevropských národů.

Výbor se postupně zapojil do Central European Federal Clubu, jehož prostřednictvím Prchala prosazoval i zájmy Sudetoněmeckého landsmanšaftu. Později dokonce uzavřel s Němci smlouvu, která jim slibovala návrat do Československa, náhradu škod a politickou autonomii. Později mu tento svaz udělil vyznamenání *"Bojovník za svobodnou Evropu"*. Mimo této spolupráce však Prchala navázal spojení i s bývalými exponenty samostatného Slovenského štátu.

Nelze se proto divit, že se od Lva Prchaly více či méně distancovali i demokratičtí představitelé poúnorového exilu, neboť jeho politikaření nebylo a není možné vytrhovat z kontextu historického vývoje.

PhDr. Zdeněk Vališ

OBSAH

Podplukovník doc. Ing. Josef Šiller, CSc. Armáda a myšlení	3
Plukovník doc. Ing. Stanislav Schorm, CSc. Vzájemné styky AČR a Bundeswehru ve školství	6
Dr. Theodor Winkler Švýcarská bezpečnostní politika v měnící se Evropě	17

LOGISTIKA

Plukovník gšt. Ing. Jan Duda Logistika Armády České republiky	24
Podplukovník Ing. Jaroslav Paleček Ekonomické zabezpečení v Armádě České republiky	35
Podplukovník Ing. Jiří Šindýlek, plukovník Ing. Josef Hozák, CSc. Logistika - informatizovaný způsob zabezpečení	40
Logistika v ozbrojených silách některých států (pokračování)	53

OPERAČNÍ UMĚNÍ

Plukovník v zál. Ing. Stanislav Kočříř, CSc. Bojová síla vojsk	63
Podplukovník Ing. Zdeněk Mejta, CSc. Konflikty a operační návaznost v americkém vojenském umění	67
Plukovník doc. Ing. Petr Němec, CSc. Klamná činnost - její vymezení	74
Plukovník Ing. Karel Kozák, podplukovník Ing. Miroslav Martiňák Některé problémy zpravodajského zabezpečení a možné tendence vývoje	81

TEORIE VOJENSTVÍ

Julian Lider: Vybrané problémy vojenské politiky (pokračování)	85
Liddel Hardt: Proč se nepoučíme z dějin?	90
Plukovník John A. Warden: Rozvrácení zápolí letectvem	98

INFORMACE

Plukovník Ing. Oldřich Janata, CSc., podplukovník Ing. Jaroslav Stojan Nová koncepce kontroly vzdušného prostoru systémem ACCS	106
Plukovník Ing. Stanislav Jurnečka, plukovník Ing. Petr Zadina, CSc. Strategické koncepce vyzbrojování armád malých států III.	114
Instituce pro výzkum bezpečnosti a obrany	118
Plukovník Dr. Antonín Svěrák Základy nové vojenské doktríny Ruska	125

Z HISTORIE

Kapitán Dr. Pavel Minařík, CSc. Názory na úkoly a strukturu teritoriálního vojska ve druhé polovině 60. let	133
--	-----

PERSONÁLIE

Lev Prchala	140
-------------	-----

Vydává Ministerstvo obrany České republiky - Hlavní operační správa GŠ AČR

Adresa (pro poštovní styk):
Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY
pošt. úřad 61/20
160 01 Praha 6 - Dejvice

Umístění redakce: Tychonova 1, Praha 6.

Je rozepisován podle rozdělovníku.

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Plk. Ing. Robert Kraus (šéfredaktor), telefon (330) 45 311, 45 317,
pplk. Ing. Richard Hašek (zástupce šéfredaktora), telefon (330) 45 316,
Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon (330) 45 315,
Jaroslava Matušková (tisková redaktorka), telefon (330) 45 318.

Redakční rada: plk. gšt. Ing. Pavel Jandáček - předseda redakční rady, genmjr. Ing. Emil Antušák, genmjr. Ing. Oldřich Bárta, plk. Ing. Miloslav Fikar, Ing. Josef Fučík, genmjr. PhDr. Tibor Hochsteiger, CSc., genmjr. Ing. Karel Hrubý, plk. Ing. Ladislav Klíma, CSc., genmjr. Ing. Miroslav Kostelka, plk. gšt. Ing. František Kozák, plk. Ing. Karel Kuba, plk. Ing. Petr Lužný, plk. Ing. Zdeněk Mrázek, plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc., plk. prof. Ing. Karel Novotný, CSc., ppk. Ing. Jaroslav Paleček, genmjr. Ing. Miroslav Petr, PhDr. Antonín Rašek, Ing. Milan Štembera, CSc., plk. gšt. Ing. Miloslav Šustr, genmjr. Ing. Jan Vintr.

Ročník II. (XXXIV). Toto číslo bylo dáno do tisku 22. 6. 1993. MKČR 6059, MIČ 47751.